
ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ «Գ»

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ «Գ»

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

ՎԱՀԷ ՍՎԱՃԵԱՆ

ԹՈՐՈՆԹՕ
ՍԺԷ
- 2017 -

Ստանալու Համար դիմել՝

Հեղինակին

Vahe Sivacian
sivacian@sympatico.ca

**Ազատ զգացեք ձեր շրջանակին ղրկել, բազմացնել,
տպել ու բաժնել ձրիաբար:**

**Գրովթինը որեւէ փոփոխութեան ենթարկել կամ
տպագրուած օրինակները ծախել
բացարձակապէս արգիւրուած է:**

Տպագրուած - Printed

THE RELIABLE PRINTER
PRINT ASSURED

UNIT 6 - 366 BLOOR ST. EAST | TORONTO ON M4W1H4

TEL: 416 792 9394 • FAX: 416 733 9001 | WWW.THERELIABLEPRINTER.COM

STORE HOURS

MONDAY • FRIDAY: 9 AM - 5 PM

ՀՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Իմ խորին եւ սրտաբուխ շնորհակալութիւնները, ինչպէս
 նաեւ երախտագիտութեան զգացումները
 կը յայտնեմ, այս աշխատանքի պատրաստութեան
 ընթացքին իրենց խորհուրդներով, ուղղումներով
 եւ թելադրութիւններով գործս դիւրացնող
 մի քանի բարեկամներու:
 Աղօթարար եմ որ Աստուած իրենց պարգեւէ
 առողջութիւն եւ արեւշատութիւն:

*

Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ՝ նաեւ բոլոր անոնց,
 որոնք գիրքիս մէջ գործածուած լուսանկարները
 հայթայթած են:
 Աղօթարար եմ,
 որ Աստուծոյ օրհնութիւնները անոնցմէ անպակաս ըլլայ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Աստուածաշունչէն գրաբար, աշխարհաբար,
հասել եկեղեցական ժամերգովթիւններէ
մէջբերումները առնուած են
Հետեւեալ աղբիւրներէ.

ԱՍՏՈՒԿԾԱՇՈՒՆՉ ՄԱՏԵԱՆ ՀԻՆ ԵՒՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՅ

ԸՍՏ

ՃՇԿԻՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՊՆՆԵԱՅ ՄԵՐՈՅ Դ ՀԵՎԵԱԿԱՆ
ՀԱՊԱՏԱՐՄԱՌՈՅՆ ԲԱԳՐԷ Դ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԲԱՌ
1805 Դ ՎԵՆԵՏԻԿ. ՈՒՄԾԻ
Դ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄԵՐՈՅՆ ՂԱՋԱՐՈՒ

**ՀԱՄԱՅԱՆՑԱՅԻՆ
ԱՍՏՈՒԿԾԱՇՈՒՆՉ
ՀԻՆ ԵՒՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ**

ԱՂՕԹԱՄԱՏԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻ

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԵՅՈՂՈՒԹԻՒՆԷ
ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆԷ
ՇԱՐԱԿԱՆԷ
ԱՂՕԹԷ
ՏԱՂԷ
ՏՊԱՐԱՆ Յ. Գ. ՓԱՊԱԿԱՇԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ
1929

Որ Հաւատարայ յիս՝ . . . Գե՛տի
 յորովայնէ նորա Բղիտացէն
 ջրո՛ց կէնդանու-թեան :
 (Յովհաննու Է:38)

Ե՛ն որ Հաւատարայ ինձի, կէնարար
 ջուրի Գետեր պիտի Բի՛ն անոր
 փորէն, . . .

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Էջ	
3-	Շտրհակալություն
4-	Ծանոթություն
6-	Բովանդակություն
9-	Կենսագրական
10-	Ծնողացս
12-	Զօն Այտային եւ յիշատակ
15-	- Կեանքը եւ Մահը - ոտանաւոր
16-	- Նախաբան
19-	- Մայր մը - ոտանաւոր
21-	- Յառաջաբան
32-	- Սուրբ սիրտը - ոտանաւոր
33- Ա	- «Մարդակազմություն»-Մարմին եւ Հոգի
60-	- Տիեզերական Օրէնքները - ոտանաւոր
61- Բ	- Տիեզերական Օրէնքները
73-	- Միականության կամ Մէկի Օրէնքը
77-	- Մտաշարային Ազդեցության Օրէնքը
78-	- Ներդաշնակության Օրէնքը
81-	- Թրիվագումի Օրէնքը
82-	- Գործունէության Օրէնքը
84-	- Համապատշաճության Օրէնքը
87-	- Պատճառ եւ Արդիւնքի Օրէնքը
90-	- Քաշողականության Օրէնքը
91-	- Հատուցումի Օրէնքը
92-	- Յաւերժական Այլափոխման Օրէնքը
93-	- Յարաբերականության Օրէնքը
94-	- Բեւեռացման Օրէնքը
95-	- Չափի Օրէնքը
96-	- Կարողության/Ստեղծագործ Օրէնքը
99-	- Սահմանափակման Օրէնքը
100-	- Ինքնահամարումի Օրէնքը
100-	- Իմաստության Օրէնքը
102-	- Հոգեկան Բարեշրջման Օրէնքը
103-	- Աճումի Օրէնքը
104-	- Վերստին Ծնունդի Օրէնքը
105-	- Ազատ Կամքի Օրէնքը
107-	- Մագնիսական Հակումի Օրէնքը
109-	- Ընկերակցության Օրէնքը
110-	- Ծխակատարության Օրէնքը
111-	- Դիմագրության Օրէնքը

- 112- - Յոլացումի Օրենքը
- 113- - Սիրոյ Օրենքը
- 113- - Առատութեան Օրենքը
- 114- - Դիրքաւորման Օրենքը
- 114- - Երկուքի եւ Երեքի Օրենքները
- 116- - Կործանումի Օրենքը
- 117- - Զուգադէպ ազդեցութեան Օրենքը
- 117- - Գլխաւոր Ցանկութեան Օրենքը
- 118- - Նւիրումի Օրենքը
- 119- - Անհամաձայնութեան/Խնքնախաբէութեան Օրենքը
- 119- - Փորձառութեան Օրենքը
- 120- - Ուրացման Օրենքը
- 121- - Պարտաճանաչութեան եւ Սրբացման Օրենքը
- 122- - Ամբիոփում
- 124- - Մահը ու Վախը - ոտանաւոր
- 125- Գ - Մարդը եւ Իր Յիմարութիւնը՝ Կենցաղը
- 140- - Մոմ մը - ոտանաւոր
- 141- Դ - Աստուածայայտնութիւն
- 172- - Խոկումը - ոտանաւոր
- 173- Ե - Խոկում
- 192- - Բեւեռները - ոտանաւոր
- 193- Զ - Անհատականութիւն
- 202- - Զարթոնքը - ոտանաւոր
- 203- Է - Գիտակցութիւնը եւ Ժամանակը
- 213- - Գիտակցութիւն եւ Աստուածայայտնութիւն
- 217- - Վերջաբան եւ Խորհրդածութիւններ

- 225- Ը - Յաւերուածական
- 227- - Եթէ
- 228- - Իմաստուն խօսքեր
- 229- - Առ Ոտոս Վարդապետին
- 261- - Իմաստուն ծերունիք
- 262- - Իմաստուն մարդը
- 264- - Երջանկութեան ազդակները
- 265- - Ո՛վ է Աստուած
- 269- - Ներկայ դարը
- 271- - Մոգական դրամատան Հաշիւը
- 273- - Եօթը անհրաժեշտ դասեր
- 277- - Աստուած եւ մարդը
- 279- - Մաղթանքներ
- 282- - Շաքարը
- 283- - Թշնամիները սիրել
- 287- - Մէ՛ծ ըլլալու վէճ մը

Ողորմեա ինչ Տէր զի Հիւանդ եմ ես .
 Թշուալեալս զանչն իմ, զի խոռովեցան ոսկերի
 իմ: Ընչն իմ յոյժ խոռովեցաւ, եւ դո-
 րեմ' մինչեւ յէրբ: Դարչ Տէր եւ փրկեալս
 զանչն իմ, կեցո զիս Տէր ըստ

ողորմութեան ինձ:

(Սաղմոս 9:2-5)

Ո՛վ Տէր, ողորմե՛ ինձի, որովհետեւ փկար եմ,
 Բո՛ւժե՛ զիս, ո՛վ Տէր, ինչի ոսկորներս կը շփոթին:
 Իմ անչս ալ յոյժ շփոթեցաւ. Իսկ դուն, ո՛վ Տէր,
 մինչեւ յէրբ: Սերահաւանքի՛ր, ո՛վ Տէր, ազատե՛ իմ
 անչս, Փրկե՛ զիս՝ ինչ կարեկցութեանդ պարճառով:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

Հեղինակը ծնած է Կ. Պոլսոյ արուարձաններէն Գատըգիւղի մէջ: Նախակրթարանի ուսումը ստացած է տեղոյն Արամեան-Ունճեան Ազգ. Վարժարանէն, իսկ միջնակարգի ուսումը՝ Սէն Ժօզէֆ ֆրանսական վարժարանէն: Ընտանեօք գաղթած էն Թորոնթօ, Գանատա, ուր աւարտած է իր երկրորդական ուսումը: **1968**-ին վկայուած է որպէս պսակաւոր գիտութեանց՝ Թորոնթոյի Համալսարանէն: Ապա Հետեւած է բժշկական ճիւղին ու մասնագիտացած ներքին Հիւանդութեանց ու սրտաբանական մարզերու մէջ: Պաշտօնավարած է Թորոնթոյի Սէն Ժօզէֆ եւ Սէն Մայքըլ Հիւանդանոցներէն ներս: Ստացած է օգնական ուսուցչապետի տիտղոս իր շրջանաւարտ եղած Համալսարանէն: Դասախօսած է թէ՛ տեղական եւ թէ՛ միջազգային բեմերու վրայ: Յօդուածներ հրատարակած է արդիւնք իր Հետազօտութիւններուն եւ **2007**-ին ալ դասագիրք մը՝ սիրտը քննելու նոր Հասկացողութեամբ եւ ֆիզիքական նշաններուն բնախօսական եւ ախտաբնախօսական պատճառներու բացատրութեամբ:

Դպրութեան սկսած է Գատըգիւղի Ս. Թադաւոր Եկեղեցւոյ մէջ, եօթ տարեկանին, ապա, իր ծառայութիւնը շարունակած է Թորոնթոյի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ: Ուրար կրելու իրաւունք ստացած է Սիժն Արքեպիսկոպոսէն **1960**-ներու վերջերը: Սարկաւազ ձեռնադրուած է Սէնթ Գաթրինգի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ Արիս Եպս. Շիրվանեանի: Եկեղեցւոյ ծառայութիւնը շարունակած է Ս. Խաչ եւ յետոյ, դարձեալ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցիներուն մէջ: Մաս կազմած է Թորոնթոյի Ս. Խաչ Ազգ. Ամենօրեայ Վարժարանի Հաստատման եւ անոր Հոգաբարձութեան, որոշ շրջան մըն ալ ատենապետելով այդ կազմին: Իր Հետաքրքիր եւ քննախնդիր բնութիւնը զինք մղած է Հետազօտութեան ոչ միայն բժշկական, այլ նաեւ կրօնական գետնի վրայ:

ԾՆՈՂՔԻՍ

Ո՛հ մայրն իմ քնքուշիկ
Հտեմարան մը սիրոյ,
Էութիւն մը անուշիկ,
Պատկերը Աստուծոյ:

Քու կարեկից ոգիով
Աննման զոհողութեամբ
Ու խանդաղատանքով
Մնուցիր Համբերութեամբ:

Սորվեցուցիր ինձ աղօթել
Ու փառք Աստուծոյ ըսել,
Պատշաճ կենցաղ կերտել
Ու Աստուած միշտ պաշտել:

Ո՛հ Հայրն իմ սիրալիր
Վաճան մը ամբողջեան:
Քու ձայնովն քաղցրալիր
Փարոս մը ուղղութեան:

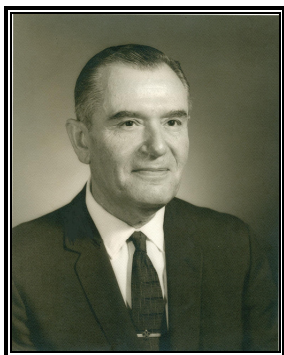
Սորվեցուցիր օրինակով
Պարկեշտ ըլլալ կենցաղով
Եւ զարգանալ ուսումով
Ու Աստուծոյ ծառայելով:

Հանգիստդ չխորհեցար
Երբ այս ափերը գաղթեցիր,
Դժուարութեան մատնուեցար
Գիտեմ՝ թէ ինձ Համար ըրիր:

Ծնողքն իմ թանկագին,
Աստուածային տաճարներ:
Կը խոնարհիմ ձեր առջին,
Պաշտուելու արժանիներ:

Վ.Ս.

1911-1985

1904-1994

**ՄԻՐԵԼԻ ԾՆՈՂԱՅՍ
ԺԻՐԱՅԻՐ ԵՒ ԻՍԿՈՒՀԻ
ՄՎԱՃԵԱՆՆԵՐՈՒ
ԱՆԹԱՌԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ՄԷՐ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔ**

«Դուք աղեղն եղեք, ուրիշ Ձեր շահակները իբրև աղբիկներ
դուրս արձակուեցան:

Աղեղնախորը անշուքի ճամբուհն իր թորանիւնը ԿԵՏԱՆԷ ԵՒ ԱՂԵՂՆԸ
ՁՈՐԱՒՈՐ ԿԵՐՊՈՎ ԿԵ ՊՐԿԷ, ՈՐՊԷՆՉԻ ԻՐ ՆԵՏԸ ԱՐԱԳ ԵՒ ՀԵՊՈՒՄԸ
ԵՐԹԱՅ:

Աղեղնախորի ՁԵՊԵՐՆ՝ ՁԵՐ ՊՐԿՈՒՄԸ ՈՐԱՆՈՒԹԵԱՄՔ ԵՂԱՒ
ՈՐԵԱՆ ՈՐ ԱՆ ԱՂՅՈՒՂ ՆԵՏԸ ԿԵ ՍԻՐԷ, ՆՈՅՆԵԱՆ ԱՂ ՀԱՍՏԱՏ ԱՂԵՂԸ»:
(յարասուած - Խալիլ Ճիպրան-ի «Մարգարէն» գիրքէն)

ԱՅՏԱԾԻԿԻՍ

Շնորհալի դիմագիծդ երկնային փայլ մը ոճներ,
Իսկ քաղցր ձայնդ երկնային անուշ նուագ մըն էր,
Դեմքիդ ժպիտը ուրախութեան հրաւեր մըն էր,
Իսկ վարակիչ խնդուքդ ցաւերու դարման մըն էր:

Ներկայութիւնդ Հմայական վիճակ մը կը ստեղծեր,
Հետեաբար քեզ չսիրել անկարելի կը թուեր,
Քու ներկայութիւնդ Աստուծոյ մեծ մէկ նուերն էր,
Կեանքի ընկերդ ըլլալ ինծի Համար պատիւ մըն էր:

ԱնրնդՀատ գուրգուրանքդ քու սիրոյդ փաստն էր,
Չանազան նիւթերու մասին Հետդ խօսակցութիւններ
Ու սորված Հոգեբանութիւնս ալ թանկագին նուեր,
Որ առօրեայ գործիս մէջ ալ ունեցաւ օգտակար դեր:

Գիտեմ՝ թէ դուն կեանքը ամէն բանէ շատ կը սիրէիր,
Ինչո՞ւ մեծ աճապարանքով այս աշխարհը թողուցիր,
Չէի՞ր գիտեր թէ դուն զիս մինակ պիտի ձգէիր,
Գիտեմ՝ թէ դիւրին չէր, դուն չուզելով է որ գացիր:

Որոշումը քուկդ չէր, երբ դուն Հոգիդ աւանդեցիր,
Աստուածային կանչն էր, որուն կը Հնազանդէիր,
Պէտք չէ մոռնանք թէ Հոգին մի մասնիկն է Իր,
Ան Աստուածային Լոյսը, որ մեզի չի պատկանիր:

Բայց երբ Տէր պապան ըսաւ «առեալ ձեռն Եւայի,
Տուեալ ձեռն Ադամա» եղանք մի մարմին, մի Հոգի,
Մահը իմ կէսս ալ առաւ տարաւ, զիս բաժնեց երկուքի,
Բայց քու կէսդ ալ Հոս ձգեց, որ ինծի Հետ ապրի:

Վ.Ս.

1955-2010

**ՍՈՅՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԶՈՒՆԱ
ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ԿՈՂԱԿԻՅԻՄ՝
ԱՅՏԱ ՍՎԱՃԵԱՆ.Ի
ԱՆԹԱՌԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ:**

ԱՅՏԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Արեւը կը ծագի կը ծնի, եւ մայրամուտին կը մեռնի: Աս կը թուի բացարձակ իրողութիւն մը ըլլալ, քանի որ Համայն մարդկութիւնը ամէն օր ականատես կ'ըլլայ թէ արեւածագին եւ թէ արեւամուտին: Բայց անոնք որոնք անջրպետ գացին, տեսան որ իսկական ճշմարտութիւնը ան է, որ արեւը ոչ կը ծագի եւ ոչ ալ մայր կը մահնէ, այլ իր լոյսը անդադար կը սփռէ ամէնուրեք:

Մարդ արարած կը ծնի եւ կ'ապրի կ'ըսենք կեանք ունի, կը մեռնի կ'ըսենք կեանքը աւանդեց: Մեր մարդկային տեսանկիւնէն կը թուի բացարձակ իրողութիւն մը ըլլալ, քանի որ կը տեսնենք մեռեալի անշարժ մարմինը: Ուրեմն կը Հետեւցնենք թէ Կեանքը եւ մահը իրարու Հակադիր են: Մահը ծնունդին Հակադիրն է, այո՛, բայց երբեք Կեանքին:

Քրիստոս ըսաւ «Ես եմ Կեանքը եւ Հճմարտութիւնը»: Քանի որ միակ ճշմարտութիւնը Աստուած է, ուրեմն Կեանքն ալ Աստուծմէ է եւ Աստուծոյ Հետ է եւ Հետեւաբար յափտենական է ու անկարելի է որ մեռնի: Եթէ կը Հաւատանք Քրիստոսի խօսքին, ուրեմն մարդիկ կեանք չունին այլ Կեանք են, եւ չեն մեռնիր:

10 Նոյեմբեր **1955**-ին, Կեանքը յարմար տեսաւ մարմնանալ մանուկի մը ծնունդով: Այդ մանուկը կոչուեցաւ Ատա Էօզզօրթուօլլու: Ան ծնաւ Ֆիտան եւ Վարդան ծնողաց: Անոր միջոցաւ, Կեանքը ուրախութիւն եւ խնդրութիւն սփռեց բոլորին, որոնք ճանչցան Ատան. նախ իր ծնողքին, յետոյ իր եղբօր Արմանին, որուն ինք շատ մօտ էր եւ շատ կը սիրէր. նաեւ անոր ընտանիքին՝ տիկնոջ Էլէնայի եւ զաւակներուն՝ Մատթէոսի եւ Նատեայի ու իր բոլոր ազգականներուն: Կեանքը որոշեց լուսաւորել իմ՝ եռլիւնս երբ մենք ամուսնացանք **21** Փետրուար **1987**-ին:

Այտայի իմաստալից խօսքերով տեսակէտներով գաղափարներով եւ նամանաւանդ վարակիչ խնդրածքով Կեանքը անգամ մը ես երջանկութիւն եւ իմաստութիւն բերաւ ինձի, ազգականներուս նաեւ մեր բոլոր ընկերներուն:

Նոյն Կեանքը իր բացարձակ իմաստութեամբ եւ Աստուծոյ կամքով յարմար տեսաւ թողուլ Այտային մարմինը եւ վերադարձաւ իր աղբիւրին՝ Աստուծոյ, պատճառ ունենալով մէկ տարուայ քաղցկեղի հիւանդութիւնը:

Հայաստանեայց Եկեղեցին գիտակցաբար ամէն յուղարկաւորութեան կ'երգէ ուրախութեան երգ: Մենք ալ ուրախութեամբ երգենք «Ի Վերին Երուսաղէմը, Այտային միջոցաւ Կեանքին աշխարհ բերած երջանկութիւնը, ուրախութիւնը եւ իմաստութիւնը աժնէլու Համար:

ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ՄԱՀԸ

Ի՞նչ է նպատակը այս կեանքին:
Ապրի՞ն է եւ ըլլալ է միշտ երջանիկ:
Արդեօք չկա՞յ նպատակ մը վեհագին,
Որ արժանաւորէ կեանքը աշխարհիկ:

Մարդ ստեղծուած է կարողութեամբ
Տէր ըլլալու բարձր գիտակցութեան
Եւ զարթոնքին տուած արթնութեամբ
Ծառայել է Աստուծայայտնութեան:

Ահա՛ աս է այն ճշմարիտ կեանքը,
Որ ամէն մարդ յաճախ կը վնասուէ:
Ան է յափտենականութեան փառքը
Եւ երանութիւնը որ գերազանց է:

Իսկ մարդ իր խաւարամտութեամբ
Կը զատէ կարճ կեանք մը Հաճոյքի
Վերջը պատկաւորուած մահուամբ
Որ ընթացք մըն է տառապանքի:

Ինք, որ է դարձած իր «Ես»ին գերի
Կը Հպարտանայ իր կարողութեամբ
Եւ աշխարհիկ ցանկութիւններով լի
Կը Հաւաքէ ինչքեր ազաւակութեամբ:

Ինք ցարդ չի գիտեր եւ չէ Հասկցած,
Անոնք՝ պատճառը խաւարամտութեան
Եւ ճանապարհը մահուան՝ իր զատած:
Որուն վախն ալ կը Հակատէ երջանկութեան:

Վ. Ս.

ՆԱԽԱԲԱՆ

Իմ խորին շնորհակալությունները կը
յայտնեմ Տիար Ասդրանիկ Չիլինկիր-
եանին, գիրքիս անտիպ օրինակը
կարդալու բարեհաճութեան եւ կամե-
ցողութեան, ինչպէս նաեւ յաջորդ-
էջերուն մէջ տեղագրուած իր նախա-
բանին համար:

Վ. Ս.

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔ

«Լոյս ի Լուսոյ» շարքին երրորդ հատորը «Տիեզերական Օրէնքները» ընդհանուր խորագրին տակ, մասնագիտութեամբ բժիշկ՝ Տոքթ. Վահէ Սվաճեանի աչքին լոյսէն, պայծառ միտքէն ու հոգիէն երկար ու թանկագին ժամեր խլած, տաք ու անկեղծ շունչով համադրուած ստուարածալալ սոյն հատորը ողջունելի հրատարակութիւն մըն է, ձօնուած իր սիրելի ծնողաց՝ Ժիրայր եւ Իսկուհի Սվաճեաններու անթառամ յիշատակին, Մէր եւ Յարգանք խորիմաստ բառերով, ինչպէս նաեւ վաղամեռիկ իր կողակցին՝ Այտայի պայծառ յիշատակին:

«Լոյս ի Լուսոյ» անուանած է հատորը վստահաբար ընդգծելու կարեւորութիւնը հոն տեղ գտած ուսումնասիրուած նիւթերուն եւ անոնց նշանակութեան ու իմաստին հաղորդակից դարձնելու ընթերցողը: Արդարեւ, հարուստ տուեալներ հայթայթելով ընթերցողին, կը մղէ զինք յաւելեալ ուսումնասիրութեանց մէջ ծաւալելու իր մտահորիզոնը: Մանաւանդ, խորաթափանց պրպտումներու արդիւնք այն հատուածները, որոնք կը զեղուն իմացական խորութեամբ: Պէտք է նշել նաեւ, որ հեղինակը իր տեսութիւններն ու խոհերը բնագանցական նիւթերու մասին դիւրահասկանալի դարձնելու համար ընթերցողին տրամադրելի ըրած է Աստուածաշունչէն համապատասխան համարները գրաբար եւ աշխարհաբար:

Այս հատորին, ինչպէս նաեւ նախորդ երկու հատորներուն մէջ հեղինակը՝ Տոքթ. Վահէ Սվաճեան կը դրսեւորէ մտքի ու հոգիի անկախութիւն, անկեղծօրէն արտայայտելով տեսակէտներ, յանդգնութեամբ սեւին՝ սեւ եւ ճերմակին՝ ճերմակ ըսելով, վստահաբար որպէս մասնագէտ բժիշկ ստացած իր դաստիարակութեան, իր գրութիւններուն վրայ դնելով իր անձնական նկարագրին եւ համոզումներուն անկեղծ կնիքը, բայց միշտ մնալով

ամբօրէն կառչած Ս.Գիրքին եւ Քրիստոսի վարդապետութեան տառին ու ոգիին, որոնք դարձած են իրեն համար անտեղիտալի ուղենիշ եւ չափանիշ:

Հեղինակը ըլլալով խոր ու ջերմեռանդ հաւատացեալ, որպէս սարկաւազ երկար տարիներու նուիրեալ ծառայութեան վաստակով, իր մատնանշումները եւ դիտողութիւնները հետեւանք են պարզապէս Աստուածաշունչի ոգիին պահպանման հանդէպ տածած իր նախանձախնդրութեան եւ ցուցաբերելով նաեւ խիստ ու աններող կեցուածք Անոր սխալ մեկնաբանողներուն նկատմամբ:

«Տիեզերական Օրէնքները» գլուխը համապարփակ եւ հետաքրքրական ու հարուստ նիւթերով ներկայացնելով չէ բաւարարուած հեղինակը, այլ ընդլայնած է հորիզոնը իր ուսումնասիրութիւններուն դարձնելով հատորը աւելի հետաքրքրական, ընթերցողին հրամցնելով «Յաւելուածներ» բաժնին մէջ բարոյալից պատմութիւններ, ոտանաւորներ, իմաստուն խօսքեր, խորհրդածութիւններ:

Մաքուր, հաւատացեալ հայու հոգիով, պարզ ու անպաճոյճ լեզուով գրուած, հեղինակին սրտէն բխած սոյն հատորը խղճմտօրէն եւ ձեռնհասօրէն պատրաստուած աշխատութիւն մըն է, որ երբեք կրկնութիւն մը չէ իր նախորդ հրատարակութիւններուն, հակառակ նոյն վերնագիրը կրելուն, անկասկած համեստ նպաստ մըն է հայ հոգեւոր գրականութեան, որուն համար երախտապարտ պէտք է ըլլայ հայ ընթերցողը:

Անդրանիկ Զիլինկիրեան

ՄԱՅՐ ՄԸ

Մայր մը՝

Աշխարհի վրայ Աստուծոյ ներկայութիւնը:

Մայր մը՝

Աստուածայայտնութեան միջոցը:

Մայր մը՝

Ծայրահեղ զոհողութեան տիպարը:

Մայր մը՝

Աստուածային սիրոյ շտեմարանը:

Մայր մը՝

Ներողամտութեան օրինակը:

Մայր մը՝

Համբերութեան գագաթնակետը:

Մայր մը՝

Յարատեւութեան արտայայտութիւնը:

Մայր մը՝

Անհատին առաջին վարդապետը:

Մայր մը՝

Աստուածային յատկութիւններու ամփոփումը:

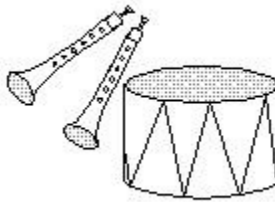
Վ. Ս.

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՍԱՅՈՒԱԾՔ ՄԸ

Anlıyana sivri sinek saz

(Հասկցողին մժեղին ձայնը սազի նուագ մըն է:)

Anlamıyana davul zurna az

(Զհասկցողին տառուլ եւ զուռնայ բաւ չէ:)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՍԱՅՈՒԱԾՔ ՄԸ

*Հասկցողին՝ մին բաւարար
Զհասկցողին՝ Հազարն անբաւարար*

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ա

2013-ին հրատարակեցի «Լոյս 'ի Լուսոյ» խորագրեալ գիրքս: Իսկ 2014-ին ալ «Կենցաղալոյս»ը՝ ոտանաւորներու հատոր մը: 2015-ին հրատարակուեցաւ նաեւ «Զարթօնք» գիրքս, որ նախորդ հրատարակութիւններուն, նամանաւանդ ոտանաւորներուն ներկայացուցած մարդկային ճիշդ կենցաղին աւելի ընդարձակ բացատրութիւնն էր: «Զարթօնք»ի միջոցաւ ջանացած էի կրօնքը աւելի աժմէականացնել, զայն գիտութեան տուեալներուն հետ հաշտեցնելով: Ինչպէս «Զարթօնք»ի յառաջաբանին մէջ գրած էի, միշտ ջանացած եմ չընդիլ Յիսուսի սորվեցուցածներէն, հակառակ որ ներկայացուած տեսակէտները մակերեսայնօրէն շատերու աւանդական հաւատալիքներուն հետ զգալի տարբերութիւններ ունենան:

Կան անձեր, որոնք կ'ըսեն թէ Աստուծոյ գոյութեան կը հաւատան: Բայց կան ուրիշներ ալ, որոնք կը պնդեն թէ Աստուած գոյութիւն չունի, որով Աստուծոյ չեն հաւատար: Անտարակոյս, Աստուծոյ հաւատալը լաւ է, որով անձը թերեւս, աւելի պատշաճ կերպով, կրօնքի բարոյական օրէնքներուն գոնէ երբեմն կը հետեւի, որպէսզի «պատիժ»ի չենթարկուի: Իրականութեան մէջ վերոյիշեալ երկու անձերուն միջեւ մեծ տարբերութիւն մը չկայ: Ան որ կը հաւատայ եւ ան որ չի հաւատար նոյն մակարդակի վրայ են: Երկուքն ալ կը հաւատան բանի մը, որ իրենք փորձառութեամբ ձեռք չեն ձգած: Հաւատացողը Աստուծոյ մը կը հաւատայ, որ չէ տեսած եւ այդ եզրակացութեան իր փորձառութեամբ չէ հասած: Ան պարզապէս կը հաւատայ, որով-

հետեւ իրեն ըստւած է թէ Աստուած կայ: Ան որ Աստուծոյ գոյութեան չի հաւատար, անոր ալ հաւատացածը այն է, թէ Աստուած չկայ: Ան ալ, Աստուծոյ գոյութիւն չունենալուն մասին իր անձնական փորձառութեան փաստը չունի: Ան իր հինգ զգայարանքներով Աստուծոյ գոյութեան փորձառութիւնը չէ ունեցած, որով կը կարծէ թէ Աստուած գոյութիւն չի կրնար ունենալ: Մինչեւ այսօր տակաւին ոեւէ անձ, ներառեալ գիտունները, հիւլէ մը չեն տեսած, բայց անոր գոյութեան կը հաւատան եւ կը հաւատան, թէ բոլոր նիւթերը հիւլեներէ կազմուած են: Թէեւ հիւլէն չենք տեսած, սակայն այդ չի նշանակեր թէ ան գոյութիւն չունի: Հիւլէն չենք տեսած, բայց անոր զօրութիւնը գործածելու գիտութիւնը ունինք, թէ օգտակար եւ թէ վնասակար նպատակներու համար: Միթէ պէտք չէ՞ Աստուծոյ զօրութեան ազդեցութիւնը թէ՛ բնութեան եւ թէ մեր մէջ տեսնելու համար ջանք թափենք եւ այդպէսով իր ներկայութեան փորձառութիւնը ունենանք:

Աւետարանին մէջ գրուած է. «Աստուած լոյս է»: «Զարթօնք» գիրքին մէջն ալ ցոյց տրուած էր, թէ ինչպէս լոյսի եւ Աստուծոյ յատկութիւնները նոյնն էին: Ինչպէս լոյսը տեսնել կարող չենք, (տես այս գիրքին «Մարդակազմութիւն» գլուխը) նմանապէս կարող չենք նաեւ Աստուած տեսնել: Բայց լոյսին փորձառութիւնը ունինք: Մարդ արարած կը տեսնէ միայն լոյսին ցոլացումը, որովհետեւ ոչ թէ լոյսը տեսանելի է, այլ անոր ցոլացումը տեսանելի է:

Նմանապէս պարտ ենք տեսնել Աստուծոյ ցոլացումը ընդհանուր տիեզերքի՝ ամէն մի անհատի եւ բոլոր բնութեան մէջ: Այն նիւթը, որ լոյսը չի ցոլացըներ, կամ լոյսին թափանցիկ է, կարելի չէ տեսնել:

Դժբախտաբար մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իր բռնուած հաւատալիքի թակարդէն

ինքզինք չի կրնար ազատել: Հաւատալիքները (beliefs) անկաշկանդ, աննախապաշար միտքերը նախապաշարելով անոնց լուսաբանութեան արգելք կ'ըլլան, որով հաւատալիքները խաւարամտութեան սկիզբն են: Մարդ արարած կարծելով թէ իր հաւատացածը ճշմարտութիւն մըն է, կը փարի անոր եւ այլեւս լուսաբանութեւ համար պէտք եղած պրպտումները չի կատարեր: Եթէ նոյնիսկ իրեն տարբեր տեսակէտ մը ներկայացուի, ան, առանց քննելու այդ տեսակէտին առաւելութիւնները եւ թերութիւնները, անմիջապէս զայն կը մերժէ: Որեւէ յառաջացման համար, ներառեալ հոգեկան գետնի վրայ, մարդ բաց միտք մը պէտք է ունենայ: Հաւատալիքները կը վերածուին համոզումներու: «Կենցաղալոյս» քերթուածներու հատորին մէջ «Ճանապարհը Հաւատքի» բանաստեղծութեան մէջ յետեւեալը գրառած է.

Սկիզբն է հաւատքի
Նշոյլներ վարանումի
Հանդէպ համոզումներու
Որ պարտ են վերջանալու:

Հաւատքը (faith) անխախտելի է, քանի որ ան անձնական փորձառութեամբ ձեռք ձգուած գիտութեան եւ գիտակցութեան արդիւնքն է: Հոգեկան գետնի վրայ, երբ մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կ'ըսէ, թէ կը հաւատայ, իրենց այդ հաւատալը միայն հաւատալիքներ (belief) ու համոզումներ են եւ ոչ թէ հաւատք (faith): Այս բաղդատութիւնը իրողութիւն մըն է, որովհետեւ անոնք արդէն ինքնաշարժ կ'ըլլան անձին կենցաղէն: Միթէ աշխարհի ներկայ անբաղձալի վիճակն ալ մարդու վարած կենցաղին հետեւանքը չէ՞:

Մարդ կը խորհի թէ իր հինգ զգայարաններուն միջոցաւ ստացած տեղեկութիւններէն զատ որեւէ բան

գոյութիւնն չունի եւ ինք միայն այդ զգայարանքներէն ստացուած տեղեկութիւններէն վստահ կրնայ ըլլալ: Սակայն, այսօր ամբողջական բնագիտութեան (quantum physics) կատարած բազմաթիւ յայտարարութիւններու կողքին, նաեւ կը յայտարարուի, թէ նիւթական աշխարհը կը թուի գոյութիւնն չունենալ: Իսկ մենք այս աշխարհը, որ մեր զգայարանքներու փորձառութեան սահմաններուն մէջն է, գոյութիւն ունեցող ճշմարտութիւն մը կը նկատենք: Անոնք կ'ըսեն, թէ աշխարհը, նաեւ բոլոր տիեզերքը ողջագիր (hologram) մըն է: Միթէ չե՞նք ըսեր թէ այս կեանքն ալ պատրանքային է եւ երազի տարբեր մակարդակ մը: Նաեւ չե՞նք ըսեր թէ միայն Աստուած ճշմարտութիւնն է: Կ'ըսենք, բայց արդեօք մենք մեր ըսածին չե՞նք հաւատար:

Մարդիկ կոյրզկուրանց նաեւ իրենց աւանդութիւններուն փարած են: Տարբեր ժողովուրդներու աւանդութիւններն ալ, անտարակոյս, իրարմէ կը տարբերին: Աւանդութիւնները շատ մեծ օգուտ ունին, որովհետեւ անոնց մեծ մասը ծագում առած է անցեալին զարթօնք ունեցած անձերու անձնական փորձառութիւններէն եւ մեզի կը հաղորդէ իրենց գիտակցութեան յայտնի եղող ճշմարտութեան թաքուն տուեալները, որոնք հասարակաց են ընդհանուր մարդկութեան, ինչպէս նաեւ տիեզերական օրէնքները: Մարդիկ, ընդհանրապէս, փոխանակ ուրիշներու աւանդութիւնները հասկնալ ջանալու, կը մերժեն եւ կը ջրեն զանոնք: Աւանդութիւնները ունին իրենց թէ՛ լաւ եւ թէ՛ վատ կողմերը: Վատը այն է թէ նոյն սխալները կը կրկնուին սերունդէ սերունդ: Օգտակար է հասկնալ, սորվիլ եւ բաղդատել զանազան տարբեր ազգերու աւանդութիւններուն մէջ պահուած տիեզերական օրէնքները, ոչ թէ անոնց աւանդութիւնները որդեգրելու, այլ հասկնալու եւ մատնանշելու մեր աւանդութիւններուն մէջի

սխալները, որպէսզի կարելի ըլլայ զանոնք բարելաւել: Հազար փառք պէտք է տանք Ս. Ներսէս Շնորհալիի եւ Ս. Գրիգոր Նարեկացիի նման մեր նախահայրերուն: Բաւ է միայն իմաստը հասկնալով երգել Շնորհալիին Գիշերային ժամերգութեան «Առաւօտ Լուսոյ»ն, ինչպէս նաեւ Արեւազալի ժամերգութեան «Լոյս 'ի Լուսոյ»ն: Հետեւաբար աւանդութիւնը մեզի կը յայտնէ Աստուծոյ կամքը եւ առանց մեր տեղեկութեան զայն կը փոխանցէ մեր ենթագիտակցութեան:

«Տիեզերական Օրէնքները» խորագրեալ այս հատորով ջանացի ներկայացնել այն օրէնքները, որով համայն մարդկութիւնը, ինչպէս նաեւ բոլոր տիեզերքը կը կառավարուին: Ամէն անհատ որ աշխարհ կու գայ պարտականութիւն մը ունի: Այն կեանքը որ իրեն տրուած է բարեշրջման առիթ մըն է, որ պէտք չէ փախցնէ: Կեանքը նաեւ մեծ պատասխանատուութիւն մըն է: Կեանքը պարզապէս ծնիլ, ուտել, խմել, բազմանալ, ծերանալ եւ մեռնիլ չէ: Կեանքը ինքնազարգացման եւ գիտակցութեան մակարդակի բարձրացման առիթն է: Ամէն անձի հոգիէն՝ Քրիստոսէն, գեղեցկութիւն, համերաշխութիւն, խաղաղութիւն, կարգապահութիւն եւ պարտաճանաչութիւն պէտք է ցոլայ, անշուշտ, եթէ անձը արտօնէ: Կեանքը զարթոնքի եւ անհատին իր անձին մէջ Աստուածայայտնութեան առիթն է: Մարդը իր կենցաղով իր մէջ Քրիստոսին արտայայտուիլը պէտք չէ խափանէ: Անձին կենցաղովն է որ կը յայտնուին իր հոգիէն բղխած առաքինութիւնները: Ամէն անձ ձգմարտութիւնը գտնելու համար պարտ է անձնապէս պրպտումներ կատարել, որպէսզի ինք անձնական փորձառութեամբ Զայն գտնէ եւ ճանչնայ: Անհատը կը հասկնայ թէ «երկինքը»՝ Աստուծոյ թագաւորութիւնը, ամէն անհատի ներսը՝ սրտին մէջն է եւ այդ գիտակցութիւնը իր ունեցած

առաքինութիւններէն կախեալ է:

«Եւ շատիցէ՛ն թէ ահա-առիկ ա՛սոր է՛ կամ
անդ, զի ահա արեւոյս-թիւն Ասորո-ժոյ՝ ի
նէ՛րէս ՚ի Յեշ Է»: (Ղուկաս ԺԷ:21)

«Եւ պիտի չըսեն. «Ահա՛ հոս է, կամ՝ Ահա՛ հոն,
որովհետեւ ահա՛ Աստուծոյ թագաւորութիւնը ձեր
ներսն է»»:

Երբ անհատը այս գիտակցութեան հասնի,
անկարելի կ'ըլլայ որ իր սորվածը ուրիշին չփոխանցէ,
քանի որ ինք նաեւ կը գիտնայ, թէ այդ իր
պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան մաս
կը կազմէ:

Երբ մարդ տիեզերական օրէնքներու դէմ կը
գործէ, մեղք գործած կ'ըլլայ՝ պատիժի ենթակայ:
Դժբախտաբար, նամանաւանդ, Հին Կտակարանի մէջ
Աստուած մեզի ներկայացուած է որպէս վրէժխնդիր,
բարկացող եւ պատժող Աստուած մը: Այս հայեացքը կը
ներկայացնէ մարդուն խաւարամտութիւնը՝ գիտակ-
ցութեան ցած մակարդակը, քան թէ Աստուծոյ բնոյթը:

«Զի այսպէս ասէ Տէր զօրո-թեանց
Ասորո-աշ Իսրայելի. Որպէս կաթեաց
արորհոր-թիւն Քարկո-թեան իմոյ ՚ի
վերայ Բնակչաց Երո-սաղէմի, նոյնպէս
կաթեացէ արորհոր-թիւն իմ ՚ի վերայ Յէր
...» (Երէմիայ ԽԲ:18)

«Արդարեւ զօրքերու Տէրը՝ Իսրայելի Աստուածը սա՛
կը յայտարարէ, «Ինչպէս իմ բարկութիւնս եւ
ցատումս Երուսաղէմի բնակիչներուն վրայ
թափուեցան, այնպէս իմ ցատումս ձեր վրայ պիտի
թափուի՝ ...»»

«Քանզի յայտնելո՛ց է Բարկո-Թի-ն
Լադո-Ժոյ յերկնից ՚ի վերայ ամենայն
ամպարշրո-թեա՛ն է- անիրա-ո-թեան
մարդկան որք զճմարդո-թի-նն անիրա-
ո-թեամբ ունին» : (Հոգևայեցիկ Լ:18)

«Արդարեւ Աստուծոյ բարկութիւնը երկինքէն կը
յայտնուի մարդոց ամբողջ ամբարշտութեան եւ
անիրաւութեան վրայ՝ քանի անոնք անիրաւութեամբ
գերի բռնած են ճշմարտութիւնը»:

Յիսուս յայտնեց թէ Աստուած սէր է, մեզի համար
միայն լաւագոյնը կը բաղձայ եւ չի պատժեր: Սակայն
այդ չի նշանակեր թէ մենք մեր ցանած հունտերուն
հունձքերը պիտի չքաղենք: Վատ հունձքերուն՝ կեանքի
պատահարներուն համար պէտք չէ Աստուած մեղադ-
րել, անոնք, ըստ տիեզերական օրէնքներուն, հետեւանքն
են մեր կերտած ճակատագրին: Սխալ հաւատալիքներ եւ
ըմբռնումներ, զարմանալիօրէն, շատ աւելի հրապուրիչ
կը թուին ըլլալ, որովհետեւ անձը չուզեր վատ
պատահարներուն պատասխանատուութիւնը իր վրայ
առնել: Սակայն անոնք արդելք կը հանդիսանան
«զարթօնքին», մարդը կը խոտորեցնեն ուղիղ ճանա-
պարհէն եւ ճախորդութեան կ'առաջնորդեն:

Այս երրորդ հատորովս՝ «Տիեզերական Օրէնքները»
գիրքով, նամանաւանդ որպէս սարկաւազ՝ Հայաստան-
եայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ծէսերուն սպասաւոր, կը
ջանամ կատարել ինծի վիճակուած պատասխանա-
տուութիւններէն եւ պարտականութիւններէն մին:
Ինչպէս անցեալին գրած էի, ես այս նիւթերու մասնա-
գէտը ըլլալու յաւակնութիւնը չունիմ: Ներկայիս այս
տեսակէտը իմ վրաս դրական ազդեցութիւն ունեցաւ,
հետեւաբար կը ներկայացնեմ նաեւ իմ ազգակից-
ներուս, ոչ իբրեւ բացարձակ իրողութիւն, այլ իբր

տարբեր տեսակէտ մը, որ շեղում մը չէ մեր վարդապետին՝ Յիսուսի սորվեցուցածներէն: Յուսալից եմ, որ այս գիրքը խթան մը ըլլայ մեզ մղելու դէպի ինքնուղղեաց պրպտումի եւ անձնական փորձառութեամբ հասնիլ ճշմարիտ հաւատքի (faith), քան թէ պարզապէս, մեր հաւատալիքներուն (belief) ազդեցութեան տակ, ըսել. «կը հաւատամ հետեւեալ փրկուած եմ» եւ սպասել մահուան, որպէսզի «երկինք» երթանք: Դրախտը հո՛ս՝ աշխարհի վրայ է, եթէ մեր զարթօնքով եւ կենցաղով զայն ստեղծենք ներկայ կեանքի մէջ: Պրպտումը պէտք է ըլլայ ինքնուղղեաց, որովհետեւ Աստուծոյ թագաւորութիւնը՝ Քրիստոս մեր ներսիդին է: «Զարթօնք» գիրքին մէջ «Նուիրեալը» խորագրեալ քերթուածին հետեւեալ տունը հոս մէջբերել յարմար կը նկատեմ.

Ամէն անձ պարտ է ճանչնալ
 Հմարտութիւնը իր Էութեան,
 Ապա թէ ոչ ինչպէ՛ս գիտնալ
 Էութիւնը Հմարտութեան:

Համայն մարդկութիւնը կը փնտռէ Աստուած ամենուրեք: Հետեւեալ պատմութիւնը, իբր փոխաբերութիւն, մարդուն ներկայ կացութիւնը հասկնալու համար կը յուսամ օգտակար կ'ըլլայ:

Ովկիանոսին մէջ շատ խելացի ձուկ մը կար: Բոլոր ձուկերը իրենց խնդիրները այս խելացի ձուկին կը ներկայացնէին: Ան ալ անոնց կը յորդորէր եւ խրատներ կու տար: Բոլոր ձուկերը գինք կը յարգէին: Երբ իրեն խօսք կ'ուղղէին, ոչ թէ անոր անունը կ'ըսէին, այլ որպէս մեծարանք «փիլիսոփայ» կը կոչէին: Օր մը ձուկերէն մին երբ ժայռի մը քովէն կ'անցնէր, կը տեսնէ որ փիլիսոփայ ձուկը ընկճուած եւ տխուր, ժայռին շուքին

տակ կեցած կը խորհէր: Զուկը փիլիսոփային կը մօտենայ եւ հարց կու տայ, թէ ինչո՞ւ տխուր կ'երեւի: Փիլիսոփայ ձուկը կը պատասխանէ. «Իմացայ թէ հսկայ ովկիանոս մը կայ: Զայն գտնելու համար երկար ժամանակէ ի վեր շատ հեռուներ լողացի, դէպի հիւսիս, դէպի հարաւ, դէպի արեւելք եւ դէպի արեւմուտք, բայց ովկիանոսը չկրցայ գտնել: Ես շատ անբախտ ձուկ մըն եմ»:

Զուկին այս կացութիւնը՝ ովկիանոսին մէջ ըլլալով հանդերձ, ովկիանոսին մէջ գտնուելու անգիտակցութիւնը, զարմանք պէտք է պատճառէ: Զուկը որքան ալ խելացի ըլլայ, իր ուղեղը ձուկի ուղեղ է: Մարդ արարածն ալ Աստուծոյ շրջապատուած է, բայց Զայն չի տեսներ եւ անընդհատ Զայն կը փնտռէ ասդին-անդին: Արդե՞օք մարդու ուղեղն ալ ձուկի ուղեղի մը չափ է, ապա թէ ոչ, մարդ տակաւին չէ սկսած իր ուղեղը պատշաճ կերպով գործածել:

Այս գիրքին նպատակը ցոյց տալ է, թէ ներկայ կեանքը, Աստուածայայտնութիւնը իրականացնելու համար մեր միակ առիթն է եւ ոչ թէ յետ մահու փրկուիլը: Փրկութիւնը հոս է եւ հիմա պէտք է ըլլայ:

* * *

Բ

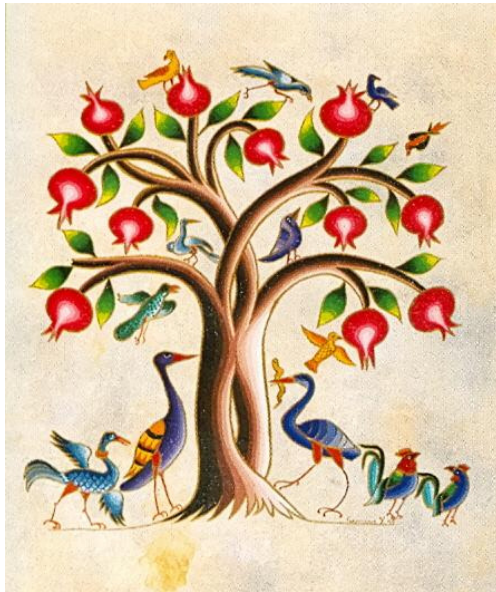
Ինչպէս Ա. մասին մէջ գրուեցեցի, գիրքիս բովանդակութիւնը կը ներկայացնէ իմ այսօրուայ խորհելակերպը, մտածելակերպը: Նկատի ունենալով որ ամէն ինչ հիմնուած է օրուայ փորձառութիւններուն վրայ, կարելի է յառաջիկային տարբեր ձեւով ալ արտայայտուիմ:

Այսքան էջերուն մէջ եթէ կան ուշադրութենէ վրիպած սխալներ, ընթերցողին ներողամտութեան կ'ապաւինիմ:

* * *

Գ

Գլուխ Ը - «Յաւելուածական» բաժնի մէջ տեղադրուած գրութիւնները իմս չեն, համացանցէն առնուած եւ իմ կողմէ հայերէնի թարգմանուած գրութիւններ են, որոնց մէկ մասին հեղինակները յայտնի չեն:

Հոգի՛ է Աստուած է-
 Երկրագոյնացի նորա՝ Հոգւո՛վ է-
 Ճշմարտութեամբ պա՛րտ է Երկե՛ր
 պաճառել։
 (Յովհաննոս 4:24)

Աստուած Հոգի է, է- իրեն
 Երկրագոյնէրն ալ պէտք է որ
 Երկրագոյն Հոգիով ու
 Ճշմարտութեամբ։

«ՍՈՒՐԲ ՍԻՐՏԸ»

«Երանի այնոցիկ՝ որ սուրբ են սրտիւք,
 Ձի նոքա Վաստուած տեսցեն»:
 Չսպուած խորհուրդներու մը արդիւնք
 Յիսուսի պատգամը լեռան քարոզէն:

Անձը երբ ինք կը կերտէ «սուրբ սիրտ»
 Միտքը կեդրոնացած՝ չի խանգարուիր,
 Ինք Հաւատքով Հաստատա՝ չ'ըլլար խիրտ,
 Է միշտ պարկեշտ լի սիրով՝ անխտիր:

Կ'ըլլայ սիրոյ յատկութիւնները ցոլացնող,
 Միշտ կարեկից եւ գթասիրտ բնութեամբ,
 Օգնելու միշտ պատրաստ ու ինքնազուհ,
 Քրիստոսի վրայ ունեցած վստահութեամբ:

Ճմարիտ պաշտամունքն է վստահութիւնը
 Ինչպէս նաեւ սիրոյ արտայայտութիւնը,
 Երանելի է ան, որ ունի այդ յատկութիւնը
 Քանզի կը ստանայ Աստուծոյ ողորմութիւնը:

Վ. Ս.

-Ա-

«ՄԱՐԴԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ»

ՄԱՐԴԻՆ ԵՒ ՀՈԳԻ

«ՄԱՐԴԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ»-

ՄԱՐԴԻՆ ԵՒ ՀՈԳԻ

«Զարթոնք» գիրքին Ա. գլխուն երկրորդ մասին մէջ ներկայացուած էր «Մարդկային Բնութիւնը»: Մարդու հոգիին մասին գրելէ առաջ, հարկ է այդ մասէն՝ մարդու մարմնոյն բնութեան կապակցութեամբ, վերաքաղ մը ընել, նաեւ յաւելեալ բացատրական տեղեկութիւն տալ: Այդ գրութեան մէջ կեդրոնացումը մարդուն ֆիզիքական երեւոյթին վրայ էր եւ կը ներկայացնէր 24 տարրեր, որոնք կը կազմէին մարդուն մարմինը: Հետեւեալները առաջին հինգ հիմնական տարրերուն համեմատութիւններն են. մարդու մարմնոյն 70%-ը ջուր է, 12%-ը պինդ նիւթ, 6%-ը օդ, 4%-ը կրակ եւ մնացեալն ալ եթեր: Այս վերջինը երբ մարմնոյն ծաւալը կը ներկայացնէ սահմանափակ միջոցն (space) է, միանգամայն միջոցը անհուն է, որովհետեւ բոլոր տիեզերքը կը պարունակէ: Սահմանափակը միայն անհունին մէկ մասնիկն է:

Իսկ 24 տարրերուն վերջին չորս հատն ալ հետեւեալներն են. Միտք (խորհելու կարողութիւն), Իմացականութիւն (տրամաբանելու կարողութիւն -intellect), Ազատ կամք - Ընտրողութիւն (զատելու ու դատելու կարողութիւն) եւ Անհատականութիւն (Եսը):

Այս հիման վրայ վերլուծենք «մարդակազմութիւնը», որպէսզի կարենանք հասկնալ անհատին հոգին: «Մարդակազմութիւնը» բառը չակերտի մէջ առնուած է, որովհետեւ ան բժշկութեան մէջ, ընդհանուր առմամբ, կը ներկայացնէ ֆիզիքական մարմնի գործարաններուն, ոսկորներուն, մկաններուն, երակներուն, ջիղերուն ... կազմութեան ուսուցումը (anatomy): Այս գրութեան մէջ ան կը ներկայացնէ մարդուն

ընդհանուր կազմը՝ Ֆիզիքականը եւ ասելին՝ ոչ Ֆիզիքականին կազմուացքը: Այս գրութեան մէջ Ֆիզիքական մարմնի կազմութեան մանրամասնութիւնը չէ որ պիտի ներկայացուի:

Մարդ կազմուած է հինգ խաւերէ, որոնք կրնանք «մարմին» կոչել:

ա- Առաջին խաւը, որուն բոլորս տեղեակ ենք, Ֆիզիքական՝ նիւթական մարմինն է, որ կարելի է նաեւ կոչել սննդական մարմին, քանի որ ան իր գոյատեւման համար սնունդի կը կարօտի: Ընդհանուր առմամբ մարդ կը կարծէ, թէ ինք իր մարմինն է եւ ինքզինք կը նոյնացնէ իր մարմնին հետ: Ճշմարտութիւնը այն է, թէ մենք մեր մարմինը չենք: Այո՛, մարմինը մեզի կը պատկանի եւ զայն կը գործածենք, բայց անձը իր մարմինը չէ: Այս երեւոյթը կարելի է շատերու զարմանք պատճառէ: Մարդ իր կեանքի ընթացքին կը հաւաքէ շատ մը ստացուածքներ՝ դրամական հարստութիւն, տուն, առարկաներ, ինչպէս նաեւ կ'ունենայ ընտանիք, զաւակներ եւայլն ..., բայց ինք անոնց հետ չի նոյնանար եւ չ'ըսեր թէ անոնք զինք կը ներկայացնեն, այլ միայն կ'ըսէ, թէ անոնք իրեն կը պատկանին: Դժբախտաբար կան անձեր, որոնք իրենց մտքին մէջ իրենց ստացուածքներուն հետ կը նոյնանան եւ երբ զանոնք կորսնցնեն անձնասպան կ'ըլլան: Ուրեմն, այն ինչ որ անձ մը դուրսէն կը հաւաքէ զինք չի ներկայացներ: Անհատ մը երբ կը ծնի մօտաւորապէս երեք կամ չորս քիլօ կը կշռէ: Երբ ան չափահաս ըլլայ, ենթադրենք թէ 60-70 քիլօ կը կշռէ: Այս երկու կշիռքներու միջեւ եղած տարբերութիւնը դուրսէն կերած ուտելիքներէն հաւաքած չէ՞: Վերեւ յիշեցինք, թէ ան ինչ որ մարդ իր կեանքի ընթացքին դուրսէն հաւաքած է զինք չի ներկայացներ: Ուրեմն մեր մարմիններն ալ, քանի որ դուրսէն հաւաքած ենք, մեզ չեն ներկա-

յացներ: Այո՛, մարմինը մերն է, բայց մենք այդ մարմինը չենք: Նոյնիսկ ծննդեան մի քանի քիլոն անգամ անհատին իր մօր կողմէ տրուած է: Ուրեմն մարմինը մեր գործածութեան համար մեզի տրուած է: Մեր այս «աշխարհային կեանք» կոչած առժամեայ ճամբորդութեան որպէս միջոց մեզի փոխ տրուած է: Օր մը անոր ամէն մէկ հիւլէն աշխարհին ետ պիտի վերադարձնենք:

Հոս յարմար է աւելցնել, թէ մարդու մարմինը բոլոր ստեղծագործութեան մէջ ամենաբարձր, ամենաբարդ եւ ամենահրաշալի ճարտարարուեստական (technological) սքանչելիք մըն է, որ մեզի համար անընդհատ կը գործէ, առանց մեր գիտակցութեան: Մարմինն կատարած այդ բոլոր բարդ գործունէութեան գիտակից (conscious) չենք, որովհետեւ մեր գիտակցութեան մակարդակը ցած է: Երբ պատահ մը հաց ուտենք, մի քանի ժամ ետք այդ հացը մեր մարմնին մաս կը կազմէ: Նոյն հացը ամէն մի անձի մէջ անոր մարմնին կը վերածուի: Ուրեմն ուր է՞ մեր մարմիններուն տարբերութիւնը. միայն անոնց երեւոյթին մէջն է:

բ- Երկրորդ խաւն ալ մտային մարմինն է, որ աւելի նուրբ է, քան նիւթականը, որ թանձր է: Մարդկային բնութեան կազմիչ 24 տարրերէն վերջին չորսը կը պատկանին մտային մարմնին: Մտային մարմինը կը գործէ ֆիզիքական մարմնի բոլոր բջիջներուն մէջ, բայց գլխաւորաբար անոր գործառնութիւնը կը կեդրոնանայ երկու հիմնական վայրերու մէջ՝ ուղեղ եւ սիրտ: Այս երկուքին միջեւ սերտ կապ կայ: Սիրտը ունի ինքնուրոյն ջղային դրութիւն մը եւ զգացական փորձառութիւններու կեդրոնն է: Սիրտը ելեկտրամագնիսական ազդավայր մը ունի, որուն յաճախականութիւնը կը փոխուի

համաձայն զանազան զգացումներու: Այս ելեկտրամագնիսութեան ազդեցութիւնը նոյնիսկ մարմինէն մէկ մեթր հեռաւորութեամբ կարելի է չափել: Դրական զգացումները անձին բնախօսութեան (physiology) վրայ դրական ազդեցութիւն ունին եւ ժխտականներն ալ՝ հակառակը: Օրինակի համար, ախտագէրծութեան (immunity) զօրացման կամ տկարացման ազդեցութիւնները սերտ կապ ունին մեր զգացումներուն հետ: Զգացումները ըստ պատշաճի կ'ունենան թէ դրական եւ թէ ժխտական ազդեցութիւններ, ինչպէս նաեւ ջղային դրութեան վրայ: Սիրտն ալ ջղային բջիջներ ունի: Անոնք կը հաղորդակցին ուղեղային բջիջներու հետ: Սիրտը աւելի տեղեկութիւն կը հաղորդէ ուղեղին, քան թէ ուղեղը՝ սրտին: Հետեւաբար զգացումները նաեւ կ'ազդեն ուղեղային գործառնութեան վրայ: Դրական զգացումները մեզ աւելի ստեղծագործիչ կ'ընեն եւ խնդիր լուծելու կարողութիւնը կը զարգացնեն: Երբ սաղմը մօր արգանդին մէջ կ'աճի, սիրտը ուղեղէն առաջ կը կազմուի: Հետաքրքրական է, թէ մօր ուղեղային ելեկտրական շողացումները (brain waves) եւ սաղմին սրտի զարկերը իրարու հետ կը համաժամանակցին (synchronize):

Մտային մարմինը ունի չորս տարրեր.

- Առաջինը «Միտք»ն է: Երբ միտքը կը գործէ ուղեղի միջոցաւ կու տայ խորհելու կարողութիւնը, սրտի միջոցաւ ալ՝ զգացումներ ունենալու կարողութիւնը:

- Երկրորդը «Իմացականութիւն»ն (intellect) է, որ կու տայ տրամաբանելու կարողութիւնը:

- Երրորդը «Ազատ կամք»ն է, որ կու տայ ընտրողութիւն՝ զատելու ու դատելու կարողութիւնը:

- Չորրորդն ալ անձին «Անհատականութիւն»ն է: Այս վերջինը յատուկ է մարդկութեան, իսկ միւսները,

զանազան չափերով, հասարակաց են բոլոր կենդանա-
կան աշխարհին:

Մարդու անհատականութիւնը ստեղծագործու-
թեան վերջին արարքն է: Ծննդոց գիրքին մէջ գրուած
է, թէ Աստուած լրացուց ստեղծագործութիւնը եւ
եօթերորդ օրը հանգչեցաւ:

«Եւ կարարեաց Լադո-աթ յառ-րն
վեցերորդի զամենայն զգործս իւր զոր
արար: Եւ Հանգեալ յառ-րն Եւթներորդի
յամենայն Գործոց իւրոց՝ զոր արար»: (*Ծննդոց Բ:2*)

«Աստուած իր բոլոր գործերը եօթերորդ օրը ավարտեց,
ու եօթերորդ օրը հանգստացաւ իր ըրած բոլոր
գործերէն»:

(Աստուածաշունչի վերեւ սեղադրուած Համարի
աշխարհաբար թարգմանութիւնը, առնուած այս գիրքի
մէջ գործածուած բոլոր աշխարհաբար Համարներու
Համար օգտագործուած թարգմանութենէն, գրաբար
բնագրի նկատմամբ ունի որոշ տարբերութիւն մը:)

Ստեղծագործութեան մէջ բարեշրջումը իր
զագաթնակէտին հասած է, որով յաւելեալ բարեշրջում
պիտի չըլլայ: Աս կը համապատասխանէ նաեւ այն
իրողութեան, թէ ըստ Ֆիզիքական աշխարհի բնագի-
տութեան եւ կենսաբանութեան օրէնքներուն յաւելեալ
բարեշրջում կարելի չէ, այսինքն մարդէն աւելի
յառաջացած էակ մը այս աշխարհ պիտի չգայ:
Ստեղծագործութեան զագաթնակէտը մարդու ուղեղն
է: Անշուշտ, ասիկա չի նշանակեր, թէ մարդ ինք իր մէջ
պիտի չունենայ բարեշրջում: Ֆիզիքական բարեշրջու-
մը վերջացած է, բայց մարդոց մեծամասնութեան
հոգեկան բարեշրջումը տակաւին նոր կը սկսի: Այսօր
մարդիկ կարողացած են համակարգիչներու միջոցաւ

արուեստական իմացականություն (artificial intelligence) յառաջացնել: Այս համակարգիչները շատ մը բարդ գործողություններ մարդոցմէ շատ աւելի արագ եւ ճշգրտութեամբ կը լուծեն: Կը կարծուի, թէ մարդուն ուղեղը աշխարհի վրայ գոյութիւն ունեցող ամենագորաւոր համակարգիչին կարողութենէն մօտաւորապէս 240,000 անգամ աւելի գորութիւն եւ կարողութիւն ունի: Մարդ արարած դժբախտաբար իր ուղեղին կարողութեան միայն 5%-ը կը գործածէ: Ապագայի բարեշրջումը պիտի ըլլայ մարդուն մէջ եւ ան պիտի սորվի իր ուղեղին 100%-ը գործածել:

գ- «Մարդակազմութեան» երրորդ խաւը, մարդուն իր գորութեան մարմինն է: Այս գորութեան մարմինը բացատրուած էր նաեւ «Լոյս 'ի Լուսոյ» գիրքիս յաւելուածական մասին եւ «Զարթօնք» գիրքիս Բ. գլխուն մէջ ներկայացուած խակրաներով: Զօրութիւնը մեր մարմիններուն մէջ կը հոսի գետակի մը նման:

«Եւ եցոյց ինչ մաշո՛ւր գեղ կէնդանի

ջրոյ՝ սառնադեմակ որ ելանէր յաշոոոյն

Լսորոջոյ է- Գառնն» : (Յայրենութիւն ԻԲ:1)

«Նաեւ ցոյց տուաւ ինծի կեանքի ջուրի գետ մը՝ բիւրեղի պէս փայլուն, որ կը բխէր Աստուծոյ ու Գառնուկին գահէն»:

Հետեւեալ փոխաբերութեամբ կարելի է աւելի դիւրամբռնելի դարձնել այս գորութեան հոսքը: Ենթադրենք որ գետակ մը կայ: Այս գետակին հոսքին վրայ կան եօթը լճակներ եւ գետակը կը հոսի մէկ լճակէն միւսը: Զուրը ամէն մէկ լճակ կը մտնէ նեղ անցքէ մը եւ լճակէն դուրս կ'ելլէ դարձեալ նեղ անցքով մը եւ կ'ընթանայ դէպի յաջորդ լճակը: Լճակին մէջ երբ աղտոտութիւններ՝ ծառերէն թափած չորցած

տերեւներ եւայլն... Իյնան, կրնան ջուրին լճակէն դուրս ելլելու նեղ անցքը թիմել եւ ջուրին ընթացքը կասեցնել: Այս փոխաբերութեան մէջ եօթը լճակները կը ներկայացնեն մարդկային զօրութեան եօթը կեդրոնները՝ խակրաները: Գետակին ջուրին հոսքն ալ կենսատու զօրութեան՝ Ս. Հոգիի հոսքը անհատին մէջ: Աղտոտութիւններն ալ, որ ջուրին հոսքը կը կասեցնեն, կը ներկայացնեն անհատին բնոյթին անբաղձալի յատկութիւնները՝ եօթը մահացու մեղքերը, ինչպէս նաեւ տարբեր ժխտական զգացումները, հաւատալիքները, սովորութիւնները, բնաւորութիւնները, խորհուրդները, խօսքերը եւ արարքները: Եօթը զանազան խակրաներուն համապատասխանող եւ զօրութեան հոսքը խափանող եօթը մահացու մեղքերուն մասին «Զարթօնք» գիրքիս մէջ մանրամասն տեղեկութիւն տրուած էր: Հոս պիտի ներկայացուի մի քանի տարբեր օրինակներ, որոնք նաեւ կը խափանեն զօրութեան հոսքը: Ամէն մի խակրա իր իւրապատուկ նպատակը եւ ազդավայրը ունի: Առաջին չորս խակրաները՝ Հիմնական, Ընջակային, Ճառագայթաձեւ ջղահիւսքի եւ Սրտի, սերտ կապ ունին Ֆիզիքական մարմինը կազմող գլխաւոր հինգ տարրերէն առաջին չորսին՝ Նիւթին, Զուրին, Օդին եւ Կրակին հետ: Հինգերորդ տարրը՝ «Եթեր»ն ալ կապ ունի հինգերորդ՝ Կոկորդի եւ վեցերորդ՝ Ճակտի խակրաներուն հետ: Եօթերորդ՝ Գանկի խակրան կապ չունի մարմինը կազմող տարրերուն հետ, այլ ան կապ ունի անհատին հոգիին՝ մարդկագոյնութեան չորրորդ խաւին հետ: Հոգիին նկատմամբ ստորեւ յաւելեալ տեղեկութիւն պիտի տրուի:

- Առաջին խակրայի՝ «Հիմնական»ին գլխաւոր նպատակը անհատին յետակեցութիւնն (survival) է, հետեւաբար գոյատեւելու համար կը հայթայթէ

Ֆիզիքական զօրութիւն եւ սերտ կապ ունի «Նիւթ» տարրին հետ: «Ծուլութիւն» մահացու մեղքին առնթեր վախ, տատամսում, անորոշութիւն ... կը խափանեն զօրութեան հոսքը այս խակրայէն:

- Երկրորդ խակրայի՝ «Ընջակային»ին ազդեցութիւնը հաճոյքի վրայ է եւ սերտ կապ ունի «Ջուր» տարրին հետ: «Բղջախոհութիւն» մահացու մեղքին առնթեր խղճի խայթ, մեղաւոր զգալ... այս խակրայէն զօրութեան հոսքը կը խափանեն: Պէտք է արտօնենք, որ անցեալի անբաղձալի արարքները մեր ներկան թունաւորեն եւ փճացնեն: Եթէ կը փափաքինք դրական ազդեցութիւն մը ունենալ ընկերութեան մէջ, պարտ ենք մենք զմեզ ներել:

- Երրորդ խակրային՝ «Ճառագայթաձեւ ջղահիւսքի»ին ազդեցութիւնը կը վերաբերի անձին զգացումներուն եւ կամքին եւ սերտ կապ ունի «Կրակ» տարրին հետ: «Բարկութիւն» մահացու մեղքին առնթեր նախատինքը, ամօթ զգալ՝ խպնիլ... կը կասեցնեն զօրութեան հոսքը այս երրորդ խակրայէն:

- Չորրորդը՝ «Սրտի» խակրան, սիրոյ հոսանքին կեդրոնն է եւ ազատ զօրութեան հոսքը այս խակրայէն անձին կու տայ խղճմտութիւն, գութ, ողորմութիւն, կարեկցութիւն եւ զոհողութիւն, որոնք բոլորն ալ սիրոյ զօրութեան արտայայտութիւններն են: «Նախանձ» մահացու մեղքի առնթեր տխրութիւն, ընկճում, վհատութիւն... այս խակրայէն զօրութեան հոսքը կը խափանեն: Ան սերտ կապ ունի «Օդ» տարրին հետ: Պէտք է մոռնանք թէ սիրտը եւ թոքերը այս խակրայի զօրութեամբ է որ կը գործեն: Թոքերը օդին թթուածինը (oxygen) արիւնին կ'անցնեն եւ սիրտն ալ արիւնը շրջաբերելով այդ թթուածինը մարմնի բոլոր մասերուն կը տարածէ:

- Հինգերորդ խակրայի՝ «Կոկորդի»նին ազդա-

վայրը ձայնը՝ խօսքն է, հետեւաբար կը վերաբերի ճշմարտութեան արտայայտութեան: «Որկրամոլութիւն» մահացու մեղքին առընթեր ստախօսութիւնը կը խափանէ զօրութեան հոսքը այս հինգերորդ խակրայէն: Շատ աւելի վնասակար են այն սուտերը, որոնցմով մենք զմեզ կը համոզենք: Պարտ ենք մենք զմեզ ձերբազատել սուտ հաւատալիքներէ, որոնք իւրացուցած ենք իբր ճշմարտութիւններ: Մեր հոգեկան յառաջդիմութիւնը խափանող ամենամեծ սուտը, որուն կը հաւատանք, Յիսուսին Աստուծոյ Որդին ըլլալը ու մեր Աստուծոյ Որդին չըլլալն է: Այս հաւատալիքը Աւետարանի գրութեան հակառակ է, քանի որ ըստ Աւետարանի մենք ալ Աստուծոյ որդիներ ենք եւ Յիսուս ինք ըսաւ, թէ մենք իր ըրածներէն աւելի մեծ բաներ կրնանք ընել եւ իրեն ժառանգակից ենք:

«Պապասխանի եր նոցա Յիսուս. Ո՞չ
յօրէնան յեր Գրեալ եւ ասացի թէ
ասորոս՝ Ժէ իցէի»: (Յովհաննոս Ժ:34)

«Յիսուս պատասխանեց անոնց. «Միթէ ձեր Օրէնքին մէջ գրուած չէ՞. եւ ըսի. Դուք աստուածներ էք»:

«Եւ ասացի թէ ասորոս՝ Ժէ իցէի, կամ որ-
դիէ Բարձրելոյ ամենեւեւան»: (Սաղմոս 2Ը:6)
«Եւ ըսի. «Դուք աստուածներ էք. Դուք բոլորդ
Ամենաբարձրին որդիներն էք»»: (Սաղմոս 2Բ:6)

«Նոյն ինչն Հոգին զկայէ Հոգոյս մե-
րոսմ, եթէ եմէ որդիէ. ասա եւ ժա-
ռանգի. ժառանգի Լսորոս՝ եւ ժա-
ռանգակիցի Բրիսորոսի»: (Հոռոմայեցիս Ը:16-17)
«Նոյնիքն Հոգին վկայութիւն կու տայ մեր հոգիին
հետ՝ թէ մենք Աստուծոյ զաւակներն ենք. եւ եթէ

զաւակներ՝ ուրեմն՝ ժառանգորդներ՝ Աստուծոյ ժառանգորդներ եւ Քրիստոսի ժառանգակիցներ՝ ... »:

«... Լմէն ամէն ասէ՛մ թէ որ Լաւապա՛յն յիս զԳործս զոր էս Գործեմ, էս նա՛ Գործեացէ էս մեծամեծս է՛ս իմն զնոյնս Գործեացէ ... »: (Յովհաննոս ԺԳ:12)

«Ճշմարտապէս, ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի. Ա՛ն որ կը Հաւատայ ինծի, ի՛նք ալ պիտի ընէ այն գործերը՝ որ ես կ'ընեմ, եւ անոնցմէ աւելի՛ մեծ գործեր պիտի ընէ, ...»:

«Տե՛սէ՛՛՛՛՛ որպիսի՛ սէր շնորհեաց մեզ Ըայր, զի որդի՛՛՛ Լապո֊ծոյ կոշեացո՛ւ մէկ»: (Լ. Յովհաննոս Գ:1)

«Տեսէ՛ք թի՛ Հայրը ինչպիսի՛ սէր շնորհեց մեզի, որպէսզի մենք Աստուծոյ զաւակներ կոչուինք. ...»:

«Ո՞չ Գիտէ՛՛ էթէ Գաճար է՛ Լապո֊ծոյ, էս Ըագի Լապո֊ծոյ Բնակեալ է ՚ի յէջ»:
(Լ. Կորնթացիս Գ:16)

«Ձէ՞ք գիտեր թի՛ Աստուծոյ տաճար էք դուք եւ Աստուծոյ Հոգին ձեր մէջ կը բնակի»:

«Եթէ ո՞չ Գիտէ՛՛, զի մարմին յէր Գաճար էն Ըագոյն որ է ՚ի յէջ՝ զոր ունիէն յԼապո֊ծոյ: էս չէ՛ անձանց Գէր ... փառա֊որ արարէ՛ զԼապո֊աթ ՚ի մարմինս յէր էս յագիս յէր»:
(Լ. Կորնթացիս Զ:19-20)

«Ձէ՞ք գիտեր որ ձեր մարմինները տաճար են Սուրբ Հոգիին, որ ձեր մէջն է, որ Աստուծմէ առած էք ու դուք ձեր անձին տէրը չէք. ... ուստի փառաւորեցէ՛ք Աստուած ձեր մարմիններուն ու Հոգիներուն մէջ, որոնք Աստուծոյ կը պատկանին»:

«... ոչ Գայ արվայո-թիւն Լադո-ժոյ
խորանօժ. եւ շասիցեն թէ աւա-ասիկ ասոր
է՝ կամ անդ, զի աւա արվայո-թիւն
Լադո-ժոյ 'ի ներիս 'ի յեւ է»։ (Ղա-կա-սո-
ժի։ 20-21)

«... Աստուծոյ թագաւորութիւնը չի գար դուրսէն
երեւցած բաներով։ Եւ պիտի չըսեն թէ 'Ահա Հոս է',
կամ 'Ահա' Հոն', Որովհետեւ ահա Աստուծոյ
թագաւորութիւնը ձեր ներսն է»։

Անտարակոյս Յիսուս Աստուծոյ որդի է եւ
Աստուած կը ներկայացնէ։ Մեր եւ Յիսուսի
տարբերութիւնը այն է, թէ Յիսուս այն որդին էր,
որուն Աստուած հաճեցաւ։ Դժբախտաբար մեր
կենցաղները Աստուծոյ հաճելի չեն, հետեւաբար մենք
ալ Աստուծոյ որդի ըլլալով հանդերձ, իր հաւնած
որդիները չենք։ Ոչ թէ Աստուած իր երեսը մեզմէ
դարձուցած է, այլ մենք ենք որ իրեն չենք նայիր, որով
չենք կրնար Զինք տեսնել։ Աստուածայայտնութիւնը
Յիսուսի մէջ իրականացաւ։ Ինչո՞ւ մենք ալ նոյնը
չիրականացնենք։ Յիսուս ըսաւ. «Ինծի հաւատացէք,
խաչերնիդ առէք եւ ետեւես եկէք, դուք ալ փրկութիւն
պիտի գտնէք»։ Աս ըսել չէ. «Ես կը հաւատամ որ Յիսուս
Աստուծոյ միածին որդին է եւ ինք իմ մեղքերուս
համար մեռաւ, հետեւաբար իր արիւնով լուացուած եւ
փրկուած եմ»։ Մենք ալ պարտ ենք իր սորվեցուցած-
ները մեր կեանքերուն մէջ լիովին կիրարկել՝ Աստու-
ծոյ նայիլ քան թէ աշխարհի։

- Վեցերորդ խակրայի՝ «Ճակտի», ազդավայրը
լոյսն է՝ տեսողութիւնը, հետեւաբար կը վերաբերի մեր
հասկացողութեան։ Կը տեսնենք աշխարհը եւ կը
կարծենք թէ ան ճշմարտութիւն մըն է։ Այսօր
ամբողջական բնագիտութիւնը փաստած է թէ աշխարհ

ինչպէս նաեւ համայն տիեզերքը պատրանքային են եւ միայն ողջագիր (hologram) մը: Երբ պատրանքը կ'ընդունինք իբր ճշմարտութիւն, կը խափանենք մեր հասկացողութիւնը, ինչպէս նաեւ մեր յստակատեսութիւնը՝ սրատեսութիւնը: Ամենամեծ խաբէական երեւոյթը այն է, թէ ամէն բան իրարմէ անջատ է եւ զատ եւ իրարու հետ կապ չունի: Որով կ'ըսենք. «Ես եւ ան»: Այսպէսով երկուութիւն կը ստեղծենք: Զատողութիւն կը դնենք մեր եւ ուրիշներու միջեւ: Երբ զօրութիւնը առատ հոսի այս վեցերորդ խակրայէն, մեզի կու տայ յստակատեսութիւն, հետեւաբար մենք ալ կը կարողանանք տեսնել ճշմարտութիւնը՝ Քրիստոս ամէն մի անձի մէջ, իբր ամէն մի անձի ճշմարիտ էութիւնը: Ամէն անձ եւ ամէն բան իրարու կապուած են եւ Մէկ են: (Տես նաեւ Տիեզերական Օրէնքներուն առաջինը «Միականութեան» օրէնքը) «Միակ ճշմարտութիւնը Աստուած է»: Արդեօք այս բառերը կ'արտասանենք, բայց մեր ըսածին մենք չենք հաւատար: Ամէն ինչ, որ կը տեսնենք մէկ ճշմարտութեան՝ մէկ Աստուծոյն զանազան երեւոյթներն են:

«Զարթօնք» գիրքին Ա. գլխուն մէջ փաստով ցոյց տրուած էր, թէ ինչպէս անհատներու գիտակցութեան մէջ գտնուող զգացումները եւ խորհուրդները հանրութեան եւ բնութեան վրայ ազդեցութիւն ունին, որովհետեւ ամէն մի անհատի գիտակցութիւնը մաս եւ բաժինն է հաւաքական գիտակցութեան: Հաւաքական գիտակցութիւնն ալ կը ներկայացնէ Աստուծոյ ներկայութիւնը, որովհետեւ գիտակցութիւնը Աստուծոյ գիտակցութիւնն է: Ինչո՞ւ կ'ըսենք, թէ Աստուած ամէն բան կը «տեսնէ» եւ գիտէ: Մենք հաւաքական գիտակցութեան մէկ մասն ու բաժինը ըլլալով հանդերձ ուրիշներու զգացածներէն կամ խորհածներէն տեղեակ չենք: Որպէսզի ուրիշներու զգացածներուն

կամ խորհածներուն կարենաք տեղեակ ըլլալ՝ այդ փորձառութիւնն ալ ունենալ, պէտք է պատշաճ ձեւով մեր ուղեղը գործածելը սորվինք: Միթէ Յիսուս ուրիշներու խորհուրդներուն եւ զգացումներուն գիտակից չէ՞ր:

«Եւ Ժանոս-յեւալ Յիսուսի պարտաւորութեան»

նոցա՝ ասէ ցնոսա. Բնդէ՞ր խորհի՞լ դո՛ւ՛

Հարիս՝ ի սիրոյս յեր» : (Մարգէն Թ: 4)

«Յիսուս՝ գիտնալով անոնց մտածումները՝ ըսաւ. «Ինչո՞ւ Հար Բան կը մտածէք ձեր սիրտերուն մէջ»»:

«Ի՞նչեւ Գիսա՛յ Յիսուս պարտաւորութեան»

նոցա՝ ասէ ցնոսա. . . . » (Մարգէն ԺԲ: 25)

«Յիսուս գիտնալով անոնց մտածումները՝ ըսաւ անոնց. ...»

«Ազահութիւն» մահացու մեղքին առնթեր խորհուրդներու բազմազանութիւնը՝ հարստութիւնը, աշխարհիկ ցանկութիւնները... կը խափանեն զօրութեան հոսքը այս վեցերորդ խակրայէն:

- Եթերորդ խակրան՝ «Գանկի վերեւի»նը կը վերաբերի Աստուածայայտնութեան՝ տիեզերական զօրութեան՝ Ս. Հոգիի զօրութեան եւ կապ ունի անհատին հոգիին հետ: «Հպարտութիւն» մահացու մեղքի առնդեր որեւէ կապուածութիւն աշխարհի, ինչպէս նաեւ նախկին վեց խակրաներէն որեւէ զօրութեան հոսքի կասեցում, արգելք կը հանդիսանան որ զօրութիւնը այս խակրայէն յայտնուի: Իսկ զօրութեան այս խակրայէն յայտնուիլը, հաղորդութեան բուն իմաստն է: Հաղորդութիւնն ալ, անձին հոգիին Աստուծոյ հոգիին հետ հաղորդուիլը՝ Ս. Հոգիին հետ միացումն է: Աս ալ առանց ապաշխարութեան կարելի չէ: Պարտ ենք մենք զմեզ ձերբազատել բոլոր աշխարհիկ հետապնդումներէ եւ այն բոլոր աշխարհիկ ստացուածքներէ, որոնք մեզի համար

արժէք մը ունին եւ կը սիրենք զանոնք: Զերբազատ-
ուիլը անոնց անհետացումը չի նշանակեր, այլ մեր
անոնց հանդէպ ունեցած կապուածութեան անհետա-
ցումն է: Միայն այն ատեն կապուած կ'ըլլանք մեր
ճշմարիտ էութեան՝ Քրիստոսի:

«Համարի՛ էլի խաղաղութի՞նն ելի Կալ

յերկր, ո՛չ, ասե՛մ յեւ, այլ Էսթի՛նն»:

(Ղուկաս ԺԲ:51)

«Կը կարծէք թէ ես եկայ՝ երկրի վրայ խաղաղութի՞նն
տալու: Կ'ըսեմ ձեզի. «Ո՛չ՝ Հապա բաժանում»»:

Միթէ չէ՞ գրուած. երկու տիրոջ չենք կրնար
ծառայել:

«Ո՛չ ո՛վ կարէ երկուց Կերանց Ժառանգել,

կամ զմին աղիցէ եւ զմեան արիցէ, կամ

զմին մեծարիցէ՝ եւ զմեան արհամարիցէ,

ո՛չ կարէ՛ Լապտա՞յ Ժառանգել եւ

մամոնային» : (Մատթէոս 9:24)

«Ո՛չ մէկը կրնայ ծառայել երկու տիրոջ, որովհետեւ
կամ պիտի ատէ մէկը եւ սիրէ միւսը՝ կամ պիտի յարի
մէկուն ու արհամարէ միւսը: Զէք կրնար ծառայել
Աստուծոյ եւ մամոնային»:

«... Ո՛չ կարէ՛ Լապտա՞յ Ժառանգել եւ

մամոնային» : (Ղուկաս ԺԶ:13)

«... Զէք կրնար ծառայել Աստուծոյ եւ մամոնային»:

Երբ եօթը խակրաներէն Ս. Հոգիի գորութիւնը
առատօրէն՝ առանց ընդդիմութեան եւ արգելքներու,
անձին մէջ հոսի, Աստուածայայտնութիւնն ալ կ'իրա-
կանանայ: Կարեւոր է որ ամէն բանէ առաջ անձը իր
մէջ իր հաւասարակշռութիւնը եւ խաղաղութիւնը
գտնէ եւ անոնց շարունակականութիւնը ապահովէ:

Վերոյիշեալ առաջին երեք մարմինները՝

նիւթական, մտային եւ զօրութեան, կը պատկանին Ֆիզիքական միջոցառումին: Յաջորդ փոխաբերութիւնը կրնայ անոնց իրարու հետ ունեցած կապը պարզել: Լամբը, ելեկտրականութիւնը եւ լոյսը իրարու հետ սերտ կապ ունին: Երեքն ալ Ֆիզիքական աշխարհի փորձառութեան մէջ են: Մարդուն վերոյիշեալ երեք «մարմին»ներն ալ իրարու հետ նման յարաբերութիւն ունին: Ինչպէս լամբը կը տեսնենք եւ կը շօշափենք, նմանապէս նիւթական մարմինն ալ տեսանելի է եւ շօշափելի: Ուեւէ անձ տակաւին ելեկտրականութիւնը չէ տեսած, բայց ելեկտրականութեան յառաջ բերած զանազան օգտակար գործունէութիւններուն փորձառութեան լաւատեղեակ է: Նմանապէս, մեր մէջ զօրութեան հոսքը չենք տեսած, սակայն լաւ գիտենք թէ առանց այդ զօրութեան, թէ՛ Ֆիզիքական եւ թէ՛ մտային մարմիններու որեւէ մէկ փորձառութիւնը պիտի չունենայինք: Ինչպէս առանց ելեկտրականութեան լամբէն լոյս չ'ելլեր, նոյնպէս առանց կենսատու զօրութեան մարմինն ալ կը մնայ անշարժ, որ մահ կը կոչենք: Ինչպէս լամբէն ելած լոյսը կարելի չէ տեսնել, բայց շնորհիւ այդ լոյսին ամէն ինչ տեսանելի կ'ըլլայ, նմանապէս մտային մարմինը չենք տեսներ բայց առանց այդ մտային մարմինին պիտի չունենայինք որեւէ զգացում, խորհուրդ կամ տրամաբանելու կարողութիւն: Բայց շնորհիւ այդ անտեսանելի մտային մարմնին մեր բոլոր յարաբերութիւնները, գործունէութիւնները եւ փորձառութիւնները ի յայտ կու գան: Ընդհանրացած հասկացողութիւն մըն է, թէ լոյսը կը տեսնուի: Անկարելի է որ լոյսը տեսնուի, եթէ ոչ ան առարկայէ մը չցոլանայ: Անջրպետը լոյսով լեցուն է բայց մութ՝ սեւ կ'երեւի, որովհետեւ առարկայ մը չկայ որմէ լոյսը կարողանայ ցոլանալ: (Տես ՊԵՏԿԵՐ ԹԻՒ 1)

ՊԱՏԿԵՐ ԹԻՒ 1:

Անջրպետը լոյսով լեցուն
ըլլալով յարդերձ սեւ եւ մութ
կ'երեւի:

Տիեզերանաւն
քաշուած նկարին մէջ միայն
երկիրը եւ օդաչուն կը
տեսնուին, որովհետեւ անոնք
չտեսնուող լոյսը կը ցրւայնեն:

«Աստուած Լոյս է» ըսած է առաքեալը, հետեւա-
բար Աստուած ալ տեսանելի չէ: Սակայն երբ Աստուած
համայն ստեղծագործութեան մէջ կը ցոլանայ, զայն
տեսանելի կը դարձնէ: Եթէ մենք Աստուած իր
ստեղծագործութեան՝ ամէն մի անհատի, ինչպէս նաեւ
բնութեան մէջ չտեսնենք, Աստուած երբեք պիտի
չտեսնենք:

«Լսոյս-առ լոյս է»: (Լ. Թոմաս Յովհաննէս Լ:5)

«Աստուած Լոյս է»:

«...Եւ եմ լոյս աշխարհի. որ Գայ զինի
իմ՝ ընդ խաւար մի՝ Գնասցէ. այլ ընկալցի
զլոյսն կենաց»: (Յովհաննէս Ը:12)

«...Եւ եմ աշխարհի լոյսը. ան որ իմ ետեւէս կու գայ,
խաւարի մէջ պիտի չքալէ, հապա կենաց լոյսը պիտի
ունենայ»:

«Դ՛ու-ի էի լոյս աշխարհի. ... եւ ո՛չ
լոյսանէն ճրագ՝ եւ դնէն ընդ Գրո-անա-
այլ ՚ի վերայ աշրանակի. եւ լոյս Գայ
ամենեկո-ն՝ որ ՚ի Գանն իցեն: Ըյնպէս
լո-սա-որեացի լոյս յեր առաջի մարդկան,
որպէսպի Գեացեն զԳործս յեր Բարիս, եւ

Ֆառաւորեացեան զՀայր յէր որ յերկնաւ է» :
(Մարգէնի Ե:14-16)

«Դո՛ք էք աշխարհի լոյսը. ... Ու ճրագը չեն վառեր եւ դներ գրուանի տակ, Հապա աշտանակի վրայ որ լոյս տայ բոլոր տանը մէջ եղողներուն: Այնպէս թող լուսաւորուի ձեր լոյսը մարդոց առջեւ, որ տեսնեն ձեր բարի գործքերը ու փառաւորեն ձեր Հայրը որ երկինքն է»:

Լոյսի մասին տրուած այս տեղեկութեան հետեւանք պատշաճ է մարդու չորրորդ եւ հինգերորդ խաւերուն՝ «մարմիններուն» մասին ալ տեղեկութիւն տալ: Չորրորդը կը ներկայացնէ մարդու հոգին, իսկ հինգերորդը մարդու երանութեան մարմինն է, որ Ֆիզիքական մարմիններուն հետ բնաւ կապ չունի: Ան տիեզերական է: Ան Աստուծոյ Հոգին է որ Ս. Հոգի կը կոչենք: Չորրորդ «մարմինը» Ֆիզիքական չէ, բայց կապ ունի անոր հետ: Մարդու առաջին երեք «Ֆիզիքական» մարմինները չեն կրնար գոյատեւել առանց չորրորդ «մարմին»՝ անձին հոգիին: Չորրորդ եւ հինգերորդ «մարմիններուն» մէջ տարբերութիւն կայ, բայց չկայ: Այդ տարբերութիւնը հասկնալու համար յարմար է փոխաբերութիւն մը օգտագործել: Փոխաբերութեան չսկսած կարեւոր է «Զարթօնք» գիրքէն պատիկ վերաքաղ մը ընել: Հոն մատնանշուած էր, թէ զօրութիւնը կարող էր իր մէջ տեղեկութիւն պարունակել, ինչպէս ձայնասփիւռի ալիքները: Մարդու հոգին Աստուծոյ Հոգիին սահմանափակ մէկ մասնիկն է: Աստուծոյ Հոգիին՝ Ս. Հոգիին եւ մեր հոգիին (spirit) միջեւ բնաւ տարբերութիւն չկայ:

«Ո՞չ Գիտէի երբ Գաճար էի Լադո-Ժոյ,
Եւ Հոգի Լադո-Ժոյ բնակեալ է 'ի յեւ» :
(Լ. Կոնքացի Գ:16)

«Զէ՞ք գիտեր թէ Աստուծոյ տաճար էք դուք եւ

Աստուծոյ Հոգին ձեր մէջ կը բնակի:»

Մեր սահմանափակ հոգին, մեր ապրած կենցաղին՝ խորհուրդներուն, խօսքերուն եւ արարքներուն համաձայն ու համապատասխան տեղեկութիւն մը կը պարունակէ: Այս տեղեկութեան հետեւանք զայն ոգի (soul) կը կոչենք: Շատեր այս երկուքը՝ հոգի եւ ոգի, փոփոխակի կը գործածեն: Ուրիշներ ոգին ուրուական (ghost) կը համարեն: Ոգին ինքուրոյն գոյութիւն մը չունի, ան միայն սահմանափակ հոգիին տրուած անուն մըն է: Յարմար է փոխաբերութիւնը հոս ներկայացնել:

Երբ մանուկ էինք, վստահաբար բոլորս ալ օճառ ջուրին փչելով օդին մէջ պղպջակներ գոյացուցած ենք եւ յետոյ անոնց ետեւէն վազած եւ զանոնք պայթեցնել քանացած ենք: Այս փոխաբերութեան մէջ անհատին սահմանափակ հոգին՝ ոգին պղպջակին մէջի օդին կը համապատասխանէ: Ինչպէս պղպջակին մէջի օդին եւ դուրսի օդին մէջ բնաւ տարբերութիւն մը չկայ, նմանապէս անձին հոգիին եւ Աստուծոյ Ս. Հոգիին միջեւ ալ բնաւ տարբերութիւն չկայ: Պղպջակին դուրսի օդը տիեզերական գոյութիւնը՝ Աստուծոյ Ս. Հոգին կը ներկայացնէ: Պղպջակին օճառ ջուրէ մակերեսային շրջագիծը՝ մեր կենցաղին յառաջ բերած տեղեկութիւնը կը ներկայացնէ: Հետեւաբար պղպջակին ամբողջութիւնն ալ մեր սահմանափակ՝ պայմանաւորուած հոգին՝ ոգին կը ներկայացնէ: Ուրեմն մեր հոգին Աստուծոյ Ս. Հոգիին հետ նոյնը ըլլալով հանդերձ սահմանուած է մեր կերտած ճակատագրով: Երբ պղպջակը պայթի, մեր հոգին ալ Աստուծոյ Հոգիին հետ կը լուծուի եւ անկարելի կ'ըլլայ երկուքը իրարմէ զատել: Անձին մէջ Աստուածայայտնութիւնը կ'իրականանայ երբ կը յաջողինք «պղպջակը պայթեցնել» որպէսզի մեր հոգին եւ Աստուծոյ Հոգին միանան: Ահա՛, աս է հաղորդութեան իմաստը: Ահա՛, աս

է մեր կեանքին նպատակը: Մեր սահմանափակ հոգին սերտ կապ ունի անձին անհատականութեան հետ, որովհետեւ հոգիին պարունակած տեղեկութեան համաձայն է որ մեր անհատականութեան բնոյթը կ'որոշուի: Հոգին սահմանող տեղեկութեան մաս կը կազմեն ամէն տեսակի տուեալներ, որոնք առաջին երեք ֆիզիքական մարմիններէն՝ նիւթական, մտային եւ զօրութեան մարմիններէն կու գան: Անհատին մահուան հետ իր անհատականութիւնն ալ կը մեռնի, բայց ոգին՝ սահմանափակ հոգին, Աստուծոյ Հոգիին հետ նոյնն է եւ չի մեռնիր: Ան միայն զօրութիւն է: Այսօր նոյնիսկ բնագիտութիւնը մեզի կ'ըսէ թէ զօրութիւն ստեղծել եւ անհետացնել կարելի չէ, այլ միայն կարելի է անոր երեւոյթը փոխել: Այս վերջինը՝ սահմանափակ հոգին, երբ դարձեալ մարմնանայ, իր պարունակած տեղեկութեան համաձայն նոր անհատականութիւն մը կը կերտէ: Զօրութիւնը այդ անհատականութեան պրիսմակէն անցնելով կը պայմանաւորուի եւ այդ պայմանաւորման համաձայն կը կազմէ մարմին, միտք եւ իմացականութիւն: Աս է պատճառը բոլոր տարբեր ծնունդներուն, ապա թէ ոչ Աստուած անարդար եղած կ'ըլլար: Գիտենք թէ Աստուած արդար է եւ սէր եւ բոլորին միշտ լաւագոյնը կը բաղձայ: Սակայն պէտք չէ մոռնանք, թէ Ս. Հոգիի դէմ եղած մեղքերը աններելի են եւ անոնց յառաջ բերած «պարտք»երը պարտ ենք վճարել: Նոյնիսկ Յիսուս իր սորվեցուցած Տէրունական աղօթքին մէջ մատնանշեց այս իրողութիւնը: Մեր մեղքերը՝ պարտքերը պիտի չներուին մինչեւ որ մենք մեզի պարտականներուն չներենք, այսինքն մեր պարտքերը լրիւ չվճարենք՝ անհետացնենք: Մեր մեղքերով մենք պարտական ենք տիեզերքին՝ Աստուծոյ, քանի որ ով որ ալ եղած ըլլայ անհատը, որուն դէմ մեղանշած ենք, Աստուծոյ մէկ արտայայտութիւնն է:

Կենսական զօրութիւնը, որ մեր էութեան մէջ կը հոսի, մեր հոգիէն՝ Քրիստոսէն կը բղխի: Այո՛, Քրիստոս ամէն անձի հոգին է, բայց մենք մեր կենցաղով կը խափանենք Իր յայտնութիւնը: Եթէ Քրիստոս մեր մէջ չըլլար մենք ալ կեանք չէինք ունենար:

«Նովա»՝ կեանք էր, եւ կեանքն էր լո՛յս

մարդկան» : (Յովհաննոս Լ:4)

«Կեանքը անով էր ու կեանքը մարդոց լոյսն էր»:

Ինչպէս Յայտնութեան գիրքին մէջ գրուած է, միայն Քրիստոս կրնայ եօթը կնիքներով կնքուած գիրքը բանալ: Նմանապէս, մեր մէջ ալ միայն մեր ներքին Քրիստոսն է որ կրնայ բանալ կնքուած մեր եօթը խակրաները, որպէսզի Ս. Հոգիի զօրութիւնը առատապէս հոսի մեր էութեան մէջ: Միթէ Քրիստոս չըսա՞ւ.

«Եւ ահա ես առաքե՛մ զաւետիս Հօր իմոյ
'ի եւ դո՛ւն՝ նապարհ՝ 'ի խաղաղիս
յԵրուսաղէմ մինչեւ զԳեներոս՝

զօրութիւն 'ի Բարձրանց» : (Ղուկաս ԻԴ:49)

«Եւ ահա՛ ես կը զրկեմ ձեր վրայ իմ Հօրս խօստումը. բայց դուք կեցե՛ք Երուսաղէմ քաղաքին մէջ՝ մինչեւ որ բարձրէն զրկուած գօրութիւն հագնիք»:

«Եյլ առջիկ զօրութիւն 'ի Հասանել
Հոգեոյն Արե՛ոյ 'ի վերայ յեր եւ եղիջիկ
ինչ վեա՛յկ յԵրուսաղէմ եւ յամենայն
Հրէասրահի, եւ 'ի Սամարիա՛յ, եւ մինչեւ
'ի Ժաֳա երկրի» : (Գործք Լուսնայ Լ:8)

«Բայց Սուրբ Հոգիին ձեր վրայ եկած ատենը՝ գօրութիւն պիտի ստանաք՝ եւ ինծի համար վկաներ պիտի ըլլաք Երուսաղէմի մէջ՝ ամբողջ Հրէաստանի ու

Սամարիայի մէջ եւ մինչեւ երկրի ծայրերը»:

Ներկայացուած այս «մարդակազմութեան» նպատակը այն է, թէ եթէ մարդ լաւ հասկնայ իր էութիւնը, կարելի է աւելի դիւրութեամբ ընթանայ իր հոգեւոր ճանապարհին մէջ: «Հոգեւոր ճանապարհ» ասացուածքը հոս գործածուած է, որովհետեւ հանրութեան կողմէ աւելի ընդունուած եւ հասկնալի է: Երբ «ճանապարհ» կ'ըսենք, կ'եզրակացնենք, թէ երթալիք տեղ մը կայ կամ ընելիք բան մը կայ: Իրականութեան մէջ «հոգեկան ճանապարհ»ը ընթացք մը չէ, խորհուրդներու հետ կապ մը չունի: Հետեւաբար յաւելեալ հաւատալիքներ ամբարել, հոս ու հոն սրբավայրեր երթալ չէ: Ան խորհուրդով կամ իմացականութեամբ կարելի չէ ըմբռնել, հասկնալ եւ իրականացնել, այլ ան «զարթօնք» մըն է, անձին իր ճշմարիտ էութիւնը ճանչնալն է: Ան գիտակցութեան մակարդակի բարձրացում մըն է: Ան ճշմարտութեան տեղեակ ըլլալ է: Ան անդրադարձ մըն է:

Դժբախտութիւնը այն է, թէ մեր առաջին երկու մարմինները՝ նիւթական եւ մտային, այն աստիճան կապուած են աշխարհին՝ արտաքին տուեալներուն, որ նոյնիսկ անտեղեակ ենք որեւէ ներքին հարստութեան գոյութենէն:

«Մի՛ Գանձէ՛ յէս Գանձ» յերկրի, «-ր ցեց է- «-րիճ ասպականէն, է- «-ր Գողէ՛ ական Լապանէն է- Գողանան: Եյլ Գանձեցէ՛ յէս Գանձ» յերկինս, «-ր ո՛չ ցեց է- ո՛չ «-րիճ ասպականէն, է- ո՛չ Գողէ՛ ական Լապանէն է- Գողանան: Զի «-ր Գանձէ՛ յեր էն, ա՛նդ է- «-րիճ յեր լիցի»»:

(Մատթեոս :19-21)

«Երկրի վրայ գանձեր մի՛ դիզեք ձեզի, ուր ցեցը եւ ժանգը կ'ապականեն, ուր գողերը պատ կը ծակեն ու կը գողնան: Հապա երկի՛նքը գանձեր դիզեցեք ձեզի, ուր ո՛չ ցեցը եւ ո՛չ ժանգը կ'ապականեն, ու ո՛չ գողերը պատ կը ծակեն եւ կը գողնան: Որովհետեւ ձեր գանձը ո՛ւր որ է, ձեր սիրտն ալ հո՛ն պիտի ըլլայ»:

Կարծէք թէ մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը «ներքին» թմբիրի (coma) մը մէջ է: Պարտ ենք այս քունէն արթննալ:

«...արե՛ որ ննջեալ, է- կանգնեա՛յ 'ի մեռելոց, է- լո-սա-որե-ոցէ զէեզ Բըրսարոս» : (Եփեսացիս Ե:14)

« ...Արթընցիլը, դուն որ կը քնանաս եւ կանգնէ մեռելներէն ու Քրիստոս քեզի լոյս պիտի տայ»:

Պարտ ենք մեր ուշադրութեան ուղղութիւնը դարձնել դէպի մեր ներքին հարստութեան, քան թէ նիւթական աշխարհի հարստութեան կամ մտային խորհուրդներու, ցանկութիւններու եւ զգացումներու հարստութեան: Միթէ չէ՞՞ գրուած.

«... որպէս զո-սարս- որ ինչս ունիցին՝ մօրանիցեն յարգայո-թիւն Լսարո-ժոյ : Դի-րադոյն իցէ մալիոյ ընդ ծակ ասղան անցանել, իան մեծասան յարգայո-թիւն Լսարո-ժոյ մօրանել» : (Դաւիթոս ԺԼ:24-25)

«Որչա՛փ դժուար է Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել անոց, որ հարստութիւն ունին: Քանզի աւելի դիւրին է, որ ուղտը անդին ծակէն անցնի, քան թէ հարուստը Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնէ»:

Երբ զարթոնքին՝ այդ արթնութեան եւ բարձր գիտակցութեան արժանանալք, այն ատեն տեղեակ

կ'ըլլանք, թէ ամէն ինչ Աստուծոյ արտայայտու-
թիւններն են: Անհուն սէրը կը ժայթքի մեր մէջ
հանդէպ բոլորին եւ մենք ալ կը յայտարարենք.

«Ես եւ Հայր իմ մի եմք» (Յովհաննէս Ժ:30)

«Ես ու Հայրը մէկ ենք»:

Այս աստիճանի հասնելու համար նախ պարտ ենք
Աստուածապաշտ ըլլալ, յետոյ մեր բնոյթը փոխել եւ
մեր կենցաղը շտկել, քանի որ գրուած է.

«Օսգեաց ՚ի խաարի լոյս որդոց»,

(Սաղմոսաց ՃԺԸ:4)

«Խաարին մէջ լոյս կը ծագի ուղիղներուն»: (Սաղմոսաց
ՃԺԲ:4)

«Ճանապարհէ արդարոց որպէս լոյս ծագեն

առաջնորդեն եւ լուսաւորեն, մինչեւ

որին լուսաւորեցէ»: (Լուսկաց Դ:18)

«Բայց արդարներուն ճամբան ծագող լոյսի պէս է, Որ
երթալով կը լուսաւորուի, մինչեւ կատարեալ օր
ըլլայ»:

Հարկաւ, յաջողութեան համար, բնոյթի եւ կենցաղի
փոփոխութիւնները կարեւոր են, բայց բաւարար չեն:
Պարտ ենք նաեւ մենք զմեզ ձերբազատել նիւթական եւ
մտային հարստութիւններէն: Բաւական դժուար է
նիւթականէն բաժնուիլ, բայց կան անձեր, որոնք
մեկուսացմամբ ճգնաւորի կեանք կ'ապրին: Մեկուսա-
ցումը պէտք է՝ Ֆիզիքական ըլլայ, այլ՝ մտային:
Երկրորդը՝ ձերբազատում մտային հարստութենէ,
չատ աւելի դժուար է: Մեր խորհուրդներուն անընդհատ
ողողումը արգելք կը հանդիսանայ այդ զարթօնքին:

Խորունկ քունը մեզի նոր զօրութիւն կու տայ,
որովհետեւ խորունկ քունի մէջ խորհուրդներու
ողողումը կը դադրի եւ մեր անհատականութիւնն ալ
ներքին Քրիստոսի հետ կը նոյնանայ: Բայց, դժբախ-

տաբար, խորունկ քունի մէջ գիտակցութեան մակարդակը այնքան ցած է որ տեղեակ չենք կրնար ըլլալ այս իրողութեան: Պարտ ենք նոյն փորձառութիւնը ունենալ երբ արթուն ենք: Ինչպէս խորունկ քունի մէջ, աս կարելի կրնայ ըլլալ նաեւ արթուն գիտակցութեան մակարդակի մէջ, պայմանաւ որ խորհուրդներու ողողումը դադրեցնենք: Աս ալ կարելի է խոկումով:

Ինչպէս վերեւ ներկայացուած էր, հինգերորդ եւ վեցերորդ խակրաները մարդկային մարմինը կազմող հինգերորդ տարրին՝ «Եթեր»ին հետ կապ ունին: Ըստ վերոյիշեալ հաշիւներուն կը թուի թէ ան մարդու մարմնին 8%-ը կը կազմէ (Եթէ միւս տարրերուն համեմատութիւններուն գումարը հարիւրէն հանենք): Իսկ վերեւ, այդ համեմատութիւնը թիւով մը չէր գրուած: Աս նպատակաւոր էր: «Եթեր»ը միջոցը կը ներկայացնէ: «Եթեր»ը նաեւ խորհուրդներու վայրն է: Ճիշդ է թէ մարդու մարմինը ծաւալ մը ունի եւ միջոցին մէջ որոշ տեղ մը կը գրաւէ, բայց միջոցը ինքը անհուն է: Հետեւաբար երբ խորհուրդները դադրեցնենք «Եթեր»ը խափանող ոչինչ կը մնայ: Գիտցուած իրողութիւն է, թէ տիեզերքը՝ միջոցը՝ «Եթեր»ը, իր պարունակած ֆիզիքական մարմիններէն՝ աստղախումբերէն, մոլորակներէն ... զատ, ըստ բնագիտութեան, իր մէջ կը պարունակէ նաեւ «Մութ զօրութիւն»ը՝ Ս. Հոգին, որով պարապութիւն մը չէ: Հետեւաբար երբ խորհուրդները կը դադրին եւ «Եթեր»ն ալ խափանուած չըլլար, «Եթեր»ին պարունակութիւնն ալ՝ Ս. Հոգին անձին «տեսանելի» կ'ըլլայ:

Մարդ արարած միշտ փրկութեան յոյսով կ'ապրի: Միայն թէ կը փափաքի որ փրկութիւնը մահէն յետոյ գայ: Որովհետեւ մարդ չ'ուզեր ինքզինք իր մարմինէն եւ միտքէն ձերբազատել, նաեւ չ'ուզեր աշխարհէն ձերբազատուիլ: Հոնտը ցանուած է ամէն

անհատի մէջ: Ամէն անհատ կը ծնի այդ հունտը իր մէջ: Այդ հունտը իր ոգին՝ հոգին եւ անհատականութիւնն է: Սակայն միայն այն հունտերը որ պարարտ հողի՝ բաց միտքի մէջ կ'իյնան, կ'աճին եւ բերք կու տան: Ան իր էութիւնն է՝ Քրիստոսը: Պարտ ենք այս կեանքի մէջ, ոչ թէ մահէ յետոյ, կարողանանք մեր էութիւնը իր սահմանափակ պղպջակէն արձակել՝ անհատականութիւնը կորսնցնել, որպէսզի էութիւնը լուծուի Աստուծոյ Հոգիին մէջ:

**Հոգի Աստուծոյ, Աստուած ճշմարիտ, որ իջեր ի
Յորդանան եւ ի վերնատունն, եւ լուսաւորեցեր
զիս մկրտութեամբ սուրբ Աւագանին. մեղայ
յերկինս եւ առաջի քո. մաքրեա՛ զիս վերստին
աստուածային Հրով քով՝ որպէս Հրեղէն լեզուօր
սուրբ զառաքեալն. եւ ողորմեա՛ քո արարածոց
եւ ինձ՝ բազմամեղիս:**

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

Բնութիւնը իր բոլոր երեսյթներով,
Ներառեալ մարդը իր ճակատագրով,
Որ որոշուած է իր վարած կենցաղով,
Գոյ էն միայն օրէնքին ենթարկուելով:

Իսկ օրէնքներն ալ Աստուծոյ կամքով,
Անխախտելի իրենց ազդեցութիւնով
Թէ՛ ֆիզիքականով թէ՛ հոգեկանով
Կը կառավարեն տիեզերքը ապահով:

Մարդն ալ օրէնքին դէմ գործելով,
Ս. Հոգիի դէմ մեղանշած ըլլալով,
Ճակատագրուած աններելի մեղքով,
Կ'ազատի միայն պարտքերը վճարելով:
Վ. Ս.

-Բ-

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔՆԵՐԸ

Կան զանազան տեսակի օրէնքներ:

ա- Ըստ ընդունուած հասկացողութեան, հնաւանդ կարգ՝ սովորութիւններ, որով մարդիկ կը ղեկավարուին փոխադարձ յարաբերութիւններու մէջ, որոնց կը նկատենք անգիր օրէնքներ: Այս օրէնքները կը ներկայացնեն հաւաքականութեան աւանդութիւնները:

բ- Կան նաեւ իրաւաբանական օրէնքներ: Այս օրէնքները դրուած են մարդոց կողմէ, ըստ ընկերութեան անհատներուն մեծամասնութեան հաւանութեան, իբր պարտադիր որոշում պետական իշխանութեան կողմէ, որ կը վերաբերի պետութեան հիմնարկներուն կազմին մասին, ինչպէս նաեւ քաղաքացիներուն փոխադարձ յարաբերութեան բազմատեսակ պայմաններուն եւ կը սահմանէ համապատասխան պատիժներ երբ այդ օրէնքները խախտուին:

գ- Գիտական մարզերու մէջ ալ կան զանազան օրէնքներ, ինչպէս մաթեմատիկական օրէնքները, բնագիտութեան օրէնքները, քիմիական օրէնքները, ինչպէս նաեւ կենսաբանական-բնախօսական օրէնքները:

դ- Կան նաեւ օրէնքներ, որոնք կրօնքը մեզի տուած է, ինչպէս մովսիսական տասը պատուիրանները եւ այլ օրէնքներ: Այս օրէնքները կը ներկայացնեն Աստուծոյ կամքը, ընդհանուր առմամբ տրուած մարգարէներու կամ առաքեալներու կողմէ: Երբեմն մարդիկ ձախողած են անոնց մեկնաբանութեանց մէջ, կամ աւելի ճիշդ է ըսել մեկնաբանութիւնները յարմարցուցած են իրենց վատ կենցաղին:

Վերոյիշեալ օրէնքներուն առաջին երկուքը մարդոց կողմէ դրուած օրէնքներ են եւ կը ցոլացնեն հանրութեան գիտակցութեան մակարդակը: Իսկ

վերջին երկուքը մաս կը կազմեն տիեզերական օրէնքներուն: Տիեզերական օրէնքներու մէկ մասը՝ գիտութեան օրէնքները, կը կառավարեն ֆիզիքական տիեզերքը: Իսկ երկրորդ մասը՝ կրօնական օրէնքները, կը կառավարեն «հոգեկան աշխարհը»: Կան նաեւ օրէնքներ, որոնք հասարակաց են թէ՛ ֆիզիքականին եւ թէ՛ հոգեկանին:

Կրօնական օրէնքներուն մէկ մասը մարդոց կողմէ դրուած բարոյական եւ այլ օրէնքներ են եւ տիեզերական օրէնքներու մաս չեն կազմեր: Անոնք հասարակաց չեն բոլոր կրօնքներուն, ինչպէս թլփատութիւնը եւ այլ օրէնքներ:

Կան կրօնական օրէնքներ, թէ՛ Հին եւ թէ՛ Նոր Կտակարաններուն մէջ, ինչպէս նաեւ այլ կրօնքներու գիրքերուն մէջ: Այս օրէնքներէն ոմանք հակասական ըլլալ կը թուին: Աս մեծ զարմանք կը պատճառէ: Եթէ օրէնքները Աստուծոյ կողմէ տրուած են, արդեօք Աստուած փոխուեցա՞ւ, կամ թէ օրէնքները փոխե՞ց: Քաւ լիցի: Ընդհակառակը, Աստուծոյ տիեզերական օրէնքները միշտ անփոփոխ եղած են: Հին Կտակարանի մարգարէներուն սորվեցուցած օրէնքները մարդիկ իրենց խաւարամտութեան հետեւանք կամ սխալ հասկցած են, կամ ալ՝ սխալ հասկնալ ուզած: Զանոնք յարմարցուցած են իրենց վատ կենցաղին, փոխանակ իրենց կենցաղը անոնց յարմարցնելու:

Վերլուծենք հետեւեալ օրինակը.

«Լուսարու-ի զի ասացաւ. Եւն ընդ ական,
Է- արամն ընդ արաման: Եյլ Է- ասեմ
Յեւ, մի կալ Հակառակ շարին: Եյլ Էթէ ո՛վ
աթիցէ ապրակ յաջ Զնօր ի՞նչ Դարձո՞ւնմա
Է- զմէ-ան»: (Մարգե- Ե: 38-39)

«Ասեր էք թէ ըսուեցաւ. «Աչքի տեղ՝ աչք, եւ ականջի տեղ՝ ականջ»: Բայց ես կը յայտարարեմ ձեզի, Չարին մի՛ դիմադրեր, հապա ո՛վ որ ապտակէ աջ այտիդ, դարձո՛ւր անոր միւսն ալ»:

Ըստ Յիսուսի ըսածին, հրեայ ժողովուրդը կը հաւատար, թէ տիեզերական օրէնքը յարմար կը նկատէր նոյն վնասը հասցնել անոր որ մեզի վնաս մը հասցուցած էր, այսինքն վրէժ առնել եւ պատիժը տալ: Յիսուս կը հակասէ հրեաներուն այս տեսակէտը եւ ճիշդ հակառակը կը յորդորէ: Տիեզերական օրէնքներու մէջ նման տարբերութիւն մը վրդովիչ պիտի ըլլար եւ անընդունելի: Արդեօք Յիսուս տարբեր օրէնք մը տուա՞ւ, թէ ոչ հրեաներուն սխալ հասկացողութիւնը քանաց չտկել: Եթէ Հին Կտակարանէն գտնենք վերոյիշեալ համարը պիտի տեսնենք թէ օրէնքը չէ փոխուած եւ Յիսուս անոր ճշգրիտ մեկնաբանութիւնը տուած է:

«Իսկ եթէ Ըարցէ ո՛վ զանն Ժառայի իւրոյ,
կամ զանն աղախնոյ իւրոյ, եւ
կոտորացոյցէ, արշակեացէ զնոսա աշարս
փոխանակ ական նորա: Եւ եթէ զարամն
Ժառայի իւրոյ, կամ զարամն աղախնոյ
Դափեացէ, արշակեացէ աշարս փոխանակ
արաման նոցա»: (Եւրո. ԻԼ: 26-27)

«Երբ մէկը իր ստրուկին աչքին կամ աղախինին աչքին զարնէ եւ կուրցնէ, զայն ազատ պիտի արձակէ անոր աչքին փոխարէն: Ու երբ իր ստրուկին ական կամ աղախինին ական փրցնէ, զայն ազատ պիտի արձակէ անոր ականային փոխարէն»:

Ըստ այս համարին, պատիժը կը տրուի յանձանքը գործողին, որ պարտ է ազատ արձակել իր ստրուկը

կամ աղախինը եւ այդ իրեն համար կորուստ մըն է, հետեւաբար՝ պատիժ: Համարը չի յանձնարարեր ստրուկին կամ աղախինին որ յանձաւորին աչքը հանէ կամ ակռան կոտրէ: Այս համարը պարզապէս կը յայտնէ թէ օրէնքին դէմ գործողը պատիժի կ'ենթարկուի, բայց ոչ վնասուող անձին կողմէ: Յիսուս ալ նոյնը չըսա՞ւ. «Ինչ որ ցանես, ան կը հնձես»:

Ընդհանուր կարծիքը այն է, թէ Հին Կտակարանին մէջ Աստուած ներկայացուած է իբր վրէժխնդիր, բարկացող եւ պատժող Աստուած մը: Այո՛, այդ երեւոյթը ճիշդ է, բայց ան չի ներկայացներ Աստուծոյ յատկութիւնները, այլ ան կը ներկայացնէ մարդուն սխալ հասկացողութիւնը: Յիսուս բացայայտ ըլլալով չեչտեց եւ երեք աւետարանիչներն ալ ներկայացուցած են այն իրողութիւնը, թէ տիեզերական օրէնքներու դէմ եղած մեղքերը ներելի չեն: Տիեզերական օրէնքները տիեզերական զօրութեան օրէնքներն են եւ տիեզերական զօրութիւնն ալ Ս. Հոգին է:

«Լմէ՛ն ասե՛մ չե՛ւ, զի ամենայն լռողի
որդո՛ոց մարդկան մեղքի՛ եւ
Հայհոյո՛ւթիւնի՛ որչափ եւ Հայհոյեալե՛ն,
Բայց որ Հայհոյեալե՛ս զՌօբին սորժ, ոչ
ունիցի լռողո՛ւթիւն յաւիտեան, այլ
դարդապաշտն լիցի յաւիտեանիցն մեղաց:»

(Մարկոս Գ: 28-29)

«Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ՛ ամէն մեղք պիտի ներուի մարդոց որդիներուն եւ Հայհոյութիւնները՝ որչափ որ Հայհոյեն. Բայց ով որ Սուրբ Հոգիին դէմ Հայհոյէ, յաւիտեան թողութիւն պիտի չունենայ, Հապա յաւիտեանական դատաստանին պարտաւոր պիտի ըլլայ»:

«Եւ ամենայն որ ասէ Բան զորդո՛ոց մար-

դոյ, ըողցի նմա. Բայց որ պնդեն առաջ
 Լայճոյիցէ, մի ըողցի նմա: (Ղուկաս ԺԲ:10)

«Ամէն ով որ Որդի մարդոյ դէմ բան ըսէ, պիտի ներուի
 անոր, բայց ան որ Սուրբ Հոգիին դէմ Հայհոյութիւն
 ընէ, պիտի չներուի անոր»:

«... ամենայն մեղք էւ Լայճոյութեան
 ըողցին մարդկան, Բայց պնդոյն
 Լայճոյութեան մի ըողցի»: (Մարքէոս ԺԲ:31)

«... Ամէն մեղք ու Հայհոյութիւն պիտի ներուի մարդոց.
 բայց Սուրբ Հոգւոյն դէմ եղած Հայհոյութիւնը պիտի
 չներուի մարդոց»:

*Թրքական առածը կ'ըսէ. «kişiyi nasıl bilirsin, kendin gibi»
 (Դիմացինդ ի՞նչպէս կը ճանչնաս. քու անձիդ պէս):
 Հրեաներն ալ որպէս վրէժխնդիր ժողովուրդ,
 Աստուածն ալ նկատեցին վրէժխնդիր: Նոր
 Կտակարանի Հետեւեալ Համարը այն տպաւորութիւնը
 կու տայ, թէ Աստուած վրէժխնդիր է:*

«Մի՛ պանշանց վրէժխնդրէ՛լ ա՛ն՝ ըլլի՛լ այլ
 րո՛ւն՝ րեղի՛ Բարկութեան: Քանչև Գրեա՛լ
 ի՛մ է վրէժխնդրութեան էւ էա Լապտոցից՝
 ասէ Տէր» : (Հոովմայեցի ԺԲ:19)

«Սիրելիներ, վրէժխնդիր մի՛ ըլլաք դուք ձեզի Համար,
 Հապա տե՛ղ տուէք Աստուծոյ բարկութեան՝ որովհետեւ
 գրուած է. «Վրէժխնդրութիւնը ի՛մա է, ե՛ս պիտի
 Հատուցանեմ,- կ'ըսէ Տէրը»:

«Վասն այդորիկ այսպէս ասէ Երոզնայի
 Տէր. Ձգեցից պշեռն իմ ՚ի վերայ
 Երոզմայ, էւ աստեղեցից ՚ի նմանէ պնարդ
 էւ պանասոռն, էւ էդից պնա անասադ. էւ

Հալածեալի՛ն թեմանայ անկցին՝ ի սուր:
 Եւ խնդրեցից զբեժս Եդուսայ՝ ի յեռն
 ժողովոսեան իմոյ Իսրայելի. եւ
 արասցեն ընդ Եդուս ըստ Բարեդեան
 սրբոցոսեան իմոյ: Եւ ծանոցեն
 զզբեժխնդրոսեան իմ ասէ Եդուսայի
 Տէր» : (Եզեկէլ ԻԵ:13-14)

«Տէրը՝ Եհովան աս՝ կը յայտարարէ. «Եդովմի վրայ անշուշտ ձեռքս պիտի երկարեմ. մարդն ու անասունը անկէ պիտի բնաջնջեմ եւ զայն անապատի պիտի վերածեմ՝ թեմանէն մինչեւ Դեղան. անոնք սուրով պիտի իյնան: Իմ ժողովուրդիս՝ Իսրայելի ձեռքով զբեժս պիտի առնեմ Եդովմէն. անոնք իմ բարկութեանս ու ցատումիս Համեմատ պիտի վարուին Եդովմի Հետ, եւ իմ վրէժխնդրութիւնս պիտի գիտնան», կը պատգամէ Տէրը՝ Եհովան»:

Պէտք է նկատողութեան առնել, թէ առաջին մէջբերումը Պօղոսի կողմէ հռոմայեցիներուն գրուած էր, յիշեցնելու համար հրեաներուն Հին Կտակարանի շրջանի հասկացողութիւնը եւ կը զգուշացնէ, որպէսզի անոնք ալ վրէժ առնելով իրենց յաւելեալ մեղք՝ պարտք չհաւաքեն: Հրեաներուն հասկացողութիւնը սխալ էր: Վերելի երկրորդ մէջբերումին սկզբնական մասը կը յայտնէ, թէ հրեաները այդ պատիժը՝ Աստուծոյ վրէժխնդրութիւնը կիրարկելու պատասխանատուութիւնը իրենք իրենց վրայ առած էին: Աստուած վրէժխնդիր չէ, բայց տիեզերական օրէնքներու դէմ որեւէ արարք իր անբաղձալի արդիւնքը ունի: Այդ գործադրել ոչ մեզի կը վերաբերի եւ ոչ ալ մեր պատասխանատուութիւնն է: Ան կ'իրականանայ իր պատշաճ ժամանակին ըստ զօրութեան տուեալներուն համաձայն:

Տիեզերական օրէնքները զօրութեան՝ Ս. Հոգիին օրէնքներն են, երբ անոնց դէմ կը գործենք ուշ կամ կանուխ «պատիժ»ի կ'ենթարկուինք, որով անոնք կ'ըլլան մեր պարտքերը, որ ուշ կամ կանուխ պարտ ենք վճարել: Աս ըսել չէ թէ Աստուած մեզ կը պատժէ: Պէտք չէ մոռնանք, թէ մեր բոլոր խորհուրդները եւ զգացումները զօրութիւններ են, ինչպէս նաեւ մեր մարմինը: Աս իրողութիւն մըն է, որովհետեւ բնագիտութիւնը փաստած է թէ այն հիւլէները որ մեր մարմնին բոլոր բջիջները կը կազմեն, պարզապէս փոքր զօրութեան ծրարներ են: Աստուծոյ սէր ըլլալը, մեզ չպատժելը, ինչպէս նաեւ օրէնքին եւ պատիժին իրարու հետ ունեցած կապը աւելի լաւ հասկնալու համար քննենք հետեւեալ երկու կացութիւնները: Մին մարդկային օրէնք մը, իսկ միւսն ալ Ֆիզիքական աշխարհի բնագիտութեան օրէնքներէն մին:

Երբ ինքնաշարժ կը վարենք ենթակայ ենք եւ պարտ ենք հնազանդիլ երթեւեկի եւ ճամբու օրէնքներուն: Օրէնքներէն մին կարմիր լոյսէն անցնելու արգելքն է: Եթէ օրէնքին հնազանդինք եւ անցնինք հաւանական է որ պատիժը անմիջական ըլլայ՝ արկածի ձեւով եւ մեծ վնասի պատճառ, ինչպէս նաեւ յաւելեալ պատիժ՝ մեր ուրիշին հասցուցած վնասին համար: Եթէ բախտաւոր ըլլանք եւ առանց արկածի դիմաց անցնինք, կրնայ կարճ ժամանակուայ մէջ ոստիկան մը մեզ կեցնել եւ տուգանքի ենթարկել: Այս հատուցումը՝ պատիժը արկածին չափ անմիջական չէր, բայց կարճ ժամանակէ մը վերջ իրականացած էր: Եթէ արկած չըլլայ եւ ոստիկանն ալ տեղւոյն վրայ մեզ չկեցնէ, կը կարծենք, թէ բախտը մեզի ժպտած է: Սակայն մեր անօրէնութիւնը նկարուած ըլլալով մի քանի շաբաթ յետոյ տուգանքը մեզի նամակով կը հասնի: Պատիժը շատ աւելի վերջ կու գայ, բայց հատուցումը պիտի

տրուի: Նոյնիսկ դրամական պատիժը վճարելէ յետոյ մեր այդ անօրէն արարքին արձանագրութիւնը երեք տարի կը մնայ: Երբեմն ալ շատ բախտաւոր կ'ըլլանք եւ առանց պատիժի կ'ազատինք: Պէտք է մոռնալ թէ այս օրէնքը մարդկային օրէնք մըն է, մինչդեռ Աստուծոյ տիեզերական օրէնքէն բնաւ փախուստ չկայ:

Քննենք բնագիտութեան օրէնքներէն մին՝ ձգողական ուժը (gravitational force), որուն բոլորս ալ տեղեակ ենք եւ ենթակայ: Օրէնքը կը յայտարարէ, թէ բոլոր նիւթական մարմինները, իրենց խտութեան եւ ծանրութեան համապատասխան, իրարու կը ձգտին եւ զիրար կը քաշեն: Նաեւ շատ լաւ գիտենք, թէ երկրի ձգողական ուժն է որ մեզ դէպի երկիր կը քաշէ եւ կ'ապահովէ որ երկրի վրայ մնանք: Երբ անձ մը երկրորդ յարկի պատշգամէն դուրս քալէ, տարակոյս չկայ թէ վար կ'իյնայ եւ շատ հաւանական է որ սրունքին ոսկորն ալ կոտրի: Ոսկորին կոտրիլը, ձգողական օրէնքին հակառակ իր ըրած արարքին հետեւանք՝ պատիժն է: Արդեօ՞ք կարելի է ըսել Աստուած պատժեց: Ո՛չ, պատիժը արդէն արարքին մէջն է: Աստուած մարդուն խելք տուած է: Մարդ պէտք է զայն գործածէ: Անասուններն անգամ գիտեն այդ օրէնքին դէմ չգործել: Եթէ չենք ուզեր վնասուիլ՝ տուժել, պատժուիլ, պէտք է օրէնքին հնազանդիլ եւ օրէնքին հակառակ չգործել: Մեր կեանքի բոլոր լաւ ու վատ պատահարներն ալ մեր տիեզերական օրէնքներուն հնազանդ կամ անհնազանդ ըլլալու հետեւանքներն են: Երբ մեր կենցաղը օրէնքներուն հետ ներդաշնակօրէն կ'ընթանայ մենք ալ լաւ հունձք կը քաղենք: Բայց եթէ մեր կենցաղով օրէնքներուն դէմ կը գործենք, դժբախտութիւնն ալ միշտ մեզի կը հետեւի:

«ԿԵՂԱՌՐ»՝ ՀԱՆԺԵՆ ՇԱՐԻՒ. Է՝ արդա-
րոյ՝ Հասցէն Բարո-Թիւնի:» (Լուսկայ ԺԳ: 21)

«Մեղաւորներուն ետեւէն ձախորդութիւն կ'երթայ. Բայց արդարներուն բարիք կը հատուցուի:»

Յիսուս սորվեցուց մեզի տիեզերական օրէնք-
ներու համաձայն ապրիլ: Ինչո՞ւ չենք կիրարկեր իր
սորվեցուցածները:

Օրէնքներու մասին վերոյիշեալ ծանօթութենէն
ետք, նկատի ունենալով, թէ օրէնքները զօրութեան
օրէնքներն են, քննենք բնագիտութեան մեզի տուած
զօրութեան զանազան յատկութիւնները:

Զօրութեան յատուկ յատկութիւնները հետեւեալ-
ներն են.

ա- Յաւերժական ալլափոխում (perpetual transmuta-
tion) - Զօրութիւնը միշտ շարժման մէջ է եւ փոփոխու-
թեան ենթակայ: Ելեկտրամագնիսական զօրութիւնը
ձայնասփիւռի միջոցաւ կը փոխուի ձայնի: Մեքենա-
ներու մէջ ելեկտրական զօրութիւնը կը փոխուի
շարժական զօրութեան (kinetic energy): Միթէ չենք ըսե՞ր.
«Ս. Հոգիի զօրութիւնը անընդհատ կը հոսի տիեզերքի
մէջ»: Այն զօրութիւնը, որ հացի պատառ մը կը կազմէ
եւ երբ հացը ուտենք, այդ հացի պատառը՝ զայն
կազմող նոյն այդ զօրութեան երեւոյթը կը փոխուի եւ
կ'ըլլայ մեր մարմնին մէկ մասը: Ան ամենեւին կայուն
(static) չէ:

բ- Յարաբերականութիւն (Relativity) - Զօրութեան
յատկութիւններուն արտայայտութիւնները կարող են
փոխուելու ըստ պատշաճի՝ ազդակներու աստիճան-
ներու եւ կապերու ու միշտ բաղդատական են: Էյնշտէյն
(Einstein) այս օրէնքը հասկցաւ եւ հանրութեան պարզեց:

գ- Թրթռացում (vibration) - Զօրութիւնը թրթռա-
ցում է եւ իր մէջ կրնայ պարունակել բոլոր թրթռա-
ցումի յաճախականութիւնները (frequencies): Ելեկտրա-

մագնիսական զօրութիւնն ալ կը պարունակէ զանազան յաճախականութեամբ թրթռացում, եւ զանազան յաճախականութիւնները ունին իրենց ուրոյն յատկութիւնները՝ տեսանելի լոյս, ձայնասփիւռի ալիքներ, ռէօնթկէնի ճառագայթներ ...:

դ- Բեւեռացում (polarity) - Ամէն թրթռացում ունի իր թէ՛ դրական եւ թէ՛ ժխտական բեւեռացումը: Մագնիսական զօրութիւնը ունի իր երկու բեւեռները՝ հիւսիս եւ հարաւ՝ ըստ մեր մոլորակին: Ելեկտրական զօրութիւնը ունի իր երկու բեւեռները՝ դրական (+) եւ ժխտական (-):

ե- Չափ (rhythm) - Տիեզերքի մէջ ամէն ինչ չափ մը ունի եւ ըստ այդ չափին կ'օրօրուի: Աստղերը, մոլորակները, եղանակները (գարուն, ամառ, աշուն եւ ձմեռ), ամիսները, շաբաթները, օրերը (գիշեր եւ ցերեկ), ծովի մակնթացութիւնը ..., բոլորն ալ իրենց չափը ունին եւ այս չափին համաձայն կը փոխուին: Կիներու դաշտանը իր ամսական (28-օրեայ) չափը ունի, որ համաժամանակից (synchronized) է լուսնի շրջանի չափին հետ:

զ- Պատճառ եւ արդիւնք (cause & effect) - Զօրութիւնը ամէն ինչի պատճառն է եւ ամէն ինչ ալ զօրութեան վրայ կ'ազդէ: Զօրութեան զանազան թրթռացումի յաճախականութիւնները, որ պատճառ կ'ըլլան զանազան պատահարներուն, ունին նաեւ իրենց պատճառները: Տիեզերքի մէջ ոչինչ պատահական է: Զայնասփիւռի ալիքները՝ ելեկտրամագնիսական զօրութիւնը թէ՛ արդիւնքն է ձայնասփիւռի կայանին մէջ ենթարկուած փոփոխութեան եւ թէ՛ ալ պատճառն է ձայնին:

է- Կարողութիւն / Ստեղծագործ (creative) - Աշխարհի վրայ ամէն բան որ կ'ընթանայ զօրութեան միջոցով կ'ըլլայ: Առանց զօրութեան ինքնաշարժը չի

չարժիր: Այդ շարժումը յառաջ կու գայ քարիւղէն հայթաթուած զօրութեամբ:

Ջարմանք պէտք չէ պատճառէ թէ վերեւ ներկայացուած զօրութեան յատկութիւնները եօթը հատ են: Եօթը թիւը Աստուծոյ թիւն է եւ տիեզերական զօրութիւնն ալ Ս. Հոգիի՝ Աստուծոյ զօրութիւնն է:

Օրէնքի եւ զօրութեան մասին վերեւի ամփոփումներէն յետոյ, այժմ քննենք տիեզերական զանազան օրէնքները:

Տրամաբանական է որ տիեզերքի օրէնքներուն մէկ մասը՝ հիմնականները համապատասխանեն եւ ներկայացնեն վերոյիշեալ զօրութեան յատկութիւնները:

ՄԻԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՎ ՄԷԿԻ ՕՐԷՆՔ

Բոլոր տիեզերքի մէջ միակ ճշմարտութիւնը Աստուածն է: Հետեւաբար միայն Աստուած գոյութիւն ունի եւ միւս բոլորը պարզապէս իր զանազան արտայայտութիւններն են:

«... Կէր Լադոսա՞ծ մէր՝ Տէր մի է»:

(Երկրորդ օրինաց Զ:4)(Մարկոսի ԺԲ:29)

«... Տէրը՝ մեր Աստուածը միակ Տէրն է»:

«... Կի շի՛ն ո՛վ Լադոսա՞ծ Բա՛ցի միոյն»:

(Լ. Կորնթացիս Ը:4)

«... եւ թէ ուրիշ ոեւէ Աստուած չկայ՝ մէկէն զատ»:

«Մի Լադոսա՞ծ էւ Ըայր ամենեցոն, որ ՚ի

վերայ ամենայնի, էւ ընդ ամենեանի, էւ

յամենեանի ՚ի մեզ»:

(Եփեսացիս Դ:6)

«Մէկ է Աստուած եւ բոլորին Հայրը, որ բոլորէն վեր, բոլորին հետ եւ ձեր բոլորին մէջն է»:

«Կի Եղիշիտ որդի՛ն Ըօր Յերոյ որ յերկնան

է. սի սարեգական իւր թագէ 'ի վերայ
շարաց եւ Բարեաց, եւ ածէ անշրէ- 'ի
վերայ արդարոց եւ մեղաւորաց» :
(Մարգէնի Ե:45)

«Որպէս զի ձեր երկնաւոր Հօրը որդիներն ըլլաք. վասն
զի իր արեւը կը ծագեցնէ թէ՛ չարերուն եւ թէ՛
բարիներուն վրայ եւ անձրեւ կը զրկէ թէ՛
արդարներուն եւ թէ՛ մեղաւորներուն վրայ»:

Բոլոր տիեզերքը՝ ստեղծագործութիւնը յառաջ
եկած է տիեզերական զօրութեան հետեւանք եւ
միջոցաւ: Տիեզերական զօրութիւնն ալ Աստուծոյ
զօրութիւնը՝ Ս. Հոգին է, ան որ ամբողջական բնագի-
տութիւնը «մութ զօրութիւն» կոչած է: Քանի որ
Աստուծոյ Հոգին թափանցած է ստեղծագործութեան
մէջ ամենուրեք, տիեզերքն ալ կը ներկայացնէ
Աստուծոյ մարմինը: Ուրեմն ստեղծագործութեան մէջ
ինչ որ կայ, բոլորն ալ այս մարմնին մաս կը կազմեն եւ
Անոր մասնիկներն են՝ իրենց մէջ ունենալով նոյն
Աստուածային էութիւնը: Ամէն մի անհատ Աստուծոյ
մարմնին մէջ «բջիջ» մը կը ներկայացնէ: Շատ լաւ
գիտենք, թէ մեր գիտակցութիւնը թափանցած է մեր
մարմնին ամէն մի բջիջին մէջ եւ ամէն մի բջիջ
գիտակից է թէ ինչ կը պատահի ընդհանուր մարմնին
մէջ: Մենք ալ գիտակից ենք թէ մեր մարմնին որ
բջիջները հիւանդ են կամ առողջ: Բոլոր տիեզերքի մէջ
միայն մէկ գիտակցութիւն կայ, այդ ալ Աստուծոյ
գիտակցութիւնն է եւ կը գործէ բոլորին մէջ: Մեր
անհատական կարծած գիտակցութիւնն ալ նոյն
Աստուծոյ գիտակցութեան փոքր մի բաժինն է,
որովհետեւ արտայայտուած մակարդակը շատ աւելի
ցած է: Բարեբախտաբար կարողութիւնը մեզի տրուած
է, բայց դժբախտաբար մենք աւելի բարձր

գիտակցութեան մակարդակ մը կերտելու չենք ձգտիր: Ամբողջութեան ամէն մի մասնիկը իր ուրոյն յատկութիւնը ունի: Եւ որովհետեւ ամբողջութեան մաս կը կազմէ, ունի նաեւ ամբողջութեան յատկութիւնը: Ուրեմն ամէն մի անհատ իր անձնական յատկութիւնները պահելու եւ զանոնք բարելաւելու պարտականութիւնը ու պատասխանատուութիւնը ունի: Ան նաեւ ունի պարտականութիւնը ու պատասխանատուութիւնը արտայայտելու ամբողջութեան յատկութիւնը, որովհետեւ ինք այդ կարողութեան տէր է: Այդ ամբողջութեան յատկութեան արտայայտութիւնն ալ՝ անձին մէջ Աստուածայայտնութիւն կը կոչենք: Որովհետեւ մեր գիտակցութիւնը Աստուծոյ գիտակցութեան մաս կը կազմէ, որով Աստուած ալ ամէն բան գիտէ: Քանի որ նոյն զօրութիւնն է որ մեզ կազմած է եւ նոյն գիտակցութիւնն է որ մեր բոլորին գիտակցութիւնն է, ուստի ո՞ւր է մեր տարբերութիւնը: Այդ տարբերութիւնները միայն մեր միտքերուն մէջ են՝ մեր խաւարամտութեան արդիւնք: Եթէ բարձրացնենք մեր գիտակցութեան մակարդակը, այն ատեն պիտի տեսնենք ճշմարտութիւնը եւ ամէն ինչի միականութիւնը: Յիսուս ջանաց մեզի սորվեցնել՝ տալ այդ բարձր գիտակցութիւնը:

«Եւ ես պիտի ան պարտաւոր ինչ՝ երբեք
նոցա պի իցեմ մի՛ որպէս եւ մեկ մի՛ եմէ.
Եւ 'ի նոցա եւ դու՝ յի՛ս...»: (Յովհաննէս
ԺԷ: 22-23)

«Այն փառքը՝ որ դուն տուիր ինծի, ես տուի անոնց,
որպէսզի մէկ լլլան՝ ինչպէս մենք մէկ ենք. ես՝ անոնց
մէջ, ու դուն՝ իմ մէջս ...»:

Ամէն մի անհատի հոգին Ս. Հոգիին մի մասնիկն
է: Մարդուն միտքը Հայր Աստուած հասկնալու

կարողութիւնը չունի: Ան Ս. Հոգին հասկնալու կարողութիւնն ալ չունի, որովհետեւ Ս. Հոգին անհուն է: Մենք նոյնիսկ մեր սահմանափակ հոգիները՝ Քրիստոս չենք հասկցած, բայց զայն կը ճանչնանք Յիսուսի անձին մէջ, որ Աստուածայայտնութիւնը իր մէջ իրականացուց: Ինչպէս վերեւ գրուած էր, բոլորս ալ Աստուծոյ արտայայտութիւններն ենք, հետեւաբար պարտ ենք տեսնել Աստուծոյ՝ Քրիստոսի ներկայութիւնը ամէն մի անհատի մէջ, ինչպէս նաեւ բնութեան մէջ եւ յարգել ու պաշտել բոլորը: Ահա՛ աս է ճշմարիտ Աստուածապաշտութիւնը: Մեր բոլոր խորհուրդ, խօսք եւ արարքները իրենց ազդեցութիւնները ունին ընդհանուրին վրայ եւ նաեւ բնութեան վրայ:

Ս. Հոգին Աստուծոյ զօրութիւնն է: Զօրութիւնները թրթռացում ունին: Երբ մենք մեր կենցաղով մեզ կազմող զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւնը կը փոխենք, կը փոխենք նաեւ ընդհանուր զօրութեան թրթռացումին յաճախականութիւնը, որովհետեւ մենք ալ անոր մասն ու բաժինն ենք: Երբ վատ արարքներով կը կերտենք ցած թրթռացումի յաճախականութիւն, կը խափանենք Աստուածայայտնութիւնը: Երբ վատ արարքներ ունենանք միթէ՞ չէ՞ն ըսեր. «Քրիստոսը դարձեալ կը խաչես»:

Ամբողջական բնագիտութիւնը ցոյց տուած է, թէ երբ երկու ենթահիւլէական մասնիկներ՝ ինչպէս ելեկտրոններ, որ առաջուց իրարու հետ յարաբերութեան մէջ եղած են, բայց ներկային իրարմէ անջատ, մղոններ հեռու, նոյնիսկ տիեզերքի երկու «ծայրեր»ը, երբ մին որոշ փոփոխութեան մը ենթարկուի, միւսն ալ, առանց իրարու միջեւ որեւէ հաղորդակցութեան, միանգամայն կը փոխուի: (տես յաջորդ «Մտաչափայլն ազդեցութեան օրէնքը» եւս): Պէտք է մոռնանք թէ բոլորս ալ նոյն միականութենէ յառաջ եկած ենք: Ստեղծագործութենէ

առաջ բոլորս ալ Աստուծոյ հետ էինք եւ իրարու հետ միասին, նաեւ իրարու հետ յարաբերութեան մէջ: Հետեւաբար հիմա որ իրարմէ անջատ ենք դարձեալ ինչ որ մեզմէ մէկուն կը պատահի, կ'ազդէ նաեւ բոլորին վրայ: Պարտ ենք մեր կեանքին մէջ յառաջացնել միասնականութիւն, քան թէ զատողութիւն: Ամէն մի անհատի հոգին կազմուած է միւս բոլոր հոգիներուն հետ հաւաքական ենթագիտակցութեան (collective unconscious) մէջ, որ կը ներկայացնէ Աստուծոյ գիտակցութիւնը:

ՄՏԱՉԱՓԱԻՆ ԱՉՈՒԹՅՈՒՆԵԱՆ ՕՐԷՆՔ (Psychometric Influence)

Ինչպէս վերեւ յիշուած է, երբ երկու կենդանի արարածներ կամ անկենդան առարկաներ իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ գտնուած են, իրենց ազդեցութիւնները կը շարունակուին, նոյնիսկ երբ միջոցը կամ ժամանակը զանոնք իրարմէ կը բաժնէ: Ոչ թէ միայն այն ինչ որ կը պատահի, կամ պատահած է ուրիշ անձի մը, մեր վրայ ալ ազդեցութիւն կ'ունենայ, նոյնիսկ այն ինչ որ պատահած է առարկաներուն: Օրինակի համար, ըստ այս օրէնքին, անհատ մը կարող է ազդուիլ իր վրայ կրած գոհարեղէնէ մը, որ առաջուց ուրիշի մը կը պատկանէր եւ ինք զայն ժառանգած է: Ինք կ'ազդուի գոհարեղէնի նախորդ տիրոջ ունեցած զօրութեան թրթռացումի յաճախականութենէն: Անշուշտ այս ազդեցութիւնը կախեալ է ժառանգորդին առարկային հետ ունեցած չփման ժամանակի տեւողութենէն:

Ըստ յոյն պատմաբան Սոկրատ Կոնստանդինուպոլսեցիի (Յ.Ք. 380-439) «Եկեղեցւոյ Պատմութիւն» հատորին (Historia Ecclesiastica), Կոստանդինոս կայսրին մայրը՝ Հելինէ (Helena), 326-328 տարիներուն Երուսաղէմ գտնուած է՝ Յիսուսի խաչը փնտռելու համար: Յիսուսին գերեզմանին մօտ կատարուած պեղումներու

հետեւանք երեք խաչեր դռնուած են: Ստուգելու համար, թէ անոնցմէ որը Յիսուսին խաչն էր, հիւանդ կին մը երեք խաչերուն ամէն մէկուն վրայ պառկեցուցած են: Երբ կինը երրորդ խաչին վրայ կը դրուի, ան «հրաշքով» կը բժշկուի: Այսպէսով կայսրուհի Հեղինէն կ'որոշէ, թէ որն է Յիսուսի խաչը: Կնոջ բժշկութիւնն ալ տեղի ունեցած է ըստ այս տիեզերական օրէնքին: (Տես ՊԱՏԿԵՐ ԹԻՒ 1)

ՊԱՏԿԵՐ ԹԻՒ 1:

Նկարիչի մը՝ Jean Colombeի երեւակայական ներկայացումը յիշուած դէպքին:

Նկարը ցոյց կու տայ խաչափայտին վրայ առողջացած հիւանդ կինը ինչպէս նաեւ Հեղինէ կայսրուհին:

ՆԵՐՊԱՇՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ (Harmony)

Ընդհանուր տիեզերքի մէջ ամէն ինչ է այնպէս, ինչպէս որ պէտք է ըլլայ: Դժբախտաբար մարդ արարած իր խաւարամտութեան հետեւանք այս ընդհանուր կատարեալ ներդաշնակութեան փորձառութիւնը ունենալու կարող չէ: Ոչ մէկ դէպք պատահական է: Մեր անձնական զօրութեան արտայայտութիւնները՝ մեր խորհուրդները, խօսքերն ու արարքները, յառաջ կը բերեն բոլոր փորձառութիւնները, որոնց կ'ենթարկուինք: Այս փորձառութիւններուն նպատակը մեզի դաստիարակել է: Հանրութեան խորհուրդ, խօսք ու արարքները բոլորիս համար կը ստեղծեն այն միջավայրը որուն մէջ կ'ապրինք: Երբ հանրութեան մեծամասնութեան զօրութիւնը կը կեդրոնանայ

խաղաղութեան վրայ, բոլորս ալ կ'ապրինք խաղաղ միջավայրի մէջ: Իսկ եթէ կեդրոնացումը բարկութեան վրայ է, պատերազմն ալ անխուսափելի կ'ըլլայ: Ինչպէս վերեւ նշուած է, բոլորս մէկ ենք: Երբ «վերստին ծնունդ» քարոզող աւետարանիչ մը իր հօտին մէջ դժոխքի վախը կ'արծարծէ, աններդաշնակութիւն կը սերմանէ, որովհետեւ վախը անբաղձալի զգացում մըն է: Բաղձալի զգացումը սէրն է: Երբ խմբակ մըն ալ խոկումով աշխարհի խաղաղութեան համար կ'աղօթէ՝ սփռելով դրական զօրութիւն եւ հետեւաբար ներդաշնակութիւն, կը հակասէ վերոյիշեալ աւետարանիչին սփռած վախին հետեւանք ստեղծուած աններդաշնակութեան եւ զայն կը չէզոքացնէ: Եթէ նոյնիսկ չենք կրնար Աստուածային ներդաշնակութիւնը արտայայտել, գէթ կարելի է աններդաշնակութիւնները չէզոքացնել: Զաւակ մը իր հօրը պէտք է հնազանդի ոչ թէ որովհետեւ անկէ կը վախնայ, այլ որովհետեւ զայն կը սիրէ, կը յարգէ եւ կը փափաքի անոր նմանիլ:

Ներդաշնակութիւնը տիեզերքի գլխաւոր օրէնքներէն մին է: Բոլոր տիեզերքը իր ամբողջութեամբ կ'ընթանայ դէպի ներդաշնակութիւն: Ինչպէս հանդարտ լիճի մը մէջ քար նետենք ջուրը կը ցայտէ եւ ալիքներ յառաջ կու գան, բայց յետոյ կամաց-կամաց ջուրին մակերեսը դարձեալ կը հանդարտի եւ իր ներդաշնակութիւնը կը գտնէ, նոյնպէս մեր վատ խորհուրդ, խօսք եւ արարքն ալ իրենց յառաջ բերած անբաղձալի արդիւնքներով տիեզերքի ներդաշնակութիւնը կը խանգարեն: Հետեւաբար կը թուի, թէ «ինչ որ ցանես, ան կը հնձես» օրէնքը կը հակասէ ներդաշնակութեան օրէնքին, յառաջ բերելով վատ պատահարներ մեր կեանքերուն մէջ: Այդ վատ պատահարները չեն հակասեր ներդաշնակութեան, որովհետեւ անոնց նպատակը մեզի դաս մը սորվեցնել

է, որպէսզի մենք ալ գտնենք մեր ներդաշնակութիւնը՝ հաւասարակշռութիւնը: Ամէն անձի ճշմարիտ էութիւնը՝ Քրիստոսն է, որ այս ներդաշնակութիւնը մեր մէջ կը ստեղծէ, անշուշտ, եթէ արտօնենք: Հետեւաբար անկեղծ եւ սրտաբուխ աղօթքը մեծ դեր ունի ասոր մէջ: Երբ աշխարհի վրայ ամէն մի անհատ ինք իր մէջ ստեղծէ ներդաշնակութիւն, տիեզերքն ալ իր ամբողջութեամբ կը գտնէ իր ներդաշնակութիւնը: Անձի մը մէջ կատարեալ ներդաշնակութեան իրականացումը կը ներկայացնէ այդ անձին «փրկութիւնը»: Փրկութիւնը չիրականացած անձը պարտ է իր մէջ լուծել այն բոլոր խորհուրդ եւ զգացումները՝ նամանաւանդ վախը, որ տեղի կուտան ներդաշնակութիւնը խանգարող արարքներու: Բայց ճշմարտութիւնը այն է, թէ ոչ ոք կը փրկուի մինչեւ որ բոլորն ալ չփրկուին: Բոլորս ալ միթէ միականութեան մի մասնիկը չե՞նք: Համայն մարդկութիւնը հոգէպէս խմբովին կը յառաջանայ երբ մեծամասնութեան հաւաքական գիտակցութիւնը կը հասնի վճռական մակարդակի մը, ինչպէս փաստուած է «հարիւր կապիկներու օրէնք»ով: Հոգեբանութեան մէջ այդ կը կոչուի «Law of the hundredth monkey»¹:

-
- 1- «100 կապիկի» փորձը. - Մեծ վանդակի մը մէջ կապիկներ կը դնեն: Ամէն շաբաթ կապիկ մը կ'աւելցնեն: Կապիկները միշտ իրենց խաղաղ եւ հանդարտ կեանքը կը շարունակեն մինչեւ նոյնիսկ իրենց թիւին 99-ի հասնիլը: Երբ հարիւրերորդ կապիկը վանդակին մէջ կը դրուի, մեծ կռիւ կ'ելլէ, որով «վճռական թիւ»ին (critical number) հասուած է:

ԹԻՐՈՆԱՅՈՒՄԻ ՕՐԵՆՔԸ

Ըստ բնագիտութեան ամէն ինչ զօրութենէ յառաջ եկած է: Տիեզերքի մէջ ամէն ինչ թրթռացում մը ունի, հետեւաբար զօրութիւնը միշտ շարժման մէջ է: Որովհետեւ մենք ալ զօրութենէ կազմուած ենք, մեր ամէն մէկ խորհուրդը, խօսքը եւ արարքն ալ ունին իրենց համապատասխան ուրոյն թրթռացումները: Ինչպէս «Ջարթօնք» գիրքիս մէջ գրուած էր, մարդկային բոլոր զգացումները ներառեալ հինգ զգայարանքներէ ստացուած տեղեկութիւնները բոլորն ալ թրթռացումի հետեւանք են: Երբ այս թրթռացումները տիեզերական զօրութեան մէջ նման թրթռացումներու հետ կը հնչեն (resonate), զանոնք շարժման կ'ենթարկեն: Զօրութեան այդ շարժման հետեւանք յառաջ կու գան մեր կեանքին լաւ ու վատ պատահարները: Ամէն պատահար իր ուրոյն թրթռացումը ունի: Համանման թրթռացումներ իրար կը քաշեն, իսկ իրարմէ տարբեր թրթռացումներն ալ զիրար կը վանեն: Ամէն անհատ պարտ է իր զօրութեան թրթռացումը փոխել եւ համերաշխ ընել տիեզերական զօրութեան բաղձալի արդիւնաբեր թրթռացումներուն հետ: Անձին զօրութիւնը պայմանաւորուած է իր խորհուրդներէն եւ զգացումներէն, հետեւաբար իր զգացումը նաեւ կ'ըլլայ չափանիշը իր յաջողութեան: Զգացում եւ խորհուրդ միասնաբար կը ներկայացնեն զօրաւոր ազդակ մը: Երբ վատ կացութիւն մը մեզ անհանգիստ կ'ընէ, պէտք է՛ գայն «մատի փաթթոց» ընել, այլ Աստուծոյ շնորհակալութիւն յայտնել՝ տրուած դասին համար: Ամէն պատահար, մանաւանդ վատ պատահար, մեր բարելավման համար իր մէջ դաս մը կը պարունակէ: Եթէ առիթը չփախցնենք եւ դասը սորվինք, յաւելեալ իմաստութեան կ'արժանանանք: Ամէն անձ պարտ է վարուել ուրիշներու հետ այնպիսի

կենցաղով մը, որ համապատասխան ըլլայ այն ինչ որ ինք կը փափաքի վայելել: Եթէ կ'ուզենք Յիսուսի պէս ըլլալ, պարտ ենք նոյն թրթռացումը ունենալ, պարտ ենք իր կենցաղը ընդօրինակել: Մեր անձնական զօրութեան թրթռացումը պէտք է համապատասխան ըլլայ տիեզերական զօրութեան՝ Քրիստոսի համապատասխան թրթռացումին: Մեր կամեցողութիւնը՝ միտումը եւ ձգտումը, կը ստեղծեն մեր կեանքի փորձառութիւնները՝ մեր կեանքի իրողութիւնը (our reality): Քանի որ տիեզերքի մէջ ամէն ինչ կը թրթռայ, ամէն փորձառութիւն, ամէն կացութիւն եւ ամէն իրողութիւն իր ուրոյն թրթռացումը ունի: Եթէ կ'ուզենք դրախտի մէջ ապրիլ, պարտ ենք ունենալ համապատասխան թրթռացումի յաճախականութիւն: Իսկ եթէ «դժոխքի» մէջ ենք, հարց պէտք է տանք թէ ինչո՞ւ, եւ չմեղադրել Աստուած, ընկերութիւնը կամ ուրիշներ:

ԳՈՐԾՈՒՆԷՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Գործունէութիւնը հետեւանքն է նախ խորհուրդին, ապա շարժառիթին, մտադրութեան եւ ցանկութեան: Ամէն անհատ պարտ է գործունէութիւն ցոյց տալ իրականացնելու համար իր ցանկութիւնները: Ամէն մի արարք պէտք է համապատասխան ըլլայ մեր խորհուրդներուն, զգացումներուն եւ մեր խօսքերուն: Շատեր շատ լաւ կը խօսին, բայց իրենց արարքները չեն համապատասխաներ իրենց խօսքերուն: Շատեր կ'աղօթեն զանազան ցանկութիւններու իրականացման համար, բայց ոչինչ կ'ընեն զայն իրականացնելու համար: Ի՞նչ կը խորհին արդեօք, թէ Աստուած Ալատտինի մոգական լապտերէն ելլող դիւթին՝ ճինին պէս պիտի գայ եւ իրականացնէ իրենց փափաքները: Ծուլութեամբ, նստելով ոչինչ կը կարողանանք իրականացնել:

«Վարդաբնի ունի սկանաչին . անյն

Գործարեաց՝ խաղցիցէ» : (Լուսնայ ԺԹ:15)

«Մուլութիւնը խորունկ քուն կը բերէ Եւ թոյլ մարդը անօթի կը մնայ»:

Միտումը՝ ձգտումը եւ գործունէութիւնը միասին հրաշքներ կը գործեն: Բայց փափաք մը իրականացնելու համար պէտք է պայքարինք եւ տառապինք: Եթէ արարքը պայքարի վերածուի, կը նշանակէ, թէ մեր թրթռացումները այդ արարքը իրականացնող տիեզերքի զօրութեան դրական թրթռացումներուն համապատասխան չեն: Հետեւաբար պարտ ենք վերաքննել մեր փափաքը, ճշդելու համար, թէ այդ փափաքը օգտակար է մեզի, թէ ոչ՝ վնասակար: Հետեւաբար պէտք է փոխենք մեր փափաքը, կամ՝ մենք զմեզ: Այն գործը որ խանդավառութեամբ եւ եռանդով կ'ընենք, որքան որ ալ դժուար եւ խրթին ըլլայ, մեզի դիւրին կու գայ: Յաջողութեան գաղտնիքը բաղձալուն՝ «երանի թէ ըլլար» ըսելուն մէջ է, այլ գործելուն մէջն է:

«ապա ին ասիցես, ին ո՛չ ճանաչեմ սկան՝
է- ո՛չ սին ճանաչէ, Գիտասջի՛ր սին Կէր
սինԿոս ամենեցոսն ճանաչէ, է- որ սրեղծ
սշոսն ամենեցոսն նա՛ Գիտէ սամենայն,
է- Հարոսցանէ իրախանշի-ր ըսո Գործս
ի-ր» (Լուսնայ ԻԴ:12)

«Եթէ ըսես թէ՝ «Մենք ասիկա չգիտցանք», ահա սիրտերը քննողը կը հասկնայ ու քու հոգիդ պաշտպանողը ինք գիտէ Եւ ամէն մարդու իր գործին չսփովը պիտի հատուցանէ»:

Նմանապէս աղօթքին նպատակը խնդրել, ուզել եւ սպասել է, այլ ներքին ինքնափոփոխութիւնը

գործնականորեն իրականացնելն է: Անձը կ'աղօթէ առողջութեան համար, բայց կը շարունակէ ծխել, արդեօք կը խորհր^օնք թէ ինք առողջութիւն պիտի գտնէ: Այո՛, առողջութիւնը եւ ամէն ինչ Աստուծոյ պարգեւներն են, եթէ կերտենք համապատասխան զօրութիւն մեր անձերուն մէջ:

« Գիտացի՛ թէ ոչ Գոյ Բարի ի նոսա՛ եթէ ոչ ուրախ լինել՝ եւ Գործել Բարիս՝ ի կեանս իւրոսմ. խնայի ամենայն մարդ որ ուրիշէ եւ ըմպիցէ եւ դեսանիցէ Բարի յամենայն վաստակս իւր, այն պարգէւ Լապտանայ է »: (Ժողովողի Գ:12-13)

«Սա՛ գիտեմ թէ ուրախանալէ եւ կեանքի ընթացքին բարիք ընելէ զատ ուրիշ լաւ բան չկայ անոնց համար, եւ թէ ամէն մարդու ուտելն ու խմելը, նաեւ իր ամբողջ աշխատանքէն բարօրութիւն վայելելը՝ Աստուծոյ պարգեւն է»:

ՀԱՄԱՊԱՏՇԱՃՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔ (Correspondence)

Հին հայկական վեցանկիւն խորհրդանիշը, որ ներկայիս հրեաներու «Դաւիթի աստղ»ը կը կոչուի, կազմուած է երկու եռանկիւններէ, միմեկին դադաթը դէպի վեր, իսկ միւսինը՝ դէպի վար: Աս մի քանի իմաստներ ունի: Իմաստներէն մին «Աստուած մարդացաւ, որպէսզի մարդ Աստուածանայ»ն է, իսկ երկրորդ իմաստն ալ «ինչպէս վերը, այնպէս ալ վարը»ն է, որ ցոյց կու տայ տիեզերական ներդաշնակութիւնը: Այս վերջինը կարելի է ընդհանրացնել «ինչպէս ներքինը, այնպէս ալ արտաքինը»: Հետեւաբար աշխարհի վրայ մեր արտաքին կացութիւնը ցոլացումն է մեր ներքին աշխարհին: Այն բոլոր փորձառութիւնները որ կ'ունենանք մեր արօրեայ

կեանքի մէջ կը ներկայացնեն մեր ճակատագիրը, որ մենք կերտած ենք մեր խորհուրդներով, խօսքերով ու գործքով: Պոտտա ըսած է. «Ան ինչ որ ենք, մեր խորհուրդներուն արդիւնքն է»: Եթէ կ'ուզենք մեր կեանքի պայմանները փոխել, նախ պարտ ենք մեր ներքին աշխարհը փոխել: Անոնք, որոնք ներքին խաղաղութիւն եւ մտային պայծառութիւն՝ բարձր գիտակցութիւն կը կերտեն, կ'ունենան դիւրութեամբ ընթացող հաճելի կեանք մը:

«Խաղաղութիւնն ինքն է, պաշտպանութիւնն
 ինքն է, պաշտպանութիւնն է. ոչ որպէս աշխարհս
 պայժ պաշտպանութիւնն է: Դիւրութեամբն է
 ինքն, եւ Դիւրութեամբն է»:

(Յովհաննէս ԺԴ: 27)

«Ոստիկանութիւն կը թողում ձեզի, իմ խաղաղութիւնս
 կու տամ ձեզի, ո՛չ թէ ինչպէս աշխարհս կու տայ՝ ես
 ձեզի կու տամ: Սրտերնիդ չխռովի ու չվախնայ»:

Անոնք, որոնք բարկութեան, դժգոհութեան, զայրացումի կամ որեւէ վնասակար զգացումներու եւ հաւատալիքներու տեղի կու տան, իրենց կեանքերն ալ կը թուի միշտ քառսի մը մէջ ըլլալ: Դժբախտաբար մարդ արարած այս երկուքին իրարու հետ ունեցած կապը չի կրնար հետեւցնել:

Ընկերութիւնը (society) ընդհանրապէս կը թուի կեդրոնացած ըլլալ ժխտականին վրայ: Բոլոր լրատու աղբիւրներէ տրուած լուրերը ժխտական եւ վատ պատահարներն են, որոնք հանրութեան մէջ վախ եւ հոգեկան հիւանդութիւն (paranoia) կը յառաջացնեն: Անհատին հոգեկան առողջութեան համար աւելի լաւ է նման լուրերէ հեռու մնալ, որպէսզի իր անդորրութիւնը չխանգարուի: Վախը մեր կենցաղին վրայ զօրաւոր ժխտական ազդեցութիւն ունի:

Վերեւ նշուած հին հայկական խորհրդանշանին իմաստներէն մին էր «ինչպէս վերը այնպէս ալ վարը»: Այս հիման վրայ քննենք հետեւեալ կացութիւնը: Աշխարհի վրայ քաղցկեղը այն աստիճանի շատցած է որ վերջին ութը տարուայ ընթացքին մարդոց մահուան առաջնագոյն պատճառը եղած է: Ինչպէս նախապէս գրուած էր, ամէն մի անհատ կը ներկայացնէ Աստուծոյ մարմնին՝ ստեղծագործութեան մէջ բջիջ մը:

«Որպէս մարմին մի է, էւ անդամս
Բազումս ունի. էւ ամէնայն Բազումս
անդամէ մարմնոյն՝ մի մարմին է. նոյն-
պէս էւ Քրիստոս: (Լ Կորնթացիս ԺԲ:12)

«Քանզի ինչպէս մարմինը մէկ է եւ շատ անդամներ ունի, եւ այն մարմնին բոլոր անդամները, թէեւ շատ են, բայց մէկ մարմին են, նոյնպէս Քրիստոս ալ»:

Այսօր ընկերութեան մէջ նախապատուութիւնը կը տրուի անհատականութեան, քան թէ հաւաքականութեան օգտին: Հետեւաբար անձնասիրութիւնը՝ անձնական շահը եւ ազահութիւնը գլխաւոր դրդապատճառներն են բոլոր գործունէութեանց: Երբ «ի վերին»ին մէջ բջիջները՝ այսինքն ամէն մի անհատ, երբ իր անձնական շահուն համար կը գործէ, քան թէ ամբողջութեան շահուն, կը վտանգէ Աստուածայայտնութիւնը: Պէտք չէ զարմանաք, թէ «վարին»ին՝ մեր մարմիններուն մէջ ալ բջիջները փոխանակ ընդհանուր մարմնին օգուտին համար գործելու, միայն իրենց տեսակը կը յառաջացնեն՝ բազմացնելով իրենք զիրենք: Այս անտեղի բազմացումը մենք քաղցկեղ կը կոչենք, որ կը վտանգէ մեր կեանքը: Հարկաւ շատ դիւրին է մարդկայնօրէն պատճառներ գտնել քաղցկեղի յառաջացման համար՝ օդի, ջուրի եւ հողի

ապականացում: Բայց բնութիւնը ինչո՞ւ ապականած է: Որովհետեւ մարդկութիւնը անձնասէր եւ ազահ եղած է: Մենք մեր կենցաղով «վերին»ին մէջ «քաղցկեղ» կը յառաջացնենք, որ ի վերջոյ «վարին»ին մէջ՝ մեր մարմնոյն մէջ ալ ի յայտ կու գայ: Տրուած պատճառաբանութիւնները պարզապէս կապերն են իրականացընելու համար «վարին»ին մէջ, ան որ «վերին»ին մէջ կը գործէ:

ՊԱՏՃԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻՒՄԵՐ ՕՐԵՆՔ

«Լաւութեա Դո՛ւս ԿԼաց ի՞նչ վերայ Զրոյ,
 Կի՛ն Բազմո՛ւթեան առո՛րց ի՞նչ Գրցեա
 Կնա» : (Ժողովողին ժԼ:1)

«Նեակ՝ Հացը Զուրերու մակերեսին վրայ, որովհետեւ չատ օրերէն ետք զայն պիտի գտնես»:

«Տո՛ւտ է- Կացի՛ն շա՛նք Բարո՛ւթ Բա՛նադո՛ւն
 շարժո՛ւն Կեդո՛ւն՝ Կացե՛ն ի՛նչ ԳոԳո՛ւ Յեր,
 նովին շա՛նքով որով շա՛նքէ՛ն՝ շա՛նքացի՛ն Յե-Կ» :
 (Ղուկաս .9:38)

«Տուէ՛ք՝ եւ պիտի տրուի ձեզի, լաւ չափով՝ կոխուած, ցնցուած, լեկլեցուն պիտի տրուի ձեր դողը. քանի որ պիտի չափուի ձեցի ա՛յն չափով՝ որով դուք կը չափէք»:

«Մի խաբի՛ն, Լադո՛ւս աշ արհամարի: Կի
 Կոր ինչ սերմանէ մարդ, Կնոյն Հնչեացե՛:
 որ սերմանէ ի՛նչ մարմին ի՛նչ, ի՛նչ մարմնոյ
 անոր Հնչեացե Կապականութիւն. է- որ
 սերմանէ ի՛նչ ՀոԳին, ի՛նչ ՀոԳոյն անոր Հըն-
 Յեացե Կեկանա յա՛նքինից»:(Գաղաթաղիս .9:7-8)
 «Մի խաբուիք, Աստուած ծաղը չըլլար: Վասն զի ինչ

որ մարդ կը սերմանէ, նոյնը պիտի հնձէ: Ան որ իր մարմինին կը սերմանէ, այն մարմինէն ապականութիւն պիտի հնձէ ու ան որ Հոգիին կը սերմանէ, այն Հոգիէն յաւիտեանական կեանք պիտի հնձէ»:

«Աւերմանեցէ՛ք յեւ յարդարութիւն, եւ
Հնչեցէ՛ք պրոֆէտէան. լռաւոր արարէ՛ք
յեւ զլռոյս Գերութեան. խնդրեցէ՛ք զՏէր՝
մինչեւ եկեացեն յեւ արդիւնէ՛ արդարո՞ւ-
թեան»: (Ուսէէ Ժ:12)

«Զեզի արդարութիւնով ցանեցէ՛ք Ու ողորմութիւնով
հնձեցէ՛ք: ... Քանզի Տէրը փնտռելու ատենն է. Մինչեւ
ինք դայ ու ձեր վրայ արդարութիւն տեղացնէ»:

«Զորօրինակ պէտք չայնոսի՛ն որ զանապ-
պէտան արօրադիր առնեն. որ սերմանեն զնո-
սա՝ ցաւս Հնչեացեն ՚ի նոցանէ»: (Յովբ Դ:8)

«Ինչպէս տեսայ, անօրէնութիւն հերկողները եւ
անօրէնութիւն ցանողները նոյնը կը հնձեն»:

«Բանչի զայդ որ սերմանէ ճշդեւութիւն՝
ճշդեւութիւն եւ Հնչեացէ. եւ որ սերմանէ
արաքութեամբ՝ արաքութեամբ եւ Հնչեացէ»: (Բ Կորնթացի Թ:6)

«Բայց ասիկա կ'իմացնեմ թէ՛ ան որ խնայելով կը
սերմանէ՝ խնայելով պիտի հնձէ ու ան որ առատու-
թիւնով կը սերմանէ՝ առատութիւնով պիտի հնձէ»:

«Որդեակ՝ մի շար Գործեր, եւ շար ոչ
Հաոցէ չեւ: Յանրաւասց ՚ի Բաց լեր, եւ
նոգա մերժեացին ՚ի չեն: Յակօսա անրաւ-
մի սերմաներ, զի մի Հնչեացէս եւ թնա-
պարի շար ՚ի նմանէ»: (Սերափ Է:Ի-3)

«Do no evil, and evil will never befall you. Stay away from wrong, and it will turn away from you. My son, do not sow the furrows of injustice, and you will not reap a sevenfold crop»: (The Apocrypha- Sirach 7:1-3)

Տիեզերքի մէջ ամէն ինչ՝ խորհուրդ, խօսք, արարք, զգացում ... զօրութիւն մը կը ներկայացնէ: Այդ զօրութիւնները մեր տիեզերքին տուածներն են: Այս միջոցառումը հսկայ ծիր մը կը գծէ եւ օր մը, անսպասելիօրէն, շատ աւելի զօրացած եւ ընդլայնած, իր ակին՝ մեզի ետ կը վերադառնայ: Այս կեանքէն ինչ որ մեզի կը մնայ համապատասխան է այն բոլորին, որ մենք տուած ենք «կեանք»ին: Մենք մեր խորհուրդներով, խօսքերով եւ արարքներով կարող ենք անձի մը վնաս հասցնել, բայց պէտք է գիտնանք, թէ օր մը, նոյն վնասը մեզի ետ պիտի վերադառնայ: Երբ մեծ եռանդով եւ սիրով կը մղուինք որոշ դրական գործունէութեան, հսկայ զօրութիւն մը որոշ ընթացքի մը կը զօրաշարժենք, որ օր մը մեզի ետ կը վերադառնայ՝ իբր վարձատրութիւն: Բնագիտութեան մէջ աս կը բացատրուի «Ամէն ազդեցութիւն իր հաւասար հակազդեցութիւնը ունի» ձեւով (For every action there is an equal and opposite reaction): Բայց եթէ գործենք ժխտական ընթացքով, տխուր, առանց եռանդի, գանգատելով, վիրաւորելով թէ՛ մենք զմեզ եւ թէ՛ ուրիշներ, արդիւնքն ալ անտարակոյս վատ կ'ըլլայ:

«Ասան որոյ ասեմ չեւ. Խողեալ լիցին ամա մեղէ իւր Բաւոմէ, զի յոյժ սիրեաց: Զի որոմ շադ Խողոցոմ՝ շադ սիրէ, եւ որոմ սակաս՝ սակաս: Եւ ասէ ցնա. Խող- եալ լիցին չեւ մեղէ չո»:
(Ղուկաս Է:47-48)

«Ասոր համար կ'ըսեմ քեզի. ներուած են ասոր շատ մեղքերը վասն զի շատ սիրեց. բայց որու որ քիչ կը ներուի անիկա քիչ կը սիրէ: Ու ըսաւ անոր. քու մեղքերդ ներուած են»:

ՔԱՇՈՂԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Նմանը կը ձգտի նմանին: Ճիշդ ասոր համար ժողովուրդներ, որ նոյն լեզուն կը խօսին կամ նոյն կրօնքը ունին զիրար կը քաշեն եւ կը հաւաքուին կազմելով զանազան երկիրներ, եկեղեցիներ, խմբակներ ...: Մեր ուշադրութիւնը ինչ ուղղութեամբ որ երթայ, մեր զօրութիւնն ալ նոյն ուղղութեամբ կ'ընթանայ: Մեր բնոյթը ինչ որ է, նման բնոյթ ունեցող անձեր ալ մեզի կը յարին: Եթէ մենք սիրով ըլլանք եւ սէր տանք բոլորին, սէրն ալ մեզ կը գտնէ: Եթէ կը փափաքինք խաղաղութիւն եւ ներդաշնակութիւն մեր կեանքին մէջ, պարտ ենք մենք զմեզ փոխել եւ ըլլալ խաղաղասէր եւ հանդարտ: Եթէ արտադրենք ու արտայայտենք դրական զօրութիւն, տիեզերքի դրական զօրութիւնն ալ մեզ կը գտնէ: Եթէ բան մը կ'ուզենք որ պատահի մեր կեանքին մէջ, պարզապէս ուզել, բաղձալ, յուսալ բաւարար չեն, այլ պարտ ենք այդ ուղղութեամբ դրական զօրութիւն արձակել, գործածել: Մեր բոլոր խորհուրդները, խօսքերը եւ արարքները զօրութիւն կը սփռեն: Այս զօրութիւնները դէպի մեզի կը քաշեն նման տիեզերական զօրութիւններ, որոնք կը կառավարեն մեր կեանքի զանազան լաւ ու վատ պատահարները: Երբ գիտունը բնագիտութեան հարցով մը երկարօրէն կը խոկայ, իր մտային զօրութիւնը կը կեդրոնացնէ այդ նիւթին վրայ, որով իրեն կը քաշէ նման տիեզերական զօրութիւն մը, որ կը յայտնէ իր փնտռած բնագիտութեան այդ գաղտնիքը:

Նոյնիսկ մեղաւոր մը ինքնափոփոխութեամբ կը կարողանայ իր զօրութիւնը փոխել եւ չարժման դնել նման տիեզերական դրական զօրութիւններ, որոնք իրեն կու տան Ս. Հոգիի շնորհներէն իմաստութիւն եւ պատիժի տոկալու կարողութիւնը: Այս շնորհները կը մեղմացնեն իր առաջուց գործած արարքներուն յառաջ

բերած պարտքերը՝ իր ճակատագրի վատ պատահարները:

Երախտագիտութիւնը մեզի կը քաշէ դրական զօրութիւնները: Որքան տանք այնքան աւելին կը ստանանք: Որքան օգնենք ուրիշի, այդ համեմատութեամբ օգնած կ'ըլլանք մենք մեզի: Ինչ որ ալ ըլլան կեանքի պայմանները պէտք է միշտ երախտապարտ ըլլանք: Լաւերուն՝ իրենց լաւ ազդեցութեան, իսկ վատերուն՝ անոնց պարունակած դասերուն համար:

ՀԱՏՈՒՅՈՒՄԻ ՕՐԷՆՔ

Ան ինչ որ կեանքի մէջ մեզի կը պատահի, մեր ընտրութեան արդիւնքն է: Մենք պատասխանատու ենք մեր կեանքի բոլոր պատահարներուն: Մեր խորհուրդները, խօսքերը եւ արարքները կ'որոշեն մեր դիրքաւորումը՝ մեր ճակատագիրը, որ մեզի ետ կը վերադառնայ՝ իբր օգտակար կամ վնասակար պատահարներ: Ինչպէս վերեւ յիշուած էր «կարմիր լոյսէ չանցնելու օրէնք»ի խախտումի հետեւանքին ուշ կամ կանուխ մեզ գտնելը, նմանապէս մեր ճակատագրին յառաջ բերած պատահարներն ալ մեզի կը վերադառնան՝ ուշ կամ կանուխ: Հատուցման ուշացումը արգելք կը հանդիսանայ, որպէսզի չկարողանանք տեսնել արարքին եւ անոր ստեղծած պատահարին միջեւ եղած կապակցութիւնը:

Ամէն անգամ որ նպատակաւոր եւ գիտակցաբար կը գործենք «Հատուցումի Օրէնքը» շարժման կ'ենթարկենք: Ան ինչ որ կու տանք աշխարհին, նոյնը կը ստանանք աշխարհէն: Երբ մեր ուշադրութիւնը՝ խորհուրդը, խօսքը եւ արարքը կեդրոնացած են կեանքի հրապուրիչ գեղեցկութեան, երջանկութեան, ուրախութեան, համերաշխութեան եւ խաղաղութեան վրայ, տիեզերքն ալ զանոնք մեր կեանքերուն մէջ կ'իրականացնէ: Երբ ողորմածութիւն ցոյց կու տանք եւ

մեր ունեցածին բաժնեկից կ'ընենք անոնք, որոնք չունին, ուրախութիւն, խաղաղութիւն, առատութիւն եւ բարօրութիւնն ալ անպակաս կ'ըլլայ մեզմէ:

ՅԱԵՐԺԱԿԱՆ ԱՂԱՓՈՒՄԱՆ ՕՐԷՆՔ (Perpetual Transmutation)

Որովհետեւ զօրութիւնը միշտ շարժման մէջ է եւ փոփոխութեան ենթակայ, մենք կարողութիւնը ունինք մեր կեանքի ընթացքը որոշելու: Ամէն զօրութեան ազդեցութիւնը, ուչ կամ կանուխ, կը յայտնուի: Բարձր յաճախականութեամբ թրթռացումները կը խափանեն եւ կ'անհետացնեն ցած յաճախականութիւնները, որովհետեւ զօրութիւնները միշտ փոփոխութեան ենթակայ են: Հետեւաբար եթէ գոհ չենք մեր կեանքի ընթացքէն, կարող ենք զայն փոխելու, աւելի ճիշդ, կարող ենք արտօնելու որ փոխուին: Քանի որ փոխելու կարողութիւնը ունինք, պարտ ենք մեր զօրութեան թրթռացումին յաճախականութիւնը փոխել, բարձրացնել եւ կերտել բարձր գիտակցութիւն: Պէտք է մեր կամքը պարտադրել ուրիշներուն, այլ փոխել մեր հայեացքը: Ընդհանուր առմամբ, մարդ նման տեսակէտ մը տկարութիւն կը համարէ: Երբ փոփոխութեան մը դէմ կը դնենք եւ սխալ ըմբռնումով մը կը խորհինք թէ կարող ենք կացութիւնը զսպել, ըստ մեր փափաքին կամ կամքին, միշտ դժուարութիւններու կ'ենթարկուինք: Պարտ ենք փոփոխութիւններու տեղի տալ: Փոխանակ ընդդիմութեան, միշտ պէտք է գործել զօրութեան հետ եւ արտօնել որ առիթները եւ կացութիւնները ընթանան ըստ Աստուծոյ կամքին: Մարդուն «Ես»ը դրական զօրութիւններու հոսքը, ազդեցութիւնը կը խափանէ, որպէսզի իր իշխանութիւնը կարենայ պահել: Զարմանալիօրէն այդ զօրութիւններն էին, որ պիտի իրականացնէին անհատին իր կեանքին մէջ փնտռած փոփոխութիւնները: Վախը եւ

տատամասումն ալ կը կասեցնեն զօրութեան դրական գործունէութիւնը:

Կեանքի նպատակը մարդուն ինքզինք անընդհատ փոփոխութեան ենթարկելով եւ իր գիտակցութեան մակարդակը կամաց-կամաց բարձրացնելով Աստուածայայտնութիւնը իր մէջ իրականացնելն է:

ՅԱՐԱՐԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷԼՔ (Relativity)

Աշխարհի վրայ ամէն ինչ յարաբերական է: Բան մը պզտիկ է, երբ զայն կը բաղդատենք մեծին հետ: Արարք մը վատ է, երբ զայն կը բաղդատենք լաւին հետ: Մէկու մը, որ մեզի անարդարութիւն մը ըրած է, փոխադարձ անոր ցաւ պատճառել վատ է: Նոյն անձին ցաւ պատճառել փափաքիլը, սակայն փափաքը չիրականացնել նուազ վատ է: Բայց, նոյն անձին փոխանակ ցաւ պատճառելու, բարիք բաղձալ եւ ընել լաւ է: Աշխարհի վրայ ամէն ինչ կատարեալ է, բայց չենք կրնար ըսել թէ լաւ է կամ վատ, որովհետեւ ան կախում ունի կացութենէն: Անհատի մը ոտքը կտրել կը թուի վատ արարք մը ըլլալ: Բայց երբ վիրաբոյժը անձը մահէ փրկելու համար զայն կը կտրէ, այդ կ'ըլլայ լաւ արարք մը: Բանի մը լաւ կամ վատ ըլլալը, ինչպէս գաւաթին կէս լեցուն կամ կէս պարապ ըլլալու կացութիւնը, անձին հայեացքէն կախում ունի:

Ամէն անհատի կեանքին մէջ անտարակոյս դժուար օրեր, կացութիւններ պիտի գտնուին: Հարցը այն է, թէ ինչպէս կը վարուինք այդ կացութիւններուն հետ: Այս վերաբերումները կը ձեւաւորեն մեր անձնաւորութիւնը եւ նկարագիրը, ինչպէս նաեւ մեր հոգեկան յառաջացումը: Երջանկութեան գաղտնիքը կեանքի բոլոր պատահարները մեր յառաջացման համար իբր օգտակար ազդակներ ընդունելուն մէջ կը կայանայ: Անտարակոյս վատ դէպքեր պիտի պատահին, որոնք պիտի փորցեն մեր անկեղծութիւնը: Երբեմն ալ

դժուար ճամբաները մեզ կ'առաջնորդեն դէպի գեղեցիկ վայրեր: Կեանքի դժուարութիւնները մեզ կրնան ընկճել, բայց նաեւ կարելի է անոնցմէ դաս առնել եւ աւելի զօրանալ: Պէտք է մեր ընդհայեցողութիւնը (perspective) կորսնցնել: Երբ մեր թեւը կտտրենք, կը տխրինք: Բայց երբ անձ մը տեսնենք որ թեւ չունի, այն ատեն կ'ուրախանանք որ մենք մեր թեւը չենք կորսնցուցած: Ամէն բան ժամանակաւոր է եւ միշտ փոփոխութեան ենթակայ:

ԲԵԽՈՍՅԱՆ ՕՐԷՆՔ (Polarity)

Ամէն թրթռացում ունի իր թէ՛ դրական եւ թէ՛ ժխտական բեւեռացումը: Միթէ ստեղծագործութիւնը երկուութեան վրայ հիմնուած չէ՞՝ տաք եւ պաղ, արու եւ էգ, մեծ ու պզտիկ, լոյս եւ խաւար, պատիժ եւ վարձատրութիւն, ուրախութիւն եւ տխրութիւն եւայլն: Միուն բացակայութեան կարելի է միւսը գնահատել: Ամէն արարք՝ դրական կամ ժխտական, իր մէջ պահուած ունի նաեւ անոր հակառակ ազդեցութիւնը: Երբ վատ խորհուրդներ կը գոյանան մեր միտքին մէջ, պարտ ենք մեր միտքը կեդրոնացնել անոնց հակառակ՝ լաւ եւ օգտակար խորհուրդներուն վրայ: Երբ որոշ հայեացք մը մեր բաղձացած արդիւնքը չի յառաջացներ, պարտ ենք մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնել անոր հակառակ հայեացքին վրայ, որպէսզի կարենանք սպասուած՝ յուսացուած արդիւնքը ձեռք ձգել: Երբ անձ մը մեզ կը բարկացնէ, պէտք է իր հետ բարկութեամբ վարուինք: Նաեւ պէտք է բարկութիւնը զսպել, որովհետեւ զսպուած բարկութիւնը օր մը աւելի զօրաւոր կերպով կը պորթկայ: Այլ կարեւոր է ճիշդ հակառակը ընել եւ բարկութիւնը անհետացնող հայեացք մը յառաջացնել կամ արարքի մը ձեռնարկել:

ՉԱՓԻ ՕՐԵՆՔ (Rhythm)

Տիեզերքի մէջ ամէն ինչ չափ մը ունի եւ ըստ այդ չափին կ'օրօրուի: Մարդ արարած ալ անընդհատ կ'օրօրուի լաւ եւ վատ օրերու, տխրութեան եւ ուրախութեան, երջանկութեան եւ ընկճումի, առողջութեան եւ հիւանդութեան միջեւ ...:

«Ամենեցոյն ժամանակ է՝ եւ ժամ
ամենայն իրաց ՚ի ներքոյ երկնից: Ժամանակ
ժնանելոյ, եւ ժամանակ մեռանելոյ:
Ժամանակ ցնկելոյ, եւ ժամանակ խլելոյ
պրնկեալն: Ժամանակ սպանանելոյ, եւ
ժամանակ բժշկելոյ: Ժամանակ խակելոյ, եւ
ժամանակ շինելոյ: Ժամանակ լալոյ, եւ
ժամանակ թիթաղելոյ: Ժամանակ կոծելոյ,
եւ ժամանակ կախալելոյ: Ժամանակ ցրելոյ
խորինս, եւ ժամանակ ժողովելոյ խորինս:
Ժամանակ Գիրկս արկանելոյ, եւ ժամանակ
Հեռանալոյ ՚ի Գիրկս արկանելոյ: Ժամանակ
խնդրելոյ, եւ ժամանակ կորուսանելոյ:
Ժամանակ պաւելոյ, եւ ժամանակ արցալեւ
Հանելոյ: Ժամանակ պարտաւելոյ, եւ
ժամանակ կարկասքելոյ: Ժամանակ լուելոյ,
եւ ժամանակ խօտելոյ: Ժամանակ սիրելոյ,
եւ ժամանակ սորելոյ: Երբ պի՞նչ
առաւելութիւն է այնմ որ առնէ որով

Ինչն ջանայ» : (Ժողովուրդի Գ:Ի-9)

«Ամէն ինչի ատենը կայ՝ ու երկինքի տակ եղող ամէն բանի ժամանակը. Մնելու ժամանակ եւ մեռնելու ժամանակ՝ Տնկելու ժամանակ եւ տնկուածը արմատէն իլելու ժամանակ՝ Մեռցնելու ժամանակ եւ բուժելու ժամանակ՝ քանդելու ժամանակ ու կառուցանելու ժամանակ՝ Լալու ժամանակ եւ ծիծաղելու ժամանակ՝ Հեծեծելու ժամանակ ու ցատկուտելու ժամանակ՝ քարեր նետելու ժամանակ եւ քարեր ժողվելու ժամանակ՝ Գրկելու ժամանակ ու գրկելէ հեռանալու ժամանակ՝ Փնտրելու ժամանակ եւ կորսնցնելու ժամանակ՝ պահելու ժամանակ ու նետելու ժամանակ՝ Պատուելու ժամանակ եւ կարելու ժամանակ՝ Լռելու ժամանակ ու խօսելու ժամանակ՝ Սիրելու ժամանակ եւ ատելու ժամանակ՝ պատերազմի ժամանակ ու խաղաղութեան ժամանակ: Գործողին ի՞նչ օգուտ կայ իր կատարած աշխատանքէն»:

Ամէն բան իր ժամանակը եւ իր նպատակը ունի:
Մարդն ալ ենթակայ է վերեւ յիշուած օրօրին:
Օրօրումը կը թուի առանց նպատակի ըլլալ եւ պատահական, բայց ամէն ինչ մեզ կը պատրաստէ ապագայի մը որ միայն մեզի յատուկ է: Բոլոր զօրութիւնները կը թրթռան եւ կ'ընթանան ըստ իրենց չափին: Այս չափերն են որ կ'որոշեն շրջանները եւ կը ձեւակերպեն միջոցառումները: Պարտ ենք տեսնել օրօրին չափը՝ փոփոխութիւններուն չափը եւ համապատասխան գործել քան թէ հակասել:

ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՊՈՍԳՈՐԾ ՕՐԷՆՔԸ (Creativity)

Աշխարհի վրայ ամէն բան, որ կ'ընթանայ, զօրութեան միջոցով կ'ըլլայ: Քանի որ ամէն ինչ այս տիեզերական՝ Աստուածային զօրութիւնը իր մէջ ունի, բոլորս ալ նոյն ստեղծագործիչ նախապատճառը մեր մէջ ունինք, հետեւաբար ստեղծագործող ենք: Միթէ մենք չենք մեր այս աշխարհիկ կեանքի ընթացքին ստեղծիչը: Միթէ մենք չենք ստեղծեր մեր ճակատա-

գիրը եւ այդ կ'ընենք ընդհանրապէս անգիտակցաբար: Շատ աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր եթէ մեր ճակատագիրը գիտակցաբար կերտէինք: Ամէն անհատ իր կեանքին՝ կենցաղին ստեղծիչն է: Որքան որ մեր կենցաղը արդիւնքն է մեր միջավայրին, պէտք է մոռնանք որ մեր ամէն մի խորհուրդը, խօսքը ու արարքը նաեւ կ'որոշեն՝ կը ստեղծեն մեր միջավայրը: Ամէն ինչ որ մեզի կը պատկանի՝ բնակարան, կարասի, գործ, եւ մեր գիտելիքները՝ արհեստ ինչպէս նաեւ անձնական փոխյարաբարութիւնները՝ ընտանեկան անդամներ, ազգականներ, ընկերներ..., բոլորն ալ մեր հաւատալիքներուն, բռնած դիրքին ..., արտայայտութիւնները չեն: Մեր ինքնահամարումին (self image) եւ մեր մշակոյթին հետեւանքը չեն: Մարդ կարողութիւնը ունի իր բոլոր հաւատալիքները իրականացնելու եթէ անոնք չեն հակասէր տիեզերական օրէնքներուն: Նոյն ժամանակ ան ինչ որ ենք, մեր կեանքի բոլոր փորձառութիւններուն ամփոփումը չէ՞: Հետեւաբար մենք կարողութիւնը ունինք այս աշխարհի վրայ ստեղծելու դրախտը կամ դժոխքը: Պարտ ենք մեր խորհուրդները եւ զգացումները զսպել: Ամէն ինչ որ պէսզի իրականանայ՝ աճի միջոցի, ժամանակի եւ խնամքի կը կարօտի: Հետեւաբար կարեւոր է կերտել համբերութիւն եւ յարատեւութիւն եւ չյուսահատիլ մինչեւ իրականանայ այն ինչ որ կը փափաքինք: Ամէն անհատ իր ուզած միջավայրը ստեղծելու կարողութիւնը ունի, միայն պէտք է այդ կարողութիւնը գտնէ: Թէ իր գիտակցութիւնը եւ թէ իր ենթագիտակցութիւնը պէտք է ներդաշնակ ըլլան:

«... Ըմէն ամէն ասէ՛մ թէ որ Լաւապա՛յն
յիս Կորթա Կոր Էս Գորթե՛մ, Էս նա՛
Գորթեացի Էս մեծամեծա՛մ Էս Էսն Կնոյն»

Գործեացե . . . » : (Յովհաննոս ԺԴ:12)

«Ճշմարտապէս, ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի. Ա՛յն որ կը հաւատայ ինծի, ի՛նք ալ պիտի ընէ այն գործերը՝ որ ես կ'ընեմ, եւ անոնցմէ աւելի՛ մեծ գործեր պիտի ընէ, ...»:

Գործել համապատասխան տիեզերական օրէնքներուն, մեր կեանքին Քրիստոսի կողմէ կառավարուիլը արտօնելն է:

«Եւս դու ինչ խնդրեցէ՛ք յանո՛ւն իմ, արարից պայն, սի փառաւորեացի՛ Լայր յորդի» : (Յովհաննոս ԺԴ:13)

«Ի՛նչ որ խնդրէք իմ անունովս՝ պիտի ընեմ զայն, որպէսզի Հայրը փառաւորուի Որդիով»:

«... Ըմէն ամէն ասե՛մ. Զիս դու ինչ խնդրեցէ՛ք ի Լօրէ իմմէ յանո՛ւն իմ րացէ՛ յեւ: Մի՛նչեւ ցայժմ ո՛չինչ խնդրեցէ՛ք յանո՛ւն իմ, խնդրեցէ՛ք եւս անոնցո՛ւն սի փառաւորեացիներն յեր ւրեա՛լ եղիցի» :

(Յովհաննոս ԺԶ:23-24)

«... Ճշմարտապէս, ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի. ի՛նչ որ խնդրէք Հօրմէն՝ իմ անունովս, պիտի տայ ձեզի: Մի՛նչեւ հիմա՝ ոչինչ խնդրեցիք իմ անունովս. խնդրեցէ՛ք՝ ու պիտի ստանաք, որպէսզի ձեր ուրախութիւնը լման ըլլայ»:

Երբ մեր կեանքերը Քրիստոսի կողմէ կը կառավարուին, մեր բոլոր խնդրանքներն ալ կ'ըլլան Քրիստոսի միջոցաւ, հետեւաբար համապատասխան տիեզերական օրէնքներուն: Խորհուրդները մեր գիտակցութեան մէջ են, այդ խորհուրդներէն կը ծագին մեր հաւատալիքները: Հաւատալիքները կը

գործեն մեր ենթագիտակցութեան մէջ: Ըստ մեր ենթագիտակցութեան տուեալներուն մենք ալ կը ստեղծենք մեր միջավայրը: Եթէ կը փափաքինք մեր կեանքի պայմանները փոխուին, պարտ ենք փոխելու մեր հաւատալիքները ինչպէս նաեւ խորհուրդ, խօսք եւ արարքները, որոնք ծագում կ'առնեն մեր հաւատալիքներէն: Ինչպէս առաջուց նշուած էր, մարդուն միտքը ունի անսահման ստեղծագործիչ կարողութիւն եթէ զայն գործածէ համապատասխան տիեզերական օրէնքներուն՝ Աստուծոյ կամքին:

ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՄԱՆ ՕՐԷՆՔ

Մարդ արարած չի կրնար իր հասկացողութենէն՝ գիտակցութեան մակարդակէն աւելի բարձրը ստեղծել: Նմանապէս, ընկերութիւնը իր ամբողջութեամբ չի կրնար ընդհանուր մարդկութեան մակարդակէն աւելի բարելաւ ըլլալ: Մարդ միշտ ջանացած է ընկերութեան տկարութիւնները, պակասութիւնները կամ սխալները դուրսէն շտկել: Ամէն անգամուն ալ ձախողած է: Համայնավարութիւնը մեր առջեւ օրինակ մըն է: Որեւէ յեղափոխութիւն չէ յաջողած: Այո, անոնք կարճ ժամանակի մը համար յաջողած ըլլալ կը թուին, բայց հետեւանքը միշտ նոյնն է՝ ձախողութիւն: Զախողութեան պատճառը այն է, թէ մարդ միշտ ջանացած է արդիւնքը փոխել քան թէ պատճառը: Փոփոխութիւնը պէտք է ըլլայ ներքնապէս եւ ոչ թէ արտաքնապէս: Եթէ ամէն անհատ, գոնէ ընկերութեան մեծամասնութիւնը, ներդաշնակութիւնը իր կեանքի նպատակը ընէ, աշխարհն ալ կը փոխուի եւ ներդաշնակ կ'ըլլայ: Եթէ կը փափաքինք որ աշխարհը փոխուի, պարտ ենք նախ մենք զմեզ փոխել: Մեր գիտակցութեան մակարդակն է որ կը սահմանափակէ աշխարհի վրայ դրախտը ստեղծելու մեր կարողութիւնը:

ԻՆԲԵԱՆՀԱՄԱՐՈՒԻ ՕՐԷՆՔԸ (Self esteem)

Այն ամեն ինչի, որ կը խորհինք թէ արժանի ենք, կը քաշենք դէպի մեզի: Ինքնահամարումը անհրաժեշտ է թէ՛ երջանկութեան եւ թէ՛ յաջողութեան համար: Մարդ արարած ոչ իր ունեցածները ու ստացուածքներն է, ոչ ալ իր գործը՝ արհեստը: Մարդ կ'ապրի վախի մթնոլորտի՝ թակարդի մէջ: Բայց ճշմարտութիւնը այն է թէ մարդ իր խորքին մէջ լրիւ գիտակից, ինքնաբաւ եւ ծայրայեղ սիրոյ արտայայտութեան միջոց մըն է: Մեր մէջ գտնուած վախու նախագիծն է, որ մեզի արգելք կ'ըլլայ որ մենք ճանչնանք մեր ճշմարիտ էութիւնը: Պարտ ենք վախու թակարդէն ազատիլ: Որքան մեր ինքնահամարումը աւելնայ, նոյնքանով ալ կը յաջողինք մեր «երազները» իրականացնել: Միեւնոյն ժամանակ ուրիշներուն մեզի հանդէպ ունեցած համարումն ալ կ'աւելնայ:

ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Գիտցուած իրողութիւն է, թէ իմաստութիւնը Ս. Հոգիի շնորհներէն մին է, որովհետեւ ամէն ինչ, լաւ ու վատ, որ մեզի կը պատահի Ս. Հոգիի շնորհն է: Լաւը՝ վարձատրութիւն, իսկ վատը՝ դաւ: Իմաստութիւնը անհրաժեշտ շնորհներէն մին է որպէսզի անձը կարողանայ ինքզինք ինքնափոփոխութեան ենթարկել: Երբ ազահութեամբ ուրիշ անձ մը կը շահագործենք, տարբեր անձ մըն ալ ուշ կամ կանուխ մեզ պիտի խաբէ ու շահագործէ: Բայց եթէ իմաստութեան շնորհիւ հասկնանք մեր գործած սխալը եւ այնուհետեւ կը դադրինք ազահութիւն գործելէ եւ հատուցում ընենք, մենք ալ ուրիշներու կողմէ չենք շահագործուիր:

Իբր օրինակ քննենք հպարտութեան զգացումը: Հպարտութիւնը տեսակ մը վախ է: Անձը հպարտ կը զգայ, որովհետեւ կը վախնայ թէ ուրիշներ իր բրածը պիտի չգնահատեն: Հպարտութիւնը նաեւ անձէն կը

խլէ իր խոցելիութիւնը ընդունելու կարողութիւնը եւ ուրիշէ օգնութիւն չուզեր: Որպէսզի անձը իր պատշաճ դասը սորվի, խոր ծերութեան մէջ ոտքէ ձեռքէ կ'իյնայ եւ ծերանոցի մէջ շարունակական հիւանդապահուհիներու խնամքին եւ օգնութեան կը կարօտի: Այսպիսի վիճակ մը իր հպարտութիւնը կը դարձանէ: Բայց եթէ շնորհիւ իմաստութեան, ինք յաղթէ եւ անհետացնէ իր հպարտութիւնը, խոր ծերութեան մէջ, նոյնիսկ եթէ բաւական տկար եւ հիւանդ ըլլայ, ծերանոցի եւ հետեւաբար օտարներու խնամքին չի կարօտիր: Մարդ արարած, դժբախտաբար, իր զգացած ցաւերուն հետեւանք շատ աւելի լաւ կը սորվի: Տառապանքը լաւ ուսուցիչ է: Մանուկ մը տակաւին իմաստութիւն ունենալու կարողութիւն չունի, որովհետեւ իր ուղեղը տակաւին տրամաբանելու Ֆիզիքապէս պատրաստ չէ, հետեւաբար ան լաւագոյնս կը սորվի փորձառութեամբ, ցաւով: Ինչքան ալ մանուկին ըսէք մոմի բոցին մատը չերկարէ որովհետեւ «ուֆիկ» կ'ըլլայ, ան կրնայ այդ պահուն մատը հեռացնել, սակայն երբ ձեր ուշադրութիւնը իր վրայէն կը հեռանայ, ան առիթը կը գտնէ մատը երկարելով ջանալ բոցը բռնել: Յաւին յառաջ բերած ճիշդ անմիջապէս բոլորին ուշադրութիւնը կը գրաւէ: Այնուհետեւ եթէ դուք մանուկին առաջարկէք բոցին մօտ երթալ, ան կու լայ ու կը փախչի: Յամայն մարդկութիւնն ալ, նման մանուկին, արդեօ՞ք պէտք է բոլոր դասերը ցաւ զգալով սորվի: Հասուն մարդուն ուղեղը կարող է իմաստութեան շնորհքը ընդունիլ եւ իմաստութեամբ ապրիլ: Դպրոցներու մէջ ուսուցողած առարկաներէն մին ալ «պատմութիւն»ն է: Եթէ անցեալի պատահարներէն դաս պիտի չառնենք ի՞նչ օգուտ ունին այդ տեղեկութիւնները: Պատմութեան ուսուցման նպատակը շնորհիւ իմաստութեան անցեալի փորձառութիւններէն դաս քաղել եւ զանոնք չկրկնել է:

Դժբախտաբար պատմութեան գիրքերուն մէջ դարէ դար նոյն սխալները կը ներկայացունին, իբր կրկնութիւն, որոնք ուրիշներ արդէն առաջուց գործած էին: Եթէ մեր աղօթքներուն մէջ Աստուծմէ անկեղծօրէն որեւէ բան պիտի խնդրենք, այդ պէտք է ըլլայ «Իմաստութիւն»ը: Իմաստութեան հետեւանք է որ ինքնափոփոխութիւնը կարելի կ'ըլլայ: Ինքնափոփոխութեամբ ալ կարելի է կերտել այս գլուխին վերջաւորութեան մատնանշուած յատկութիւնները, որոնց հետեւանք կարելի է մեր առաջուց կերտած ճակատագրին անբաղձալի մասերուն ազդեցութիւնը մեղմացնել: Իմաստութիւնը եթէ նոյնիսկ բոլորովին չսրբէ մեր պարտքերը, գոնէ կը թեթեւցնէ զանոնք:

Հոգեպաշտութեան Օրէնք

Հոգեկան բարեշրջումը մարդկային կեանքին նպատակն է: Այս գիրքին «Մարդակազմութիւն» գլուխին մէջ ներկայացուած էր թէ մարդ արարած ընդհանուր առմամբ իր ուղեղին 5%-ը կը գործածէ: Հոգեկան բարեշրջումը սերտ կապ ունի նաեւ մարդկային մտային բարեշրջման հետ: Ան շատ աւելի բարձր գիտակցութեան մակարդակ մը կերտելն է: Կեանքի փորձառութիւններու հետեւանք ժխտական զգացումներէ՝ ինչպէս վախը, ձերբազատուիլն է եւ սորվիլ սէր ունենալ հանդէպ բոլորին:

«Զամենայն Կոր միանգամ Կամիջի՛ թե
արասցեն յեւ մարդիկ՝ ա՛յնպէս է- դո՛ւ-
արարէ՛ ձոցա. Կի ա՛յս իսկ էն օրէնքն է-
մարդարէ՛» : (Մարգէն Է:12)

«Ուրեմն ամէն ինչ որ կ'ուզէք՝ որ մարդիկ ընեն ձեզի, դո՛ւք ալ այնպէս ըրէք անոնց, որովհետեւ ասիկա՛ է Օրէնքն ու Մարգարէները»:

«Եւ որպէս կամի՛ն թէ արասցեն յեւ
մարդիկ, ա՛յնպէս արասջի՛ն էւ դո՛ւ-
նոցա» : (Ղուկաս .9 : 31)

«Ի՛նչպէս կ'ուզէք որ մարդիկ ընեն ձեզի, նո՛յնպէս ալ
դուք ըրէք անոնց»:

Նման փոփոխութիւնները անձին մէջ կը բարձրացնեն անոր զօրութեան յաճախականութիւնը, հետեւաբար անձը աւելի կը մօտենայ տիեզերական ներդաշնակութեան: Անձի մը զօրութեան յաճախականութիւնը կախեալ է իր ներդաշնակ կամ աններդաշնակ խորհուրդ, խօսք ու արարքներէն: Երբ սէր, ողորմութիւն եւ գութ ցոյց կու տանք, մենք ալ Ս. Հոգիի շնորհները ստանալու արժանի կ'ըլլանք:

Ոմանց կը թուի, թէ մարդկութիւնը հոգեկան բարեշրջումէն շատ հեռու է: Նոյնիսկ եթէ արարաշխարհ նոյն տեսակէտին տէր ըլլայ, այս հայեացքը սխալ է: Որովհետեւ մարդկութեան կենցաղին բոլոր աններդաշնակ արարքները հոգեկան յառաջացման մէջ ստացուած դասեր են եւ փոքր քայլեր, որոնք կ'առաջնորդեն ապագայի բարեշրջման: Երբ պզտիկ մը հեծանիւ նստիլ կը սորվի, ամէն փորձին կ'իյնայ: Վերջապէս տասներորդ անգամ կը յաջողի առանց իյնալու հեծանիւը քշել: Ինը ձախորդութիւնները անհրաժեշտ էին տասներորդին յաջողութեամբ պսակուելուն համար: Ամէն մէկ ձախորդութիւն, իսկութեան մէջ փոքր յաջողութիւն մըն է:

ԱճՈՒԻՐ ՕՐԷՆՔ

Ինչպէս հոգեկան կեանքի մէջ, նոյնպէս ալ առօրեայ կեանքի մէջ, յառաջացում անկարելի է, եթէ անձը դժգոհ չըլլայ իր ներկայ վիճակէն եւ չձգտի աւելի լաւ վիճակի: Երբ անձ մը ինքնագոհունակու-

Թեան մակարդակի մը հասնի, աճումն ալ կը դադրի: Յաճախ կը տեսնենք անձեր, որոնք կը յայտարարեն, թէ «վերստին ծնունդ» ունեցած են եւ «փրկուած»: Կարծելով թէ իրենց նպատակակէտին հասած են, ինքնագոհ ըլլալով կը կասեցնեն իրենց աճումը դէպի Աստուածայայտնութիւն: Մարդ նաեւ պէտք է լաւ ուսումնասիրէ իրեն դժգոհանք պատճառող ազդակները, որով անոնցմէ պիտի սորվի թէ ինչերէ պէտք է ինքզինք ձեռքազատէ: Այն ինչ որ անձ մը կը խորհի թէ ինք է, այդպէս ալ կ'ըլլայ: Հետեւաբար շատ կարեւոր է իր ընտրութիւնը, թէ ինք ինչ կ'ուզէ ըլլալ, որովհետեւ իր այդ ընտրութիւնը իր ազդեցութիւնը պիտի ունենայ իր կեանքի բոլոր փուլերուն մէջ: Արդեօք քանի՞ հոգի, իր ներկայ վիճակէն դժգոհ, կը փափաքի Յիսուսի նման ըլլալ եւ այդ ուղղութեամբ աշխատի:

ՎԵՐՍՏԻՆ ԾՆՈՒՆԴ ՕՐԵՆՔ

Ամէն անձ իր կեանքին մէջ կ'ունենայ յատկանշական պահեր, որոնք իր մէջ հայեացքի կամ բնութեան յեղաշրջման պատճառ կրնան ըլլալ: Այս պահերը պատճառ կ'ըլլան, որ իր զօրութեան ալիքային հոսքին ձեւը՝ ընթացքը եւ թրթռացումին յաճախականութիւնը, յանկարծ փոխուին, եթէ, անշուշտ, անձը իր ազատ կամքով արտօնէ: Այս փոխուած զօրութիւնը անձին մէջ ամբողջական փոփոխութեան մը պատճառ կ'ըլլայ: Կեանքին մէջ մեծ եղեռն մը, ինքնաշարժի լուրջ արկած մը, սիրելիի մը մահը, լուրջ հիւանդութիւն մը, ծննդաբերութեամբ մայրանալ, կամ պարզապէս կրօնական, հոգեւոր կեանքի մէջ հասկացողութեան մը յանգիլ եւ դարձի գալ, բոլորն ալ կը ներկայացնեն պահեր, որոնք պատրաստ անձին մէջ, կը կարողանան վերոյիշեալ փոփոխութեան պատճառը ըլլալ: Նման փոփոխութիւն մը վերստին ծնունդ կը կոչուի, որով անձին հայեացքը փոխուած, ինք կը

փոխուի նաեւ նկարագրերով, խորհուրդ, խօսք եւ արարքներով: Եթէ նկարագրի փոփոխութիւնը չըլլայ, վերստին ծնունդն ալ կ'ըլլայ միայն բերնի ծամոց:

ԱՁԱՏ ԿԱՊԵՐ ՕՐԷՆՔ

Բոլոր անասունները կը գործեն ըստ իրենց բնագրին: Աստուած մարդուն տուած է նաեւ ազատ կամք: Իր ազատ կամքին համաձայն մարդ կարողութիւնը ունի ընտրելու իր կեանքին կառավարիչը, հետեւաբար իր կենցաղը: Դժբախտաբար, ընդհանուր առմամբ, մարդ կ'ընտրէ իր «Ես»ը իբր իր կեանքի կառավարիչը: Ամէն անձ ճակատագիր մը ունի, որ ինք անցեալին կերտած էր: Իր կեանքի պատահարները բոլորն ալ կը համապատասխանեն այդ ճակատագրին եւ այս թակարդէն փախուստ չկայ: Ազատ կամք ունենալու արաւելութիւններէն մին այն է, թէ մարդ կարող է իր կեանքի սանձերը «Ես»էն առնելով իր ներքին Քրիստոսին տալ: Աս յայտնի կ'ըլլայ իր կենցաղով. բոլորի հանդէպ սէր ցոյց տալով, գլխաւորապէս ըլլալով եւ ուրիշին ուրախութիւնը բազմապատկելով ու ցաւը բաժնելով: Նման կենցաղ մը նշան է, թէ ինք իր «Դասը» սորված է եւ այլեւս ճակատագրի վատ պատահարներուն կարիքը չունի: Հետեւաբար անոնց ազդեցութիւններն ալ շատ աւելի մեղմ կ'ըլլան: Երբ իր ճշմարիտ էութիւնը՝ Քրիստոս իր կեանքին Տէրը կ'ըլլայ, անձն ալ ինքզինք կը հեռացնէ աշխարհիկ հետապնդումներէ եւ ինքն ալ Յիսուսի պէս կը կարողանայ ըսել.

«... ես՝ շէմ յայտմ աշխարհէ»: (Յովհաննէս Ը:23)

«... ես աս աշխարհէն չեմ»:

Յիսուս այն աստիճանի ինքզինք անջատած էր այս աշխարհէն, որ նոյնիսկ իր մայրը կոչեց «կին»:

«... Ըսէ՛լ զմայրն. Կի՛ն դո՛ւ՝ ահա՛ որդի
 քո: Ըսա՛ ահէ՛ ցաշակերդն. Ըհա՛ մայր
 քո»: (Յովհաննէս ԺԹ: 26-27)

«... ըսաւ իր մօր. «Կի՛ն, ահա՛ քու որդիդ»: Յետոյ ըսաւ
 աշակերտին. «Ա՛հա քու մայրդ»»:

Աշխարհիկ հետապնդումներէ հեռանալ չի նշանակեր
 ոտքերը ծալլած ճգնաւորի նման նստիլ եւ «Օմ» ըսել:
 Այլ աշխարհի բոլոր բարիքներէն օգտուիլ, բայց անոնց
 կապուած չըլլալ: Կարեւորը անոնց հանդէպ մեր
 ունեցած զգացումներէն ձերբազատուիլն է: Մեր բոլոր
 պարտականութիւնները լիովին կատարելով հանդերձ
 կապուած չըլլալ անոնց արդիւնքներուն: Երբ
 արդիւնքներուն կապուած ըլլանք եւ կացութիւնը ըստ
 մեր փափաքին չընթանայ, այդ պարագան ցաւի եւ
 վիշտի պատճառ կ'ըլլայ: Կեանքի զանազան
 երեւոյթները, անձնական փոխյարաբերութիւնները,
 սիրելիի մը մահը, առանձնութիւնը, հիւանդութիւնը,
 արկածները, խղճի խայթը, աղքատութիւնը, չիրակա-
 նացած ցանկութիւնները բոլորն ալ պատճառ կրնան
 ըլլալ վիշտի, եթէ կացութեան դէմ պայքարինք: Բայց
 եթէ գիտակցաբար եւ իմաստութեամբ ընդունինք
 բոլոր պատահարները որպէս Աստուծոյ կամքը մեր
 ապագայի օգտին համար, վիշտն ալ կ'անհետանայ:
 Հարկ է այդ ժխտական կացութիւնները դրականի
 փոխել, եթէ այդ մեր կարողութեան սահմաններուն
 մէջ է, ապա թէ ոչ պարտ ենք ընդունիլ կացութիւնը եւ
 անկէ դաս սորվիլ, քան թէ մեր անբաղձալի բախտին
 համար նստիլ ու լալ: Այն կացութիւնները, որոնք մեր
 կարողութենէն վեր են եւ կարող չենք զանոնք փոխել,
 պէտք է՛ անոնց վրայ աւելորդ թէ՛ մտային եւ թէ՛
 ֆիզիքական զօրութիւն վատնել: Պարտ ենք վայելել
 կեանքի բոլոր բարի եւ դրական կացութիւնները եւ

չընդդիմադրել ժխտականին:

«... մի կալ Հակառակ շարին: Ելլ ելել ո՛վ
աթիցէ ապրակ յաջ թնօր ի՞ն՝ դարձն նմա
էւ զմէսն»: (Մարգէն Ե:38-39)

«... Չարին մի՛ դիմադրեր, Հապա ո՛վ որ ապտակէ աջ
այտիդ, դարձո՛ւր անոր միւսն ալ»:

Երբ օտար անձ մը կը տեսնենք, որ օգնութեան կը
կարօտի, ազատ կամքով զատողութիւնը ունինք
ըսելու. «Իմ պատասխանատուութիւնս չէ» եւ հեռանալ,
կամ նաեւ կարող ենք ըսել. «Եթէ իր տեղը ես ըլլայի,
պիտի փափաքէի, որ մէկը ինծի օգնէր»: Հետեւաբար
կ'ընտրենք մեր կարողութեան սահմաններուն մէջ
օգտակար ըլլալու տարբերակը: Երբ ցոյց կու տանք
կարեկցութիւն, մենք ալ ապագային չենք ենթարկուիլ
նման կացութեան:

ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆ ՀԱՎՈՒՄԻ ՕՐԷՆՔԸ

Ամէն զօրութիւն իր ուրոյն մագնիսական դաշտը
ունի: Ինչպէս ելեկտրական հոսանքը կը ստեղծէ
մագնիսական դաշտ մը, նմանապէս մեր խորհուրդներն
ալ ունին իրենց մագնիսական դաշտը: Միթէ խոր-
հուրդները ուղեղին մէջ ելեկտրական հոսքի արդիւնք
չե՞ն: Ոչ միայն մեր ուղեղին մէջ ալ մեր մարմնին
բոլոր ջիղերուն եւ մկաններուն մէջն ալ կը հոսի
ելեկտրականութիւն, հետեւաբար մեր մարմիններն ալ
ունին իրենց յատուկ մագնիսական դաշտը: Երբ
անձանօթ անձի մը կը հանդիպինք եւ անմիջական
համակրանք մը կ'ունենանք իրեն հանդէպ, աս
հետեւանքն է մագնիսական հակումի: Ուրիշ անձէ մը
ալ, առանց զինք ճանչնալու, կ'ուզենք հեռու մնալ, աս
ալ մագնիսական վանող յատկութեան հետեւանքն է:
Աստղեր, մոլորակներ նաեւ ունին իրենց մագնիսական
ազդավայրերը: Աստղագիտութիւնը (astrology) հիմնուած

է այս մագնիսական զօրութեան տուեալներու հիման վրայ:

Անձի մը ծնունդ տուող ընտանիքը, իր ծնած վայրը եւ օրը, կախեալ են իր Հոգիին զօրութեան պարունակած տեղեկութեան հետեւանք գոյացած մագնիսականութենէն: Իր ծնողքին մագնիսական թրթռացումները պէտք է համապատասխան ըլլան իր մագնիսական թրթռացումին, այսինքն զիրար քաշող՝ քան թէ մերժող: Իսկ անձին ծնած վայրը եւ օրն ալ համապատասխան կ'ըլլան տիեզերքի մագնիսական վիճակին, որ որոշուած է մոլորակներու գտնուած վայրերուն ստեղծած հաւաքական մագնիսականութենէն: Հետեւաբար անոնք, որոնք հմուտ են այս գիտութեան, մոլորակներուն իրենց ծիրերուն վրայ ճամբորդութեան ընթացքին գտնուած վայրերէն կարող են գուշակել անձին առաւելութիւնները, տկարութիւնները, բնոյթը, կարողութիւնները, նկարագիրը: Ամէն յատկութիւն իր ուրոյն մագնիսական թրթռացումը ունի: Ամէն մոլորակ ալ իր ուրոյն մագնիսական թրթռացումը ունի: Քանի որ մագնիսական զօրութիւնները կամ իրար կը ձգտին եւ կամ զիրար կը վանեն, կարելի է տարիներու դիտարկութենէն ետք, սորվիլ մոլորակներուն մագնիսական ազդեցութիւններուն իմաստը եւ հետեւցնել անհատին յատկութիւնները: Գիտական օրէնքներու համաձայն կատարուած պրպտումներու հետեւանք փաստուած է, թէ Հրատ մոլորակը, իր ազդեցութեան շրջանին ծնող անձերու վրայ որոշ ներգործութիւն մը ունի եւ ատոր հետեւանք անոնք Ֆիզիքապէս աւելի զօրաւոր կ'ըլլան եւ մարգասէր: Սակայն այս մեկնաբանութիւնը իրողութեան չի համապատասխաներ: Աւելի ճիշդ է ըսել, թէ անոնք որոնք, ըստ զիրենք կազմող զօրութեան, Ֆիզիքապէս աւելի զօրաւոր պիտի ըլլան, ունին մագնիսա-

կանուլթիւն մը համապատասխան Հրատ մոլորակի մագնիսականութեան, որոնք զիրար կը քաշեն, հետեւաբար անձն ալ կը թուի ծնած ըլլալ այդ մոլորակին ազդեցութեան տակ:

ԸՆԿԵՐԱԿՓՈԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Երբ երկու կամ երեք հոգի նոյն նպատակով քով քովի գան եւ միասնաբար աշխատին, իրենց հաւաքական կարողութիւնը անոնց իւրաքանչիւրին անհատական զօրութեան գումարին երեք-չորս անգամովը կը բազմապատկուի: Նոյն զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւն ունեցող անձերը զիրար կը գտնեն եւ կ'ընկերակցին: Ճիշդ այս պատճառով ալ հաւաքականութեան մը համար շատ աւելի դիւրին է յաջողիլ բարդ ծրագիր մը իրականացնել, քան թէ անհատ մը առանցին: Երբ կ'ընկերակցինք անձերու խմբակի մը հետ, որոնց զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւնները մեր զօրութեան յաճախականութենէն շատ աւելի ցած են, ժամանակի ընթացքին մենք ալ կը հաւասարինք անոնց: Որպէսզի ժամանակի ընթացքին մեր զօրութեան յաճախականութիւնը բարձրանայ, նախընտրելի է մեզմէ աւելի բարձր զօրութեան յաճախականութիւն ունեցող անձերու խմբակին ընկերակցիլ:

Եկեղեցին ալ ընկերակցութեան հաւաքականութիւն մըն է: Երբ բոլոր ներկաները հոն հաւաքուած են նոյն նպատակով՝ առանց նենգութեան, անկեղծ Աստուածապաշտութեամբ եւ միտքերը կեդրոնացած Աստուծոյ վրայ, կը ստեղծուի զօրութեան ազդավայր մը, որ կարծէք չօշափելի ըլլար: Միթէ Յիսուս չըսա՞ւ.

«Զի ուր իցէն երկ' - կամ երեւ ժողովեալ
յանոն իմ, ա՛նդ էմ ես 'ի մէջ նոցա»:
(Մարթէոս ԺԸ:20)

«Որովհետեւ ուր որ երկու կամ երեք հոգի հաւաքուած
 ըլլան իմ անունովս, ես հոն եմ՝ անոնց մէջ»:

ԾԻԱՍԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՆՔԸ

Ամէն արարք, որ որոշ նպատակի մը համար
 շարունակաբար կը կրկնուի, կը կոչուի ծէս: Ծէսերը
 տիեզերական զօրութիւնը շարժման կ'ենթարկեն:
 Անոնց տիեզերական զօրութեան վրայ ունեցած
 ազդեցութիւնը կախեալ է հետեւեալ երեք
 միջոցառումներէն:

ա- Ծիսակատար անձերը իրենց միտքը նպատա-
 կին վրայ կեդրոնացուցած, նպատակը իրականացնելու
 համար յաւելեալ զօրութիւն կը յառաջացնեն:

բ- Ծիսակատարները եւ ներկաները կ'արտօնեն
 Քրիստոսի կամքին եւ զօրութեան գործունէութիւնը:

գ- Ամէն անգամ որ ծէս մը կը կատարուի, ան
 յաւելեալ զօրութիւն կը ստանայ առաջուց բազմաթիւ
 անգամ կատարուած նոյն ծէսէն:

Ահա աս է ծիսակատար եկեղեցիներուն առաւելու-
 թիւնը: Երբ նոյն ծէսերը կը կատարուին աշխարհի
 ամէն մի ծայրը, բազմաթիւ վայրերու մէջ, զօրու-
 թիւնն ալ այնքան աւելի կը բազմանայ ամէն մէկ
 եկեղեցիին մէջ: Երբ նոյն ծէսը մօտաւորապէս 1700
 տարիներէ ի վեր կը կատարուի, կ'աւելցնէ ներկայի
 զօրութեան որակը: Հարկաւ ասոնք կախեալ են թէ՛
 ծիսակատարներու եւ թէ՛ ներկաներու մտային կեդրո-
 նացումէն եւ արտօնութենէն, որ Քրիստոս ինք
 յայտնուի այդ հաւաքականութեան մէջ: Եկեղեցւոյ
 ծիսակատարութեան, նամանաւանդ Ս. Պատարագին
 նպատակն ալ իրականացնել է Քրիստոսի յայտնու-
 թիւնը այդ հաւաքականութեան մէջ: Ծիսակատար-
 ներուն խորհրդապաշտ (mystic) անձեր ըլլալը կարեւոր
 է: Մեր եկեղեցիներուն մէջ կարող ենք հրաշքներ
 գործել՝ եթէ փափաքինք: Ապա թէ ոչ ծէսերը կ'ըլլան

պարզ աւանդութիւններ:

ԴԻԱՍԿՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔ (Resistance)

Այն բանը որուն կ'ընդդիմադրենք, դէպի մեզի կը քաշենք: Դիմադրութիւնը վախի հետեւանք է: Օրինակի համար. կը վախնանք խոր ծերութեան մէջ ուրիշի խնամքին կարօտ մնալէ եւ դէմ կը դնենք այդ գաղափարին: Դժբախտաբար մեր այս ընթացքը աւելի կը յառաջացնէ իրականացումը այն կացութեան որ մեր կեանքին մէջ չենք փափաքիր որ պատահի: Շատերու համար հարս ու կեսուրի խնդիրները մեծ վիշտի եւ նեղութեան պատճառ կ'ըլլան: Հարսերը ընդհանուր առմամբ (բաձառութիւնները միշտ յարգելի) իրենց կեսուրներուն նկատմամբ ընդդիմութեան ոգի մը կը թուին ունենալ: Կեսուրներն ալ նման դիրք ունին հարսերուն նկատմամբ: Կարծէք անոնք, խեղճ մարդը՝ մէկուն զաւակը եւ միւսին ալ ամուսինը, չեն կրնար բաժնել իրարու միջեւ: Կեսուրը աւելի տարիքոտ, հետեւաբար աւելի ճկունութիւնը կորսնցուցած, դիւրին չի փոխուիր: Բայց, եթէ երիտասարդ հարսը քիչ մը իմաստութեամբ եւ իր ճկունութեամբ գիտակցաբար դէմ չդնէ իր կեսուրջ, խնդիրն ալ կը լուծուի եւ նեղութիւններն ալ կ'անհետանան: Հարսը պարտ է ինքզինք ձերբազատել բոլոր ժխտական զգացումներէն: Այդ պարագային հակառակութիւն այլեւս գոյութիւն չ'ունենար, հոգ չէ թէ կեսուր մայրը չէ փոխուած: Հարսին բռնած նոր դիրքաւորումը ժամանակի ընթացքին կը փոխէ նաեւ անձկուն կեսուրը եւ տունը փոխան դժոխքի կը դառնայ դրախտի: Այն ընթացքը որուն կիրքով կը դիմադրենք, մենք ալ ժամանակի ընթացքին նոյն ընթացքէն կը վարակուինք: Հետեւաբար նման պարագայի մէջ գտնուող հարս մըն ալ երբ ինք ալ կեսուր մայր ըլլայ, դժբախտաբար կ'ընէ այն, ինչ որ

տարիներ առաջ ինք չէր ուզած ենթարկուիլ եւ որուն դիմադրած էր:

ՅՈՒԼՅՈՒՄԻ ՕՐԵՆՔԸ

Ուրիշներու լաւ ու վատ յատկութիւնները, որոնք մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն, կամ մեզ կը քրքրեն, ընդհանրապէս կ'անդրադառնանք թէ անոնք կը ցոլացնեն մեր անձնական յատկութիւնները: Այս անձնական յատկութիւններու ցոլացումը ընդհանրապէս կարելի է չորս զանազան երեւոյթներու բաժնել.

ա- Այն յատկութիւնները, որ կը գնահատենք ուրիշներու մէջ, կը գտնենք նաեւ մեր մէջ: Երբ կը տեսնենք անձ մը, որ իրեն եղած անարդարութեան մը ներողամտութեամբ կը մօտենայ եւ առաջուան պէս իր յարաբերութիւնը կը շարունակէ, փոխանակ մեծ խնդիր ստեղծելու եւ մենք կը գնահատենք իր ընդհանուր կեցուածքը, կը նշանակէ, թէ մենք ալ նման ներողամիտ յատկութիւն ունինք:

բ- Ուրիշներու մէջ այն յատկութիւնները, որոնք մեզի կ'ազդեն եւ մեզ կը քրքրեն, անտարակոյս մեր մէջ ալ գոյութիւն ունին: Եթէ անձ մը մեզի բարկանայ եւ մենք ալ իր բարկութենէն ազդուինք ու իրեն հակազդենք, կը նշանակէ, թէ մենք ալ բարկացող բնութիւն ունինք:

գ- Երբ ուրիշ անձի մը բնութեան մէջ գտնուած յատկութեան մը դէմ կը դնենք, կը վախճանք թէ այդ նոյն յատկութիւնը մեր մէջ ալ գոյութիւն ունի: Երբ անձ մը մեզի բարկանայ, փոխանակ բարկութեամբ պատասխանելու, եթէ պարզապէս ըսենք. «Ինչո՞ւ կը բարկանաս», հաւանական է որ մենք ալ բարկացող ըլլանք, բայց գիտենք թէ բարկանալը լաւ յատկութիւն մը չէ:

դ- Այն յատկութիւնը որ մենք մեր մէջ ունինք, որ չենք հաւնիր եւ կը ջանանք զսպել, երբ ուրիշի մը

մէջ նոյն յատկութիւնը տեսնենք անտարակոյս մեզ պիտի խրտչեցնէ եւ զայն պիտի ատենք:

Կեանքի մէջ մեր բոլոր հակաազդեցութիւնները (reactions) կը ցոլացնեն մեր վախերը: Հետեւաբար կեանքին նպատակն է անհետացնել վախը: Երբ անձի մը խօսքերը մեր վրայ ժխտական ազդեցութիւն կը թողուն, պէտք է շնորհակալ ըլլանք անձին, որովհետեւ իր այդ խօսքերը մեր մէջ կը յայտնեն գոյութիւնը յատկութեան մը, որ պարտ ենք փոխել:

ՄԻՐՈՅ ՕՐԷՆՔ

Մէրը, առանց որեւէ պայմանի, մեզ կ'ազատէ վախի թակարդէն: Նմանապէս երբ կը կարողանանք անհետացնել վախը, արդիւնքն ալ կ'ըլլայ սէր հանդէպ բոլորին: Առանց պայմանի սէրը կը նշանակէ ամէն անձ ընդունիլ առանց դատելու եւ առանց զիրենք փոխել ջանալու: Մարդ պէտք է ջանայ միայն ինքզինք փոխել եւ ոչ ուրիշները: Խնդրոյ առարկայ սէրը վիպական (romantic) սիրոյ մասին չէ, այլ հոգեկան՝ Աստուածային սիրոյ մասին է, որ պարզ խանդաղատանք չէ: Ան բոլորին՝ ընտանիք, ընկեր, օտար ու թշնամի, առանց բացառութեան լաւագոյնը բաղձալ եւ այդ ուղղութեամբ ալ գործելն է: Նման սէրը անհատի կեանքին մէջ ներդաշնակութիւն կը ստեղծէ:

ԱՌԱՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔ

Տիեզերքը առատաձեռն է: Ամէն ինչ որ պէտք է մարդու հանգիստին համար աւելիով հայթայթուած է: Դժբախտաբար, ուտելիքի առատութեան մէջ աշխարհի ժողովուրդին կէսէն աւելին աղքատութեան մէջ կը տառապի եւ մէկ մասն ալ սովահար կը մեռնի: Զարմանալիօրէն թօնօնեւոր ընդեղէն եւ կաթ յարմար կը նկատուի ծով թափել քան թէ անօթիները կերակրել: Աշխարհի արտադրութեան՝ հարստութեան

70%-ը մարդկությունից 1%-ին կը պատկանի: Միթէ չե՞նք խորհիր, թէ այս երեւոյթը սխալ է եւ մարդուն ազահուածութիւնը կը ներկայացնէ: Այս վերաբերմունքը տիեզերքի առատութեան օրէնքին դէմ գործել է: Մարդ արարած կարող է աշխարհը բոլորին համար դրախտի վերածել, բայց, ընդհակառակը, մեծամասնութեան համար ան դժոխքի վերածուած է: Պէտք է մոռնանք թէ առատութիւնն ալ երկու երեւոյթ ունի: Կարելի է մեր կեանքին մէջ ունենանք ուրախութեան եւ երջանկութեան առատութիւն, բայց եթէ շարունակենք անձնասիրութեան եւ ազահուածեան ճանապարհը, ըստ օրէնքին, կրնանք արժանանալ առատ դժբախտութեան եւ տառապանքի եւս:

ԴՐՈՋԱՌՈՐԱՆ ՕՐԷՆՔ (Attitude)

Տիեզերքի մէջ ոչ մէկ բան կարող է մեզի նոյնիսկ ամենափոքր վնաս մը հասցնել, բացի մեր անձնական դիրքաւորումը: Մեր խորհելակերպը՝ դիրքաւորումէն մեզ կ'առաջնորդէ կացութեան մը, որուն մէջ կը գտնուինք: Ան, նոյնիսկ, կրնայ աւելի վատթարացնել կամ բարելաւել մեր ներկայ կացութիւնը: Ամէն անձ իր կեանքի ընթացքին, անտարակոյս, պիտի ունենայ անբաղձալի վատ փորձառութիւններ: Անձը որքան հասկացողութիւն ունենայ «ինչ որ ցանես, ան կը հնձես» օրէնքի նկատմամբ, որ իր դիրքաւորումը կ'որոշէ, իր հոգեկան յառաջացման համար այնքան աւելի կարող կ'ըլլայ գործածել այդ վատ պատահարները՝ փորձառութիւնները:

ԵՐԿՐԵՐ ԵՒ ԵՐԵՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒ

Ստեղծագործութիւնը հիմնուած է երկուութեան վրայ. նիւթ եւ հականիւթ (matter & anti-matter), արու եւ էգ ..., որոնք կը ներկայացնեն իրարու հակառակ երեւոյթները (Չինական կրօնքի մէջ զայն «Եին» եւ

«եանկ» կը կոչեն): Ըստ աշխարհիկ տեսութեան մագնիսական զօրութիւնը ունի իր երկու բեւեռները՝ հիւսիս եւ հարաւ, նոյնպէս էլեկտրական զօրութիւնն ալ ունի իր երկու բեւեռները՝ դրական (+) եւ ժխտական (-): Այս երկու բեւեռներուն միջեւ յառաջ եկած ձգտումն է որ զօրութեան հոսքին պատճառ կ'ըլլայ: Առանց զօրութեան հոսքին ոչինչ գոյութիւն կ'ունենայ: Նմանապէս անհատին կեանքին մէջ ալ նման երկուութիւն գոյութիւն ունի, ինչպէս սէր եւ ատելութիւն, բարի եւ չար, ներդաշնակութիւն կամ քաոս ...: Մարդ արարած զօրութեան կերտուածք մըն է, հետեւաբար ենթակայ է երկուութեան: Ժխտական (-) զօրութիւնը ինքնին վնասակար չէ եւ մեր գոյատեւման համար անհրաժեշտ է: Բայց ղեքախտաբար մարդկութեան մեծամասնութիւնը զայն կ'արտայայտէ անբաղձալի միջոցառումներով՝ վտանգաւոր արարքներ, վիճաբանութիւններ, բարկութիւն, կռուազանութիւն ... , որոնք կը յառաջացնեն անձին մէջ հիւսնդութիւն, իսկ ընկերութեան մէջ ալ՝ պատերազմ: Բայց նաեւ ժխտական զօրութիւնը կարելի է արտայայտել իբր դրական գործունէութիւն:

Երբ այս երկու երեւոյթները կը միանան երրորդ երեւոյթի մը հետ՝ հակասութիւնը չէզոքացնող զօրութեան հետ, կը կազմուի ամբողջութիւն մը՝ միականութիւնը: Այս անգամ իւրաքանչիւրը միութեան օգտին համար կը գործէ: Ամէն մէկը առանցիկն է իր նար միութենէն աւելի զօրաւոր ըլլալ: Երկրաչափութեան մէջ ալ եռանկիւնը կը ներկայացնէ ամբողջութիւն եւ կայունութիւն: Մարդն ալ ունի իր գիտակցութիւնը (consciousness) եւ ենթագիտակցութիւնը (sub-consciousness), բայց տակաւին իրեն կը պակսի գերագիտակցութիւնը (super-consciousness), որպէսզի ինք կատարեալ եւ ամբողջ ըլլայ: Այր եւ կին, երբ կը միանան չէզոքացնող պսակի

խորհուրդի զօրութեան հետ, կ'ըլլան մէկ ընտանիք եւ ստեղծագործիչ՝ աշխարհ բերելով զաւակ: Միթէ Աստուած ալ մէկ ըլլալով հանդերձ Երրորդութիւն չէ՞. Հայր Աստուած, Որդի Աստուած՝ Քրիստոս եւ Հոգի Աստուած՝ Ս. Հոգին:

Կործանութիւն Օրէնք

Կործանումը երկուութեան բնական վախճանն է: Այն ինչ որ բացարձակապէս յաջող է, ինքզինքը կը կործանէ: Եթէ անձ մը ուրիշի մը հետ իր փոխ-յարաբերութեան մէջ, իր գործին՝ արհեստին մէջ, իր հոգեկան աճումին մէջ իր ընտրած գաղաթնակէտին հասնի, կործանումի հաւանականութիւնն ալ կ'աւելնայ: Հետեւաբար կարեւոր է միշտ աւելի բարձր յաջողութեան ձգտիլ: Երբ ծառայելու լաւագոյն իղձեր ունեցող պարկեշտ քաղաքագէտ մը պաշտօնի ընտրուի եւ նոյնիսկ բարձրանայ մինչեւ վարչապետութեան աթոռ, բայց երբ կաշառք կ'առնէ, կ'ըլլայ անպարկեշտ: Աւետարանչական քարոզիչներ լաւագոյն նպատակներով քարոզչութեան կը սկսին, բայց օր մըն ալ իրենց գործած մէկ անպատուութեան հետեւանք կը շնորհագրուին: Նոյնն է նաեւ երկիրներու պարագային: Պատմութեան գիրքերը լի են կայսրութիւններու յաջողութեամբ, որոնք յետոյ ներսէն քանդուած են: Անձը պէտք չէ գոհանայ իր դրած նպատակակէտին հասնելով, այլ պէտք է միշտ աւելի բարձրին ձգտի: Զօրութիւնը չի կրնար կայուն մնալ եւ պարտ է միշտ հոսիլ, ապա թէ ոչ կը կործանի: Մարդ ալ զօրութիւն է, հետեւաբար պէտք չէ «անշարժ» (static) մնայ, ապա թէ ոչ կը կործանի: Միթէ չէ՞ ըսուած. «Գործէն քաշուեցաւ, ուրիշ զբաղմունք մը չունէր, շուտ մը՝ մի քանի տարուան մէջ ծերացաւ եւ մեռաւ»: Ինչպէս նաեւ երբ անձ մը իր կարողութենէն շատ բարձր նպատակակէտ մը ընտրէ, որ զայն չի կրնար իրականացնել, կը

կործանի: Իսկ եթէ իր ընտրած նպատակակէտը իրականացնելէ վերջ, նոր՝ աւելի բարձր մը ընտրէ եւ կամաց-կամաց բարձրանայ, կործանումի չ'ենթարկուիր: Պէտք է ներդաշնակութիւնը խանգարել եւ պարտ է հակակշիռը պահել: Երբ իր նպատակակէտին զագաթը հասնի, որ պէտք է Աստուածայայտնութիւնը ըլլայ, ինք կը միանայ Աստուծոյ եւ իր «Ես»ն ալ կը կործանի: Աս ալ կեանքին նպատակն է:

ԶՈՒԳԱՂԵՊ ԱՉՈՒԵՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔ (Association)

Երբ երկու կամ աւելի թիւով ազգականներ կացութեան մը վրայ նման ազդեցութիւններ ունին, իրենց հաւաքական ազդեցութիւնը կը գերազանցէ իւրաքանչիւր ազգակին ուրոյն ազդեցութեան գումարը: Անշուշտ աս կախեալ է ուրոյն ազդեցութիւններուն նմանութենէն եւ հասարակաց ըլլալէն: Օրինակ. առողջութեան համար մարզանքը օգտակար է, ինչպէս նաեւ միայն առողջապահական սննդեղէններ ուտելը՝ աղ եւ կենդանական իւղ չուտել, նաեւ չծխելը: Անտարակոյս ամէն մի ազգակ իր օգուտը ունի, բայց երեքը միասին շատ աւելի օգտակար կ'ըլլան, քան թէ ամէն մին՝ առանձինն: Ենթադրենք թէ իւրաքանչիւրը առանձինն սրտի տագնապ ունենալու հաւանականութիւնը 5 առ հարիւր կը պակսեցնէ, եթէ անձը երեքն ալ միասին իրագործէ իր կեանքին մէջ, սրտի տագնապ ունենալու հաւանականութիւնը 15%-ի տեղ կարելի է 25% պակսի:

ԳԻՒՍԽՈՐ ՑԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔ

Զօրաւոր զգացում մը կամ ցանկութիւն մը կը չէզոքացնէ թեթեւ զգացումները կամ ցանկութիւնները: Ամէն նոր խորհուրդ եւ ցանկութիւն, այդ ցանկութեան իրականացման ճամբան կը բանայ: Մարդ արարած բազմաթիւ ցանկութիւններու տէր է, զանոնք

անհետացնել անկարելի կը թուի: Ուրեմն անձը այն-
քան ուժգին ցանկութեան մը պէտք է տիրանայ, որ
միւս բոլոր ցանկութիւնները երկրորդական մակար-
դակի վրայ մնան եւ կամաց-կամաց անհետանան: Եթէ
անհատը իր մէջ Աստուածայայտնութեան իրականա-
ցումը իր առաջնագոյն ցանկութիւնը ընէ եւ իր բոլոր
էութեամբ եւ հոգիով անոր իրականացման ցանկայ ու
իր բոլոր զօրութեամբ եւ կարողութեամբ այդ ուղղու-
թեամբ գործէ, միւս բոլոր ցանկութիւններն ալ կ'ան-
հետանան: Այն ցանկութիւնը որուն իրականացման
համար կ'աշխատինք, մեր առաջնագոյն ցանկութիւնը
կ'ըլլայ:

ՆՈՒՐՈՒՄ ՕՐԷՆՔԸ

Երբ անձը նպատակի մը հասնելու համար ան-
խախտելի նուիրումով մը կը յարատեւէ, բացարձակա-
պէս հաւատացած այդ նպատակին իրականացման,
անկարելի է որ չյաջողի, եթէ նպատակը եւ ընթացքը
համապատասխան են եւ ներդաշնակ տիեզերական
օրէնքներուն՝ Աստուծոյ կամքին: Ամէն ինչ կարծէք
գերբնական ուժերով առանց դժուարութեան կ'իրակա-
նանայ: Նուիրումը անկարելի է առանց հաւատքի:
Տատամսումը եւ վարանումը, որ հաւատքի պակասէն
յառաջ կու գան, արգելք կը հանդիսանան նպատակին
իրականացման, հոգ չէ թէ որքան ուժ վատնէ անձը:

«Եւ ասէ՛ Տէր. Եթէ ունիցի՛ Լաւադոս
խան պճա՛ր մանանխոյ, Եւ ասիցի՛ Խըլլեւ-
սո՛յ» ալամիկ. խլեա՛ց Եւ դնկեաց ՚ի Զովոս,
Եւ Ընապանդեացի՛ յէպ»: (Ղուկաս ԺԷ:6)

«Տէրը ըսաւ. «Եթէ մանանխի հատիկի հափ հաւառք
ունենայիք՝ կրնայիք ըսել այս թթենիին. «Արմատախի՛լ
եղիր եւ տնկուէ՛ ծովուն մէջ». ան ալ պիտի
հնազանդէր ձեզի»»:

«Եւ նա՛ ասէ ցնոսաւ. Վասն թերահաւատ-
որութեան յերոյ: Ըմէն ասէ՛մ յեւ. եթէ
ունիցի՞ Հաւասրս իմն պէ՛տի մանանխոյ,
ասասջի՞ լերինս ալմի՛ն՝ փոխեա՛ց ասորի
անդր, եւ փոխեացի՛, եւ ո՛չ ինչ անհնարին
լիցի յեւ» : (Մատթէոս ԺԷ:19)

«Յիսուս ըսաւ. «Ձեր թերահաւատութեան պատճառով,
քանի որ ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի. «Եթէ
մանանեխի հատիկի չափ հաւատք ունենաք, պիտի ըսէք
այս լերան. «Փոխադրուէ՛ ասկէ հոն», ու պիտի
փոխադրուի, եւ ոչ ինչ անկարելի պիտի ըլլայ ձեզի»»:

ԱՆՀԱՄԱՅԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄ ԻՆՔՆԱԽԱՐԷՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Երբ անձ մը երկու տարբեր հաւատալիքներու կը հաւատայ, որոնք իրարու հակասական են, իր մտքին մէջ անհամաձայնութիւն կը ստեղծուի եւ անձն ալ մտային տառապանքի կ'ենթարկուի: Նմանապէս եթէ իր արարքները համապատասխան չեն իր հաւատացածին, դարձեալ մտային տառապանք կ'ունենայ: Մտային խաղաղութեան համար պարտ է անձը փոխէ իր արարքը կամ իր հաւատացածը: Երբ անձը կը հաւատայ թէ ծիւելը վնասակար է, բայց կը շարունակէ ծիւել, իր մտային խաղաղութիւնը կը կորսնցնէ: Որպէսզի ինք իր մտային խաղաղութիւնը գտնէ, պէտք է ծիւելէ դադրի, կամ հաւատայ թէ ծիւելը վնասակար չէ, կամ օգտակար է: Հարկաւ այս վերջինը, այսօրուայ բժշկական գիտութեան տուեալներու համաձայն, ինքնախաբէնութիւն է:

ՓՈՐՁԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Անձի մը ունեցած ամէն մի փորձառութիւնը կը կերպէ իր նկարագիրը: Զօրութեան բարձր յաճախա-

կանուլթեամբ թրթռացումները կը չէզոքացնեն ցած յաճախականութիւնները: Այս գորութեան՝ հետեւաբար նկարագրիւի փոփոխութիւնները անձին գիտակցութեան չեն կարօտիր եւ տեղի կ'ունենան իր ենթագիտակցութեան մէջ: Ուղեղային յատկութիւններէն մին ջղային ճկունութիւնն (neuroplasticity) է: Ամէն մի փորձառութիւն ուղեղային բջիջներու միջեւ նոր հաղորդակցութեան կապեր (synapse) յառաջ կը բերէ եւ նաեւ նոր ելեկտրական, տարրաբանական եւ բջիջային շղթայումներ կը կազմէ: Ասոնք կը համապատասխանեն գորութեան յաճախականութեան: Երբ անձ մը ձի հեծնէ կամ հեծանիւ նստի եւ իյնայ, կը յանձնարարուի, որ անմիջապէս դարձեալ ետ ձի կամ հեծանիւ բարձրանայ: Ապա թէ ոչ իյնալու ժխտական փորձառութիւնը իր մէջ կը ստեղծէ հոգեսարսափ (phobia) եւ այլեւս բոլոր կեանքի ընթացքին ոչ ձիու քով կ'երթայ, ոչ ալ հեծանիւ կը նստի:

Ենթագիտակցութիւնը իրարմէ չի զանազաներ իսկական եւ երեւակայական փորձառութիւնները: Ժիշդ այս յատկութեան համար հոգեբոյժները քնածութիւն (hypnosis) յառաջացնելով կը կարողանան բուժել հոգեսարսափը:

Երբ անձ մը իր վախին կը ճակատէ, հաւանական է որ ճիշդ հակառակը, ինք այդ արարքին մոլին դառնայ: Անձ մը որ օդանաւէն անկարգելով (parachute) ցատկելու կը վախնայ, եթէ իր վախին յաղթէ եւ յաջողի ցատկել, կրնայ այդ զբօսանքին մոլին դառնալ, որովհետեւ զբօսանքին յառաջ բերած գրգռումը եւ անձկութիւնը պատճառ կ'ըլլան ներածին մորֆինի (endorphine) արտադրման, որուն անձը մոլին կը դառնայ:

ՈՒՐԱՅԱՆ ՕՐԷՆՔ

Երբ անձ մը կ'ուրանայ իր կեանքին մէջ զգացական հարցի մը կամ անախորժ կացութեան մը գոյու-

Թիւնը եւ կը մերժէ հարցին լուծում գտնել, կամ իր կեանքի պատահարներուն պատասխանատուութիւնը ինք իր վրայ չ'առնէր, դժբախտաբար կ'ենթարկուի թէ՛ Փիզիքական եւ թէ՛ մտային անախորժ ազդեցութիւններու: Կ'ենթարկուի կեանքի պայմաններու անբաղձալի փոփոխութեան, մինչեւ որ ինք հարցերը ճշգրտօրէն լուծէ եւ իր հաւասարակշռութիւնը գտնէ: Այն անձը որ ճշմարտութիւնը կ'ուրանայ դժբախտութեան ճամբան կը բանայ: Մեր կեանքի վատ պատահարներուն համար ուրիշներ մեղաթրել, ուրանալ է մեր պատասխանատուութիւնը:

ՊԱՐՏԱՃԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՐԵԱՅՄԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

Ամէն անձ կը ծնի նպատակի մը համար՝ ըստ իր զօրութեան պարունակած տեղեկութեան: Ան իր կեանքի ընթացքին պարտականութիւն մը ինչպէս նաեւ պատասխանատուութիւն մը ունի հանդէպ թէ՛ ինքզինքին, թէ՛ ալ ընկերութեան: Ամէն անձ պարտ է մտիկ ընել իր ներքին ձայնը եւ համապատասխան կենցաղ մը ընտրել եւ ընկերութեան մէջ իրեն վիճակուած պարտականութիւնը լիովին կատարել: Բոլոր արարքները, արհեստները, գործերը, որոնք կը կատարուին աշխատաւորներու, զինուորներու, ոստիկաններու, հոգեւորականներու, բժիշկներու, գիտնականներու, փիլիսոփաներու, ուսուցիչներու, քաղաքագէտներու, արուեստագէտներու ... կողմէ, բոլորն ալ ընկերութեան ծառայել է: Ամէն անձ իր պարտականութիւնը պարտ է անթերի կատարել, որովհետեւ այդ պարտականութիւնը՝ ծառայութիւնը, որ իրեն տրուած է, իր օգտին եւ սրբացման համար միջոց մըն է:

Դէպի սրբացում՝ հոգեւոր կեանքի մէջ յառաջացումի իրականացման համար անձը պարտ է հետեւեալ երեք տուեալներուն համաձայն կերտել իր կենցաղը եւ գործել իր պարտականութիւնները:

ա- Իր բոլոր գործունէութիւնները պէտք է ըլլան առատաձեռնութեամբ եւ առանց ագահութեան:

բ- Պարտ է բարոյական պարկեշտութիւն կերտել՝ ուրիշի Ֆիզիքական կամ այլ տեսակի վնաս չհասցնել. գողութիւն չընել. միշտ բարի եւ օգտակար խօսքեր խօսիլ, սուտ չխօսիլ, բանբասանքէ հեռու մնալ, ակելորդ-պակաս չխօսիլ. միտքը թմրեցնող որեւէ բան՝ դեղ կամ խմիչք չգործածել. սեռային վատ ընթացք չունենալ՝ ցոփութիւն չընել, որովհետեւ կրնայ թէ՛ ուրիշին վնասել եւ թէ՛ ինք վնասուիլ: Իր վարուելակերպը պէտք է ըլլայ խաղաղութեամբ եւ միշտ ներդաշնակութիւն ու միասնականութիւն յառաջացնէ անձերու միջեւ:

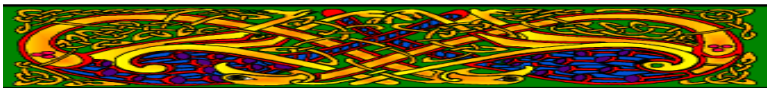
գ- Պարտ է ինքզինք վարժեցնել մտային կեդրոնացումի, որ նաեւ կը կոչուի խոկում: Աս կարելոր է, որպէսզի անձը հաստատօրէն շարունակէ իր ընտրած կենցաղը, առանց շեղելու իր նպատակէն՝ ընտրած բարոյական եւ այլ ազդակներէն: Խոկումը իրեն կու տայ ներիմացութիւն (intuition), ներատեսութիւն (insight) եւ իր կեանքին նպատակը եւ պարտականութիւնը կը յայտնէ, որ կը դիւրացնէ հաստատակամութիւնը:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Բոլոր դժբախտութիւններու պատճառը տիեզերական օրէնքներու դէմ մեր գործունէութիւններն են: Որպէսզի յաջողինք ըստ տիեզերական օրէնքներու գործել, պարտ ենք մեր բնոյթը փոխել եւ հետեւեալ օգտակար յատկութիւնները՝ ազդակները մեր անձերուն մէջ իրականացնել: Անոնք են.

ա - Տենչանք առ Բարձեալը,
 բ - Ողորմածութիւն,
 գ - Գթասրտութիւն,
 դ - Քաջութիւն,
 ե - Նուիրում,
 զ - Հաւատք,
 է - Ներողամտութիւն,
 ը - Արատաճեռնութիւն,
 թ - Շնորհալիութիւն,
 ժ - Ուղղամտութիւն՝ պարկեշտութիւն,
 ժա - Առաջնորդութիւն,
 ժբ - Ուրախութիւն՝ ցնծութիւն,
 ժգ - Յոյս,
 ժդ - Ազնուութիւն՝ բարեացակամութիւն,
 ժե - Համբերութիւն,
 ժզ - Զմիջամտել՝ չէզօքութիւն,
 ժէ - Գովաբանութիւն,
 ժը - Պարտաճանաչութիւն,
 ժթ - Գնահատութիւն,
 ի - Շնորհակալութիւն,
 իա - Սէր առանց պայմանի:

Իմաստութիւն Հօր Յիսուս,
 տո՛ւր ինձ իմաստութիւն՝
 զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել
 առաջի քո յամենայն ժամ:
 Ի չար խորհրդոց, ի բանից եւ ի գործոց
 փրկեա՛ր զիս.
 եւ ողորմեա՛ քո արարածոց
 եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ՄԱՀԸ ու ՎԱԽԸ

Եթե աշխարհի վրայ կայ միայն մի բան,
Որ անխախտելի իրողություն մըն է ան,
Մահն է անտարակոյս, օր մըն է ական
Այս աշխարհէն մեկնում մը վերջնական:

Ան նիւթ մըն է Համայն մարդկություն,
Ենթարկուած է ան միշտ անտեսություն,
Պատճառ միշտ վախի ու անձկություն,
Ինչպէս լացի ու կոծի եւ տիրություն:

Արդեօք մարդ ինչո՞ւ կը վախնայ մահէն:
Ան, տարուած իր խաւարամտութենէն,
Կը տառապի, քան թէ փախչի ցաւէն,
Որով ան չ'ուզեր բաժնուիլ աշխարհէն:

Մարդ Հոգի մը ունի զատ մարմինէն:
Ինք մաս մըն է առնուած Քրիստոսէն,
Որով անմահ է. ինչո՞ւ վախնայ մահէն
Մարմինը Հոգ կ'ըլլայ, եկած էր ան Հոգէն:

Մարդն է Աստուծոյ մի արտայայտությունը,
Քանի Աստուած է միակ ճշմարտությունը:
Հետեւաբար, աշխարհ եւ մարդկությունը
Կը ներկայացնէ երազի մը գիտակցությունը:

Մահը, խորունկ քունով վերջ տալ է երազին:
Ուրիշ երազ մը երազել կարելի է անհատին,
Բայց եթէ անհատը կը ձգտի «Չարթօնք»ին,
Երազէն կ'արթննայ, կը գիտակցի ստեղծիչին:

Վ. Ս.

-Գ-

ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ՅԻՄԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԵՆՅԱՂԸ

ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ՅԻՄԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԿԵՆՑԱՂԸ

Աշխարհի վրայ միայն մէկ խնդիր կայ, ան ալ մարդը ինքն է: Երբ մարդ խնդրի մը ինչ ըլլալը գիտնայ, ուշ կամ կանուխ անոր լուծում մը կը գտնէ: Բայց երբ խնդրին ինչ ըլլալը իրեն յայտնի չէ, լուծում մը գտնելն ալ անկարելի կ'ըլլայ: Մարդ արարած բնագիտութեան զանազան մարդերուն մէջ բազմաթիւ գիտեր ըրած եւ այսպէսով այդ խնդիրներուն լուծումներ գտած է: Քանի որ աշխարհի ընդհանուր ընթացքը օր ըստ օրէ կը վաթարանայ եւ մարդ արարած այդ ընթացքը փոխելու համար տակաւին լուծում մը չէ գտած, կը նշանակէ, թէ ինք տակաւին խնդրին ինչ ըլլալը չէ հասկցած: Որովհետեւ մարդ վարժուած է ամէն ինչ առարկայացնել, որով չի տեսներ թէ խնդիրը ինքն է՝ ենթական:

Ան ինչ որ մարդուն համար պիտի ըլլայ օգտակար, կամ վնասակար, կախում ունի իր ընտրողականութենէն՝ թէ ինք ինչ կը սիրէ կամ ինչ կ'ատէ: Ան կ'ըսէ, թէ Աստուած կը սիրէ եւ Աստուծոյ կը հաւատայ: Սակայն իր կենցաղը չի համապատասխաներ իր խօսքերուն արտայայտածին: Եթէ ինք իսկապէս Աստուծոյ կը հաւատայ, իր կեանքի բոլոր պատահարներուն պէտք է հանդուրժէ: Որովհետեւ ան պէտք է գիտնայ, թէ այդ բոլորը Աստուծոյ կամքն է: Երբ նոյնիսկ մահը գայ, այդ ալ պէտք է իրեն ընդունելի ըլլայ: Մարդ իր մէջ կարողութիւնը ունի նման «Զարթօնք»ի մը, բայց որովհետեւ մահէն կը վախնայ, ընդհակառակը կը խափանէ զարթօնքին իրականացումը:

Մարդ իր մարմինն սերտօրէն կապուած ըլլալով հանդերձ, լուր անգամ չունի թէ ինչ կը պատահի իր մարմինն մէջ: Մարմինը կը գործէ առանց իր

գլխակցութեան, որով ան նոյնիսկ ֆիզիքական գետնի վրայ անգլխակցաբար կ'ապրի: Տիեզերքի ամենաբարդ արուեստագիտութիւնն է, որ իր մարմնին մէջ կը գործէ, սակայն մարդ զայն կառավարող իմացականութիւնը գտնելու իր կարողութիւնը չ'օգտագործեր:

Մարդ հինգ տարեկանին, ստրուկի մը նման, իր ծնողքին հրահանգներուն համաձայն կ'ապրի, բայց երջանիկ է: Երբ ան չափահաս կ'ըլլայ, ազատ է եւ ալլելս զինք կառավարող մը չկայ, որով ուզածը կ'ընէ, բայց ընդհանուր առմամբ դժբախտ է եւ դժգոհ: Հետեւաբար մարդկային կեանքի ընթացքին մէջ սխալ մը պէտք է ըլլայ: Հինգ տարեկանէն մինչեւ չափահասութիւն ի՞նչ փոխուեցաւ իր մէջ, որ երջանկութիւնը փոխեց տաժանքի: Իր միտքն էր որ կազմուեցաւ եւ յիշողութեան տէր եղաւ:

Մարդ իր երիտասարդութեան կը կարծէ, թէ ինք իր մարմինն է: Ան չ'անդրադառնար, թէ ինք իր մարմինը հողէն փոխ առած է եւ օր մը, նոյնիսկ մինչեւ վերջին հիւլէն երկրին պիտի վերադարձնէ: Այս սխալ մտածելակերպը իր հիմքը կ'առնէ այն իրողութենէն, թէ իր մարմնին գրգռանիւթերուն (hormones) հետեւանք սեռային հաճոյքները զինք կը գրաւեն, որով ինք ալ իր մտքին մէջ կը նոյնանայ իր մարմնին հետ: Այս նոյնացման միջոցին, մարդ իր զօրութեան 90%ը կը սպառէ սեռային հաճոյքը հետապնդելով կամ անկէ խոյս տալու համար՝ զայն ջնջելու: Քանի որ ստեղծագործութիւնը երկուութեան՝ արու եւ էգի վրայ հիմնուած է, սեռային ձգտումն ալ կը ներկայացնէ երկուութեան երկու բեւեռներուն իրարու ձգտումը: Սեռային յարաբերութիւնը ֆիզիքական մարզին մէջ շատ բնական է եւ կը ծառայէ ստեղծագործութեան: Բայց եթէ ան նաեւ գրաւէ միտքը, կը վերածուի տգեղ խոտորումի մը եւ խեղաթիւրութեան, որ եօթը

մահացու մեղքերէն մին՝ բղջարահոսութիւնն է: Ան կը վատնէ անձին կենսատու գորութիւնը:

Երբ մարդ կը հասնի միջին տարիքի եւ գրգռանիւթերուն ազդեցութիւնները կը նուազին, ինք այս անգամ աւելի իր մտային մարմնոյն հետ կը նոյնանայ եւ ալ աւելի իր զգացումներէն կը կառավարուի: Այս անգամ սիրոյ դրսեւորումը կ'ըլլայ երկուութեան երկու բեւեռներուն միջեւ գտնուող քաշողականութեան արտայայտութիւնը:

Մարդ, իր ծերութեան, կ'անդրադառնայ իր վատնած կեանքին եւ կը ջանայ Աստուծոյ ձգտիլ, բայց չի գիտեր ինչպէ՞ս: Մարդ տակաւին ինքզինք չէ հասկցած՝ ճանչցած, հետեւաբար ինչպէ՞ս կրնայ Աստուած հասկընալ: Իրեն համար Աստուծոյ գաղափարը իր անհատականութեան չափազանցուած մէկ մտապատկերն է: Հետեւաբար ան Աստուած կ'երեւակայէ մօրուսաւոր ծերունիի մը նման իութիւն մը, ամպերէն վեր տեղ մը՝ «երկինքի» մէջ նստած, որ աշխարհը կը դիտէ: Իր այս տեսութիւնը ծագում կ'առնէ իր միտքէն եւ իր մշակոյթէն:

Ճշմարտութիւնը այն է, թէ մարդ իր ծնած օրէն Աստուած կը փնտռէ, բայց անգիտակցաբար: Նոյնիսկ սեռային յարաբերութիւնը երկվայրկեանի մը համար երկու բեւեռներուն միացումը չէ՞, ինչպէս նաեւ միջին տարիքի սէրը: Բայց ո՛չ Ֆիզիքականը եւ ո՛չ ալ զգացականը՝ մտայինը, կարող են երկուութիւնը միականութեան փոխել:

Մարդ իր կեանքի ընթացքին ամէն ինչ կ'ընէ՝ ըստ իր յիշողութեան: Այս իրողութիւնը պէտք չէ զարմանք պատճառէ, որովհետեւ իր մարմինն ալ յիշողութեամբ կը գործէ: Մարմինն յիշողութիւնը, իր մարմնին իւրաքանչիւր բջիջին ծիներուն (genes) մէջն է: Երբ ինք հացի կտոր մը ուտէ, ըստ իր մարմնի յիշողութեան,

այդ հացն ալ կը փոխուի եւ իր մարմնին մաս կը կազմէ: Եթէ ուրիշ անձ մը նոյն հացէն ուտէ, այս անգամ ալ, ըստ այդ անձին մարմնին յիշողութեան, ան կը փոխուի եւ անոր մարմիննին մաս կը կազմէ:

Մարդուն աչքը զարմանալիօրէն կը տեսնէ ան ինչ որ իր յիշողութեան մէջ է: Երբ Քրիստափոր Գոլոմպոս (Christopher Colombus) առաջին անգամ իր նաւերով Միջին Ամերիկա կ'երթայ, կղզիի բնիկները, որոնց յիշողութեան մէջ նման նաւ գոյութիւն չունէր, ծովուն վրայի հսկայ նաւերը չտեսան: Այս իրողութիւնը այսօր մեզի մեծ զարմանք կը պատճառէ: Երբ տեսողութիւնը յիշողութեամբ կ'ապականի, անկարելի կ'ըլլայ մարդուն համար ճշմարտութիւնը տեսնել: Կեանքին մէջ ամէն մի անհատի փորձառութիւնները իւրայատուկ են, հետեւաբար ամէն անհատի յուշերն ալ իրարմէ կը տարբերին:

Մարդ արարած ութը տարբեր յիշողութիւններու ենթակայ է. տարրական (elemental), հիւլէական (atomic), բարեշրջական (evolutionary), ճակատագրական՝ թէ Ֆիզիքական եւ թէ հոգեբանական (psychological), զգայարանական (sensory), անգիտակից յիշողութիւն (inarticulate memory), գիտակից յիշողութիւն (articulate memory), անապական իմացականութիւն:

Մարդու կեանքին նպատակը ապրիլ է եւ լիովին, կատարելապէս ապրիլ է, բայց ան ընդհակառակը իր կեանքը խելագարութեան մը վերածած է: Մարդ իր հինգ զգայարանքներէն ստացուած եւ իր յիշողութեան հայթայթած տեղեկութիւններուն համաձայն բազմաթիւ խորհուրդներու ենթակայ կ'ըլլայ: Որոշ չափով այդ խորհուրդները կարելորդ եւ օգտակար են իր Ֆիզիքական գոյատեւման համար: Մարդ իր ապահովութեան համար իր շուրջը «պատ» կը հիւսէ: Ինք չ'անդրադառնար, թէ այդ նոյն «պատ»երը գինք կը

բանտարկեն: Իր կերտած հոգեբանութիւնն ալ թակարդ մըն է, որ ինք զայն կը տեսնէ իբր ապահովութիւն: Խորհուրդները ենթակայի եւ առարկայի երկուութիւնը կը ստեղծեն: Իր իմացականութիւնն ալ, որ տրամաբանելու կարողութիւնը կու տայ, գիտցողը եւ անոր գիտնալիքը իրարմէ կը զատէ: Գիտութիւնը (science), կատարուած փորձերու արդիւնքներէն հետեւցընելով, մարդը եզրակացութեան մը կը յանգեցնէ: Կրօնքն ալ մարդուն տուած է հաւատալիքներ: Իսկ մարդուն պէտք է միայն անդրադառնալ: Նոյնիսկ գիտութիւնն անգամ անդրադարձի փոքր քայլեր չե՞ն: Ճիշդ այս պատճառով անգլերէնի մէջ գիտութեան գիւտերուն համար «discovery» բառը կը գործածեն, որ երկու բառերէ կազմուած է «dis» նախադաս մասնիկէն, որ իրեն յաջորդող բառին հակառակ իմաստը, կամ այս պարագային վերցնելու գաղափարը կու տայ եւ «cover» բառէն, որ տեղեկութեան գիւտէն առաջ մեր գիտակցութեան ծածկուած ըլլալը կը յայտնէ: Իմացականութիւնն ալ, մարդուն յիշողութեան մէջ իբր ճշմարտութիւն տեղաւորուած հաւատալիքներով ապականած, չ'արտօներ որ անձը վերոյիշեալ անդրադարձը իրականացնէ: Հետեւաբար անձն ալ հազիւ ճշմարտութեան 1%-ին փորձառութիւնը կ'ունենայ: Մարդ այդ հաւատալիքները (beliefs), հաւատք (faith) կոչած ինքզինք կը խաբէ: Ճշմարիտ հաւատքը բոլոր ժխտական խորհուրդները կ'անհետացնէ: Եթէ այսօր հրաշքով մը Աստուած դայ եւ մարդուն ներկայանայ, մարդ հարց պիտի տայ, թէ արդեօք Ան իսկապէս Աստուածն է՞, թէ ոչ: Ահա՛ աս է այսօրուայ մարդուն հաւատքի մակարդակը: Այդ մակարդակի մարդը այս աշխարհի վրայ ինչ որ կը բաղձայ ունենալ, այն ինչ որ ինք հաճելի կը գտնէ թէ՛ իր եւ թէ՛ իր միջավայրին մէջ, զայն «փոխադրած» է «երկինք»:

Մարմնին համար հաճելի են առողջութիւնը եւ հաճոյքները:

Միտքին համար հաճելի են խաղաղութիւնը, անդորրութիւնը եւ երջանկութիւնը:

Ձգացումներուն համար հաճելի են սէրը եւ կարեկցութիւնը:

Իսկ զօրութեան համար հաճելի են երանութիւնը եւ գերացնծութիւնը:

Մարդ ատեն-ատեն ժամանակաւոր փորձառութիւնը կ'ունենայ առաջին երեքին հաճելիութիւններուն, բայց մինչեւ հիմա իրմէ կը խուսաբի չորրորդին հաճելիութիւնը: Մարդ տակաւին չի գիտեր թէ ինչ է երանութիւնը: Երանութեան փորձառութիւնը միայն շատ քիչեր ունեցած են: Որովհետեւ մարդ իր յիշողութեան մէջ միայն առաջին երեքին փորձառութիւնը ունի, կը կարծէ թէ «երկինք»ն ալ այդպէս պէտք է ըլլայ: Ինք կ'ուզէ մասէ ետք «երկինք» երթալ եւ նոյն հաճելիութիւնները վայելել, ոչ ժամանակաւոր՝ այլ յաւիտեան, այսինքն անվերջ ժամանակ: Նոյնիսկ ան անգէտ է, թէ յաւիտենականութիւնը անվերջ ժամանակ է, այլ ժամանակի դրութենէ դուրս ըլլալն է: Միայն ներկան յաւիտեան է: Հետեւաբար յաւիտենականութիւնը միայն ներկային մէջ կարելի է գտնել:

Մարդուն վարմունքը՝ կենցաղը կը ցոլացնէ միայն իր տեսողութեան չափը: Եթէ ինք աշխարհի մէջ բարեացակամութիւն կը տեսնէ, կը նշանակէ, թէ ինք ալ բարեացակամ է: Եթէ կը յառաջացնէ վատ տեսակէտ մը, այդ պարագային ինքն ալ վատ անձ մըն է: Մարդ իր տեսողութեան՝ գիտակցութեան մակարդակին համաձայն կը կերտէ իր կենցաղը:

Այսօր գիտութիւնը մեզի տուած է շատ մը արուեստագիտական յառաջացումներ, որոնք մարդուն համար կեանքը աւելի դիւրացուցած են եւ իր

հանգիստն ալ ակելցուցած, բայց ոչ իր երջանկութիւնը: Աս կը նշանակէ, թէ մարդուն ֆիզիքական բարեմասնութիւնը (quality) փոխուած ըլլալով հանդերձ հիմնականը նոյնը մնացած է եւ չէ փոխուած: Մարդ կարող է երանութիւնն ալ հոս աշխարհի վրայ իրականացնել, եթէ այդ տենչանքը ունենայ եւ ինքզինք յարատեւութեամբ ենթարկէ այդ նպատակին: Մարդ կարողութիւնը ունի իր ստեղծիչին միանալու: Ինչպէս Յիսուս ըսաւ.

«Ես եւ Հայր իմ մի եմ» (Յովհանն. Ժ:30)

«Ես ու Հայրը մէկ ենք»:

Երբ մարդ իր մարմինն եւ միտքին հետ կը նոյնանայ, կը տառապի: Եթէ իր երջանկութիւնը կախեալ է արտաքին տուեալներէ, անկարելի է որ մնայուն երջանկութիւն գտնէ:

Մարդ իր անձնաւորութիւնը դուրսէն հաւաքած յիշողութիւններով կը կազմէ, մինչդեռ ինք կը կարծէ թէ իր կեանքի զանազան պատահարները կը ձեւակերպեն իր անձնաւորութիւնը: Իրականութեան մէջ ձեւակերպողը պատահարները չեն, այլ մարդուն այդ պատահարներուն նկատմամբ ունեցած տեսողութիւնն է: Այդ տեսողութիւնն ալ արդիւնքն է իր յիշողութեան մէջի տուեալներուն: Մարդ կը թուի իր յիշողութեան գերին ըլլալ: Աս պէտք է զարմանք պատճառէ, որովհետեւ ան թէ՛ բարեշրջման, թէ՛ ծննդական (genetic), թէ՛ ճակատագրական, նաեւ իր զօրութեան պարունակած տեղեկութեան՝ յիշողութիւններուն ենթակայ է: Իր բոլոր արարքները արդիւնք են իր անցեալի յուշերուն եւ ամէն ինչ որ ինք կ'ընէ, կրկնութիւն է: Իր ստացած ուսումը, որ իր յիշողութեան մաս կը կազմէ, զինք կը պատրաստէ ակելի լաւ գործելու եւ արդիւնաբեր ըլլալու: Բայց իր ստացած համալսարանական ամենաբարձր ուսուցումները կարող չեն եւ օգուտ մը չունին

իրեն, որպէսզի ինք կարողանայ գտնել եւ յայտնել իր ճշմարիտ էութիւնը: Իր էութեան յայտնութեան համար անհրաժեշտ ինքնափոփոխութիւնը կը կոչուի «հոգեւոր ճանապարհ»: Դպրոցները այս ուղղութեամբ ոչինչ կը սորվեցնեն: Հոգեւոր ճանապարհին մէջ, մարդ իր միտքի ուղղութիւնը փոխելէ զատ, ընելիք ոչինչ ունի: Եթէ մարդ դադրեցնէ իր բոլոր «անիմաստ» գործունէութիւնները, նամանաւանդ մտայինները, կը յառաջանայ «հոգեւոր ճանապարհ»ին մէջ: Քանի որ մարդ որոշ գիտակցութեան մը տէր է, կը նշանակէ, թէ արդէն «հոգեւոր ճանապարհ»ին մէջ է: Այդ ճանապարհին մէջ յառաջացումը անձէ անձ կը տարբերի:

Ամէն անձ այս կեանքի մէջ պարտականութիւն մը ունի, որ պարտ է լաւագոյնս կատարել: Անձը նաեւ իր պարտականութիւնը ամենալաւ կերպով կատարելու պատասխանատուութիւնը ունի: Աշակերտի մը պատասխանատուութիւնը լաւագոյնս սորվիլն է, որպէսզի իր ընկերութեան ծառայութիւնն ալ կատարեալ ըլլայ: Ընտանիքի մը մէջ, ծնողքի մը պատասխանատուութիւնը, իր գաւակներուն լաւագոյն օրինակ ըլլալն է, իսկ գործի մէջ ալ՝ իր լաւագոյնը ընելը: Երբ որոշ տարիքէ մը ետք անձը հանգստեան կը կոչուի, ոմանք կը կարծեն, թէ իրենց պարտականութիւնները դադրած են եւ պարզապէս մահուան սպասելու կարգը եկած է: Ընդհակառակը՝ իրենց պարտականութիւնները եւ պատասխանատուութիւնները շատ աւելի կ'աւելնան եւ անոնք առաջուաններէն շատ աւելի լուրջ են: Ինչ որ իրենց կեանքի փորձառութիւններէն սորված են, պարտին յաջորդ սերունդներուն սորվեցնել եւ զանոնք յորդորել: Բայց իրենց անձին դէմ ունեցած պարտականութիւնը շատ աւելի վեհ է եւ կարեւոր: Քանի որ իրենց միտքը այլեւս աշխարհիկ գործունէութիւններով զբաղ չէ, իրենք ժամանակ պէտք է յատկացնեն

հոգեւոր ճանապարհի համար՝ նախ ինքնապատրաստութեան, յետոյ խոկումի: Աս շատ աւելի դիւրին եւ բնական կ'ըլլայ, եթէ անոնք իրենց բոլոր կեանքի ընթացքին այս ուղղութեամբ աշխատած ըլլային: Իսկ շատերու համար ալ աս անկարելի կը թուի: Երբ այս ուղղութեամբ կը յաջողին, յաջորդ հանգրուանն ալ կ'ըլլայ ձերբագատուիլ աշխարհիկ բոլոր հետապընդումներէ:

Ամէն մարդ, թէ՛ նիւթապաշտ եւ թէ՛ Աստուածապաշտ՝ հոգեւոր է: Դժբախտաբար մարդ իր կեանքի ընթացքին միայն կ'ուտէ, կը խմէ, կը քնանայ եւ կը բազմանայ: Խոր ծերութեան երբ մահը մարդուն մօտենայ, ան իր կեանքին վրայ յետադարձ ակնարկ մը կը նետէ եւ կը գղջայ իր վատնած ժամանակին համար: Ինչո՞ւ այդ ակնարկը այժմէն իսկ չըլլայ: Եթէ այդ ակնարկը իր երիտասարդութեան ըլլար, խոր ծերութեան մէջ փոխան գղջումի ինք աւելի իմաստուն կ'ըլլար:

Անասուններն ալ կ'ուտեն, կը խմեն, կը քնանան եւ կը բազմանան: Աստուած մարդուն յաւելեալ կարողութիւն տուած է: Արդեօք մարդ ինչո՞ւ չի գործածեր այդ կարողութիւնը եւ կ'ապրի նման անասուններու: Մարդ, այն ինչ որ իրեն չի պատկանիր, զայն նրբութեամբ եւ ուշադրութեամբ չի խնամեր: Եթէ այս է մարդուն հայեացքը, ըսել է թէ ինք տակաւին իր մարդկայնութիւնը չէ գտած: Անասունները կ'ապրին ըստ իրենց բնազդին (instinct): Մարդն ալ իր յետակեցութիւնը (survival) ապահովելու համար կ'ապրի ըստ իր բնազդին: Բայց մարդ իր բնոյթը գերազանցելու կարողութիւնը ունի: Հակառակ ասոր ինք ուրիշներէ կարեկցութիւն կը յուսայ, փոխանակ կարեկցի բոլոր աշխարհին: Կը թուի, թէ մարդ կապիկէ սեռած է, որովհետեւ միշտ ուրիշները կը կապկէ, փոխանակ իր կեանքին ուղին

ինք որոշէ: Հարկաւ հոս «ուրիշները» կը ներկայացնէ ընկերութիւնը (society), մշակոյթը եւ աւանդութիւնները: Կը թուի թէ մարդ իրեն տրուած կամքի ազատութիւնը անէծքի մը վերածած է, որով իր կեանքը ենթակայ կ'ըլլայ իր ազատութեան ստեղծած դժբախտութիւններուն եւ չարչարանքներուն: Ինք այս կացութենէն անգիտակից, իր կեանքի վատ պատահարներուն համար նոյնիսկ Աստուած կը մեղադրէ: Զարմանալին այն է, թէ լաւ պատահարներուն, ան ընդհանրապէս կը մոռնայ Աստուած յիշել:

Եթէ ազատ կամք գոյութիւն չ'ունենար, ստեղծագործութիւնն ալ գոյութիւն պիտի չունենար, որովհետեւ առանց ազատ կամքի բոլորն ալ պիտի գործէին ըստ Աստուծոյ կամքին, հետեւաբար բոլորն ալ փրկուած պիտի ըլլային: Զարթօնքը մարդուն հիմնական իրաւունքն է, բայց մարդ զայն միշտ կ'անտեսէ: Մարդ պէտք է հասկնայ, թէ ստեղծիչը, ստեղծագործութիւնը եւ ստեղծուածը, բոլորն ալ մէկ են, որով միայն մէկ ճշմարտութիւն կայ:

Մարդ արարած իր ստեղծած անձկութեան վիճակէն ազատելու համար կը դիմէ հոգեբոյժերու: Հոգեբոյժերն ալ հոգեբանական միախառնութեան օգնութեամբ, որ իրականութեան մէջ անհատը աւելի խորունկ խաւարմտութեան մէջ կը մղէ: Անհատը, որովհետեւ մականերսայնօրէն աւելի լաւ կը զգայ, կ'ուզէ յաճախ այցելել իր հոգեբոյժին: Աւելի արդիւնաբեր եւ հիմնական փոփոխութեան տէր պիտի ըլլար, եթէ ինք դառնար իր ճշմարիտ բժիշկին՝ Քրիստոսին: Բայց Յիսուսի սորվեցուցածներուն հետեւիլ դժուար է: Այն անձը, որուն ներկայութեան անհատը ինքզինք հանգիստ կը զգայ, այդ անձը իր հոգեւոր յառաջացման օգտակար չի կրնար ըլլալ, հետեւաբար ան իր հոգեւոր ուսուցիչն ալ չի կրնար

ըլլալ: Ան աւելի կը քաջալերէ եւ կ'ամրապնդէ անհատին սահմանափակումները: Ճշմարիտ հոգեւոր ուսուցիչը ան է, որուն ներկայութեան անհատը ինքզինք անհանգիստ կը զգայ, որովհետեւ ուսուցիչը կը ջանայ «հին մարդ»ը քանդել, որպէսզի «նոր մարդ»ը ծնունդ առնէ: Ահա՛, աս է «վերստին ծնունդ»ը: Մարդ պէտք չունի հոգեւոր ուսուցիչ մը փնտռելու, որովհետեւ ան մարդ մը չէ, բայց միանգամայն ամէն մարդ է: Ան իր ներքին Քրիստոսը՝ իր էութիւնն է: Երբ անհատը հոգեւոր ճանապարհին մէջ ճշմարիտ յառաջացման տենչանքը ունենայ, ուսուցիչն ալ զինք կը գտնէ: Ուել է անձ, որեւէ գրութիւն, որոնք անհատին յառաջացման օգտակար պիտի ըլլան, ինքնաբերաբար անհատը կը գտնեն, որովհետեւ Քրիստոսի զօրութիւնը ամէն տեղ է, հետեւաբար Ան կարող է ամէն ինչ գործածել: Աս զուգադիպութիւն (synchronicity) կը կոչուի: Դժբախտաբար մարդ իր գիտցած «հանգիստ»ը իր ուզած ձեւով կը փնտռէ եւ կ'անտեսէ Քրիստոսի ուսուցումները, որ կարող են իրեն «երանութիւն» տալ: Մարդ կը շարունակէ ըսել թէ Աստուած կը սիրէ, բայց կրօնքը կը խեղաթիւրէ եւ կ'իջեցնէ իր խաւարամտութեան մակարդակին: Ճշմարիտ կրօնքը դէպի ներս ընթացք մըն է, անձին իր էութեան հետ միանալու բոլոր տենչն է:

Մարդ արարած, ընդհանուր առմամբ կը բաւականանայ «Կեանք»ին մակերեսային երեւոյթովը: Ան նոյնացած իր մարմնին եւ միտքին հետ, չի հասկնար թէ անոնք միայն կեանքին մակերեսային խաւն են: Անտարակոյս կեանքը անոնց մէջ ալ է, բայց կեանքը շատ աւելին է, որ կը վրիպի մեծամասնութեան գիտակցութենէն: Հետեւեալ փոխաբերութիւնը կը պարզէ այս կացութիւնը: Այս փոխաբերութեան մէջ նարինջը կը ներկայացնէ «Կեանք»ը: Նարինջը ունի իր

կեղեւը, որ լեղի է եւ ուտուելու յարմար չէ: Նարինջը ունի նաեւ իր միջուկը՝ անուշ եւ համեղ պտուղ մը: Երկուքն ալ, թէ՛ լեղի կեղեւը եւ թէ՛ համեղ միջուկը, նարինջին ամբողջութեան մաս կը կազմեն: Կեղեւներէն, երկար պատրաստութիւններէ յետոյ, անուշ կարելի է չինել, այսպէսով կեղեւներն ալ ուտելի կ'ըլլան: Մարդ իր տեսութեամբ եւ իր կենցաղով կը նմանի այն անհատին, որ միայն նարինջին կեղեւը կ'ուտէ, երբեմն լեղի եւ երբեմն ալ անուշ, կը կարծէ թէ նարինջ կերած է: Անուշը ուտելու համար ալ չարաչար կ'աշխատի: Ան ամբողջովին կ'անտեսէ նարինջին միջուկը՝ բուն համեղ պտուղը: Առ հասարակ նարինջին կեղեւը կը նետուի: Բուն պտուղը՝ նարինջին միջուկը՝ «Կեանք»ին լիութիւնը, մարդ տակաւին չէ «համտեսած»: Ինչպէս նարինջին կեղեւն ալ, եթէ լաւ պատրաստուի, անուշ կրնայ ըլլալ, բայց շատ աշխատանքի կը կարօտի, նմանապէս այս աշխարհիկ կեանքն ալ մարդուն համար հաճելի կրնայ ըլլալ, բայց շատ ջանքի եւ զօրութեան վատնումի կը կարօտի: Իսկ մարդ կարող է բուն համեղ միջուկը՝ պտուղը առանց ջանքի ուտել: Աս իրականացնելու համար անձը պարզապէս պէտք է միայն ուտել ուզէ եւ կեղեւը անտեսէ եւ մէկդի դնէ: Ուտել ուզելը Աստուած տեսնելու՝ Աստուածայայտնութեան տենչանքն է: Կեղեւը մէկդի դնելն ալ աշխարհիկ հետապնդողներէն եւ իր «Ես»էն ձերբազատուիլն է: Հոգեւոր կեանքի էական սկզբունքը միականութիւնը տեսնելն է: Մարդ կը կարծէ թէ սիրել եւ երջանիկ ըլլալ առաքինութիւններ են: Այս ըմբռնումը սխալ է, անոնք մեր էութեան յատկութիւններն են: Շնորհքն ալ Աստուածային օգնութիւնն է, որպէսզի կարենանք պատշաճ ինքնափոփոխութեամբ մեր էութիւնը՝ Քրիստոս, հետեւաբար Իր յատկութիւնները, յայտնաբերել: Առանց Աստուածային շնորհքին կրօնքն ալ աղիտալի

ազդակ մը կ'ըլլայ, որուն արդիւնքը այսօր կը տեսնենք Միջին Արեւելքի մէջ:

Ընկերութիւնը (society), եկեղեցին՝ հաւատացեալներու հաւաքականութիւնը, մարդու կողմէ ստեղծուած են՝ իր բարեւալման համար եւ ոչ թէ իր հոգեւոր ճանապարհին մէջ զինք խոտորեցնելու:

**Հաւատով խոստովանիմ, եւ երկիրպագանեմ՝
քեզ, անբաժանելի լոյս, միասնական սուրբ
Երրորդութիւն եւ մի Աստուածութիւն.**

**արարիչ լուսոյ եւ հալածիչ խաւարի.
Հալածեա՛ ի հոգւոյ իմմէ՝ զխաւար մեղաց եւ
անգիտութեան, եւ լուսաւորեա՛ զմիտս իմ՝ ի
ժամուռ յայսմիկ աղօթելքեզ ի հաճոյս, եւ
ընդունել ի քէն զինդրուածս իմ. եւ
ողորմեա՛ քո արարածոց եւ ինձ
բազմամեղիս:**

ՄՈՄ ՄԸ

Երանի կարենայի մոմ մը ըլլալ
Եւ իր վառ ըյտովը պայծառանալ,
Ու իր բոցին հետ ալ բարձրանալ
Եթերին մէջ լուծուելով անհետանալ:

Սպառէի կամաց կամաց հալելով
Շուրջս անխտիր ըյս մը սփռելով
Եւ հոտաւտ բոցը մը արձակելով
Անպէտ ծովսիս համար ներուելով:

Ի՞նչ օգուտ ունի մոմ մը անվառ:
Ես ալ միշտ կը փնտռեմ պատճառ,
Որ զիս վառէ անձ մը անճառ,
Որով այս հարցով եմ շատ տկար:

Կը յուսամ Տիրոջս որ զիս վառէ:
Ուշիմ ըլլամ որ հովը զիս չմարէ:
Եթէ բոցիս պղպացումը տկար է,
Յուսամ օր մը փայլիլ կարելի է:

Ամէն մոմի բաղձանքն է վառիլ
Եւ մեծ պայծառ բոցով մը հալիլ:
Պատրոյդին միշտ պէտք է նայիլ
Որ կարող ըլլայ մոմն ալ փայլիլ:
Վ. Ս.

- Դ -

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Աշխարհի վրայ ամէն մարդ առողջութեան, երջանկութեան, խաղաղութեան, անդորրութեան, գիտութեան, բարօրութեան, ներդաշնակութեան կը բաղձայ: Իբր ամփոփում մարդ առանց ընդհատումի, տեւական երանութեան կեանք մը կը բաղձայ: Աս կարելի կ'ըլլայ երբ մարդ ըմբռնէ եւ հասկնայ կարեւորութիւնը տիեզերական զօրութեան՝ Ս. Հոգիին եւ իր ճշմարիտ հոգեւորութեան՝ իր հոգիին՝ Քրիստոսի իրարու հետ ունեցած կապը: Տիեզերական զօրութիւնը՝ Ս. Հոգին թափանցած է ամէն ինչի մէջ: Ս. Հոգիով ամէն ինչ կը նոյնանայ՝ մէկ է: Հետեւեալ փոխաբերութիւնը այս յարաբերութիւնը լաւ հասկնալու համար կրնայ օգտակար ըլլալ: Ենթադրենք զանազան չափի գնդիկներով շինուած վզնոց մը: Վզնոցը ամբողջութիւն մըն է՝ մէկ է, բայց շատ մը գնդիկներ ունի: Դերձանը, որ բոլոր գնդիկներուն մէջէն կ'անցնի, անտեսանելի է, բայց առանց այդ դերձանին վզնոցն ալ գոյութիւն պիտի չունենայ: Դերձանը կը ներկայացնէ Ս. Հոգին: Ս. Հոգին տեսանելի չէ, բայց առանց Անոր ստեղծագործութիւնն ալ գոյութիւն պիտի չունենար: Գնդիկները աւելի պինդ եւ ծանր են, հետեւաբար նիւթեղէնը կը ներկայացնեն: Իսկ դերձանը նուրբ եւ թեթեւ է եւ հոգին կը ներկայացնէ: Մարդ կը կարծէ թէ ստեղծագործութեան մէջ ինք ամենակարեւորն է: Մարդ արարած կ'ապրի այնպիսի հասկացողութեամբ մը որ կարծես, թէ գնդիկներն են որ դերձանը կը բռնեն: Ս. Հոգին նաեւ մեր կեանքն է՝ մեր մէջ հոսող կենսատու զօրութիւնը, որ մեզի կու տայ նաեւ իր գիտակցութիւնը (consciousness): Հետեւաբար առանց Ս. Հոգիի զօրութեան ոչինչ կարելի է ընել: Մեր բոլոր խորհուրդները, խօսքերը եւ արարքները կարելի կ'ըլլան

չնորհիւ Ս. Հոգիի զօրութեան:

Մարդուն միտքը իր «Ես»ին ազդեցութեան տակ միշտ անկայուն (restless) է: Միտքը կարողութիւնը ունի անձը դէպի Աստուածայայտնութեան առաջնորդելու, բայց ան կարող է անձը նաեւ ձախորդութեան տանիլ: Մտքին մէջ յառաջ եկած ցանկութիւններ եւ սխալ տրամաբանութիւններ մարդը կը մղեն դէպի վատ խօսքերու եւ գործելու: «Ես»ը՝ ընդհանուր առմամբ մտքին հրամանատարը, ամէն տեսակի խարդախութիւն կը գործածէ իր բռնապետութեան շարունակականութիւնը ապահովելու համար, հետեւաբար անձն ալ կը ձգտի աշխարհիկ հետապնդումներու եւ կ'անտեսէ իր ճշմարիտ էութիւնը: Անձը սխալած, կը ջնանայ իր մտքով իր հոգիին տիրապետել: Իւրաքանչիւր անձէ կախեալ է փոխել իր այս սխալը եւ արտօնել որ հոգին տիրապետէ միտքին: Նիւթական աշխարհի հետապնդումները հրապուրիչ են, որով մարդ կը շեղի իր հոգեւոր ճանապարհէն եւ կը կերտէ կործանման ճակատագիր մը: Աղէտի մը հետեւանք, կամ՝ խոր ծերութեան, երբ անձը քիչ մը իմաստութեան տէր կ'ըլլայ, կը հասկնայ թէ բոլոր աշխարհիկ հետապնդումները իրենց փայլը եւ հրապուրիչ ազդեցութիւնները կը կորսնցնեն եւ կ'ըմբռնէ, թէ նիւթական աշխարհի մէջ ամէն ինչ ունայնութիւն է: Ան կ'անդրադառնայ իր գործած մեծ սխալին եւ վատնած կեանքին:

«Զի է մարդ՝ սի վաստակ նորայ իմաստոս-

թեամբ է- Գիտոս-թեամբ է- արոս-թեամբ .

... սակայն է- այս ընդոս-նայնոս-թիւն է՝

է- շարոս-թիւն մեծ» : (Ժողովող Բ : 21)

«Վասն զի մարդ կայ որուն աշխատութիւնը իմաստութեամբ, գիտութեամբ եւ յաջողութեամբ կ'ըլլայ, ... Ասիկայ ալ ունայնութիւն ու մեծ չարիք է»:

«Զի՞նչ առաւելութիւն է իմաստասիրան իման
 պանդիրն, ... սակայն էւ այն ունայնութիւն
 է՝ էւ յօթարութիւն «Գոյ» : (Ժողովող : 9 : 8-9)
 «Քանզի իմաստունը անմիտէն աւելի ի՞նչ բան ունի. ...
 Ասիկա ալ ունայնութիւն ու հոգիի տանջանք է» :

Այս անդրադարձը ճշմարիտ ապաշխարութեան իմաստունն է եւ առիթը, որ մարդ դառնայ դէպի Աստուած : Բայց շատեր իրենց «Ես» երուն ազդեցութեան տակ, իրենց խաւարամտութիւնը եւ համառութիւնը կը կարծեն, թէ ճշմարիտ հաւատքն է : Հետեւաբար, նոյնիսկ երբ սրտանց կը փափաքին դէպի Աստուծոյ դառնալ, չեն կարողանար այդ փափաքը իրականացնել : Անոնք ինքնահաւանութեամբ կ'ըսեն. «Ինչ բանի որ ես կը հաւատամ ճիշդ է : Ես Յիսուսի կը հաւատամ, որ ինք Աստուծոյ Որդի է եւ իմ մեղքերուս համար մեռաւ : Ես իր արիւնով լուացուած եւ սրբուած եմ : Զինք ընդունելով իբր իմ փրկիչս ես «վերստին ծնունդ» ունեցած եմ եւ փրկուած» : Նման հայեացք մը յոխորտանքի արդիւնք եղած արտայայտութիւն մըն է :

«... Զի ամենայն որ Բարձրացոյցանէ
 պանջն իւր, խոնարհեացի՛, էւ որ
 խոնարհեցոյցանէ՛ պանջն, Բարձրացի՛» :
 (Ղուկաս ԺԷ : 9)

«... ո՛վ որ կը բարձրացնէ ինքզինք՝ պիտի խոնարհի, իսկ ո՛վ որ կը խոնարհեցնէ ինքզինք՝ պիտի բարձրանայ» :

«Ո՛չ ամենայն որ ասէ ցիս՝ Տէ՛ր Տէ՛ր,
 մոյցէ յարեայութիւն երկնից, այլ որ ասնէ
 պեմաւ Ըօր իմոյ որ յերկնան է» : (Մատթէոս
 Է : 21)

«Ո՛հ թե ո՛վ որ ինձի՝ «Տէ՛ր, Տէ՛ր կ'ըսէ, պիտի մտնէ երկինքի թագաւորութիւնը, հապա ան՝ որ կը գործադրէ իմ երկնաւոր Հօրս կամքը»:

Ճշմարիտ հաւատքը ինչպէս նաեւ ճշմարիտ գիտութիւնը, որ բարձր գիտակցութեան մը արդիւնքն է, կ'անհետացնեն յոխորտանքը: Քիչ գիտութիւնը ընդհակառակը կ'աւելցնէ յոխորտանքը: Անգլերէն լեզուին մէջ այս ուղղութեամբ ասացուածք մը գոյութիւն ունի. «little knowledge is a dangerous thing» (քիչ գիտութիւնը վտանգաւոր բան մ'ըն է):

«Ես»ը վարպետ խաբեբայ մ'ըն է, մտքին մէջ տեսակ-տեսակ սուտեր կը յառաջացնէ, որոնք հպարտութեան ութը երեւոյթներն են.

ա- Ես ճշմարտութիւնը գիտեմ, պէտք չունիմ ուրիշ բան կարդալու կամ սորվելու:

բ- Իմ պաշտամունքս ճիշդ պաշտամունքն է, միւս յարանուանութիւնները եւ կրօնքները սատանայական են:

գ- Ես ազնիւ գերդաստանի կը պատկանիմ, ոչ ուրիշներու նման:

դ- Ես գերազոյն ցեղին կը պատկանիմ, միւս բոլոր ցեղերը մեր ստորադասերն են: (Միթէ հպարտ չե՞նք հայ եւ ազգովին առաջին քրիստոնեաները ըլլալով:)

ե- Ես իմ ըրածս գիտեմ եւ զօրաւոր կամք ունիմ, որով ոչ ոք զիս կրնայ տարհամոզել:

զ- Նիւթական բարեկեցիկ դիրք ունիմ, հետեւաբար Աստուած զիս շատ կը սիրէ:

է- Ես պահք կը բռնեմ եւ ծոմ կը պահեմ, կանոնաւոր եկեղեցի կ'երթամ եւ հաղորդութիւն կ'առնեմ:

ը- Գիտեմ, թէ Աստուծոյ շնորհքը իմ վրաս է, քանզի զիս գեղեցիկ եւ զօրաւոր ստեղծեր է:

Մարդ, փոխանակ իր «Ես»ին յօրինած վերոյիշեալ սուտերով անձնական հպարտութիւն կերտելու, իրեն

համար աւելի լաւ կ'ըլլայ, եթէ իր ճշմարիտ էութեան՝ Քրիստոսի ներկայութիւնը փնտռէ: Միայն Քրիստոս իր զօրութեամբ կարող է այրելու եւ անհետացնելու «Ես»ին հպարտութիւնները:

«Լաւ' ց եւս ասո՞նքս պանծացեալս
յանձնն Բէ արդարէ իցեն՝ եւ խորիցեն
զբազումս, զասո՞նքս զայս: ... (Վարդապետ
եւ մատառի ասակը Ղուկաս ԺԸ:10-13)
... Լաւ' մէջ աս արդարացեալ' ի պո՞ն
եւր խնն զնա: Զի ամենայն որ բարձրա-
ցոյցանէ զանձն իւր, խոնարհեացի՛, եւ որ
խոնարհեցոյցանէ՛ զանձն, բարձրացի՛»: (Ղուկաս ԺԸ:9 եւ 14)

«Սա՛ առակն ալ ըսաւ ոմանց, որոնք իրենք իրենց վրայ կը վստահէին թէ արդար են՝ եւ կ'անարգէին ուրիշները. ... (Եւ Յիսուս պատմեց վարդապետին եւ մաքաւորին առակը Ղուկաս ԺԸ:10-13): ... Կը յայտարարեմ ձեզի թէ ասիկա այն միւսէն աւելի արդարացած իջաւ իր տունը, որովհետեւ ո՛վ որ կը բարձրացնէ ինքզինք՝ պիտի խոնարհի, իսկ ո՛վ որ կը խոնարհեցնէ ինքզինք՝ պիտի բարձրանայ»:

Աստուածայայտնութեան ճանապարհին մարդ չորս ազդակներու պէտք ունի, որ ինք պարտ է կերտել:
ա- Աստուածահաճոյ կենցաղ մը - մարդկայնա-կանութիւն (humanitarian).

բ- Գիտութիւն - գիտակցութեան մակարդակի բարձրացում.

գ- Անձնատուութիւն - ձերբազատուիլ աշխարհիկ հետապնդումներէ.

դ- Աստուածապաշտութիւն.

Աստուծոյն խնայողութիւնը մարդուն ամենամեծ պարտականութիւնը ու պատասխանատուութիւնն է: Ընդհանուր առմամբ մարդուն կամքը զինք բռնապետութեան կ'առաջնորդէ: Իսկ, երբ նոյնիսկ իր սիրտը՝ սէրը, զինք Աստուծոյն խնայողութեան առաջնորդէ, իր միտքն ալ զայն կը քաշէ դէպի նիւթապաշտութիւն: Կացութիւնը ինչ որ ալ ըլլայ, սէրը Աստուծոյ ներկայութիւնն է, բայց դժուար է ազատիլ միտքին՝ ցանկութիւններու եւ խորհուրդներու՝ նիւթապաշտութեան թակարդէն: Սէրը, ուրկէ Աստուծոյն խնայողութիւնը կը ծագի, որոշ չափով կը սրբէ մեր մեղքերը:

«Ասան որոյ ասէ՛մ չե՛ս, Խոշտա՛ն լիցի՛ն
ամա մեղի՛ ի՛ր Բաշտա՛մի, քի՛ յո՛յս սիրեալ:
Զի՛ որո՛ւմ շա՛ր Խոշտա՛ցս՝ շա՛ր սիրէ, Ե-
որո՛ւմ սակա՛ս՝ սակա՛ս»: (Ղուկա Է:47)

«Ուստի կը յայտարարեմ քեզի. «Ասոր բազմաթիւ մեղքերը ներուած են, որովհետեւ շատ սիրեց, բայց ան՝ որուն քիչ կը ներուի, անիկա քիչ կը սիրէ»:

Բայց պէտք է մոռնանք թէ Ս. Հոգիի դէմ եղած մեղքերը ներելի չեն: Երբ մարդու միտքին մէջ վատ խորհուրդներ յառաջ կու գան, որոնք ունին իրենց ուրոյն թրթռացումի յաճախականութիւնը, կը քաշեն նման յաճախականութեամբ զօրութիւններ՝ դէպի անձը եւ այդ զօրութիւններն ալ կ'իրականացնեն մեր կեանքի պատահարները: Երբ անձը պատրաստ է իր մէկ վատ խորհուրդէն ծագած արարք մը գործադրելու, արդէն իսկ իրեն համար վատ ճակատագիր մը կերտած կ'ըլլայ: Սակայն, վատ արարքը գործելէ առաջ եթէ միտքը փոխէ եւ ճիշդ հակառակը՝ սէր արտայայտէ, հաւանական է որ ներուի եւ այդ վատ խորհուրդին կերտած ճակատագիրը սրբուի: Իսկ եթէ վատ խորհուրդը իրագործէ, բայց յետոյ զղջայ ու սէր ցոյց

տայ, այդ սէրը իր ճակատագրին իր վրայ բերելիք վատ պատահարներուն ազդեցութիւնը կրնայ մեղմացընել, ապա թէ ոչ անձը ենթակայ կ'ըլլայ իր կերտած ճակատագրին ուժգին հարուածին:

«Սակայն եւ 'ի մտի խոմ մի անխաներ
Դատարոր, եւ 'ի շտեմարանս սենեկաց խոյ
մի անխաներ մեծի. զի Դոշոնէ երկնից
Հասոցանէն զբարբառ խ, եւ որոց Դեւէ
էն պարմէն զբան խ» : (Ժողովող Ժ: 20)

«Միտքիդ մէջ անգամ թագաւորին անէծք մի՛ տար եւ քու ննջարանիդ մէջ մեծերուն անէծք մի՛ տար. Վասն զի երկնքի թռչունը այդ ձայնը կը տանի Ու թեւաւորը խօսքը կը պատմէ»:

«Եւ ասէ՛ր, Դե որ ինչ 'ի մարդոյն ելանէ՛
ա՛յն պիտի զմարդ: Զի 'ի ներշնչո՛ւսդ 'ի
սրբէ՛ մարդկան խորհո՛ւրդէ շարո՛ւթան
ելանէն. շնո՛ւթին, պո՛ւնկո՛ւթին, Գո՛-
ղո՛ւթին, սպանո՛ւթին, աԳա՛հո՛ւթին,
շարո՛ւթին, նենԳո՛ւթին, Գի՛ջո՛ւթին,
շարակնո՛ւթին, ՀայԳոյո՛ւթին, ամբարբա-
ւանո՛ւթին, անշտեմո՛ւթին: Ա՛յս ամե-
նայն շարի՛ն՝ 'ի ներշնչո՛ւսդ ելանէն, եւ
պիտի զմարդ» : (Մարկոս Է: 20-23)

«Նստել ըսաւ. «Ինչ որ կ'ելլէ մարդուն ներսէն, անիկա՛ կը պղծէ մարդը: Որովհետեւ ներսէ՛ն, մարդոց սիրտէ՛ն, կ'ելլեն չար մտածումներ, չնութիւններ, պոռնկութիւններ, սպանութիւններ, գողութիւններ, ագահութիւններ, չարութիւններ, նենգութիւն, ցոփութիւն, չար աչք, ՀայԳոյութիւն, ամբարտաւանութիւն, անմտութիւն: Այս

բոլոր բաները ներսէն կ'ելլեն ու կը պղծեն մարդը»»:

«Իսկ որ Երանէ 'ի Բերանոյ 'ի սրբէ՛ անորի

Գայ, Է- ա՛յն պղծէ պարտ»: (Մարգէն: Ժ: 18)

«Իսկ ինչ որ բերանէն դուրս կ'ելլէ՛ սիրտէն յառաջ կու գայ, եւ անիկա՛ կը պղծէ մարդը»:

Մարդկայնականութիւնը՝ Աստուածահաճոյ կենցաղը, արդիւնքն է բարձր գիտակցութեան եւ է սիրոյ արտայայտութիւն: Ան հոգեւոր ճանապարհին մէջ Աստուածայայտնութեան առաջին քայլն է: Մարդուն հոգին՝ իր ճշմարիտ էութիւնը՝ Քրիստոս կ'ուզէ որ մարդ ինքզինք ճանչնայ, որովհետեւ միայն այն ատեն մարդ կարող կ'ըլլայ տեսնելու աստուծային գեղեցկութիւնը՝ թէ՛ իր մէջ եւ թէ՛ բնութեան, ինչպէս նաեւ կեանքը, սէրը, զօրութիւնը եւ իր միականութիւնը բոլորին հետ: Հոգին կ'ուզէ որ մարդ փնտռէ ակտարանին մէջ գրուած «Բան»ը, որ կը թափանցէ ամէն ինչի մէջ: Մարդ կը կարծէ թէ նիւթը անզգամ է, բայց այս հայեացքը սխալ է: Այսպիսի հայեացք մը խաւարամիտ մարդու ուղեղին մեկնաբանութիւնն է: «Բան»ը՝ ճշմարտութիւնը, կեանք է, որ բազմաթիւ երեւոյթներ ունի: Նիւթական աշխարհը յառաջ եկած է զօրութեան՝ Ս. Հոգիի միջոցաւ, հետեւաբար կեանք ունի: Մարդը, թէ՛ յաւելեալ զօրութեան, որ է իր հոգին, թէ՛ ալ նիւթին միացեալ արտայայտութիւնն է: Ան կարող է իր կամքով զօրութիւնը շարժման անցնել:

Բոլոր տիեզերքը կը կառավարուի ըստ տիեզերական օրէնքներուն:

Օրէնքները, որոնք մեր կեանքի պատահարներուն պատճառները կ'ըլլան եւ որովհետեւ անոնք ալ ստեղծուած են որպէս արդիւնք, չեն ներկայացներ ճշմարտութիւնը, կամ տիեզերական գիտակցութիւնը: Այս օրէնքներն ալ ենթակայ են Աստուծոյ:

Օրէնքները ոչ իմացականութիւն ունին, ոչ կամք եւ ոչ ալ զգացում: Անոնք կը գործեն միայն ըստ օրէնքին սահմանած տուեալներուն: Ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչ՝ թէ՛ բնութիւն եւ թէ՛ ամէն մի անհատ, ենթակայ է այս օրէնքներուն: Եթէ կը փափաքինք զօրութեան օրէնքներուն ներդաշնակութեան, խաղաղութեան, երջանկութեան ազդեցութիւնները վայելել, պարտ ենք մեր անձնական զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւնը բարձրացնել: Խոկումը այս միջոցներէն մին է, որպէսզի մենք կապ կապենք մեր հոլթեան՝ Քրիստոսի հետ, որ մեզի շնորհէ մեր զօրութեան յաճախականութեան որակը բարձրացնելու կարողութիւնը: Խոկումը աղօթքին ամենավեհ եւ լռելեայն ձեւն է (Տես նաեւ գլուխ Ե. «Խոկում»):

«Անկեցէ՛ք էւ Ժաներո՛ւք պի՛ ես եմ

Ասորո՛ւս» : (Սաղմոսաց ԽԵ:11)

«Հանդարտ կեցէ՛ք ու գիտցէ՛ք թէ՛ ես եմ Աստուած» :
(Սաղմոսաց ԽԶ:10)

«Եյլ դո՛ւ յորժամ կայեա՛ս յաղօթս, մո՛տ
'ի տէնեալ ի՞նչ էւ փակեա՛ս պարո՛ւս ի՞նչ, էւ
կա՛ց յաղօթս առ Հայր ի՞նչ Ժաշո՛ւկ, էւ
Հայրն ի՞նչ որ տեսնէ՛ 'ի Ժաշո՛ւկ,
Հասորո՛սցէ ի՛նչ յայրնապէս» : (Մարիէոս Զ:6)

«Իսկ դո՛ւն՝ երբ աղօթես՝ մտի՛ր ներքին սենեակդ, գոցէ՛ դուռդ, եւ աղօթէ՛ Հօրդ՝ որ գաղտնի տեղ կը գտնուի. ու Հայրդ՝ որ կը տեսնէ գաղտնիքը, բացայայտօրէն պիտի հաստուցանէ քեզի»:

Աղօթքը սիրոյ զբօսանքն է: Հոս յարմար է մէջբերել Կ. Պոլսոյ պատրիարքներէն երջանկա-
յիշատակ Շնորհք Արք. Գալուստեանի թարգմանած
«Աստուծոյ կանչը» գիրքին Մայիս 31-ի մասը.

«Լսե, Ես կը պատասխանեմ: Աւելի ժամանակ յատկացուր աղօթքի: Աղօթքը շատ տեսակներ ունի, սակայն ինչ տեսակ ալ ըլլայ, աղօթքը օղակն է որ Հոգին, միտքը եւ սիրտը կը կապէ Աստուծոյ: Մնալես որ, եթէ աղօթքը հաւատքի հայեացք մըն է, Սիրոյ նայուածք մը կամ բառ մըն է, կամ պարզ վստահութեան կեցուածք մըն է, եթէ որեւէ աղերսանք ալ չպարունակէ իր մէջ, այսուհանդերձ անհրաժեշտ ամէն ինչ կը հայթայթուի ու կ'ապահովուի աղօթողին: Որովհետեւ Հոգին, որ օղակուած է Աստուծոյ, միացած է Անոր Հետ, կ'ընդունի Անոր միջոցաւ ամէն բան: Հոգին ալ, երբ մարդկային կերպարանքի մէջ է, պէտք ունի այն բաներու, որոնք կը պատկանին իր բնակարանին-մարմնին»:

Զօրութիւնը կը հոսի ամէն անհատի մէջ, ինչպէս նաեւ բոլոր կենդանի աշխարհի: Երբ մարդ իր առօրեայ գործունէութիւնը կը կատարէ, ժամանակի ընթացքին թէ՛ իր մտային եւ թէ՛ Ֆիզիքական կարողութիւնները կը պակսին, որով անկարող կ'ըլլայ տրամաբանելու կամ բոպէ մը իսկ աշխատութիւնը շարունակելու, նոյնիսկ քունը կ'ընայ անոր գիտակցութիւնը խլել: Որպէսզի ինք իր զօրութիւնը վերագտնէ պարտ է քնանալ: Խորունկ քունի մէջ մարդու միտքը առանց խորհուրդներու է եւ հետեւաբար՝ հանդարտ: Այդ մտային լուծեան մէջ զօրութեան հոսքին ճամբան բաց է եւ մարդ կը ստանայ կենսատու զօրութիւն: Երբ արթննայ կազդուրուած կ'ըլլայ, պատրաստ նոր եռանդով աշխատանքի: Այս բոլորը կ'ըլլայ առանց իր գիտակցութեան: Այդ զօրութիւնը անհրաժեշտ է, թէ՛ մեր ֆիզիքական առողջութեան՝ գոյատեւման եւ թէ՛ մեր գիտակցութեան բարձրացման համար: Ներգործող

զօրութեան որակը կ'որոշէ մեր զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւնը: Զօրութեան հոսքին ընդունակութեան որակը մեզմէ կախեալ է: Խորունկ քունի մէջ զօրութիւնը անգիտակցաբար կը ստանանք, իսկ խոկումին նպատակը զօրութիւնը ստանալը գիտակցօրէն կատարել է: Խոկումը մեր գիտակցութեան մեր հոգիին՝ Քրիստոսի հետ հաղորդուիլն է: Ան հոգեւոր ճանապարհին մէջ յառաջացումի իրականացման միջոցն է: Այս յառաջացման մէջ անձը կ'ողողուի իր մարմինէն դէպի իր միտքը՝ իր խորհուրդները եւ իր զգացումները, բայց միշտ զանոնք առարկայացնելով: Իր միտքէն կը յառաջանայ դէպի իր իմացականութիւնը, նաեւ զայն առարկայացնելով, կը յառաջանայ իր իմացականութենէն դէպի իր էութիւնը՝ Քրիստոս: Վերջին հանգրուանն ալ յառաջացումն է իր հոգիէն դէպի Ս. Հոգիին եւ միացում Աստուծոյ: Ահա՛, աս է Աստուածայայտնութիւնը անձին մէջ: Այս յառաջացման ընթացքին, թէ՛ մարմինը եւ թէ՛ միտքը յառաջացման թէեւ միջոցն են, սակայն եւ այնպէս են նաեւ զօրաւոր արգելքներ: Զօրութիւնը կը հոսի մեր «զօրութեան մարմին»ին մէջ (տես «Մարդակազմութիւն» գլուխը), բայց խորհուրդները կը խափանեն հոսքը: Զօրութեան հոսքին անբաւարարութիւնն ալ շատ մը հիւանդութիւններու պատճառ կ'ըլլայ: Ուրեմն պարտ ենք խորհուրդները դադրեցնել, որպէսզի հոսքին ճամբան բացուի: Երբ զօրութեան որակը բարձրանայ, մեր գիտակցութիւնն ալ կ'աւելնայ եւ կ'ունենանք փորձառական գիտութիւն, որ անհրաժեշտ է ճշմարիտ հաւատքի համար: Նման գիտութիւն մը կը գերազանցէ գիրքերէ սորվուած գիտութիւնը: Վերեւ յիշուած փորձառութիւնն ալ, բարձր որակով զօրութեան մէջ լրիւ մխրճուելու փորձառութիւնն է, որ անձին կու տայ բարձր գիտակցութիւն, բարձր հասկացողութիւն

եւ իմաստութիւն: Մարդու գիտակցութեան յանկարծ ընդարձակումը Աւետարանը կը կոչէ «յափշտակութիւն»: Այդ փորձառութենէն յետոյ հասկացողութիւնը, արարքները, հաւատալիքները, բոլորն ալ կը փոխուին: Մարդ իր «զօրութեան մարմին»ին գիտակից կ'ըլլայ եւ կ'ապրի կենցաղ մը, որուն զօրութիւնը կը բաղկանայ բարձր յաճախականութենէ եւ մարդ այլեւս իր կենցաղը գիտակցաբար կը կերտէ: Մեր երազները, որոնք նաեւ այդ «զօրութեան մարմին»էն կու գան, կը ցոլացնեն մեր զօրութեան որակը եւ հոսքի արգելքները: Հետեւաբար երազահանները կարող են մեր երազները մեկնաբանել որպէս մեր հոգեբանական վիճակը, ինչ որ մենք կերտած ենք անգիտակցաբար: Գիտակից փորձառութիւնը մեր առջեւ հասկացողութեան նոր հորիզոններ կը բանայ:

Որպէսզի այս բոլորը իրականանան, մարդ պարտ է անձնատուր ըլլալ՝ ձերբազատուիլ աշխարհիկ հետապնդումներէ: Անձնատուութեան առաջին քայլը միտքի զսպումն է: Միտքը զսպելէ առաջ կարեւոր է որ անձը միտքին մասին որոշ հասկացողութիւն մը ունենայ:

Մանուկ մը մինչեւ եօթը տարեկան իր կապը պահած է իր էութեան՝ Քրիստոսի հետ: Ճիշդ ասոր համար մանուկ մը ամենեւին սուտ չի խօսիր, եթէ մէկը իրեն սուտ խօսիլ չէ սորվեցուցած: Հետեւաբար կ'ըսենք թէ անոնք անմեղ են: Միթէ Յիսուս ալ չըսա՞ւ.

«Իբրեւ երեւ Յիսուս, բարկացեալ
աստիճանաց եւ ասէ. Թո՛ղ Կոտէ
մանկո՞ւոյդ Գա՛լ առ իս, եւ մե՛ք արգելու՛ն
չդո՞սա. զի այդպիսեացդ է արեւոյտիւն
Լսոյս-Ժոյ»: (Մարկոս Ժ:14)

«Երբ Յիսուս տեսա՝ ընդվզելով ըսաւ անոնց. «Թո՛ղ տուէք այդ մանուկներուն՝ որ գան ինծի՝ եւ մի՛ արգելէք զանոնք՝ որովհետեւ Աստուծոյ թագաւորութիւնը այդպիսիներունն է»»:

Եօթը տարեկանէն մինչեւ 14 տարեկան մանկան միտքը կը կազմուի եւ երբ 14-ին հասնին միտքը լրիւ կազմուած կ'ըլլայ: 14 տարեկանին իմացականութիւնը կը սկսի ձեւ առնել եւ անձն ալ մինչեւ 21 տարեկան լրիւ կազմուած իմացականութեան մը տէր կ'ըլլայ: 21-էն մինչեւ 28 տարեկան անձը իր մարմնին, միտքին եւ իմացականութեան միախմբուած փորձառութիւնը կը վայելէ: 28 տարեկանէն ետք, իր բոլոր փորձառութիւնները կախեալ են իր կերտած գիտակցութեան մակարդակէն եւ ինքնագիտակցութենէն, ինչպէս նաեւ իր կերտած ճակատագրէն: Եթէ կերտած է բարձր գիտակցութիւն, կը վայելէ համապատասխան կենցաղ, հակառակ պարագային դժբախտութիւնը կ'ըլլայ իր ընկերը: Ինք իր մարմնին եւ միտքին թակարդէն բռնուած կ'արգիլէ զօրութեան հոսքը: Մարդու մը ունեցած սովորական գիտակցութիւնը, պայմանաւորուած սահմանափակ գիտակցութիւն մըն է: Այդ պայմանաւորումը իր անհատականութեան՝ «Ես»ին պատճառաւ կերտած կենցաղին հետեւանքն է: Անսահման, առանց պայմանաւորումի գիտակցութիւնը Աստուծոյ ներկայութիւնն է: Պարտ ենք մեր միտքը զսպել եւ անտեսել «Ես»ը:

«Երանի այնոցիկ՝ որ սուրբ էն արդիւնք, զի

նո՛ւա զԼսորո՛ւած րե՛ացեն» : (Մարտիոս Է: 8)

«Երանի՛ անոնց որ սրտով մաքուր են, վասն զի անոնք պիտի տեսնեն Աստուած»:

«Որ խնդրիցէ զանձն իւր ապրեցոյցանել,

կորոսացէ զնա. եւ որ կորոսացէ,

ապրէցոսցէ պնա : » (Ղուկասոս ԺԷ:33)

«Ով որ իր կեանքը կ'ուզէ ապրեցնել՝ պիտի կորսնցնէ զանիկայ եւ ով որ կը կորսնցնէ՝ պիտի ապրեցնէ զանիկայ»:

Մարդկային բարեշրջման ընթացքին մարդուն անհատականութեան ի յայտ գալով ներկայ դարաշրջանը կը սկսի: Ինչպէս Յիսուս իր «Ես»ը անտեսելով անապատին մէջ ըսաւ. «Երթ յետս իմ սատանայ», նմանապէս համայն մարդկութիւնն ալ օր մը պիտի ձերբազատուի իր «Ես»էն, որ պիտի ըլլայ մարդկային բարեշրջման յաջորդ հանգրուանը: Միթէ Աւետարանին մէջ գրուած չէ՞.

«Եւ ըմբռնեալ՝ զվիշապն զառաջին որ է քանաւորեալն էւ ապրանայ, էւ կապեաց պնա Հապա՛ր ամ, էւ ա՛րկ պնա յանդոսնդս դժոխոց էւ փակեաց էւ կնիւա՛ց պնա՝ . . . » : (Յայդնոսքին Ի:2-3)

«Ան բունց վիշապը, այն նախկին օձը՝ որ Չարախօսն ու Սատանան է՝ եւ կապեց զայն հազար տարի: Անդունդը նետեց զայն, գոցեց եւ կնիք դրաւ անոր վրայ, ...»:

Պուտտա ալ ըսած է, թէ «Ես»ը պատրանքային է: «Ես»էն առաջ մարդ բնականօրէն, բայց անգիտակցաբար, Աստուծոյ հետ մէկ էր: Աս է Ադամ եւ Եւայի դրախտին մէջ ըլլալու իմաստը: Իսկ մարդուն «Ես»ին բարեշրջումն ալ անոր անկումն էր: Յաջորդ բարեշրջումէն՝ «Ես»ին անհետացումէն ետք մարդ պիտի վերագտնէ դրախտը եւ դարձեալ Աստուծոյ հետ պիտի ըլլայ, բայց այս անգամ գիտակցաբար:

Խորհիլը եւ խորհուրդները մարդու համար մոլուկիւն մը եղած են: Մարդ արարած պարտ է այս մոլուկեան վերջ տալ: Մարդն ալ կը խորհի, թէ իր

խորհուրդները զինք կը ներկայացնեն եւ չ'ուզեր իր խորհուրդներէն ձեռքազատուիլ: Այս ուղղութեամբ նոյնիսկ աշխարհահռչակ փիլիսոփայ մը ըսած է. «Կը խորհիմ, հետեւաբար եմ»: Կը թուի, թէ համայն մարդկութիւնը մտային հիւանդութենէ մը կը տառապի: Անհատը նկատելով, թէ ինք իր մարմինն է՝ անոր հինգ զգայարանքներուն տուած տուեալներով եւ անոնց յառաջ բերած խորհուրդներով, չի կրնար հասկնալ, թէ ինք իր մարմինը չէ, այլ մարմինն է որ իրն է: Խորհուրդներն ալ թմրեցողիչ դեղի մը նման արգելք կը հանդիսանան որ ինք բարձր գիտակցութիւն եւ ճշգրիտ հասկացողութիւն կերտէ: Խեղճ մարդը, ընդհանուր առմամբ, կարող չէ ինքզինք այս թակարդէն ազատել: Հակառակ փիլիսոփային ըսածին, կարեւորը խորհուրդները չեն, այլ մեր էութիւնը: Պարտ ենք մեր ճշմարիտ էութիւնը՝ Քրիստոս գտնել ներկային մէջ եւ ոչ թէ սպասել մահուան, որպէսզի «փրկութիւն» գտնենք:

Ստեղծագործութիւնը Աստուծոյ ներկայութիւնն է: Միայն մէկ կեանք կայ, որ կ'արտայայտուի զանազան երեւոյթներով՝ իբրեւ բազմատեսակ կեանքեր:

«Լաւ ցնա Յիսուս. Ե՛ւ եմ յարոյթիւն եւ կեանք որ Լաւարայ յիս, Թեպէր եւ մեռանի՝ կեցցէ՛» : (Յովհաննոս ԺԷ:25)

«Յիսուս ըսաւ անոր. «Ե՛ս եմ յարութիւնն ու կեանքը: Ա՛ն որ կը հաւատայ ինծի, թէեւ մեռնի՝ պիտի ապրի»»:

«Լաւ ցնա Յիսուս. Ե՛ւ եմ ճանապարհն՝ եւ ճշմարտութիւն եւ կեանք ո՛չ ո՛ր Գայաւ Լայր՝ եթէ ոչ ինե՛ւ» : (Յովհաննոս ԺԴ:6)

«Յիսուս ըսաւ անոր. «Ե՛ս եմ ճամբան, ճշմարտութիւնն ու կեանքը. ո՛չ մէկը կու գայ Հօրը քով՝ բացի միայն ինձմով»»:

Տիեզերքը ինք իրեն կը գիտակցի մեր միջոցաւ: Աստուած իր ստեղծագործութիւնը կը տեսնէ մեր աչքերով, քանի որ Աստուած մեր մէջն ալ է:

Ստեղծագործութիւնը երկուութեան վրայ հիմնուած է, որով մենք ալ այս կեանքին մէջ ունինք երկու ընթացքներ: Կարող ենք ազատ կամ քով զատելու մեր կեանքին ուղին՝ երկու ընթացքէն մին: Կայ ընթացք մը դէպի դուրս՝ «Ես»ին ստեղծագործութիւնը, բայց նաեւ կայ դէպի ներս ընթացք մը, որ հոգեւոր ճանապարհն է՝ վերադարձ դէպի մեր էութեան: Այս վերադարձը պէտք է մեր կեանքին նպատակը ըլլայ:

Մահը աշխարհիկ կեանքի միակ անխախտելի տուեալն է: Բայց մարդ ունենալով միայն աշխարհիկ կեանքի փորձառութիւն, կ'ապրի այնպէս, թէ բնաւ պիտի չմեռնի: Մարդ արարած իմացականօրէն գիտէ, թէ ինք մահկանացու է եւ օր մը պիտի մեռնի, հետեւաբար մահէն կը վախնայ: Կը թուի, թէ ամէն կեանք ունեցող արարած մահէն կը վախնայ:

«Բայց չե՛ւ ասեմ սիրելեաց իմոց. մի՛
 զարհուրեցի՛ն յայնչանէ որ ապանանէն
 զմարմին, եւ յեղ աշուրիկ ասելի ինչ ո՛չ
 ունիցին ասնել: Ըյլ ցոյցի՛ց չեւ յոմէ
 երկնշիցի՛ն: Երկնշիջի՛ն յայնմանէ՝ որ յեղ
 ապանանելո՛յ ունի իշխանութիւն արկանել
 'ի Գեհէն. այո՛ ասեմ չեւ, յայնմանէ
 եկնշիջի՛ն: Ոչ ապա՛կէն Հինգ Յագ երկոյ
 դանգաց վաճառի, եւ մի՛ 'ի նոցանէ ո՛չ է

մոռացեալ առաջի Աստուծոյ: Այլ յեր' ե-
ամենայն իսկ Հեր Գլխոյ Խոտաւ մի'
երկնշիւ, զի փան պատշաճ յագա լաւ ե-
րո՞ւմ»: (Ղուկաս ԺԲ:4-7)

«Բայց ձեզի՝ իմ բարեկամներուս՝ կ'ըսեմ. Մի՛ վախճաք
անոնցմէ՝ որ կը սպաննեն մարմինը, եւ կարողութիւն
չունին անկէ աւելի բան մը ընելու: Հապա ձեզի ցոյց
տամ թէ որմէ՛ պէտք է վախճաք: Վախցէ՛ք անկէ՝ որ
սպաննելէ ետք իշխանութիւն ունի գեհնէնը նետելու:
Այո՛, կը յայտարարեմ ձեզի՝ անկէ՛ վախցէք: Հինգ
ճնճղուկ երկու դանգի չե՞ն ծախուիր. սակայն անոնցմէ
ո՛չ մէկը մոռցուած է Աստուծոյ առջեւ: Բայց ձեր
գլուխին բոլոր մազերն ալ համրուած են. ուրեմն մի՛
վախճաք, որովհետեւ դուք շատ ճնճղուկներէ աւելի
կ'արժէք»:

«Եւտե՞ր եւ Գնացից եւ՝ ի մէջ սրտ-երաց
մահոռ, ոչ երկեայց ի շարէ զի Դո՛ւ Տեր
ընդ իս ես»: (Սաղմոս ԻԲ:4)

«Թէեւ մահուան շուքի ձորին մէջ ալ պտըտիմ, Չարէն
պիտի չվախնամ, Վասն զի դուն ինծի հետ ես...»:
(Սաղմոս ԻԳ:4)

Վախը անձէն կը խլէ գիտակցաբար ապրելու
կարողութիւնը: Աս է, որ կը կոչենք «խաւարամտու-
թիւն»: Հետեւաբար մարդ իր կեանքի մեծ մասը
անգիտակցաբար կ'ապրի: Իր միտքը փոխանակ
ներկային վրայ կեդրոնացնելու, զբաղ է անցեալի
յուշերով կամ ապագայի ականկալութիւններով: Իսկ
եթէ իր կեանքի ամէն մէկ րոպէն գիտակցաբար ապրի՝
իր միտքը կեդրոնացած միայն ներկային վրայ, այն
ատեն իր մէջ յառաջ կու գայ իր ճշմարիտ էութիւնը
գիտնալու ու գտնելու տենջանքը: Այս տենջանքը կը
կոչուի «Աստուածապաշտութիւն»: Միայն ներկան յաւի-
տենական է: Ճշմարիտ Աստուածապաշտութիւնը անձին

կու տայ իմացականութեան ամբողջովին տարբեր մակարդակ մը, որ իմաստութիւնն է: Պարտ ենք մեր «փոքր» իմացականութիւնը մեկդի թողուլ: Ճշմարիտ Աստուածապաշտութիւնը բոլորովին լուծուիլ է կեանքին մէջ, այն աստիճանի որ, նոյնիսկ անձին անհատականութիւնն անգամ կարեւորութիւն մը չ'ունենար, այլ՝ միայն կեանքը իր բազմազան երեւոյթներով: Այն ատեն կը տեսնենք, թէ աշխարհի մէջ ամէն ինչ «հրաշք» մըն է, ապա թէ ոչ, ոչինչ հրաշք է: Հրաշքը կախեալ է մեր հայեացքէն եւ հասկացողութեան՝ գիտակցութեան մակարդակէն: Հրաշք չէ այն, ինչ որ մենք չենք հասկնար, կամ մեր փորձառութեան սահմաններէն դուրս է: Մինչդեռ բոլոր ստեղծագործութիւնը հրաշք մըն է եւ հրաշքներով լեցուն:

«Իսկ որովհետեւ Հրեայի նշան Հայցեն,

էւ Հեթանոսի իմաստութիւնն ինդրէն» : (Լ.

Արնշապիւս Լ:22)

«որովհետեւ Հրեաները նշան կը պահանջեն՝ եւ Յույները իմաստութիւն կը փնտռեն»:

Անկարելի է, որ մարդ իր խորհուրդներով կամ իր իմացականութեամբ ըմբռնէ եւ հասկնայ իր էութեան ճշմարիտ իմաստը, այլ միայն անձնական փորձառութիւնով, եւ այդ ալ այս կեանքի մէջ եւ ոչ մահէն ետք:

**ԻՆՁ Է ԵՒ ԻՆՉՊԷՆ ԻՐԱԿԱՆԱՅԻՆԷԼ ԱՍՏՈՒԾԱ-
ՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԱՆՁԵՐՈՒՄ ԱԷՁ:**

Քանի որ «գիտակցութիւն»ը Աստուծոյ ներկայութիւնն է, ուրեմն մեր գիտակցութիւնն ալ պէտք է ըլլայ նաեւ Աստուածայայտնութեան բանալին: Ամէն անձ գիտակից է իր զգացումներուն, իր կեանքի պատահարներուն եւ իր խորհուրդներուն, բայց մարդ նաեւ կարելիութիւնը եւ կարողութիւնը ունի գիտակից ըլլալու (being conscious) իր էութեանը: Ի՞նչ կը

նշանակէ գիտակից ըլլալ իր էութեան: Կը նշանակէ փորձառութիւնը ունենալ այն «միջոց»ին՝ Ս. Հոգիին, որ մեզ կը կազմէ եւ մեզ իր մէջ կը պարունակէ: Այս ուղղութեամբ շատ տարբեր տեսակի ուսուցումներ կան: Այն ուսուցումները, որոնք կը յանձնարարեն նպատակի մը հասնիլ, եւ երբ այդ ուսուցման հետեւորդ անձը ըսէ. «Ես փորձառութիւն մը ունեցայ, կամ որոշ տեղ մը հասայ, կամ բանի մը գիտակից եղայ», արդէն իսկ կը յայտարարէ թէ ինք տակաւին երկուութեան (duality) թակարդին մէջն է: Այդ տեսակի մօտեցում, ինք իր մէջ ունի ձախորդութեան հունտը: Երբ գիտակցութիւնը գիտակից կ'ըլլայ ինք իրեն, այն ատեն այլեւս երկուութիւն գոյութիւն չ'ունենար, եւ աս է երանութիւնը: Երբ մարդ կը ջանայ զգացումներով, խորհուրդներով եւ իմացականութեամբ Աստուած գտնել, կամ հասկնալ, միշտ կը ձախողի, որովհետեւ անոնք կը պայմանաւորեն եւ կը սահմանափակեն գիտակցութեան յայտնութեան մակարդակը անձին մէջ: Զարթօնքը, անձին մէջ չպայմանաւորուած գիտակցութեան արտայայտութիւնն է: Երբեմն անհատին կեանքին մէջ ուժգին ցնցում մը (shock) պատճառ կրնայ ըլլալ նման գիտակցութեան մակարդակի փոփոխութեան, որովհետեւ երբեմն ցնցումը անձին անհատականութեան՝ «Ես»ին ազդեցութիւնը կ'անհետացնէ: Առանց «Ես»ի ազդեցութեան գիտակցութեան պայմանաւորումն եւ սահմանափակումն ալ կ'անհետանան: Առանց «Ես»ի ազդեցութեան երկուութեան գաղափարը եւ առարկայականի գիտակցութիւնը կը փոխուի: Ադէտը՝ ցնցումը որքան մեծ ըլլայ, այնքան մեծ պարապութիւն մը կը թողու անձին մէջ: Այս պարապութեան մէջ անձը կը գիտակցի «միջոց»ին՝ Ս. Հոգիին: Երբ ադէտը կ'առարկայացնենք եւ զայն կ'անուանենք, դարձեալ կը ստեղծենք երկուութիւն եւ

չենք կարողանար տեսնել եւ հասկնալ եղածին մեծ խորհուրդը (mystery):

Հայութիւնը ազգովին՝ խմբային, նման վերեւ յիշուած աղէտի՝ ցնցումի մը ենթարկուեցաւ, բայց փոխանակ եղածին խորհուրդը հասկնալու, զայն ցեղասպանութիւն անուանակոչեց, ինքզինք զոհի տեղ դրաւ եւ ողբաց իր ճակատագրին վրայ: Ցնցումը որքան ուժգին ըլլայ, իր պարունակած խորհուրդը, որ իր մէջ պահուած մեզի տրուած դասն է, աւելի կարեւոր եւ մեծ կ'ըլլայ: Այդ աղէտը մեր ազգին տրուած հոգեկան զարթօնքի առիթ մըն էր, որպէսզի ազգը բարձրացնէր իր գիտակցութեան մակարդակը: Բայց ի՞նչ ըրինք. ճիշդ հակառակը: Հատուածական, կուսակցական բաժանումներ, կռուազանութիւն, մարդասպանութիւն եւ նոյնիսկ մեր Ս. Եկեղեցիին երկուքի բաժանումը մեզ մղեց աւելի խոր խաւարամտութեան մէջ: Հետեւաբար այսօր դարձեալ երկրորդ աղէտի մը հետ դէմ-առ-դէմ կը գտնուինք: Արդեօք այս անգամ պիտի սորվինք մեր դասը եւ եղածը օգտագործենք մեր գիտակցութեան մակարդակի բարձրացման համար: Այսօր ունինք ազատ Հայաստան մը, որ ընդհանուր հայութեան համար ի՞նչ կ'ընէ: Պէտք չէ՞, որ ամէն հայ ուր որ ալ ծնած ըլլայ, որ լեզուն որ ալ խօսի, բոլորն ալ Հայաստան հրաւիրէ, ոչ թէ իբր գրօսաշրջիկ, որպէսզի անոնց ծախսած դրամէն օգտուի, այլ հոն բնակելու համար եւ անմիջապէս քաղաքացիութիւն տայ եւ դիւրացնէ գործի ձեռնարկման ձեւակերպութիւնները: Նման արարք մը կը կարօտի բարձր գիտակցութեան, որ անձնասիրութիւնը չ'արտօներ: Ընդհակառակը, ի՞նչ կը տեսնենք: Հոն ծնած քաղաքացիին կ'արտագաղթէ: Կ'ըսուի թէ երկրին հարստութեան մեծ մասը միայն մի քանի ընտանիքին կը պատկանի:

Մեքսիքոյի Ազտեկեան (Aztec) նախաբնիկ ցեղն ալ

եւրոպացիներու կողմէ ցեղասպանութեան ենթարկուած էր, բայց այսօր անոնց հետքը՝ նոյնիսկ մէկ մնացորդն անգամ չկայ: Աս մեծ զարմանք պատճառած է մարդաբաններուն (anthropologists): Կարծէք բոլոր ցեղը մէկ անգամէն անհետացած ըլլար: Ոմանք կ'ենթադրեն, թէ անոնք, ցեղասպանութենէ յետոյ, ազգովին գիտակցութեան մակարդակի բարձրացմամբ միականութեան փորձառութիւնը ունեցած են, ինչ որ Աւետարանը կը կոչէ յափշտակութիւն եւ յօժարաբար աշխարհը թողած են: Ըստ երեւոյթի իրենք օգտագործած են աղէտին ցուցաբերած խորհուրդը:

Անհատական կեանքի մէջ ալ, ընդհանուր առմամբ, հարիւր տարի առաջ հայ հաւաքականութեան ըրածին նոյնը չե՞նք ընել: Մեզի պատահած ամէն վատ պատահարի պատասխանատուութիւնը մենք մեր վրայ չենք առնել եւ մենք զմեզ զոհի տեղ կը դնենք եւ եղածին համար ուրիշները կը մեղադրենք: Այն ինչ որ կը պատահի մեր կեանքին մէջ պէտք է դէմ դնենք, այլ՝ ընդունինք:

«... մի կալ Հակառակ շարին: Ելլ ելլե ո՛վ
աթիցէ ապրակ յաջ Զնօր չո՛ւ՝ դարձո՞ւ նմա
էւ զմէսն» : (Մաթթէոս Ե:38-39)

«... Չարին մի՛ դիմադրել, հապա ո՛վ որ ապտակէ աջ
այտիդ, դարձո՛ւր անոր միւսն ալ»:

Միթէ Յիսուս խաչի ճանապարհին դէմ կեցա՞ւ: Տառապանքը եւ անոր յառաջ բերած զգացումները կը քանդեն «դրախտը»: Եթէ աղէտ մը կը պատահի մեր կեանքին մէջ, մեր տեղը ճիշդ հոն է: Նոյնիսկ այդ քառսին մէջ պարտ ենք կարողանալ տեսնել Ճշմարտութիւնը եւ ընդունիլ զայն: Միթէ Յիսուս չըսաւ.

«Եւ առէ՛ր առ ամենեւին. ելլե ո՛վ կամի

պէնի իմ Գալ, ուրապի՛ պանշն, է- ապէ
պիսաշ իւր Հանապապ, է- եկեացէ՛ պԷիդ
իմ» : (Ղուկաս Թ:23)

«Եւ կ'ըսէր բոլորին. «Եթէ մէկը ուզէ գալ իմ ետեւէս՝
թող ուրանայ ինքզինք, ամէն օր վերցնէ իր խաչը ու
Հետեւի ինծի.» ...»:

Խորհուրդները ինչպէս նաեւ մեր իմացականու-
թիւնը արգելք կը հանդիսանան, որ մեր հոլթեան՝
Քրիստոսի փորձառութիւնը ունենանք: Այդ փորձա-
ռութիւնը կարելի է ձեռք ձգել, միայն երբ խորհուրդ-
ները կը դադրին: Յիսուս այս իրողութիւնը մեզի շատ
լաւ սորվեցուց իր այցելութեամբ Մարթա եւ
Մարիամ՝ երկու քոյրերուն:

Մարթա՛ Մարթա, դու Հոգաս՝ է-
պաշտոմ ինչ պաշտալ էս. Բայց ասո՛ր՝
սակաւ ինչ պիտոյ է. Մարիամ մասն Բարի
ընդունաց, որ ո՛չ Բարձրի ՚ի սմանէ» :
(Ղուկաս Ժ:41-42)

«Մարթա՛, Մարթա՛, դուն շատ բաներու համար կը
մտահոգուիս եւ իրար կ'անցնիս. բայց մէկ բան պէտք
է, ու Մարիամ ընտրեց այդ լաւ բաժինը, որ պիտի
չառնուի իրմէ»:

Մարթա, որ զբաղ էր, կը ներկայացնէ մարդուն
խորհուրդներով զբաղ միտքը: Իսկ Մարիամ, Յիսուսի
ոտքերուն քով նստած, կը ներկայացնէ մարդուն
միտքը առանց բազմազան խորհուրդներու, իր ներքին
Քրիստոսին դարձած: Յիսուս այս իրողութիւնը
սորվեցուց նաեւ լերան քարոզին մէջ:

«Երանի այնոցիկ՝ որ սուրբ էն սրտիւն, պի

նո՛վա պԷսպոսաժ պեացեն» : (Մարկոսի Ե:8)

«Երանի՛ անոնց որ սրտով մաքուր են, վասն զի անոնք

պիտի տեսնեն Աստուած»:

Աւետարանին ըսած մաքուր սիրտը կը ներկայացնէ առանց խորհուրդներու միտքը: Երբ կը կարողանանք միտքը «սրբել», չատ աւելի բարձր իմացականութեան մը տէր կ'ըլլանք, որ իմաստութիւնն է: Մէկդի կը դնենք մեր սահմանափակ իմացականութիւնը: Այդպիսի իմաստութեան գոյութիւնը կը ներկայացնէ չպայմանաւորուած գիտակցութեան մը գործունէութիւնը: Երբ մարդ իր պատրանքային անհատականութեան կը կապուի, զատողութիւն յառաջ կու գայ: Յամայն մարդկութիւնը, կարծէք խմբային կախարդութեան մը ենթակայ, չի կրնար իր «Ես»էն ազատիլ: Յաջորդ փոխաբերութիւնը կը ներկայացնէ մարդկային ներկայ կացութիւնը: Երկար չուան մը, որուն վրայ բազմաթիւ կապեր կան: Ամէն մի կապ ինքզինք կը տեսնէ միայն իբր կապ եւ միւս կապերէն տարբեր, առանց հասկնալու, թէ ինք եւ բոլոր միւս կապերը նոյն չուանն են: Կեանքին նպատակն ալ «կապ»ը քակելն է եւ հասկնալ, թէ «չուան»ն ենք: Կապին քակուիլը «Ես»ին անհետացումն է:

«Զի որ Կամիցի պանշն իւր Կեցո-ցանել,
Կորո-ացէ՛ պնա. Է- որ Կորո-ացէ պանշն
Իւր վաան իմ՝ Կեցո-ացէ՛ պնա»: (Ղուկաս
Թ: 24)

«որովհետեւ ո՛վ որ ուզէ փրկել իր անձը՝ պիտի կորսնցնէ զայն, իսկ ո՛վ որ կորսնցնէ իր անձը՝ ինծի համար, պիտի փրկէ զայն»:

Երբ անձը կը կարողանայ իր անհատականութեան անհետացումը իրականացնել, իր հայեացքն ալ կը փոխուի: Անկէ յետոյ երբ նոյնիսկ այս աշխարհի մէջ ապրի, իրեն համար ամէն ինչ իր արտաքին՝ Փրկիչական աշխարհիկ երեւոյթէն զատ տարբեր

իմաստ (dimension) մը կ'ունենայ: Ուրեմն հոգեւոր ճանապարհը վեր՝ «երկինք» նայիլ չէ, այլ կեանքին ֆիզիքական բնութենէն ամբողջովին տարբեր փորձառութեան մը միջոցն է: Ինք կը տեսնէ ճշմարտութիւնը ամենուրեք, նոյնիսկ փողոցի քարին մէջ: Ըստ Թովմասի Աւետարանին (որ ընդունուած չորս Աւետարաններուն մաս չի կազմեր), Յիսուս Քրիստոս ըսած է. «... Վերցուր քարը եւ զիս հոն կը գտնես» (համար 77): Ամէն ինչ միականութեան փոքր մի մասնիկն է: Երբ մարդ սէր կը յայտնէ իր կողակցին, զաւակին, օտարին, թշնամիին եւ բնութեան՝ բոյսերուն ու անասուններուն, բոլորն ալ ինքնուղղեաց սէր է, որովհետեւ բոլորն ալ նոյն միականութեան՝ ճշմարտութեան անդամներն են: Անշուշտ ասիկա անձնասիրութիւն չի նշանակեր: Որքան որ ալ մարդիկ իրենց կեանքը քառսի վերածեն «միջոցը»՝ Ս. Հոգին չ'ասդուիր: Այս ներքին «միջոցը» փորձառականօրէն գտնելը, Ս. Հոգիի շնորհները ստանալ կը կոչուի: Երբ անձը կը ջանայ այդ ուղղութեամբ ընթանալ, իր կերտած ճակատագիրը եւ ճակատագրին յառաջ բերելիք բոլոր պատահարները՝ իր վճարելիք բոլոր պարտքերը, կը յայտնուին: Ճակատագիրը միշտ կը ջանայ ինքզինք նորոգել: Ճակատագրէն յայտնուած պատահարներուն դէմ դնել կը կասեցնէ անձին հոգեւոր յառաջացումը: Մարդ չերամի նման իր ճակատագիրով՝ իր հիւսած բոժոժով ինքզինք կը բանտարկէ: Մարդն ալ չերամին նման պարտ է իր բոժոժը քանդել, որպէսզի ինք ալ թիթեռնիկի մը նման յայտնուի, քան թէ միայն իբր չերամ մնայ եւ իր բոժոժին մէջ մեռնի: Գիտակցաբար իր ճակատագիրը ընդունիլ եւ ընդունիլ անոնց յառաջ բերած տառապանքը, կ'անհետացնէ «Ես»ը: «Ես»ն ալ վատ ճակատագրին պատճառը չէ⁶: Միթէ Յիսուս ինք անմեղ

ըլլալով հանդերձ, ուրիշներու վատ ճակատագիրները իր վրայ առնելով եւ անոնց յառաջ բերած խաչելութիւնը եւ տառապանքը ընդունելով, ինք Աստուածը մեզի չյայտնե՞ց: Չարչարանքը զանազան երեւոյթներ ունի, ինչպէս հիւանդութիւն, չիրականացած ցանկութիւններ, հոգեկան տառապանք, ֆիզիքական ցաւ ...: Ամէն անձ պարտ է ընդունիլ իր ներկայ կացութիւնը: Ֆիզիքական ցաւէն զատ, չարչարանքը նշան մըն է, թէ անձը կ'ընդիմադրէ իր մէջը գտնուած ներկայ կացութեան, քան թէ զայն ընդունի իբր Աստուծոյ կամքը: Հարկաւ աս ալ նշան է ցած գիտակցութեան մակարդակի մը: Ընդհանուր մարդկութեան կեանքը կը թուի հիմնուած ըլլալ առարկայական գիտակցութեան մը վրայ: Բնագիտութեան գիտունները մեզի կ'ըսեն. «Հիւլէները իրար կը զարնուին»: Ինչպէս հիւլէները իրար կը զարնուին, նմանապէս մարդիկ ալ «իրար կը զարնուին»՝ բախումներ կ'ունենան: Արդեօք մեր գիտակցութեան մակարդակն ալ հիւլէի մը գիտակցութեան մակարդակի՞ն կը համապատասխանէ: Մարդ, ամենաչնչին բանի մը մեծ կարեւորութիւն կու տայ, զայն մատի փաթթոց կ'ընէ եւ մեծ խնդիր կը հանէ: Ան, թէ՛ ինք իրեն եւ թէ՛ ուրիշներու խաղաղութիւնը եւ անդորրութիւնը կը խանգարէ, փոխանակ իր մտային զօրութիւնը բարձր գիտակցութիւն կերտելու համար գործածէ: Կեանքին մէջ միայն մէկ բան կարեւորութիւն ունի, ան ալ գիտակցութիւնն է, որով գիտակցութիւնը Աստուծոյ ներկայութիւնն է: Գիտակցութենէ զատ ամէն ինչ յարաբերական (relative) է: Մեր փոքր առարկայական գիտակցութիւնը կը նմանի վառ մոմի մը՝ մութ սենեակի մը մէջ: Մոմին լոյսով կը կարողանանք տեսնել թէ՛ սենեակը եւ թէ՛ սենեակին մէջի բոլոր առարկաները, որով մոմը մեզի համար մեծապէս

օգտակար է: Հոս մոմը կը ներկայացնէ այն գիտակցութեան մակարդակը, որ մենք բաւարար կը նկատենք մեր ներկայ կեանքը ապրելու համար: Բայց երբ վարագոյրները բանանք, կամ արեւը ծագի եւ սենեակը արեւին լոյսով լեցուի, մոմը այլեւս աւելորդ կ'ըլլայ եւ զայն կը մարենք: Տիեզերական իմացակա- նութիւնը երբ կը պայմանաւորուի մեր ուղեղին յառաջ բերած խորհուրդներով, խաւարամտութեան ճամբան կը բացուի: Աս կը համապատասխանէ վարագոյրը գոցելով արեւին լոյսին խափանումը: Հետեւաբար մարդ արարած ճշմարտութիւնը կը տեսնէ իր մտապատկերացուցած ինքնութեան պրիսմակէն եւ կ'ըլլայ անձնասէր: Այս գիտակցութեան մակարդակը կը համապատասխանէ մոմին սփռած լոյսին, իսկ զարթօնքին տուած գիտակցութեան մակարդակը՝ արեւին լոյսին:

Հետեւեալները, հոգեւոր ճանապարհին մէջ, յաջողութեան չափանիշը կը ներկայացնեն:

ա- Նրբամտութեամբ չափազանց գիտակից ըլլալ բոլոր զգացումներուն՝ թէ՛ Ֆիզիքական եւ թէ՛ զգացական:

բ- Խորհուրդներու, ցանկութիւններու նուազաց- ման քանակը, յաջողութեան չափանիշ մըն է:

գ- Ընդունիլ կեանքի բոլոր պատահարները:

դ- Գիտակից ըլլալ այս իրողութեան, թէ կեանքը մարմինն ամէն մէկ բջիջին մէջն ալ է, հեռու մնալ կեանքին վնասակար բոլոր վատ սովորութիւններէ՝ որկրամոլութիւն, ծխել ...:

Հարկադրիչ (compulsive) խորհուրդներու ողողումը կը կասեցնէ վերեւ յիշուած այդ յառաջացումը, հետեւաբար անձը պարտ է իր միտքի ուղղութիւնը դարձնել խորհուրդներէն դէպի գիտակցութիւն: Երբ անձը կը գիտակցի երկու խորհուրդներու միջեւ

գոյութիւն ունեցող «լուծեան», այդ պահուն կապ մը կրնայ կապել իր էութեան հետ: Աւելի կարեւոր է բազմաթիւ անգամներ նման լուծեան գիտակցիլ, քան թէ լուծեան տեւողութիւնը: Խորհուրդները կը նմանին լիճին ջուրին մակերեսի փոքր ալիքներուն, որոնք արգելք կը հանդիսանան լիճին յատակը տեսնելու: Ջուրը որքան ալ ալեկոծ ըլլայ ինք չ'ազդուիր եւ չի փոխուիր: Անհատին կեանքին մէջ ալ զգացումներ, պատահարներ, ստացուածքներ կու գան ու կ'երթան, մնայուն չեն, բայց կը խափանեն անձին տեսողութիւնը եւ գիտակցութիւնը իր էութեան, որ անփոփոխ է: Կարելի չէ այդ անփոփոխ էութիւնը առարկայականօրէն տեսնել, այլ միայն կարելի է Անոր հետ նոյնանալով Ձայն յայտնաբերել: Երբ ժողովուրդային բարբառով կ'ըսենք «հոգեւոր ճանապարհ», կը կարծենք թէ ընելիք բան մը, երթալիք կամ հասնելիք տեղ մը կայ: Այս ըմբռնումը սխալ է: Եթէ անձը կը խորհի թէ «տեղ» մը պիտի հասնի, անկարելի է որ յաջողի: Շատեր դժգոհ իրենց ներկայ կացութենէն, կը ջանան «հոգեւոր ճանապարհ»ի մը հետեւելով իրենց կացութիւնը փոխել: Աս ալ սխալ է: Կատարեալ վարմունքը ներկայ կացութիւնը՝ այն ինչ որ ալ ըլլայ, ընդունիլն է, քանի որ ան կը ներկայացնէ Աստուծոյ կամքը: Առանց Աստուծոյ կամքին տերեւ մը իսկ չի շարժիր: Ներկայ կացութիւնը չընդունիլ, Աստուծոյ կամքը չընդունիլ է: Ներկան յաւիտենական է եւ անհուն, ինչպէս նաեւ «միջոց»ը, որով անոնք Ս. Հոգին կը ներկայացնեն: «Ջարթօնք» գիրքիս մէջ, Հին Կտակարանէն մէջբերումով, գրած էի, թէ ժամանակը եւ միջոցը Աստուծոյ Հոգիին՝ Ս. Հոգիին հետ միասին Հօրմէն բղխած էին՝ ստեղծագործութեան սկիզբը:

Ինչպէս վերեւ գրուած է, իմացականօրէն կարող ենք գիտնալ թէ ամէն ինչ մէկ է, բայց աս միայն

հաւատալիք մըն է: «Հոգեւոր ճանապարհ»ին մէջ ընելիք կամ երթալիք տեղ չկայ, այլ միայն ըլլալ կայ: Արդեօք քունէն արթննալու համար բան մը կ'ընե՞նք: Ոչ: Պարզապէս, իր պատշաճ ժամանակին, երբ պատրաստ ենք, մեր գիտակցութեան մակարդակը քունի մակարդակէն արթուն մակարդակի կը փոխուի: Աս ալ յափշտակութիւն մըն է: Քնանալու համար ալ, կարելի է ինքզինքնիս պատրաստել, բայց չենք կրնար մենք զմեզ քնացնել: Սակայն քունը յանկարծ մեզմէ կը խլէ մեր գիտակցութիւնը, որով քունը մեզ յափշտակած կ'ըլլայ: Նմանապէս հոգեւոր ճանապարհին մէջ ալ մենք միայն կրնանք զմեզ պատրաստել, իսկ յափշտակուիլը կ'ըլլայ իր պատշաճ ժամանակին՝ ըստ Աստուծոյ կամքին: Երբ այդ բարձր գիտակցութեան տէր ըլլանք, կ'ունենանք նաեւ միականութեան փորձառութիւնը, եւ ահա՛ աս է հաւատքին հիմքը: Աստուած սէր է կ'ըսենք: Հետեւաբար սէրը առանց խորհուրդներու տեսնելն է: Պարտ ենք ուրիշները սիրել, որովհետեւ անոնց մէջ մենք զմեզ պէտք է տեսնենք: Առանց ակնկալութեան եւ պայմանաւորման գիտակցութիւնը կը ներկայացնէ Զարթօնքը, որ է Աստուածայայտնութիւնը:

**Լոյս ճշմարիտ Քրիստոս, արժանաւորեա՛
զհոգի իմ ուրախութեամբ տեսանել զլոյս
փառաց քոյ ի կոչման աւուրն, եւ հանգչել
յուսով բարեաց յօթելանս արդարոց մինչեւ
յօր մեծի գալստեան քո. եւ ողորմեա՛ քո
արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:**

Զի խնդաց ընդ ամենայն զոր ասեաց Տէր, ե-
 խորրակի զսան պղծութեան անձին իւրոյ: Աշի
 թշնամանողի՝ լեզու անիրաւ. յետի՝ որ Հեղուն
 զարին արդար: Սիրո՛ր որ նիւթէ զխորհուրդս
 շարութեան: Որի՛ որ փութան Գործել զշարիս,
 սարակեացին: Բորթո՛ղ զսրութիւն զկայ
 անիրաւ, եւ արկանէ Գրգռութիւն ՚ի մեջ
 Էղջարց:

(Արակաց 6 : 16-19)

Տէրը սա՛ զից Բանը կ'ապէ, Ու անոր Հագիին
 սուղեւ Էօթը Բան Գարշելի Է.- Գոռոզ աշիւեր,
 սրախօս լեզու. Անմեղ արին թափող յետիւր, Անօրէն
 Հնարի նիւթող սիրոյ, Չարութեան Համար շրապելով
 զսպող ոգիւր, Սոսիւր արդաքերող սոսո զկայ. Ու
 Էղջայրներու մեջ կռիւնէր Ժադեցնող մարդ:

ԽՈԿՈՒՄԸ

Մարզանք մը անտարակոյս
Խորհուրդներէ տալու խոյս
Ու տեսնելու Քրիստոսի լոյս,
Աստուած գտնելու միակ յոյս:

Զսպել մարդու միտքը կամշոտ,
Շատերու, արարք մը վարանոտ,
Միշտ յարատեւութեան կարօտ
Եւ անձը պէտք չէ ըլլայ վախկոտ:

Նպատակը պէտք է ըլլայ միակ
Գերազանցել ամէն ինչ Հասարակ,
Կերտել, վճռականութեամբ մը յստակ,
Բարձր գիտակցութեան մակարդակ:

Միակ միջոցը ինքնաճանաչութեան
Համարտովինը անձին իր Էութեան,
Գիտակցիլ է Քրիստոսի ներկայութեան
Իր «տաճարին» մէջ Աստուածութեան:

Վ. Ս.

-Ե-

ԽՈԿՈՒՄ

ԽՈՎՈՒՄ

«Լոյս ի Լուսոյ» գիրքին «Ի՞նչ է Աղօթքը» է. գլխուն մէջ, խոկումին աղօթքին մաս կազմելը (էջ 174) եւ աղօթելու ձեւ մը ըլլալը գրուած է, իսկ յաւելուածական մասին մէջ ալ «Ի՞նչ է Խոկումը» (էջ 465) խորագրեալ գրութիւն մը ներկայացուած է: Ներկայ գրութիւնը կարելի է անոնց շարունակութիւնը նկատել: Յանձնարարելի է նախ զանոնք կարդալ (Տես նաեւ այս գիրքին մէջ էջ 149, 151 եւ 166-167):

Խոկումին նպատակը միտքը կեդրոնացնել եւ խորհուրդներու ողորումը դադրեցնել է: Խաղաղ միտքը, առանց խորհուրդներու միտքը, երբ կը կեդրոնանայ միայն մէկ նպատակի վրայ, այդ նպատակը կ'իրականանայ: Գիտուններ երբ գիտ մը կ'ընեն, այդ գիտը այդ նիւթին վրայ իրենց կատարած երկարատեւ խոկումի հետեւանքն է: Իրենց այդ նիւթին հանգէպ ունեցած հաւատքին եւ յարատեւութեան իբր պարգեւ այդ գիտութիւնը Ս. Հոգիին կողմէ իրենց կը տրուի իբր Իր շնորհներէն մին: Երբ անձին մտային կեդրոնացումը իր ներքին Քրիստոսին վրայ կ'ըլլայ բացարձակ Աստուածայայտնութեան տենչանքով, անձն ալ այդ ողորութեամբ կը յաջողի:

Հետեւեալ մէջբերումը «Առաւօտեան ժամերգութեան» վերջաւորութեան «Նորաստեղծեալ» երգին վերջին տունն է: Քանի խոկումը կարեւոր է «Զարթօնք»ին համար, հոս, յարմար է այս մէջբերումին կարճ մեկնաբանութիւնը ներկայացնել:

Սիօսի՛ որդիք, զարթիք, հարսին լուսոյ սուք
աւետիք. եթէ փեսայն քո յարուցեալ՝ յաղթեաց
մահու իշխանութեամբ. դայ պսակէ գրեզ փառօք,
էլ ընդ առաջ պճնեալ զարդուք. երգեա՛ երգ նոր
յարուցելոյն, ննջեցելոյ կենաց պտղոյն:

«Միօնի որդիք»ը կը նշանակէ Աստուծոյ որդիները, այսինքն մենք՝ համայն մարդկութիւնը, որովհետեւ Միօնը «Վերին Երուսաղէմ»ն է: «Զարթիք» արթնցէք կը նշանակէ, այն «Զարթօնք»ը՝ գիտակցութեան մակարդակի բարձրացումը, որուն մասին այս գիրքին մէջ բազմիցս ակնարկուած է: «Հարսին լուսոյ տուք աւետիք»․ մեր կեանքին նպատակը Աստուծոյ միանալն է, որ կը կոչուի անձին մէջ Աստուածայայտնութիւն: Ուրեմն մենք Լոյսին, որ մեր ներքին Քրիստոսը կը ներկայացնէ, հարսերն ենք: Ինչպէս պսակի արարողութեամբ հարս եւ փեսայ կը միանան եւ մէկ հոգի եւ մէկ մարմին կ'ըլլան, որ միականութիւնը կը ներկայացնէ, մենք ալ պարտ ենք միականութիւնը յայտնաբերել, հարսի մը նման միանալով փեսային՝ Քրիստոսին: Ուրեմն մեզի՝ Լոյսին հարսերուն է որ աւետիսը՝ բարի լուրը կը տրուի: Իսկ ի՞նչ է բարի լուրը. Փեսային գալը եւ մեզ փառքով պսակելը: «Եթէ փեսայն քո յարուցեալ՝ յաղթեաց մահու իշխանութեամբ»ը ակնարկ է Յիսուսի խաչելութեան եւ յարութեան, ինչպէս նաեւ մեր ներքին Քրիստոսին, որ կը քնանայ: Յիսուս մեռցուեցաւ անձնասէրներու կողմէ, որոնք չուզեցին իրենց կենցաղին փոխուիլը՝ այն ինչ որ Յիսուս կը քարոզէր: Նմանապէս մեր անձերուն մէջ ալ մեր «Ես»երուն հետեւանք Քրիստոս կը ննջէ: Մենք ալ Քրիստոս խաչած եւ մահուան դատապարտած ենք: Բայց Ան յարութիւն պիտի առնէ: Մեր մէջն ալ Քրիստոս պէտք է Իր քունէն արթննայ՝ յարութիւն առնէ: Յիսուս Գալիլեայի ծովուն վրայի դէպքով այս իրողութիւնը մեզի լաւ սորվեցուց: Ինք նաւուն մէջ կը քնանար: Երբ փոթորիկ ելաւ, ինք արթննալով հանդարտեցուց հովն ու ծովը: Եթէ փեսան՝ Քրիստոս արթննայ, «գայ պսակէ գքեզ փառօք»՝ միանալով Քրիստոսի, Իր փառքով անձին մէջ

Աստուածայայտնութիւնն ալ կ'իրականանայ: Հարսը՝ մենք, պէտք է այս պսակադրութեան համար պատրաստ ըլլանք: Հետեւաբար կը յանձնարարուի. «Ել ընդ առաջ պճնեալ զարդուք»: Նախ պարտ ենք մենք զմեզ պատրաստել այս միացումին: Հարս մը երբ իր հարսանիքին պիտի երթայ, ինք միայն անհրաժեշտ երկու բան պէտք է ընէ եւ ուրիշ ոչինչ: Նախ ինք պէտք է իր հաւանութիւնը տայ, թէ այդ փեսային հետ է որ կ'ուզէ ամուսնանալ, ինչ որ համապատասխան է անձին Աստուծոյ միանալու տենչանքին: Երկրորդն ալ հարսանիքի օրուան համար պէտք է ինքզինք զարդարէ: «Պճնեալ զարդուք»ն ալ անձին մէջ Աստուածայայտնութեան համար անհրաժեշտ ինքնազարդարումն է: Հետեւաբար մարդ ինքզինք պէտք է զարդարէ այն բոլոր յատկութիւններով, որ ներկայացուած է այս գիրքին «Տիեզերական Օրէնքները» խորագրեալ գլխու վերջաւորութեան: «Երգեա՛ երգ նոր յարուցելոյն»ն ալ անձի կենցաղին ամբողջովին փոխուելու անհրաժեշտութիւնն է: Մեր ապրած կեանքը մեր երգած երգն է: «Նոր երգ երգէ՛ն» կը նշանակէ կենցաղի փոփոխութիւն եւ երգը կ'երգուի «Յարուցեալ»ին, որ կը նշանակէ այդ նոր կենցաղին Աստուածահաճոյ ըլլալը: Յարուցեալը հարկաւ Քրիստոս է եւ ինք մարդուն՝ «ննջեցելոց», կեանքի պտուղն է: Քանի որ մարդը հոգեկան քունի մէջ է, հետեւաբար Քրիստոս ալ «ննջեցելոց»՝ քնացողներուն կեանքի պտուղն է, այսինքն «Զարթօնք»ի միջոցը:

Խոկումը, Աստուածայայտնութիւնը որպէսզի անձին մէջ իրականանայ, վերոյիշեալ երկու անհրաժեշտ ազդակներուն՝ տենչանքին եւ ինքնապատրաստութեան վերջին հանգրուանն է: Ան հարսին, իր հարսանիքին օրը, եկեղեցիէն ներս մուտքը կը ներկայացնէ եւ յառաջացումը դէպի Ս. Խորան: Ան

Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան եւ հաղորդութեան միջոցն է: Ան աղօթքին ամենավեհ ձեւն է:

«Լանխեյէ՛՛ իւ թաներո՛ւ-՛ զի իս իս իս

Լադոսա՛»: (Սաղմոսաց ԽԷ:11)

«Հանդարտ կեցէ՛ք ու գիտցէ՛ք թէ՛ ես եմ Աստուած»: (Սաղմոսաց ԽԶ:10)

«Ելլ դո՛ւ յորժամ կայելս յաղօթս, մո՛ւտ
'ի տէնեակ ի՞նչ է փակեա՛լ զդո՛ւրս ի՞նչ, իս
կա՛յ յաղօթս աս Հայր ի՞նչ թա՛շուկ, իս
Հայրն ի՞նչ որ տեսնէ 'ի թա՛շուկ,
Հադոսացէ ի՛նչ յայրնապէս»: (Մադրէոս Զ:6)

«Իսկ դո՛ւն՝ երբ աղօթես՝ մտի՛ր ներքին սենեակդ, գոց՛ դուռդ, եւ աղօթէ՛ Հօրդ՝ որ գաղտնի տեղ կը գտնուի. ու Հայրդ՝ որ կը տեսնէ գաղտնիքը, բացայայտօրէն պիտի հասուցանէ քեզի»:

Ընդհանուր առմամբ երբ կ'աղօթենք, Աստուծոյ հետ կը խօսինք, բայց դժբախտաբար, աղօթքի ատեն մենք միշտ կը խօսինք եւ Աստուած մտիկ չենք ընէր: Աղօթքին 90%-էն աւելին վախի եւ ազահութեան արտայայտութիւններ են: Լաւ է որ Աստուծոյ ներկայացուած մեր խնդրանքները մեծամասնութեամբ չեն իրականանար, որովհետեւ եթէ իրականանան մեզի աւելի վնասակար պիտի ըլլան, քան թէ օգտակար: Մեր միտքերը անպէտ իղձերու եւ ցանկութիւններու աղմուկով լեցուն են:

«Աղօթքը խնդրանք չէ: Ան հոգիին կարօտն է»: (Կանտի)

Խոկումը, որ կ'ըլլայ լռութեան մէջ, աղօթք է՝ Աստուծոյ հետ խօսակցութիւն, բայց փոխանակ մեր խօսելուն, Աստուծոյ խօսքը՝ «Բան»ը մտիկ ընէ ինչ է: Երբ շատ աղմուկ կայ, դժուար է Աստուծոյ «Բան»ը լսել: Մեր բազում խորհուրդները «աղմուկ» են, որոնք մեր

ուշադրութիւնը կը գրաւեն եւ արգելք կը հանդիսանան որ «չլսենք» Աստուած: Անոնք նաեւ կը խափանեն մեր տեսողութիւնը, որպէսզի «չտեսնենք» Իր ներկայութիւնը: Խոկումի պարագային համբերութիւնը եւ յարատեւութիւնը շատ կարեւոր են, որովհետեւ անոնք կը ցոլացնեն տենչանքին որակը եւ հաւատքին հաստատամտութիւնը: Ան ինչ որ մեզի պիտոյ է ու օգտակար եւ մենք արժանի ենք ստանալու, արդէն ինքնաբերաբար Աստուած մեզի կը հայթայթէ: Մարդ կարողութիւնը ունի իրականացնելու այն ինչ որ ինք կը փափաքի, թէ՛ Ֆիզիքական-առարկայական ցանկութիւնները եւ թէ՛ աւելի կարեւորը, մարդ կարողութիւնը ունի ստեղծելու իր անձին մէջ աւելի բարձր գիտակցութեան տէր անհատ մը:

Մարդ իր հիմնական բնոյթէն խախտած է: Առաջին հերթին պէտք է անտեսէ իր «Ես»ը:

Մարդ կը ջանայ պահել եւ պաշտպանել իր սահմանափակ էութիւնը եւ կը թուի լուր անգամ չունենալ, թէ ինք անսահման էութիւն մը ունի: Իր իմացականութիւնը եւ միտքը զինք տարամերժ (exclusive) կ'ընեն՝ քան թէ միջառեալ (inclusive): Աս է որ կը ստեղծէ երկուութիւնը: Այս կեանքը յառաջդիմութեան միջոց մըն է դէպի բարելաւում: Հետեւաբար կեանքի մէջ ամէն ինչ օգտակար է: Յաջողութիւնը, որեւէ մարդի մէջ, միայն փափաքելով չ'իրականանար: Անձը պէտք է այդ փափաքին իրականացման արժանի ըլլայ: Յաջողութիւն եւ ձախորդութիւն՝ երկուքն ալ ընկերութեան կողմէ մեզի «ներարկուած» գաղափարներ են: Աշխարհի վրայ ոչինչ կը գերազանցէ կեանքին: Պարզապէս ողջ ըլլալ ամենամեծ յաջողութիւնն է: Մարդ իր կեանքը անկարեւոր բաներու համար անձկութեամբ կ'անցնէ, հետեւաբար կը տառապի: Ան կ'անտեսէ իր Ստեղծիչին կեանքը, որ իր կեանքն է

նաեւ: Խոկումը, հոգեւոր ճանապարհին վերջին հանգրուանը, ինքուղղեաց է, այսինքն, անձին իր ճշմարիտ էութեան՝ Քրիստոսի վրայ մտային կեդրոնացումն է: Ան ներքին կեանքի վրայ կեդրոնացումն է, քան թէ արտաքին կեանքի վրայ: Այս վերջինը պատրանքային է: Խոկումը առանց մտացրութեան (distraction) բոլորը սիրեցն է: Վերոյիշեալ ներքին կեդրոնացումը, ուղղութիւն մը չէ, այլ անդրադարձ մը: Այն ինչ որ մարդ իր յիշողութեան մէջ ունի բոլորն ալ սահմանափակ են, հետեւաբար Աստուած չեն ներկայացներ: Մարդ չի կրնար Աստուած գտնել սահմանափակ միջոցառումներով՝ հաւատալիքներ ... եւայլն: Միակ անսահմանափակը «ոչինչութիւն»ն է: Միտքը միշտ պատճառ մը կը գտնէ թէ ինչո՞ւ մարդուն համար անկարելի է Աստուած գտնել: Երբ մարդ իր հոգեւոր ճանապարհին մէջ կը յաջողի որոշ սահմանափակում մը գերազանցել, իր առջեւ բազմաթիւ նոր սահմանափակումներ կ'ելլեն: Ժիշդ այս պատճառով միտքը խորհելով կամ տրամաբանելով կարող չէ մեզի մեր ճշմարիտ էութեան հասցնել:

Նկատի առնելով որ մեր մարմինները Աստուծոյ տաճարներ են, պարտ ենք լաւ խնամել տաճարը՝ մեր մարմինը: Քանի որ Աստուած այդ տաճարին՝ մեր մէջ է, ուրեմն ամէն ինչ որ մեր փորձառութեան մէջ է, որ կը կարծենք թէ մեզմէ դուրս կը պատահի, բոլորն ալ մեր մէջ է որ կը պատահի: Ուրեմն խոկումի ատեն պարտ ենք անտեսել արտաքինը եւ կեդրոնանալ ներքինին վրայ: Այս ուղղութեամբ յարմար կը նկատուի աչքերը գոցել, որպէսզի դուրսի պատահարները միտքը չգրաւեն: Միթէ մեր մանկութեան օրերէն մեզի չսորվեցուցի՞ն աղօթքի միջոցին աչքերը փակել եւ երկու ձեռքերը իրար միացուցած գլուխը վար ծռել: Գլուխը վար ծռել հեզութեան եւ խոնարհութեան

նշան է: Աղօթքը Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան մէջ
 մտնել, հետեւաբար իր հետ հաղորդուել է: Երբ
 Աստուծոյ հետ կ'ըլլանք, երկուութիւնը այլեւս գոյու-
 թիւն չ'ունենար եւ կ'ըլլայ մէկ: Երկու ձեռքերը իրար
 միացած՝ մէկ եղած, կը ներկայացնէ այդ միականու-
 թիւնը: Խոկումի միջոցին աչքերը գոցելէ զատ անձը
 նաեւ պէտք է նստի հանգիստ տեղ մը, որպէսզի
 Ֆիզիքական անհանգստութիւնն ալ միտքը չխանգարէ:
 Ինչպէս վերեւ գրուած է, խոկումը Աստուած մտիկ
 ընել է, հետեւաբար նպատակը Զինք «իմանալ, տեսնել»՝
 իր յայտնութեան փորձառութիւնը ունենալ է: Երբ
 պատրաստ ենք բան մը ստանալու, փոխանակ երկու
 ձեռքերը միացուցած աղօթելու, աւելի յարմար կը
 թուի երկու ականքները վեր դարձուցած աղօթել՝ խոկալ:
 Խոկումը համբերութեամբ եւ յարատեւութեամբ
 մտքին գործունէութիւնը կամաց-կամաց դադրեցնելն
 է: Երբ միտքը «սրբուի»՝ խորհուրդները դադրին, նախ
 իմաստութիւնը՝ Աստուածային իմացականութիւնը կը
 յայտնուի: Անձը կը յափշտակուի իր ներկայ գիտակ-
 ցութեան մակարդակէն աւելի բարձր գիտակցութեան
 մակարդակի մը եւ կը տեսնէ, կը հասկնայ ճշմարտու-
 թիւնը միականութեան, թէ ամէն ինչ մէկ է եւ անհուն
 երանութեան մը մէջ ինքզինք՝ իր անհատականու-
 թիւնը կը կորսնցնէ: Ան կը հասկնայ թէ իր առօրեայ
 գիտակցութեան մակարդակն ալ երազի մակարդակ
 մըն է: Ճշմարիտ խոկումը ամբողջ կեանք մըն է եւ ոչ
 թէ միայն ժամ մը ոտքերը ծալած նստիլ: Այս
 վերջինը, վերեւ յիշուած կարեւոր մտային մարզան-
 քին Ֆիզիքական միջոցառումն է: Բայց բուն խոկումը
 Կեանքին հոսանքին հետ ապրիլն է առանց զայն
 փոխելու: Մարդ արարած ընդհանրապէս կը ջանայ իր
 միջավայրը եւ իր անմիջական կեանքի պարագաները
 փոխել եւ զանոնք իր կամքին եւ ցանկութիւններուն

յարմարցնել: Այս ուղղութեամբ ալ կը պայքարի: Աս ալ, ըստ իր անհատականութեան՝ «Ես»ին փափաքին համաձայն ապրիլն է: Իսկ իր ճշմարիտ էութեան՝ ըստ Քրիստոսի փափաքին ապրիլը՝ ընդունիլն է այն ինչ որ կեանքը իրեն կը ներկայացնէ: Աս ալ գիտակցաբար ապրիլն է: Միթէ Յիսուս գիտակից իր խաչելութեանը, յօժարակամ չընդունէ՞ց Աստուծոյ կամքը՝ այն ինչ որ կեանքը իրեն ներկայացուց: Այն ատեն մարդ կը հասկնայ բուն խոկումին ինչ ըլլալը: Իր ամբողջ կեանքը կ'ըլլայ աղօթքի արտայայտութիւն մը:

Ամէն անձ ծնած է Աստուածայայտնութեան հունտով՝ անհատականութիւնով մը: Անասունները այս հունտը հունին, հետեւաբար կարող չեն Աստուածայայտնութիւնը իրականացնել: Որպէսզի հունտը ծլի եւ ծառ ըլլայ ինք պէտք է մեռնի: Հունտը չմեռած ծառը գոյութիւն չի կրնար ունենալ: Մենք չենք ուզեր հունտը կորսնցնել եւ զայն իբր հունտ կը պահենք: Հունտն ալ կը հիննայ եւ օր մը կը մեռնի: Անոնք, որոնք մահէ ետք կը խորհին «երկինք» երթալ, կը ցանեն հունտ մը, որ մեռած է: Այդ հունտը ամենեւին ծառ չ'ըլլար: Չենք կրնար, թէ՛ հունտը պահել եւ թէ՛ ծառը ունենալ: Մինչեւ հունտը ծառ ըլլայ, բոլոր ընթացք մը կայ որուն միջոցին անպէտ խոտերը կրնան խեղդել ծառին աճումը, հետեւաբար ընթացքը խնամքի կը կարօտի: Խնամքին մաս կը կազմէ անպէտ խոտերը արմատախիլ ընել: Աս կը ներկայացնէ անձին մէջի եօթը մահացու մեղքերը արմատախիլ ընել: Մեր խորհուրդներն ալ կը ներկայացնեն անպէտ խոտերը, որ պարտ ենք արմատախիլ ընել, դադրեցնել: Ահա՛ աս է «խոկումի մարզանքին» նպատակը: Խնամքին մաս կը կազմէ նաեւ ջրել եւ արեւին լոյսին ենթարկել, ինչ որ առաքինութիւններ կերտելն է: Դժբախտաբար մարդ տակաւին չէ կարողացած ինքզինք ձերբազատել եօթը

մահացու մեղքերէն: Նոյն անպէտ խոսերն են որ դարերէ ի վեր կը խափանեն մարդուն հոգեւոր յառաջացումը: Ան որ մեր կեանքին պատճառն է, նաեւ է մեր մահուան պատճառը: Երբ Ս. Հոգիի զօրութիւնը մարմինէն քաշուի, մարդն ալ իր անհատականութիւնը, իր միտքը, իր իմացականութիւնը եւ իր մարմինը, այն բոլորը որ իրեն համար ամենաշատ կարեւորութիւնը ունին, մահուամբ կը կորսնցնէ: Այլազան ուսուցումներ մեզի բազմաթիւ տեղեկութիւններ կու տան եւ կարող են նոյնիսկ մեզ հանճարներ դարձնել, բայց մեզի ոեւէ մէկը չի կրնար սորվեցնել Աստուածապաշտ ըլլալ: Մարդ հանգիստը բնաւ պիտի չգտնէ մինչեւ որ իր մէջ Քրիստոսի կամքը, յայտնութիւնը չիրականանայ: Ահա՛ աս է «Քրիստոսի վերստին գալուստը»: Յիսուսին սորվեցուցածին նպատակը, որ յառաջիկային քրիստոնէական կրօնքի վերածուեցաւ, անհատը առաջնորդել է վերոյիշեալ Քրիստոսի յայտնութեան իրականացման: Բայց մարդիկ զայն զգացական երեւակայութեան մը վերածած են, որ զգացական գետնի վրայ ըլլալով, իրենց մտքին վրայ շատ աւելի զօրաւոր ազդեցութիւն մը ունի: Ի՞նչ էր Յիսուսին նպատակը, երբ Ինք ջուրին վրայ քալեց: Ինչո՞ւ Պետրոս չյաջողեցաւ եւ ի՞նչ է անոր ձախորդութեան իմաստը: Զուրը մարդուն զգացումները կը ներկայացնէ: Ուրեմն այս արարքով Յիսուս մեզի ցոյց կու տար, թէ պարտ ենք մեր զգացումներուն տիրապետել եւ զանոնք զսպել: Պետրոս հով ու ալիք տեսաւ եւ վախցաւ, ցոյց տալով թէ ինք իր զգացումներուն վրայ իշխանութիւն չունէր: Մարդուն միտքն ալ իր փորձառութեան մէջ չեղած հաւատալիքներով աւելի վտանգաւոր կ'ըլլայ թէ՛ ինք իրեն եւ թէ՛ ուրիշներուն: Աշխարհը կը տեսնենք հատուկօր (fragmented) ձեւով եւ երկուութեան գաղափարով: Թէ՛

մարմինը եւ թէ՛ միտքը ենթակայ են երկուութեան հաճելի կամ վատ, անբաղձալի ազդեցութիւններուն: Խոկումին նպատակը գերազանցել է այս երկուութեան գաղափարը: Խոկումը կեանքին ակին հետ նոյնանալու միջոցն է:

Մարդ իր բոլոր փորձառութիւնները կ'ունենայ իր ջղային դրութեան միջոցաւ: Մարմնի փորձառութիւններուն տեղեկութիւնը ուղեղին կը հասնի ողնայարի լարի (spinal chord) միջոցաւ: Ողնայարը կը խորհրդանշէ տիեզերքի առանցքը (axis), որովհետեւ մարդ տիեզերքը գիտէ ըստ իր ողնայարի արտօնած փորձառութեամբ: Հետեւաբար իր ողնայարի գործունէութեան վրայ հմտութիւն եւ իշխանութիւն կերտել անհրաժեշտ ըլլալ կը թուի: Խոկումը նաեւ այս միջոցառումն է: Ինչպէս այս գիրքին «Մարդակազմութիւն» խորագրեալ գլխուն մէջ գրուած է, Ս. Հոգիի կենսատու գորութիւնը կը հոսի անձին մէջ ողնայարի ուղեւթեամբ: Մեզի միայն կը վիճակի գորութեան հոսքին արգելքները վերցնել:

Արգելքները վերցնելը բազմաթիւ անգամ մատնանշուած է այս գիրքին ամէն մի գլխուն մէջ: Որպէս ամփոփում բաւ է հոս մատնանշել հետեւեալները՝ մահացու մեղքերէ ձերբազատուիլ, բոլոր առաքինութիւնները կերտել եւ խորհուրդները դադրեցնել: Այս վերջինը շատ դժուար է, որովհետեւ ինչպէս այլուր գրուած է, կը թուի թէ մարդ իր խորհուրդներուն մոլին եղած է: Խոկումին ամենամեծ նպատակն ալ այս խորհուրդները դադրեցնելն է: Ուրեմն ինչպէս առաջուց գրուած է, անձը պարտ է հանգիստ տեղ մը նստած, աչքերն ալ փակ, միտքը կեդրոնացնել իր ներքին կեանքի ակին վրայ: Ինչպէ՞ս ընել այս կեդրոնացումը: Շնչառութիւնը անհրաժեշտ է կեանքի տեւողութեանը համար, որով անձին համար բաւ է

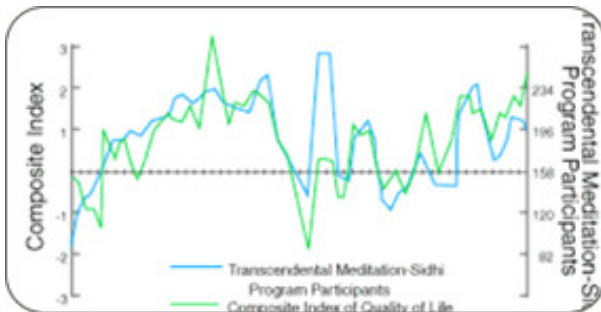
կեդրոնանալ իր բնական շնչառութեան վրայ: Նպատակը իրականութեան մէջ անհետացնել է բոլոր խորհուրդները: Շնչառութիւնը նաեւ կ'ըլլայ ներկային մէջ, հետեւաբար ինք ալ կեդրոնացած կ'ըլլայ ներկային վրայ, որ յաւիտենական է: Անտարակոյս շատ մը խորհուրդներ պիտի գրաւեն իր միտքը, անձը պէտք չէ յուսահատի: Ինք պարզապէս կրնայ խորհուրդները առարկայացնել եւ իր միտքը կեդրոնացնել երկու խորհուրդներու միջեւ գտնուող կարճ «լուռ» ժամանակամիջոցին վրայ: Կամ երբ կ'անդրադառնայ իր ուշադրութեան շեղումին, զայն գիտակցաբար կը վերադարձընէ իր շնչառութեան: Խոկումի պահուն շնչառութեան վրայ կեդրոնացումը ինքնին մասնաւոր յատկութիւն մը չունի: Ան, մտքին ներկային վրայ կեդրոնացման համար, միայն միջոց մըն է, քանի որ շնչառութիւնը կը կատարենք ներկային մէջ: Ներկայի վրայ կեդրոնացումն ալ խորհուրդներու ողողումը դադրեցնելու միջոցն է, որովհետեւ խորհուրդները բոլորն ալ կը ծագին անցեալի յուշերէն, կամ ապագայի ակնկալութիւններէն: Ասոր յաջողութիւնը երկարատեւ յարատեւութեան եւ համբերութեան կը կարօտի: Ան ամբողջ կեանքի մը տեւողութեան ստանձուելիք արարք մըն է: Կարելի է սկսիլ միայն օրական 20 վայրկեանով եւ ըստ պատշաճի եւ կարողութեան աւելի երկարել: Իսկ եթէ անձը ինքզինք չէ պատրաստած, պէտք չէ խոկայ: Հարսը չպատրաստուած հարսնիքի չ'երթար, իսկ եթէ երթայ խայտառակ կ'ըլլայ: Փեսան չի ներկայանար: Առանց պատրաստութեան խոկումն ալ անձին աւելի վնաս կրնայ հասցնել քան թէ օգուտ:

Խոկումը պարտ ենք իրագործել մեր առօրեայ կեանքի մէջ ալ: Մարդ արարած իր գործունէութեան 90%-ը անգիտակցաբար կը գործէ: Երբ գործ մը կ'ընենք մեր միտքը աւելի կեդրոնացած է անոր

արդիւնքին վրայ, քան թէ ներկայ արարքին վրայ: Արդիւնքը ապագային կը պատկանի: Կարեւորը ներկային վրայ կեդրոնանալ եւ ներկայ արարքը լաւագոյնս կատարելն է: Արդիւնքը Աստուծոյ կը պատկանի: Երբ խորհուրդը արարքին արդիւնքին վրայ կը կեդրոնանայ, այդ ցոյց կու տայ, թէ մենք այդ արդիւնքին կապուած ենք եւ զայն մերը կը համարենք: Ներկայ արարքն ալ Աստուծոյ կենսատու զօրութեան կը պարտինք: Հետեւաբար, երբ ներկային վրայ կը կեդրոնանանք, մեր ներքին Քրիստոսին վրայ եւ յաւիտենականութեան վրայ կեդրոնացած կ'ըլլանք: Ներկան Աստուծոյ ներկայութիւնն է, որովհետեւ միայն Աստուած ու ներկան յաւիտենական են: Նման հայեացք եւ կենցաղ մեր այս աշխարհիկ կեանքին բոլոր օրերը կը վերածեն շարունակական խոկումի պահի մը:

Խոկումին նպատակը միտքը զսպելով Քրիստոսի հետ հաղորդուիլն է: Զսպուած միտքը խորհուրդներէ եւ զգացումներէ՝ յուզումներէ սրբուած՝ «սրբացած» կ'ըլլայ, հետեւաբար «Ես»ը իր եօթը մահացու մեղքերով չի կրնար խափանել զօրութեան հոսքը անհատէն ներս: Այս հիման վրայ, յաջող խոկումն ալ, թրթռացումը բարձր յաճախականութեամբ զօրութիւն կը սփռէ թէ՛ անձին մէջ եւ թէ՛ անձէն դէպի դուրս: Յստակօրէն փաստուած է, թէ անհատի մը իր միջավայրին մէջ սփռած զօրութիւնը եւ գիտակցութիւնը ազդեցութիւն ունին հանրային հաւաքական զօրութեան եւ գիտակցութեան վրայ: Հետեւաբար երբ խմբակներ կը խոկան ընկերութեան բարեւալման համար, այդ պարապ արարք մը չէ, այլ ան ընդհանուր ընկերութեան վրայ դրական ազդեցութիւն ունի: 1980-ներու Հրեա-Լիբանանեան պատերազմի միջոցին այս ուղղութեամբ մասնաւոր հետազոտութիւն տեղի

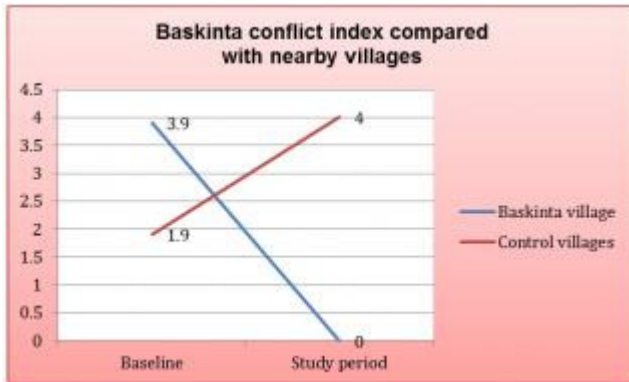
ունեցած է: Երրուսադէմի մէջ զանազան ժամանակներու տարբեր թիւով անձեր մասնաւոր խոկումի մասնակցած են եւ բազմատեսակ տուեալներ քննարկութեան ենթարկուած են: Քննարկութիւններէն ամենակարեւորները հետեւեալներն էին. պատերազմին գնացքին աւելի սաստկանալը կամ աւելի դէպի խաղաղութեան երթալը, վիրաւորուած կամ մահացած զինուորներուն թիւը: Երբ խոկացող անձերուն թիւը նուազած է, պատերազմը աւելի սաստկացած է եւ զոհերուն թիւն ալ բարձրացած: Երբ խոկացողներուն թիւը բարձր եղած է՝ արդիւնքն ալ դրական, այսինքն պատերազմը նուազ սաստիկ եւ զոհերուն թիւն ալ՝ քիչ: (ՏԵԱ ՅՈՒՅԱԳԻԾ ԹԻՒ 1) Երբ խոկացող անհատներուն թիւը բարձր եղած է պատերազմի զոհերուն թիւն ալ 71% ($p < 10^{-10}$) պակսած է, իսկ վիրաւոր զինուորներուն թիւն ալ՝ 68% ($p < 10^{-6}$): Պատերազմին սաստկութիւնը 48% ($p < 10^{-8}$) նուազած է, իսկ հակառակ կողմերու միջեւ համաձայնութիւնն ալ 66% ($p < 10^{-6}$) աւելցած է:

ՅՈՒՅԱԳԻԾ ԹԻՒ 1:

Կապոյտ ցուցագիծը կը ներկայացնէ խոկացողներու թիւը (90-էն 260): 200 Հոգին կը ներկայացնէ բոլոր Հրէաստանի բնակչութեան 1%ին քառակուսի արմատը: Կանանչ ցուցագիծն ալ՝ պատերազմի սաստկութիւնը եւ զոհերու թիւը:

Լիբանանի Պասքինթա (Baskinta) գիւղին մէջ, երբ բնակչութեան 1% ը խոկալ սորվելով սկսած է խոկալ, իրենց գիւղի մէջի կռիւներն ալ ամբողջովին դադարած են: Իսկ մօտակայ գիւղերու մէջ կռիւները շարունակուած են եւ նոյնիսկ աւելի սաստկացած՝ սաստկութիւնը կրկնապատկուած: (Տես Յուշագրծ Թիւ 2)

Յուշագրծ Թիւ 2:

Կապոյտ գիծը Պասքինթա գիւղի մէջի կռիւներուն սաստկութիւնը կը ցուցնէ, կարմիր գիծն ալ՝ մօտակայ գիւղերու մէջի կռիւներուն սաստկութիւնը, խոկումի չսկսած եւ խոկումի միջոցին:

Հետեւաբար մարդ արարած իր ընթացքով՝ միտքը իր ներքին Քրիստոսին վրայ կեդրոնացնելով կարող է դրախտը աշխարհի վրայ ստեղծել: Եթէ միայն աշխարհի բնակչութեան 1% այս ուղղութեամբ ինքզինք պատրաստէ եւ խոկալ սկսի, կարելի կ'ըլլայ աշխարհը բոլորին համար դրախտի վերածել:

Ամէն անհատ որ կը խոկայ պարտ է նախ առաքինութիւն կերտել, կարգապահ ըլլալ եւ իր կեանքին մէջ ներդաշնակութիւն ստեղծել: Ներդաշնակութեան իմաստը այն է թէ անձին մարմինը, ուղեղը, միտքը՝ խորհուրդները եւ զգացումները

պարտ են համաչափ ըլլալ: Խորհուրդները միշտ հաճոյք կը հետապնդեն: Անձը նաեւ որեւէ տեսակի վախ պէտք չէ ունենայ: Միայն սէրը կրնայ վախը անհետացնել: Երբ սէր կ'ըսուի, պէտք է հասկնանք թէ այս սէրը հաճոյական չէ, այլ՝ ցնծալից: Այն անձերը, որոնք բնութեամբ զգացական են, նման սէր չեն կրնար ունենալ: Զգացական սէրը անգուլթ կ'ըլլայ: Միտք մը, որ միայն առանց դատելու եւ ազդուելու կը դիտէ, կրնայ «մտային աղմուկէն» ձերբազատուիլ, հետեւաբար կ'ըլլայ խաղաղ, ինչ որ Քրիստոս ըսաւ. «Խաղաղութիւն զիմ տամ ձեզ»: Մարդուն միտքը կամշոտ (capricious) է եւ խորհուրդէ խորհուրդ կը ցատկէ: Իր ուշադրութիւնը միշտ կը փոխէ: Խոկումի միջոցին ընելիք ոչինչ կայ: Միայն անշարժ նստիլ, ուշիմ եւ բացարձակապէս արթուն եւ դիտել միտքի անուշադրութիւնը: Անուշադրութիւնը դիտել ինքնին բացարձակ ուշադրութիւն է եւ խորհուրդները առարկայացնել է: Դիտողը եւ դիտուածը մէկ են: Խոկումը, անձին իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնելն է իր էութեան՝ Քրիստոսի վրայ: Հետեւաբար, ան անձին իր էութեանը՝ իր կեանքին ներկայութեան անդրադարձին միջոցն է եւ անձնական փորձառութեամբ զայն հասկնալ ու գիտնալու միջոցն է: Մարդ ընդհանուր առմամբ աշխարհի փորձառութիւնը կ'ունենայ իր հինգ զգայարանքներու միջոցաւ: Բայց բոլոր հինգ զգայարանքներն ալ մեզի կու տան միայն արտաքին՝ առարկայական տեղեկութիւնները, հետեւաբար անկարող են անձին իր էութեան մասին տեղեկութիւն տալ: Անձին էութիւնը՝ կեանքը ներքին է եւ ենթակայական: Մարդ կարող է զգալ եւ գիտնալ ճշգրիմ մըջիւնի մը իր մորթին վրայ քալելը, քանզի ան արտաքին է, բայց լուր անգամ չունի, թէ ամէն մէկ վայրկեան իր երակներուն մէջ հինգ լիտր արիւն կը

Հոսի: Մարդ կ'ուզէ Աստուած գտնել բայց միշտ կը ձախողի, որովհետեւ զայն կը փնտռէ իր գիտցած ու վարժուած հինգ զգայարանքներով: Անկարելի է առարկայականը տեսնող զգայարանքներով ենթակայականին փորձառութիւնը ունենալ: Մարդկութեան ներկայ կացութիւնը կը նմանի անձի մը, որ կը փափաքի առաւօտեան արեւածագը դիտել, բայց ինք դէպի արեւմուտք կը նայի: Անկարելի է, որ արեւածագը տեսնէ: Եթէ իսկապէս արեւածագը տեսնել կը փափաքի, պարտ է դէպի արեւելք դառնալ: Եթէ կ'ուզենք Աստուած գտնել պարտ ենք մեր միտքի ուղղութիւնը արտաքին աշխարհիկ հետապնդումներէ դարձնել դէպի ներս՝ մեր էութեան: Ահա՛, աս է խոկումին նպատակը:

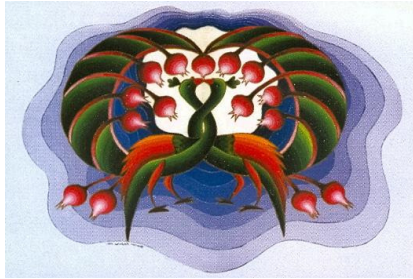
**Հուր կենդանի Քրիստոս, զՀուր սիրոյ քո զոր
արկեր յերկիր՝ բորբոքեա՛ յանձն իմ, զի
այրեսցէ զաղտ Հոգւոյ իմոյ, եւ սրբեսցէ զսիրճ
մտայ իմոյ, եւ մաքրեսցէ զմեղս մարմնոյ իմոյ,
եւ վառեսցէ ըյս գիտութեան քո ի սրտի իմում:
Եւ ողորմեա՛ քո արարածոյ եւ ինձ
բազմամեղիս:**

Աղօթել խնդրանք
չէ :

Ան Հոգիին հարօգն
է :
Ամենգի

ԲԵԻԵՌՆԵՐԸ

Երկուութեան վրայ կազմուած է բոլոր ստեղծագործութիւնը
Հետեալբար ունի իր դրական եւ ժխտական ազդեցութիւնը
Թէ բնութիւն եւ թէ մարդկութիւն գիտեն այս իրողութիւնը
Անդորրութիւնն ալ է այս իրողութեան ընդունակութիւնը:

Մարդու անհատականութիւնը, զայն կը զատէ անասուններէ
Քանի մարդու այդ անհատականութիւնն ալ ստեղծուած է
Ան ալ դրական եւ ժխտական բեւեռացումի ենթակայ է
Ազատ կամք ունենալու համար այս բեւեռացումը կարելոր է:

Առանց ազատ կամքի ստեղծուածը գոյութիւն չ'ունենար
Որով ամէն ինչ ըստ Աստուծոյ կամքին պիտի ընթանար
Հետեալբար Աստուծոյ մէջ լուծուելով պիտի անհետանար
Փրկուի՞ն ալ այդ իրականացնել է ազատօրէն կամարար:

Աս երկուութիւնը մարդուն կու տայ այն կարողութիւնը
Իր կեանքի ընթացքին ընտրութեան մէջ զատողութիւնը
Իր բոլոր առած որոշումներուն համար ալ դատողութիւնը
Երանի ամէն անձ կարենար ըմբռնել ասոր կարելորութիւնը:

Անհատականութեան ժխտական բեւեռը անձին իր «Ես»ն է
Իսկ դրական բեւեռն ալ մեզ ներքին Քրիստոսին կը կապէ
Եթէ զատել եւ դատելը «Ես»էն կու գայ, եսասիրութիւն է
Իսկ եթէ Քրիստոսէն կու գայ Աստուածապաշտութիւն է:

Վ. Ս.

- 2 -

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ստեղծագործութեան մէջ Աստուծոյ վերջին արարքը մարդուն անհատականութիւն տալն էր, որով ինք եօթերորդ օրը այս վերջին արարքով լրացուց ստեղծագործութիւնը եւ հանգստացաւ:

«Եւ կարարեաց Ասրո-աթ յառ-ուն
վեցերորդի զամենայն զգործս իւր զոր
արար: Եւ Հանգեաւ յառ-ուն Եւնեւերորդի
յամենայն Գործոց իւրոց՝ զոր արար»: (Ծննդոց Բ: 2)

«Աստուած իր բոլոր գործերը եօթերորդ օրը աւարտեց, ու եօթերորդ օրը հանգստացաւ իր ըրած բոլոր գործերէն»:

(Աստուածաշունչի վերեւ տեղադրուած Համարի աշխարհաբար թարգմանութիւնը, առնուած այս գիրքի մէջ գործածուած բոլոր աշխարհաբար Համարներու Համար օգտագործուած թարգմանութենէն, գրաբար բնագրի նկատմամբ ունի որոշ տարբերութիւններ:)

«Եւ սբեղծ Տէր Ասրո-աթ զմարդն Հող
յերկրէ. Եւ փշեաց յերեւս նորա շոնշ
կենդանի, Եւ Էղէւ մարդն յոգի
կենդանի»: (Ծննդոց Բ: 7)

«Տէր Աստուած գետնի Հողէն ձեւակերպեց մարդը՝ անոր ուռնդերէն կեանքի շունչ փչեց. եւ մարդը ապրող անձ եղաւ»:

Հետեւեալը «Զարթօնք» գիրքին Ը. գլուխէն մէջբերում մըն է:

«Եբրայերէնի մէջ «շունչ» բառին համար «նէֆ» բառը գործածուած է, որ երկու իմաստ ունի. «շունչ» եւ «անհատականութիւն»: Միւս բոլոր կենդանի արարածները,

միայն մարդ արարածին տրուած, յաւիտեանական կեանքի մը անհատականութեան գիտակցութիւնը չունին: Տարբեր թարգմանութեան մը մէջ նոյն համարը թարգմանուած է հետեւեալ ձեւով:

«Տէր Աստուած գետնին հողէն շինեց մարդը եւ անոր ունդունքներէն կենդանութեան շունչ փչեց ու մարդը կենդանի հոգի եղաւ»:

Բայց գրաբարը «հոգի» չի գրեր՝ այլ «ոգի»:

Այս գիրքին «Մարդակազմութիւն» գլխուն՝ Ա. գլխուն մէջ ներկայացուած է, թէ ոգին սահմանափակ հոգին է, որ տեղեկութիւն կը պարունակէ: Ուրեմն ոգին անձին անհատականութեան միջոցաւ պայմանաւորուած հոգին է: Հոգիին զօրութեան մէջի տեղեկութիւնը կը ներկայացնէ անձին ճակատագիրը, կերտուած իր կողմէ, որով կը կազմէ իր ոգին:

Թէ՛ այս գիրքին եւ թէ՛ «Զարթօնք» գիրքին մէջ, ստեղծագործութեան երկուութեան վրայ հիմնուած ըլլալը բազմիցս կրկնուած է: Մարդ նաեւ ունի ազատ կամք, հետեւաբար ունի դատելու եւ զատելու կարողութիւնը: Մարդ, իր կեանքին որպէս կառապան, կարող է ընտրել իր «Ես»ը, կամ իր էութիւնը՝ Քրիստոսը: Աս ալ մաս կը կազմէ վերոյիշեալ երկուութեան: Անհատականութիւնն ալ, ստեղծուած ըլլալով, ունի երկու բեւեռներ՝ դրական (+) եւ ժխտական (-): Աւանդութիւնը այս բեւեռացումը ներկայացուցած է որպէս հրեշտակ կամ սատանայ՝ կայնած անհատին մէկական ուսերուն վրայ: Անոնք, ըստ մարդուն երեւակայութեան, ներկայացուած են իբրեւ «էութիւններ», որոնք կ'ազդեն անձին որոշումներուն վրայ: (ՏԵԱ ՊԱՏԿԵՐ ԹԻՒ 1)

Անհատականութեան դրական կողմը փոխաբերաբար կը ներկայացնէ Արուսեակը՝ առաւօտեան պայծառ աստղը, որ կ'աւետէ Արեւին գալուստը: Երբ անձը

անհատականութեան դրական խորհուրդներուն կը հետեւի, կը ներկայացնէ Լուսաբեր հրեշտակը՝ իր անկումէն առաջ, որ կ'աւետէր Աստուծոյ ներկայութիւնը: Մեր անհատականութեան դրական խորհուրդները ծագում կ'առնեն անձին

ՊԱՏԿԵՐ ԹԻՒ 1:

հոլթենէն՝ Քրիստոսէն: Անհատականութեան դրական բեւեռը անհատին անասուններէ աւելի բարձր գիտակցութիւն կերտելու կարողութիւնը կու տայ: Բարձր գիտակցութիւնն ալ անձին մէջ Աստուածայայտնութիւնը կ'իրականացնէ:

Անհատականութեան ժխտական բեւեռն ալ կը ներկայացնէ Լուսաբեր հրեշտակը, իր անկումէն յետոյ՝ սատանան: Անհատին մէջ զայն կը կոչենք անձին «Ես»ը, որովհետեւ ան անձին մէջ միայն եսասիրութիւն կ'արծարծէ եւ բարձր գիտակցութեան տեղ խաւարամտութիւն կը յառաջացնէ: Կը թուի թէ մարդկութեան մեծամասնութիւնը իր կեանքին ղեկը տուած է իր «Ես»ին: «Ես»ն ալ ստեղծագործիչ է եւ կարող է միայն տառապանք ստեղծել:

Աստուածայայտնութիւնը իրականացնելու համար, անձին անհատականութիւնը կարեւոր եւ անհրաժեշտ կը թուի, ապա թէ ոչ Աստուած մարդուն չէր տար այդ անհատականութիւնը: Բայց երբ կը կարդանք հետեւեալ համարները, անոնք կը թուին հակասել այս իրողութիւնը:

«Որ խնդրիցէ պանշն իւր ապրէցո՛ւցանել,
կորո՛ւսցէ պնա. եւ որ կորո՛ւսցէ,
ապրէցո՛ւսցէ պնա»: (Ղուկասոս ԺԷ:33)

«Ով որ ջանայ փրկել իր անձը՝ պիտի կորսնցնէ զայն՝ իսկ ով որ կորսնցնէ իր անձը՝ պիտի ապրեցնէ զայն»:

Որ «իրէն զանշն իւր՝ արշակէն զնա. եւ որ արեւայ զանշն իւր յաշխարհիս յայսմիկ, 'ի կէանսն յաւիտեանական աւազակեացէն զնա» :
(Յովհաննոս ԺԲ : 25)

«Ան որ կը սիրէ իր անձը՝ պիտի կորսնցնէ զայն՝ եւ ահա որ կ'ստէ իր անձը այս աշխարհի մէջ՝ յաւիտեական կեանքին համար պիտի պահէ զայն»:

Թէ՛ այս գիրքին եւ թէ՛ «Զարթօնք» գիրքին մէջ բազմիցս շեշտուած է «Ես»ին մահը, անոր խաչին վրայ մեռնիլը՝ զայն անհետացնելու մեր պարտականութիւնը, որպէսզի մեր ներքին Քրիստոսը յարութիւն առնէ:

«Ոչ ոք կարէ երկուց ցերանց ծառայել. կամ զմին արեցէ եւ զմեան «իրիցէ, կամ զմին մեծարեցէ՝ եւ զմեան արհամարեցէ. ոչ կարէի Լադոս-ժոյ ծառայել եւ մամոնայի» : (Մարգեթ 9 : 24)

«Ոչ մէկը կրնայ ծառայել երկու տեղով. որովհետեւ կամ պիտի ստէ մէկը եւ սիրէ միւսը. կամ պիտի յարի մէկուն ու արհամարէ միւսը: Զէք կրնար ծառայել Աստուծոյ եւ մամոնային»:

Ըստ այս համարին անհատը չի կրնար ծառայել թէ իր «Ես»ին եւ թէ իր հոլթեան՝ Քրիստոսին: «Ես»ին մահը անհատականութեան ժխտական բեւեռին ազդեցութիւնը անհետացնել, անտեսելն է: Անհատականութեան դրական բեւեռը մեզի կու տայ եօթը առաքինութիւնները, իսկ ժխտական բեւեռն ալ՝ եօթը մահացու մեղքերը: Քանի որ ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչ երկուութեան վրայ հիմնուած է, ուրեմն եթէ

ժխտական բեւեռը անհետանայ անհատականութիւնն ալ կ'անհետանայ: Աս որոշ չափով իրողութիւն մըն է: Անհատականութեան դրական բեւեռը Քրիստոսի հետ կը միանայ եւ անձը կ'ըլլայ Քրիստոսի՝ փեսային հարսը: Երկուութիւնը կ'անհետանայ եւ անձը կը լուծուի Աստուծոյ մէջ, որ կը ներկայացնէ միականութիւնը, որ է Ճշմարտութիւնը: Եւ աս է Աստուածայայտնութիւնը:

Մարդուն փորձառութեան մէջ, աշխարհի վրայ կատարելութիւն ամենեւին գոյութիւն չունի, բացի երբ ան Աստուծոյ հետ է: Իսկ եթէ Աստուծոյ հետ է, այն ատեն կը հասկնայ թէ ամէն ինչ, այն բոլորը, որ առաջուց իրեն անկատար կը թուէին, կատարեալ է: Մարդ արարած կ'ապրի միայն Աստուծոյ շնորհքով, բայց «Ես»ին ազդեցութեան տակ միտքը եւ խորհուրդները մեզի տարբեր հասկացողութիւն մը կու տան: Անոնք կը ստեղծեն հաւատալիքներ եւ կը փարին անոնց: «Ես»ը եւ միտքը մարդուն գիտակցութիւն (consciousness) չեն տար, այլ՝ միայն վախ եւ անձկութիւն: Խորհուրդները «աղմուկ» են եւ կը վերաբերին արտաքին աշխարհին, հետեւաբար գիտակցութեան նկատմամբ մեր անդրադարձը կը խափանեն: Գիտակցութիւնը, որ ներքին աշխարհին կը պատկանի, լուծեան ու խաղաղութեան մէջ կը յայտնուի: Գիտակցութեամբ գիտակցութեան կը գիտակցինք, միայն խաղաղութեան մէջ: Ամէն մարդ ինքնութիւն, անձնաւորութիւն մը ունի, որ կը ներկայացնէ իր անձնական պատմութիւնը, իր խորհուրդներուն եւ զգացումներուն հաւաքական յուշերը: Բայց մարդ արարած պարտ է իր միտքը ապանձնաւորել (depersonalize): Նոր դարաշրջանի մը սեմին կը գտնուինք եւ մարդ տակաւին նոր կը սկսի իր անհատականութեան եւ մտքին բարեշրջման: Երբ միտքը «Ես»էն կը կառավարուի տառապանք կը

ստեղծէ: Հետեւեալը «Լոյս ի Լուսոյ» գիրքին «Ի՞նչ է խոկոմը» գլուխէն մէջբերում մըն է.

Բոլոր ստեղծագործութիւնը կազմուած է
հինգ տուեալներու վրայ.

ա- հուլիս, բ- Գիտութիւն, գ- Երանութիւն,
դ- ձեւ, ե- անուն:

Առաջին երեքը հիմնականներն են եւ
Աստուածային: Իսկ վերջին երկուքը մարդոց
կողմէ աւելցուած են, հետեւաբար կը կազմեն
պատրանքը: Մարդ արարած միշտ իր երջան-
կութիւնը փնտռած է վերջին երկուքին մէջ,
մոռնալով թէ երանութիւնը իր էութեան
բնութիւնն է:

Մարդ կը կարծէ, թէ իր ինքնութիւնը այդ արտաքին
պատրանքային ձեւ եւ անուններէն կախեալ է: Ուրեմն
ամէն օր իրեն համար կ'ըլլայ նոր վերամարմնացում
մը, որովհետեւ ինքզինք նոյնացած կը տեսնէ ձեւին՝
մարմինն եւ «Ես»ին հետ: Յիսուս կը քարոզէր
«ներքին»ին մասին, իսկ հրեաներուն միտքը զբաղ էր
«արտաքին»ով, հետեւաբար չհասկցան Յիսուսի ըսած-
ները եւ իրենց «Ես»երուն փառած ստեղծեցին տառա-
պանք: Յիսուս շատ լաւ հասկցաւ, թէ անոնց ստեղծած
տառապանքին պատճառը իրենց խաւարամտութիւնն
էր եւ ըսաւ հետեւեալը.

«Եւ Յիսուս» ասէ. Հայր՝ Ի՞նչ դոցա՝ զի
«չ գիտէն զինչ գործէն ...»: (Ղուկաս
ԻԳ:34)

«Յիսուս ըսաւ. «Հայր, ներէ՛ անոնց, որովհետեւ չեն
գիտեր թէ ի՞նչ կ'ընեն»»:

Մենք ալ մեր «Ես»երուն փառած չենք գիտեր թէ
ինչ կ'ընենք: Աստուծոյ մարդկութեան շնորհած
անհատականութիւնը պարտ ենք պատշաճ կերպով

օգտագործել: Անոր ժխտական արտայայտութիւնը պարտ ենք անտեսել եւ դրականին փարիլ, որպէսզի «Ձարթօնք»ն ալ մեր մէջ իրականանայ: Ահա՛ աս է եսասիրութենէ ձերբազատումը:

Անտարակոյս, ամէն բոյս, անասուն եւ մարդ պիտի մեռնի: Մարդ չ'ուզեր իր անհատականութենէն՝ «Ես»էն բաժնուիլ: Իրողութիւն մըն է թէ ամէն անհատ, ինչ որ ալ ըլլայ իր գիտակցութեան մակարդակը՝ խաւարամիտ, զարթօնքի տէր, խորհրդապաշտ կամ սուրբ, օր մը պիտի մեռնի: Յիսուս անգամ մեռաւ: Ան, որ աշխարհի մէջ է մահէն փախուստ չունի:

Կարեւորը այն է, թէ ինք ինչպէս պիտի մեռնի: Գիտակցաբար իր մարմինը եւ իր «Ես»ը անտեսելով, պիտի փափաքի՞ անոնցմէ բաժնուիլ եւ Քրիստոսի միանալու տենչով ուրախութեամբ մարմինը ետ թողած պիտի մեկնի, թէ ոչ իր «Ես»ը կորսնցնելու, ինչպէս նաեւ իր «Ես»էն եւ աշխարհիկ հետապնդումներէն բաժնուելու վախով՝ պայքարելով մահը պիտի դիմաւորէ՞: Առաջինը կ'արժանանայ յարութեան, իսկ երկրորդը՝ ...:

**Կամեցող բարեաց, Տէր կամարար, մի՛ թողորս զիս
ի կամս անձին իմոյ գնալ, այլ առաջնորդեա՛ ինձ
լինել միշտ ըստ կամաց քոյ բարեսիրաց. եւ
ողորմեա՛ քո արարածոյ եւ ինձ բազմամեղիս:**

ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Երբ մարդ քունէն կ'արթնայ
Գիտակցութիւնը կը բարձրանայ՝
Արթունութիւնը կը յափշտակէ
Չայն երազի ցած մակարդակէ:

Ան որ արթուն ըլլալ կը կոչենք,
Տարբեր երազի մը մէջ ենք մենք,
Եւ Հոգեկան քունը կը շարունակէ
Միթէ այս քունէն արթնալ պէտք չէ՝:

Գիտակցութիւնը անհատին մէջ
Աստուծոյ ներկայութիւնն է անմերջ,
Աւելի բարձրին յափշտակուիլն ալ
Աստուածայայտնութեան միջոց է ըլլալ:

Ինչպէս մարդ իր ազատ կամքով
Չի կրնար քնանալ ինք ուզելով,
Չի կրնար արթնալ իր փափաքով,
Չարթօնքն ալ չ'ըլլար իր ջանքով:

Բայց մարդ կարող է պատրաստուիլ
Հոգեւոր ճանապարհին հետեւիլ,
Յիսուսի խորհուրդներուն փարիլ,
Աստուածաճաճոյ կենցաղով մը ապրիլ:

Չարթօնքը կու գայ Իր ժամանակին՝
Անտարակոյս ըստ Աստուծոյ կամքին,
Միականութիւնը կը յայտնուի անձին:
Աս է յափշտակութիւնը երկրորդ գալուստին:

Վ. Ս.

-Է-

ԳԻՏԱԿՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ

ԳԻՏԱԿՅՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Գիտակցութիւնը (*consciousness*) Աստուծոյ ներկայութիւնն է: Ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչ Աստուծոյ մէկ արտայայտութիւնն է, քանի որ բոլոր ստեղծագործութիւնը Աստուծոյ «մարմինը» կը ներկայացնէ: Կ'ըսենք, թէ Աստուած ամենուրեք է, հետեւաբար Ան ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչի թափանցած է, ինչպէս մենք ալ մեր մարմնին ամէն մէկ բջիջին մէջ թափանցած ենք: Ինչպէս, մեր գիտակցութենէն զատ, մեր մարմնին ամէն մէկ բջիջը իր ուրույն գիտակցութիւնը ունի, որ մեր գիտակցութեան մէկ մասնիկն է, նմանապէս տիեզերքի մէջ ալ ամէն ինչ իր ուրույն գիտակցութիւնը ունի: Բայց միայն մէկ գիտակցութիւն կայ ինչ որ Աստուծոյ ներկայութիւնն է, հետեւաբար այն բոլոր ուրույն գիտակցութիւններն ալ Աստուծոյ գիտակցութեան զանազան մակարդակի արտայայտութիւններն են:

Ինչպէս «Զարթօնք» գիրքին մէջ ներկայացուած էր, ըստ Ս. Գիրքին, ստեղծագործութենէ առաջ, առաջին բանը որ Աստուծոյ հետ էր, «իմաստութիւն»ն էր (էջ 34-35, 299): Ուրեմն բոլոր տիեզերքը իմաստութեամբ ստեղծուած՝ յօրինուած է: Իմաստութիւնը Աստուծային գիտակցութեան մէջի գիտութիւնն է: Դարձեալ «Զարթօնք» գիրքին մէջ (էջ 36) ներկայացուած էր, թէ ըստ Մոնդոց Գիրքին, ստեղծագործութեան առաջին արարքը ժամանակի եւ միջոցի ստեղծագործութիւնն էր: «Գիտակցութիւն»ը եւ «ժամանակ»ը իրարու հետ սերտ կապ ունին: Էյնշտէյնի յարաբերականութեան տեսութիւնը (*Einstein's relativity theory*) ցոյց տուաւ թէ ժամանակը յարաբերական է: Ըստ անոր, ժամանակը աւելի կամաց կ'անցնէր երբ արագութիւնը կ'աւելնար: Գիտունները փաստած են, թէ ժամանակը նաեւ յարաբերական է ձգողական ուժին (*gravitational force*) հետ:

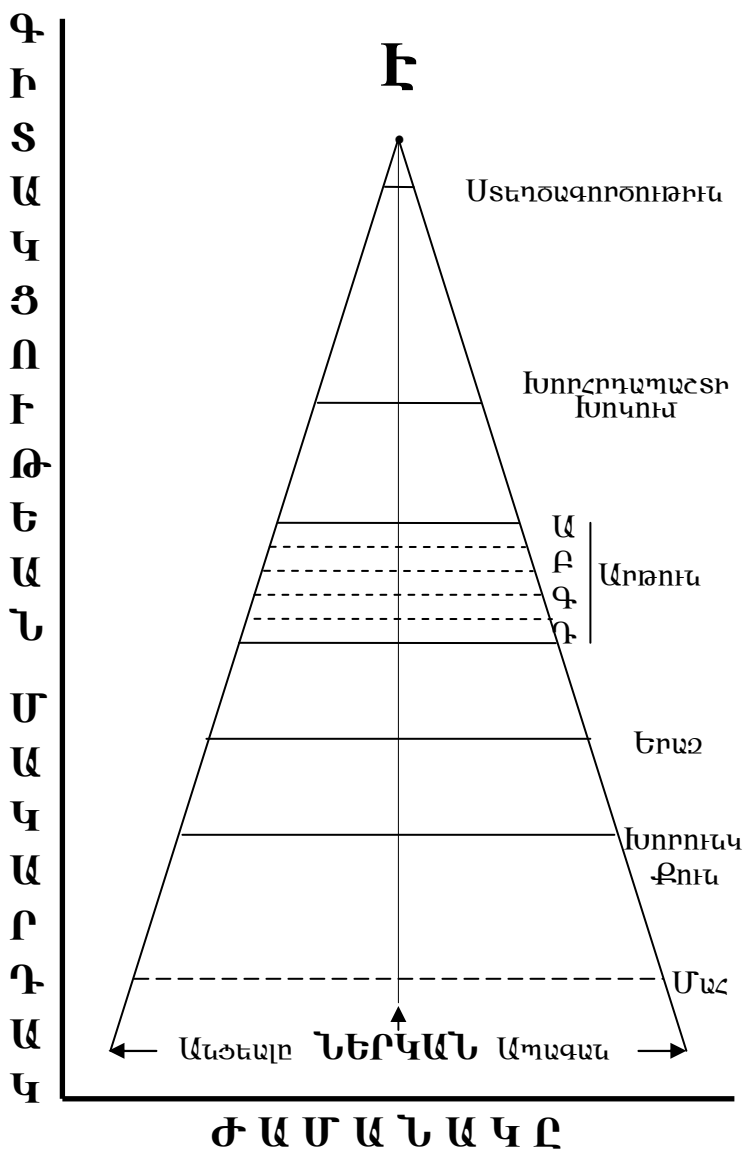
Ձգողական ուժը որքան տկար ըլլայ ժամանակն ալ համեմատաբար աւելի արագ կ'ընթանայ: Ժամանակին յարաբերականութեան յատկութիւնը կը թուի նաեւ կախում ունենալ գիտակցութեան մակարդակէն եւ ոչ միայն արագութենէն կամ ձգողական ուժէն: Գիտակցութեան մակարդակը որքան բարձր ըլլայ ժամանակն ալ այնքան կամաց կ'ընթանայ: Աստուած գիտակցութեան ամենաբարձր արտայայտութիւնն է, հետեւաբար անհուն է: Երբ գիտակցութիւնը անհուն է, Աստուծոյ համար ժամանակն ալ չ'անցնիր: Տիեզերքի մէջ ամէն ինչ շարժման մէջ է: (Տես «Տիեզերական Օրէնքները» Գլուխ Բ.-ի մէջ «Յաւերժական Այլափոխման Օրէնքը»): Ան որ կայուն (static) է, գոյութիւն չի կրնար ունենալ, հետեւաբար ժամանակը որ չ'անցնիր, գոյութիւն չի կրնար ունենալ: Ուրեմն Աստուծոյ համար ժամանակը գոյութիւն չունի եւ Աստուած յաւիտենական է: Յաւիտենականութիւնը ժամանակի դրութենէ դուրս ըլլալ է եւ ոչ՝ անվերջ ժամանակ: Ոչինչ կրնայ գոյատեւել անվերջ ժամանակ, որովհետեւ ամէն ինչ որ ստեղծուած է, սկիզբ մը ունի եւ ամէն ինչ, որ սկիզբ մը ունի, ունի նաեւ իր վախճանը: Ժամանակն ալ ստեղծուած ըլլալով չի կրնար անվերջ ըլլալ: Միայն Աստուած յաւիտենական է: Եթէ կ'ուզենք յաւիտենականութեան մէջ ըլլալ, պարտ ենք մեր գիտակցութեան մակարդակը բարձրացնել, մինչեւ մեր մէջ Աստուածայայտնութիւն՝ մեր գիտակցութեամբ լուծուիլ Աստուծոյ մէջ: Դժբախտաբար մարդ արարած չ'ուզեր իր անհատականութենէն՝ «Ես»էն բաժնուիլ եւ Յիսուսի սորվեցուցածները կը խեղաթիւրէ եւ կը յարմարցնէ իր խաւարամտութեան մակարդակին եւ կը սպասէ մահուան, որպէսզի փրկուի:

Քննենք գիտակցութեան եւ ժամանակի իրարու հետ ունեցած փոխ յարաբերութիւնը: Յաջորդ էջի

պատկերը այս ուղղութեամբ կարելի է օգտակար ըլլայ: Պէտք է հասկնանք, թէ պատկերին մէջի համեմատութիւնները ճիշդ չեն: Վստահ եմ բոլորս ալ կ'ընդունինք թէ անկարելի պիտի ըլլար նոյն ցուցագիծին՝ պատկերին մէջ ներկայացնել թէ՛ երկու վայրկեանը եւ թէ՛ միլիոնաւոր տարիները:

Ծննդոց գիրքին մէջ գրուած է, թէ ստեղծագործութիւնը տեղի ունեցած է եօթը օրէն: Դարձեալ, ըստ Հին Կտակարանի տեղեկութիւններուն, աստուածաբաններ հաշուած են, թէ Ադամ եւ Եւայի օրերէն մինչեւ այսօր մօտաւորապէս հինգ հազար տարի անցած է: Գիտունները մեզի կ'ըսեն, թէ աշխարհը գոյութիւն ունի մօտաւորապէս չորս միլիառ տարիներէ ի վեր: Նախամարդը (hominid) երկու միլիոն տարի առաջ գոյութիւն ունեցած էր, իսկ ներկայ մարդը՝ մի քանի հարիւր հազար տարի առաջ: (Տես «Լոյս 'ի Լուսոյ» գիրքին մէջ էջ 145-146) Շատերու համար այս տարբերութիւնը մեծ հարց եղած է եւ գայթակղութեան պատճառ: Անոնք, որոնք կրօնքին փարած են, գիտունները մեղադրած են զանոնք սխալած համարելով, իսկ ուրիշներ ալ պնդած են, թէ Ս. Գիրքի հաշիւները անիմաստ են: Միթէ երկուքն ալ ճիշդ չե՞ն կրնար ըլլալ: Միթէ չե՞նք ըսեր. «Աստուծոյ մէկ օրը մարդուն հազարաւոր տարիներն են»:

Ժամանակը յարաբերական է: Երբ ստեղծագործութիւնը սկսաւ առաջին գոյութիւն ունեցողը իմաստութիւնն էր, հետեւաբար բարձր գիտակցութիւն մը կը ներկայացնէր: Այդ գիտակցութեան մակարդակին ժամանակը շատ կամաց պիտի ընթանար, հետեւաբար այն ինչ որ վեց-եօթ օր տեւեց գիտակցութեան այդ բարձր մակարդակին վրայ, պարտ էր միլիառաւոր տարիներ տեւէր շատ աւելի ցած գիտակցութեան մակարդակի մը վրայ, որ մենք զայն մեր «արթուն»

գիտակցութեան մակարդակը կը կոչենք: Մարդ սկսաւ գործիք գործածել, ինչպէս նաեւ հաղորդակցիլ յօդաբաժան լեզուով՝ մի քանի տասնեակ հազար տարի առաջ: Քաղաքներու մէջ հաւաքուելով ալ սկսաւ քաղաքակրթութիւնը՝ միայն մի քանի հազար տարի առաջ: Տրամաբանական է նաեւ Ս. Գիրքի մէջ նշուած մարդկութեան հինգ հազար տարուայ պատմութիւնը, որով հաւանական է, որ քաղաքակրթութեան հետ մարդ արարած սկսած է իր պատմութիւնը արձանագրել:

Ժամանակին գիտակցութեան հետ յարաբերակա-
նութեան օրինակը մեզի տրուած է մեր կեանքին մէջ
եւս: Երբ գիշերը քնանանք եւ երազենք եւ այդ երազը
եթէ նոյնիսկ մի քանի ժամ, շաբաթ, ամիս կամ մի
քանի տարի տեւէ, ըստ գիտուններուն, որ քունի ատեն
քնացողին ուղեղային էլեկտրագիրը (Electroencephalogram-
EEG) արձանագրած են, այդ երազը միայն մէկ կամ
երկու վայրկեան տեւած է: Աս զարմանք պէտք չէ
պատճառէ, որով երազի գիտակցութեան մակարդակը
մեր «արթուն» կոչած մակարդակէն շատ աւելի ցած է:
Հետեւաբար այն ժամանակը, որ երազի գիտակցու-
թեան մակարդակով ամիսներ տեւած է, մեր արթուն
կոչած գիտակցութեան մակարդակին համար միայն
մէկ կամ երկու վայրկեան տեւած է՝ նոյն ժամանակը
աւելի կամաց ընթացած է: Երբ խորունկ քունի մէջ
ըլլանք, չենք գիտեր թէ որքան քնացած ենք եւ երբ
կազդուրուած արթննանք կը կարծենք, թէ երկար
ժամեր կամ լման օր մը քնացած ենք: Միայն արեւին
եւ ժամացոյցին նայելով կ'որոշենք մեր քունին
տեւողութիւնը:

Մեր «արթուն» կոչած գիտակցութեան մակար-
դակն ալ շատ հաւանական է իր մէջ պարունակէ
գիտակցութեան մանր փոփոխութեամբ տարբեր
մակարդակներ: Երբ էյնշտէյնի հարցուցին, թէ երբ ինք

Ժամանակը յարաբերական է կ'ըսէ, ի՞նչ ըսել կ'ուզէ: Ան
 հետեւեալ պատասխանը կու տայ. «Երբ սիրուհիիդ հետ
 կը նստիս, ժամերը շուտ մը կ'անցնին, իսկ եթէ քեզի
 գործ մը տան, որ կ'ատես, կարծես ժամը չ'անցնիր»:

Էյնշտէյն այս օրինակով, գիտակցաբար կամ անգի-
 տակցաբար, կը հաստատէր ժամանակին յարաբերական
 ըլլալը գիտակցութեան մակարդակին համաձայն: Իր
 գիտը այն եղած էր, թէ ժամանակը յարաբերական էր
 արագութեան հետ: Երբ նոյնիսկ դժուար գործ մը
 փափաքելով, սիրով, եռանդով եւ ուրախութեամբ
 ընենք ժամանակը «շատ աւելի շուտ կ'անցնի», այսինքն
 կը թուի, թէ գործը աւելի կարճ տեւած ըլլայ: Մենք կը
 կարծենք, թէ շատ կարճ ժամանակ աշխատած ենք եւ
 երբ ժամացոյցին նայինք կը զարմանանք, թէ երկար
 ժամանակ անցած է, հետեւաբար կ'ըսենք. «Ժամանակը
 շուտ մը անցեր է»: Ասոր ճիշդ հակառակն ալ
 իրողութիւն մըն է: Երբ տխրած եւ բարկութեամբ կը
 ստիպուինք մեր չսիրած մէկ գործը ընել, կը կարծենք
 թէ ժամեր աշխատած ենք եւ երբ ժամացոյցին նայինք
 կը զարմանանք, թէ միայն շատ կարճ ժամանակ անցած
 է: Այդ կը նշանակէ, թէ երբ երջանիկ եւ ուրախ ենք,
 մեր գիտակցութեան մակարդակն ալ մանր քանակով
 մը աւելի բարձր է: Անոր հակառակն ալ, երբ ընկճուած,
 տխուր եւ ապերջանիկ ենք, մեր գիտակցութեան
 մակարդակն ալ մանր քանակով աւելի ցած է: Միթէ
 չե՞նք ըսեր, թէ մահացու մեղքերը խաւարամտութիւն
 կը յառաջացնեն եւ խաւարամտութիւնն ալ իմաստու-
 թիւնը կը խափանէ: Առանց իմաստութեան ալ գիտակ-
 ցութեան մակարդակը ցած կ'ըլլայ: Երբ տակաւին
 մանուկ ենք, կ'ուզենք արագօրէն մեծնալ, բայց անցնող
 ժամանակը մեզի շատ աւելի երկար կը թուի,
 որովհետեւ մանուկները տակաւին իմաստութիւն
 չունին, հետեւաբար իրենց գիտակցութեան մակար-

դական ալ աւելի ցած է: Իսկ խոր ծերութեան մէջ, մարդը կեանքի փորձառութիւններէն դաս սորված եւ աւելի իմաստուն, իր գիտակցութեան մակարդակն ալ քիչ մը աւելի բարձրացած, կ'ըսէ. «օրը շուտ մը անցաւ», այսինքն նոյն ժամանակը իրեն աւելի կարճ կը թուի, որով ժամանակը իրեն համար աւելի դանդաղ ընթացած է: Երբ անձ մը կ'ըսէ. «Ժամանակը շուտ մը անցաւ», ինք ըսել կ'ուզէ, թէ ժամանակը կամաց ընթացաւ, որով ինչ որ ժամացոյցով մէկ ժամ տեւած էր, իրեն միայն հինգ կամ տասը վայրկեանի տպաւորութիւնը տուած է, որովհետեւ իր գիտակցութեան մէջ միայն հինգ կամ տասը վայրկեան տեւած է: Ինք երբ ժամացոյցին նայի այն ատեն կ'անդրադառնայ տարբերութեան եւ որովհետեւ վարժ է ժամացոյցին համեմատ խորհիլ, կ'ըսէ ճիշդ հակառակը. «Ժամանակը շուտ մը անցաւ», քան թէ այն ինչ որ ճիշդ է. «Ժամանակը շատ դանդաղ ընթացաւ»:

Շատ հաւանական է, որ երբ գիտուն մը իր միտքը իր պրպտած նիւթին վրայ կեդրոնացուցած, երկար պահեր կը խոկայ, իր գիտակցութեան մակարդակը կը բարձրացնէ մինչեւ «արթուն» մակարդակի ամենաբարձր խաւին եւ կ'արժանանայ իր նախատեսած գիւտին:

Խորհրդապաշտ (mystic) մը իր փորձառութիւնը հետեւեալ ձեւով պատմած է. «Երբ կը խոկայի, յանկարծ ամէն ինչ սեւցաւ եւ երանութեան զգացում մը բոլոր հոլթիւնս գրաւեց եւ մօտաւորապէս 15-20 վայրկեան այդ երանութեան մէջ մնացի: Զէի ուզեր վերջ տալ, բայց ոտքէս կը քաշէին եւ ստիպեցին որ ես խոկումիս վերջ տամ»: Այն ինչ որ ինք 15-20 վայրկեան խոկալ կարծած էր, իրեն ըսած են, թէ ինք շարունակ 13 օր խոկացած էր: Շատ վստահաբար խոկումի միջոցին իր գիտակցութեան մակարդակը շատ աւելի բարձր

եղած էր, հետեւաբար ժամանակն ալ իրեն շատ աւելի կարճ թուած էր, որովհետեւ իսկութեան մէջ ժամանակը շատ աւելի դանդաղ ընթացած էր:

Յիսուսի այլակերպութեան (Մատթ. Ժ.1-8) ատեն ալ վստահաբար իր գիտակցութեան մակարդակն ալ աւելի բարձրացած էր, որ Աւետարանին մէջ իր չափանիշով ներկայացուած այլակերպութիւնը կարճ ժամանակ մը կը թուի տեւած ըլլալ, բայց երեք աշակերտներուն, անոնց շատ աւելի ցած գիտակցութեան մակարդակին հետեւանք, շատ աւելի երկար տեւած ըլլալու էր, որովհետեւ անոնք առաջարկեցին վրաններ շինել: Վստահաբար անիմաստ պիտի ըլլար կարճ ժամանակի մը համար վրաններ կազմել:

Իբր ամփոփում ժամանակը կը թուի յարաբերական ըլլալ, թէ՛ արագութեան, թէ՛ ձգողական ուժին եւ թէ՛ գիտակցութեան մակարդակի հետ: Լոյսի արագութեան ընթացքին ժամանակը չ'անցնիր եւ գոյատեւելէ կը դադրի: Գիտակցութիւնը Աստուծոյ ներկայութիւնն է: Ուրեմն Աստուածայայտնութիւնն ալ Աստուծոյ գիտակցութեան լրիւ արտայայտութիւնն է եւ այդ գիտակցութեան մակարդակին ժամանակն ալ չ'անցնիր: Հետեւաբար Լոյսը եւ Գիտակցութիւնը յաւիտենական են: Բայց մարդ արարած կ'ըսէ, թէ միայն յաւիտենականը Աստուածն է: Որով այս հիման վրայ Լոյսը եւ Գիտակցութիւնը Աստուած կը ներկայացնեն: Միթէ Յովհաննէս առաքեալ չէ՞ ըսած.

«Լոյսն է ինչ որ կ'ըսենք Աստուծոյ լոյսը» (Ե. 1:9):

Ինչպէս արեւին լոյսը միշտ հոն ներկայ է եւ աշխարհն է որ կը դառնայ եւ ինքզինք գիշերուան խաւարին կ'ենթարկէ, նմանապէս Աստուծոյ Լոյսն ալ միշտ հոն ներկայ է, բայց մարդ արարած ինք իր «երեսը»՝ միտքը Անկէ կը դարձնէ, կը հեռացնէ եւ

Ինքզինք խաւարամ' տուժեան կ'ենթարկէ:

Ինչպէս ժամանակը յարաբերական է եւ կախեալ գիտակցութեան մակարդակէն, նմանապէս մարդուն արտայայտած գիտակցութեան մակարդակն ալ, ինչպէս նաեւ իր խաւարամտութեան աստիճանը, յարաբերական են մարդուն հայեացքին եւ կենցաղին հետ եւ ոչ կախեալ, ըստ մեր հայեցողութեան, Աստուծոյ քմահաճոյքէն:

ԳԻՏԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԾԱՊԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Գիտակցութիւնը Աստուծոյ ներկայութեան նշանն է: Աւետարանին մէջ գրուած է:

«Լոյսն է» (Լ. Թումանյանի Յովնանան Լ:5):

Լոյսը տեսանելի չէ, բայց անոր ցոլացումը տեսանելի է: (Տես «Մարդակազմութիւն» գլուխը) Ըստ Աւետարանին, քանի որ Աստուած Լոյս է, տրամաբանական է նաեւ ըսել, թէ անկարելի է Աստուած տեսնել: Բայց քանի որ կարող ենք լոյսին ցոլացումը տեսնել, հետեւաբար տրամաբանական է ըսել, թէ կարող ենք նաեւ Աստուծոյ ցոլացումը տեսնել: Բոլոր ստեղծագործութիւնը Աստուծոյ ցոլացումն է: Մարդ արարած իր խաւարամտութեան հետեւանք չի հասկնար թէ ամէն ինչ Աստուած կը ներկայացնէ: Երբ առարկայի մը կը նայինք, զայն կը տեսնենք: Իրողութիւնը այն է, թէ մենք միայն այդ առարկայէն ցոլացող լոյսն է որ կը տեսնենք եւ այդ լոյսին աչքին մէջ յառաջ բերած ելեկտրական հոսանքին հետեւանք ուղեղին մէջ առարկան կը պատկերանայ: Առարկան ինք չէ որ մեր ուղեղին մէջ մտած է: Նմանապէս երբ աշխարհը՝ բնութիւնը ներառեալ համայն մարդկութիւնը, կը տեսնենք, չենք անդրադառնար, թէ բոլորն ալ Աստուծոյ Լոյսը կը ներկայացնեն եւ ամէն ինչ որ կը տեսնենք իր Լոյսին ցոլացումը՝ արտայայտութիւնն է

եւ բոլորն ալ միայն մեր գիտակցութեան մէջն է որ գոյութիւն ունին: Բայց երբ մեր շուրջը կը դիտենք արդեօք քանի հոգի այս իրողութեան իր գիտակցութեամբը կ'անդրադառնայ: Լոյսը զօրութիւնը կը ներկայացնէ: Լոյսը ունի շատ մը երեւոյթներ: Տիեզերքը կը տեսնենք շնորհիւ «տեսանելի լոյսին», որուն թրթռացումի յաճախականութիւնը որոշ է: Նոյնիսկ տեսանելի լոյսին զանազան գոյները իրարմէ կը տարբերին իրենց թրթռացումի յաճախականութեամբ: Եթէ տեսանելի լոյսը միայն մէկ թրթռացումի յաճախականութիւն ունենար, ոչինչ պիտի կարողանայինք տեսնել, կամ իրարմէ զանազանել: Նմանապէս բնութեան մէջ ամէն բան եւ նաեւ ամէն անհատ իր զօրութեան թրթռացումին ուրույն յաճախականութիւնը ունին: Շնորհիւ այս տարբերութեան կարող ենք ստեղծագործութիւնը տեսնել: Ամէն մի անհատ զինք կազմող զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւնը ինք անձնապէս կը կերտէ իր խորհուրդ, խօսք եւ գործքերով: Իր կերտած զօրութեան որակը՝ թրթռացումին յաճախականութիւնն ալ, կ'որոշէ իր գիտակցութեան մակարդակը: Ահա՛, աս է հոգեւոր ճանապարհի ինքնապատրաստութեան իմաստը: Մարդուն գիտակցութեան մակարդակը որքան բարձրանայ ինքն ալ այնքան աւելի կ'անդրադառնայ բազմաթիւին միականութեանը: Մարդ առարկայականօրէն անկարելի է Աստուած տեսնէ: Բայց երբ գիտակցութեան մակարդակը իր գազաթնակէտին հասնի, ինք կը նոյնանայ Աստուծոյ Լոյսին հետ, որովհետեւ ինքն ալ արդէն ի սկզբանէ նոյն լոյսն էր: Ոչ թէ մարդ Աստուծոյ լոյսը կը տեսնէ, այլ ինք այդ Լոյսը կ'ըլլայ: Նոյնիսկ «կ'ըլլայ» ըսելը սխալ է, որովհետեւ ինք արդէն այդ Լոյսն է: Աստուծոյ Լոյսին հետ իր նոյնանալու փորձառութիւնը միայն անդրադարձ մը՝

Հասկացողութիւն մըն է եւ ըլլալիք բան մը կամ երթալիք տեղ մը չկայ: Ուրեմն նաեւ կարելի է ըսել, թէ անձին մէջ Աստուածայայտնութիւնը իր գիտակցութեան մակարդակին հետ յարաբերական է:

Քննող գաղտնեաց, մեղայ քեզ կամաւ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ. թողութի՛ն ՀնորՀեա մեղաւորիս, զի ի ծնողենէ սուրբ Աստուծոյն մինչեւ ցայսօր մեղուցեալ եմ առաջի Աստուածութեանդ քո զգայարանօք իմովք, եւ ամենայն անդամօք մարմնոյս. եւ ողորմեա՛ քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԿԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԽԱՒԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Փորձառութիւնն է մեծարժէ՛տ
Գոհար

Չէն թաւեր անոր Գանձեր
անՀամար,

Քանի որ զայն յեռ-ձ ԶԳԵԼՈ՛ւ
Համար

Պէտք է սպասուել ջանքի ու կեանքի
Երկար :

ՎԵՐՁԱԲԱՆ

ԵՒ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եւ սթափեալ վերստին ի ննջմանէ ծանրութեան
ամենազգաստ արթնութեամբ, Հոգենորոզ
զուարթութեամբ ի քեզ արձանացեալ
 զայս ձայն մաղթանաց՝ բուրմամբ Հաւատոյ քեզ՝
 ամենօրհնեալ Թագաւոր փառաց անճառից,
 փառաբանողաց երկնագումար խմբից երգակցեալ՝
 յերկինս առաքել:

Գրիգոր Նարեկացի (Բան ԺԲ.)

«Տիեզերական Օրէնքները» խորագրեալ այս երրորդ գիրքիս հրատարակութիւնը, ինծի համար կը ներկայացնէ ընթացքի մը աւարտը, սակայն ճամբորդութեան մը սկիզբը: Ժամանակը եւ ձեւը՝ նիւթը կամ մարմինը պատրանքային են, կացութիւններ՝ պատահարներ կու գան ու կ'երթան: Այս իրողութեամբ շատ աւելի դիւրին կը տպաւորուինք, երբ ժամանակի անցքով նկարուած (time lapse photography)՝ ծաղիկի մը բացուիլը, գեղեցկութիւնը եւ յետոյ ալ թողմիլը եւ մահը ներկայացնող ժապաւէն մը դիտենք: Աշխարհի վրայ ամէն բանի ընթացքն ալ նոյնն է, միայն ժամանակամիջոցները քիչ մը իրարմէ կը տարբերին: Ամէն ինչ նոյն անտեւականութեան (impermanence) ենթակա է: Օրինակը մեզի համար այժմէական է, երբ կը տեսնենք Արեւմտահայաստանի դարաւոր կոթողները՝ եկեղեցի եւ վանքերը, միայն մի քանի քար մնացած: Պատճառը կարեւոր չէ, այլ՝ միայն այդ ընթացքին իրողութիւնը:

Եթէ տիեզերքի մէջ ամէն ինչ անտեւական ըլլար, մենք ալ անտեւականութեան մասին գաղափար անգամ պիտի չունենայինք: Երեւակայենք թէ աշխարհի վրայ

ամէն ինչ կապոյտ է: Արդեօք պիտի կարողանայի՞նք կապոյտը գիտնալ, կամ որեւէ բան տեսնել եւ իրարմէ զանազանել: Միայն բաղդատելով կարող ենք ամէն ինչ տեսնել եւ հասկնալ: Կապոյտ գոյնը գիտենք, որովհետեւ զայն կը բաղդատենք միւս գոյներուն հետ: Նմանապէս անտեւականութեան տեղեակ ենք, որովհետեւ տեւականութիւնը՝ անմահութիւնը՝ յաւիտենականութիւնը մեր հոլութիւնն է: Անտեւականին փարիլ «Ես»ին՝ սատանային կամքն է, իսկ մեզի կը մնայ Կեանքին աղը գտնել: Մարդ կը կարծէ թէ երթալիք տեղ մը կայ, կամ ըլլալիք բան մը կայ, անգիտակից՝ թէ Ան իր հոլութիւնն է: Հետեւաբար իրեն կը պարտի միայն այս իրողութեան անդրադառնալ: Այս ընթացքը հորիզոնական չէ, այլ՝ ուղղահայեաց, դէպի իր հոլութեան խորքը: Բոլոր բնութիւնը միականութեան ներդաշնակութեամբ կ'ընթանայ, միայն մարդիկ են, որ տառապանք կը ստեղծեն: Եթէ մարդ չմիջամտէ բնութեան ընթացքին, պիտի գիտակցի կեանքին ահռելի գեղեցկութեան, կայտառութեան, աշխուժութեան եւ սրբութեան:

«Հայեցար՝ է ընդ շոշանն՝ ո՛րպէս ասէ,
 ո՛չ ջանայ՝ եւ ո՛չ նիւթէ՛: Լսե՛մ յեւ, եւ
 ո՛չ Սողոմոն՝ յամենայն՝ ի փառան իւր
 զգեցաւ իբրեւ զմի՝ ի նոցանէ: Իսկ եթէ
 զնոյն՝ որ այսօր ի բայի՛ եւ՝ եւ զաղիս՝ ի
 Ընոց արկանելի, Լսորոսած այնպէս
 զգեցորոցանէ, ո՞րչափ եւս առաւել զյեւ
 թէ՛ րաւաւարի»: (Ղուկաս ԺԲ 27-28)

«Դիտեցէ՛ք շուշանները, թէ ի՛նչպէս կ'աճին: Ո՛չ կ'աշխատին եւ ո՛չ կը մանեն. բայց կը յայտարարեմ ձեզի թէ Սողոմոն ալ՝ իր ամբողջ փառաւորութեան մէջ՝ չհազուեսցաւ անոնցմէ մէկուն պէս: Ուստի եթէ

խոտը, որ այսօր դաշտի մէջ է ու վաղը փուռը պիտի նետուի՝ Աստուած ա՛յդպէս կը հագուեցնէ, ո՛րչափ աւելի ձե՛զ, թերահաւատնե՛ր»:

Նմանապէս, եթէ մարդ չմիջամտէ իր կեանքի ընթացքին, ինք ալ պիտի գիտակցի իր էութեան երանութեան:

Մարդու միջոցաւ է որ բնութիւնը ինքն իրեն գիտակից կ'ըլլայ: Մենք կը պարտինք միայն «արթուն» ըլլալ: Անձնատուութիւնը այդ արթնութեան արդիւնքն է, ինչպէս նաեւ կեանքի ընթացքին յանձնուիլ է, քան թէ ջանալ զայն փոխել: Հարկաւ «Ես»ը նման հայեացք մը տկարութիւն կը համարէ: Երբ կեանքի ընթացքին կը յանձնուինք, աւելի կարեւոր կ'ըլլան մեր արարքները, քան թէ անոնց արդիւնքները, ինչպէս նաեւ մեր արարքներուն որակը, քան թէ անոնց քանակը: Նման հայեացք կը ներկայացնէ ներկային մէջ ապրիլ: Ներկան յաւիտեան է: Երբ մեր բոլոր արարքները նման հայեացքով կը գործենք, անկարելի է որ ինքնափոփոխութիւն տեղի չունենայ: Երբ «փոփոխութիւն» կ'ըսենք, մարդ արարած միշտ կը ջանայ փոփոխութիւն յառաջացնել արտաքինը փոխելով: Այս ընթացքը միշտ կը ձախողի: Երբեմն մարդ արարած կեանքի հարուածին՝ հիւանդութեան կամ աղէտի մը կը կարօտի, որպէսզի անդրադառնայ, թէ յաջողութեան համար փոփոխութիւնը ներքին՝ իր անձին մէջ պէտք է ըլլայ: Աստուածահաճոյ գործունէութիւնը կարելի չէ մարդուելով սորվիլ, այլ ան ինքնաբերաբար կ'իրականանայ, երբ մենք «ներքին» փոփոխութիւն կերտենք՝ գիտակցօրէն գործենք:

Ամէն մի անհատ կը պարտի այդ ինքնափոփոխութիւնը իր մէջ իրականացնել: Մեր հայեացքը երկուութեան վրայ հիմնուած կը թուի ըլլալ: Երբ զատողութիւն կը յառաջացնենք, սէր գոյութիւն չի կրնար ունենալ: Աստուած ամէն մի անհատի մէջ է,

ուրեմն երբ մենք որեւէ տեղ մը ներկայ ենք, կը նշանակէ, թէ Աստուած ալ հոն է: Աստուած սէր է, ուրեմն ինչո՞ւ սէրը մեզմէ բոլորին չի հոսիւ: Երբ զատողութիւնը անհետանայ եւ բոլորին միականութիւնը տեսնենք եւ հասկնանք, այդ պարագային սէրն ալ կը հոսի մեզմէ դէպի բոլորին: Աս ալ մեզի նշան մըն է, թէ որոշ չափով յաջողած ենք «ներքին» փոփոխութիւն մը իրականացնել: Ուրեմն այս ուղղութեամբ մեզի առաջնորդող նշաններ կան: Վախազդու երազները մեր զարթուցիչ ազդակներն են: Երազները ծագում կ'առնեն մեր զօրութեան «մարմին»ներէն: Անձկութիւն, ճնշում, ջղայնութիւն, խուճապ, սոսկում եւ բարկութիւն բոլորն ալ վախու երեւոյթներ են, բայց ընդհանուր առմամբ չենք անդրադառնար անոնց ետին գտնուող վախին: Այն վախերը, որ քունի մէջ վախազդու երազներու պատճառ կ'ըլլան, այս մեր արթուն կոչած կեանքին մէջ ալ մտային (paranoia or phobias) եւ այլ հիւանդութիւններու պատճառ կ'ըլլան: Յոյսը եւ վստահութիւնը վախը կը վանեն:

Վերոյիշեալ կարճ վերաքաղէն յետոյ, ինձ կը մնայ միայն մէկ բան՝ իմ անձիս մէջ իրագործել այն ինչ որ սորվեցայ հրատարակած երեք գիրքերուս պատրաստութեան միջոցին: Եթէ ձախողիմ, բոլոր աշխատանքս ի զուր է: Ինչպէս նախորդ երկու գիրքերուն մէջն ալ մատնանշած էի, ես այս նիւթերուն մասնագէտը ըլլալու հաւակնութիւնը չունիմ: Այս երեք գիրքերուն միջոցաւ ներկայացուցի հոգեւոր կեանքի եւ Յիսուսի բոլոր սորվեցուցածներուն նկատմամբ իմ հասկացողութիւնը: Շատ հաւանական է, չատերու համար անոնք համապատասխան չըլլան աշակերտներու ըսածներուն, մանաւանդ եթէ անոնց մակերեսային եւ բառացի իմաստները նկատողութեան առնուին: Իմացական հասկացողութիւնը հրապուրիչ

կրնայ ըլլալ, բայց անօգուտ է, եթէ չկարենանք այդ կեանքը նաեւ գործնականօրէն ապրիլ: Իմացական հասկացողութիւնը հոգեւոր ճանապարհին միայն առաջին քայլն է: Երկրորդ քայլը պաշտամունքն է: Պաշտամունքը ծիսակատարութիւն չէ: Ան, կը նշանակէ Աստուած այնքան սիրել, որ իր հետ միանալու տենչանքը գերազանցէ մեր սիրելիներուն եւ աշխարհի հետ մեր ունեցած կապը: Միթէ Յիսուս չըսա՞ւ. «... Ես բաժնելու եկայ»:

«Համարի՛չ եթէ խաղաղութի՞նն եկի Կալ
յերւելո՛ր, ո՛չ, ասե՛մ յեւ, այլ Բաժի՛նս»:
(Ղուկաս ԺԲ:51)

«Կը կարծէք թէ ես եկայ՝ երկրի վրայ խաղաղութի՞ւն տալու: Կ'ըսեմ ձեզի. «Ոչ՝ հապա բաժանում»:

Երրորդ քայլն ալ մեր անձը «Հարսանիք»ին պատրաստել է՝ գործնականը, այսինքն պատշաճ կենցաղ մը կերտելն է: Իսկ եթէ հասկացողութիւնը, ենթագրեալ բազմազանութեան միականութիւնը գիտակցիլն է, հետեւաբար անձն ալ կը հասկնայ թէ ինք մէկ է՝ բոլորին հետ: Ան նաեւ կը հասկնայ թէ ինք ուր որ է Աստուած ալ հոն է: Աստուած սէր է: Ուրեմն եթէ ինքզինք պատշաճ կերպով պատրաստած ըլլայ, Աստուծոյ սէրն ալ իրմէ կը հոսի դէպի բոլորին: Նաեւ, քանի որ բոլոր ստեղծագործութիւնը կը ներկայացնէ Աստուծոյ «մարմինը», հետեւաբար սէրն ալ կ'ըլլայ Աստուծոյ հանդէպ: Ապա թէ ոչ բոլորն ալ կ'ըլլան պարզ հաւատալիքներ, որոնք մեր փորձառութեան մաս չեն կազմեր: Անոնք թէ մեզի եւ թէ ուրիշներուն աւելի վնաս կը հասցնեն քան թէ օգտակար կ'ըլլան:

Այս ուղղութեամբ յարմար կը նկատեմ հոս պզտիկ պատմութիւն մը ներկայացնել: «Լոյս ի Լուսոյ» գիրքիս «Ի՞նչ են մարդկային բնութիւնները» խորագրեալ Գ. գլխուն մէջ ներկայացուցած էի երեք

տարբեր բնութեան տէր անձեր՝ գործնական մարդը, զգացական մարդը եւ իմացական մարդը: Այս պատմութեան մէջ կան երեք աստուածավախ հաւատացեալներ, որոնք Աստուած տեսնելու տենչանքը ունին, եւ իրենց կեանքը նուիրած են այդ տենչանքը իրականացնելու համար: Մին, որ բնութեամբ գործնական մարդ մըն է, իր կեանքի տեւողութեան անընդհատ Աստուած կը պաշտէ իր ծառայութեամբ, գլխաւորութեամբ եւ բոլորին օգնութեամբ: Երկրորդը, իր բնութեամբ զգացական մարդ մը, Աստուած կը պաշտէ անընդհատ աղօթքով եւ ժամերգութեամբ: Երրորդը, իմացական մարդ մը, անընդհատ Աւետարանը կ'ուսումնասիրէ, կը ջանայ գրուածները մեկնաբանել՝ հասկնալ անոնց բուն վերացական իմաստները եւ զանոնք այժմէականացնել բաղդատելով գիտութեան (science) տուեալներուն հետ եւ գիտութեամբ (knowledge) իրականացնել իր տենչանքը: Ինչպէս «Լոյս ի Լուսոյ» գիրքին մէջ գրուած է, այս երեք տարբեր բնութիւններու տէր անձերը անկարելի է որ իրարու հայեացքները հասկնան եւ ընդունին: Հետեւաբար իրարու հետ չեն ընկերակցիր: Բախտը այնպէս մը կը բերէ որ օր մը այս երեքը, ամայի վայր մը, նոյն ուղղութեամբ կը ճամբորդեն: Դարձեալ իրենց բախտին, տեղատարափ կ'անձրեւէ: Երեքն ալ անձրեւէն պաշտպանուելու համար միջոց կը փնտռեն: Զգացական մարդը կ'ըսէ, թէ մօտը լքուած հին վանք մը կայ եւ կարելի է հոն պատսպարուիլ: Երեքն ալ վազելով վանքը կը գտնեն, բայց կը տեսնեն որ ան քանդուած է եւ միայն խորանին գտնուած տեղին գմբէթը կայուն կը կենայ՝ չորս սիւներու վրայ: Պատերը բոլորը փլած, գմբէթին տակն իսկ պատշաճ կերպով անձրեւէն կարելի չէր պաշտպանուիլ: Գմբէթին տակը, գետինը ճիշդ մէջտեղը, երկաթէ խաչ մը կանգուն մնացած էր: Անոնք

կը նշմարեն, թէ միայն այդ խաչին անմիջական շուրջը չոր է: Երեքն ալ խաչը իրենց մէջտեղը առած, իրար փաթթուած, անձրեւին դադրիլը կը սպասեն: Գմբէթին տակը մէկէն կը լուսաւորուի եւ Յիսուս Քրիստոս իրենց կը ներկայանայ: Իրենք անմիջապէս ծունկի կու գան եւ կ'երկրպագեն: Աստուծոյ հարց կու տան, թէ ինչո՞ւ այս վայրկեանը գտաւ իրենց յայտնուելու, երբ իրենք պատշաճ կերպով չէին կրնար Զինք մեծարել, վերէն վար թրջած եւ ամէն կողմերնին ցեխոտ: Քրիստոս կը պատասխանէ. «Առաջին անգամն է որ ձեզ երեքդ միասին իրար փաթթուած գտայ»:

Եթէ իսկապէս կը փափաքինք Աստուծայայտնութիւնը իրականացնել մեր անձերուն մէջ, պարտ ենք պատշաճ գիտութիւն ամբարել, որպէսզի գիտնանք թէ ինչպէս պէտք է լաւագոյնս գործենք եւ գայն իրականացնենք իբր անհուն սիրոյ եւ տենչանքի մը արտայայտութիւնը: Ամէն մի անհատի կեանքի նպատակը իր ներքին Քրիստոսի կանթեղը վառելն է: Այդ կանթեղին ամանը անձին Աստուծապաշտութիւնն է, իսկ ամանին մէջի իւղն ալ՝ սէրը. կանթեղին պատրոյղը (wick) հանդարտ միտքն է, իսկ պայծառ բոցն ալ՝ անձին ինքնաճանաչումը: Երբ համայն մարդկութիւնը այս ուղղութեամբ յաջողի, Քրիստոսի կանթեղն ալ մեծաշխարհային չափի վրայ կը յայտնուի, աշխարհը կ'ըլլայ կանթեղին ամանը, ովկիանոսին ջուրերն ալ՝ իւղը եւ արեւն ալ՝ անոր բոցը:

Ա ու Մ ԱՄԷՆ

*Աղբիւր անմահութեան, աղբերացո՛ր ի սրտէ իմմէ՝
զարտասուս ապաշխարութեան՝ որպէս պոռնկին, զի
լուացից զմեղս անձին իմոյ յառաջ քան զեւանքն իմ՝
յաշխարհէս. եւ ողորմեա՛ք աքարածոց եւ ինձ
բազմամեղիս:*

Ի Տէառնէ ուղղին զնայի
 ասն էւ մաճկանացոսն
 զիա՞րդ խելամոռի լիցի
 Ճանապարհաց իւրոց :
 (Եսայի Ի : 24)

Մարդոսն խոյլերը Տէրօջմէն կը
 Հասարակութիւն. Ոսրի մարդը
 Ի՞նչպէս կրնայ Հասկնալ իր
 Ճամբան :

-Ը-

ՅԱԲԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ

Ա - Եթէ

Բ - Իմաստիւ Խօսքեր

Գ - Առ ՈՏԱ Վարդապետիս

Դ - Իմաստիւ Ծերոհին

Ե - Իմաստիւ Մարդ

Զ - Ո՛հ է Աստուծ

Է - Ներկայ Դար

Ը - Մոգսկան Դրամսան Հաշիւ

Թ - Եօթը Անհրաժեշտ Դասեր

Ժ - Աստուծ եւ Մարդ

ԺԱ - Մարդասերներ

ԺԲ - Հաքար

ԺԳ - Թշնամիները Սիրել

ԺԴ - Մե՛ծ Ըլլալով Վե՛ճ Մը

ԵԹԷ

Եթե կրնաս պաշել գլուխդ առանձին,
 Երբ խուճապի մէջ է չորս դիդ ամէն մարդ,
 Եթե կրնաս վստահ ըլլալ քու անձին,
 Երբ ուրիշներ կը կասկածին քու վրայ,
 Եթե կրնաս միշտ սպասել անձանձիր,
 Կամ չստել շրջապատուած սուտերով,
 Ատողներու միջեւ մնալ սիրալիր,
 Եթե կրնաս ըլլալ բարի, բայց ուժով վե

Եթե կրնաս դուն երազել եւ սակայն
 Չըլլալ գերին երազներուդ գերիշխող,
 Յաղթանակէն ետք Հանդիպիլ պարտութեան
 Եւ նոյն ձեռով ընդունիլ զոյգն այդ խաբող:
 Եթե կրնաս լսել քու խօսքդ վճիտ
 Չարափոխուած յիմարներու ծուլակի
 Ու խորտակուած տեանել մեծ երկը կեանքիդ,
 Բայց վերստին զայն շինելու գաս ծունկի.

Եթե կրնաս շահը հազար ճիգերու
 Մէկ հարուածով յանձնել բախտի սեղանին
 Եւ անտրտունջ առանց երբեք ողբալու
 Վերսկսիլ ծայրէն ամէն ինչ կրկին,
 Եթե կրնաս սիրտ ու ջիւղեր ու մկան
 Մաշումէն ետք նորէն լարել անդադար
 Եւ դիմանալ երբ մեռած է ամէն բան,
 Բացի կամքէն, որ կը մնայ մէջդ վառ.

Եթե կրնաս արքաներու Հետ՝ պարզուի,
 Ամբոխին մէջ առաքինի ըլլալ միշտ,
 Եթե թաղես կրքի թուղի վաղանցուկ,
 Եթե մարդիկ անզօր են քեզ առթել վիշտ
 Եւ ամէնուն կու տաս արժէքն իր արդար,
 Եթե սիրես, բայց սիրոյ խենթ չդառնաս.
 Քո՛ւրդ է Երկիրն ու իր գանձերն անհամար
 Եւ աւելին՝ այն ատեն Մա՛րդ ես, սողաս:

Բ. Քիփլինսկ

Թարգմ. Մուշեղ Իշխան

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՒՔԵՐ

*Նախանձը ամենէն առաջ կը կործանէ քու
անձդ և կը հեռացնէ քեզ քու
շրջապատէդ և ընկերներէդ:

*Ամենաձիճաղելի ցանկութիւնը բոլորին
կողմէ սիրուած անձ մը ըլլալու
ցանկութիւնն է:

*Հանդուրժէ՛ և ոչ թէ մեղադրէ ա՛յն, ինչ որ
չես կրնար փոխել:

*Արագ մերժողը քիչ կը խաբէ:

*Կեղծ արցունքը ո՛չ թէ վիշտի, այլ՝
խորամանկութեան նշան է:

*Եթէ կ'ուզես որ ուրիշներ քեզ գովեն,
ինքզիքդ մի գովեր:

*Ծուլութիւնը դանդաղ կ'ընթանայ, բայց կը
վերածուի անբուժելի
հիւանդութեան:

*Գոհարը գին ունի, բայց բարի խրատը
անգին է:

*Վազելը երբեմն անօգուտ է, պէտք է
ժամանակին մեկնիլ:

ԱՌ ՈՏՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

Գրեց
ՃԻՏՈՒ ՔՐԻՇՆԱՍՈՒՐԹԻ

ՊԷՅՐՈՒԹ
1968

Առաջնորդէ զիս անիրականէն դէպի Իրականը,
Խաւարէն դէպի Լոյսը,
Մահէն դէպի Անմահութիւն:

ՆԱԽԱԲԱՆ

Աստուծոյ իմ խօսքերս չեն, այլ խօսքերն են այն Վարդապետին, որ ստրվեցուց ինծի: Առանց Անոր ոչինչ կրնայի ընել: Անոր օգնութեամբ իմ քայլերս Շաւիղին վրայ դրի: Դուն ալ կըղձաս նոյն Շաւիղին մէջ մտնել, ուրեմն ան խօսքերը որ ինծի խօսեցաւ, քեզի ալ պիտի օգնեն, եթէ հնազանդիս անոնց: Բաւական չէ սոսկ ըսել թէ, անոնք ճշմարիտ են ու գեղեցիկ, մէկը որ կը փափաքի յաջողիլ պէտք է ընէ ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ ըսուած է: Կերակուրին նայիլ եւ ըսել թէ լաւ է, անսուաղ մարդ մը չի կշտացներ: Անիկա պէտք է իր ձեռքը երկարէ և ուտէ: Այնպէս ալ բաւական չէ լսել Վարդապետին խօսքերը, պէտք է գործադրել Անոր ըսածները, ուշադրութիւն ընելով բոլոր բառերուն, ընդունելով թելադրանքները: Եթէ թելադրանք մը աննկատ թողուի եւ կամ խօսք մը զանց առնուի, կը կորսուի ընդ միշտ, քանզի Ան երկրորդ անգամ չի խօսիր:

Չորս յատկանիշներ կան այս Շաւիղին համար.

Ա. Զանազանելու կարողութիւն.

Բ. Ոչ ցանկասիրութիւն.

Գ. Բարի վարք.

Դ. Սէր.

Ինչ որ Վարդապետը ըսած է ինձ ասոնցմէ իւրաքանչիւրին շուրջ եւ պիտի ջանամ ըսել քեզի:

ԱՌ ՈՏՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԱՆՈՆՑ, ՈՐՔ ԿԸ ԲԱԽԵՆ

Ա

Այս յատկանիշներուն առաջինը ԶԱՆԱԶԱՆԵԼ ԳԻՏՆԱԼՆ է: Աս ըսելով սովորաբար կը հասկնանք իրականը անիրականէն զանազանել, ինչ որ կ'առաջնորդէ մարդիկ մտնել Շաւիղին մէջ: Այս բայց ասկէ շատ աւելին կը նշանակէ: Ու այս յատկանիշը պէտք է գործադրենք ոչ միայն Շաւիղին սկզբնաւորութեան մէջ, այլ անոր ամէն մէկ քայլափոխին, ամէն օր, մինչեւ անոր վախճանը: Դուն կը մտնես Շաւիղին մէջ, որովհետեւ անանկ ստրված ես թէ հոն ոչ միայն կարելի է գտնել այն բաները, որոնք կ'արժեն ստանալ: Անոնք որ չեն գիտեր, կ'աշխատին հարստութիւն եւ զօրութիւն շահիլ, որոնք առ առաւելն մէկ կեանքի մը համար են միայն, եւ հետեւաբար անիրական: Ասոնցմէ աւելի մեծ բաներ կան, բաներ որ իրական են ու տեւական, ու երբ անգամ մը տեսնես զանոնք, այլեւս միւսներուն չես բաղձար:

Համայն աշխարհի վրայ, միայն երկու տեսակ մարդիկ կան, անոնք որ գիտեն եւ անոնք որ չեն գիտեր: Ու այս գիտութիւնն է որ արժէք կը ներկայացնէ: Կարելոր չէ երբեք թէ ինչ է մարդու մը կրօնքը և կամ ինչ ցեղի կը պատկանի անիկա, իրապէս կարելոր խնդիրը այս գիտութիւնն է— Աստուծոյ մարդոց համար ունեցած ծրագրին գիտութիւնը: Քանզի Աստուած ծրագիր մը ունի, ու այդ ծրագիրը բարեշրջութիւնն է: Երբ մարդ անգամ մը

կը տեսնէ ասիկա եւ իրապէս հասկնայ զայն, չի կրնար անոր համար չգործել եւ ինքզինքը անոր հետ չնոյնացնել, որովհետեւ ան խիստ փառաւոր է ու խիստ գեղեցիկ: Հետեւաբար երբ մարդ անգամ մը հասկնայ ասիկա, ալ Աստուծոյ կողմը կըլլայ, բարին կը պաշտպանէ ու չարին կը դիմադրէ, բարեշրջման համար կը ձգտի եւ ոչ թէ եսապաշտութեան:

Եթէ Աստուծոյ կողմն է ան, մեզմէ մէկն է, տարբերութիւն չընէր երբեք թէ ան ինքզինքը Հնդիկ կը կոչէ թէ Պուտայական, Քրիստոնէայ թէ Մահմետական, Հնդիկ կամ Անգլիացի, Չին թէ Ռուս: Անոնք որ իր կողմն են, գիտեն թէ ինչո՞ւ համար հոս են ու ինչ պէտք է ընեն, եւ կը ջանան ընել զայն: Բոլոր միւսները դեռ չեն գիտեր թէ ինչ պէտք է ընեն, հետեւաբար անոնք յաճախ յիմարաբար կը գործեն ու կը ջանան կերպեր հնարել, զորս կը խորհին թէ հաճոյալի պիտի ըլլայ իրենց համար, առանց ըմբռնելու թէ բոլորն ալ Մէկ են ու հետեւաբար ինչ որ **ՄԷԿԸ** կը կամի, այն միայն կրնայ իրապէս հաճոյալի ըլլալ բոլորին: Անոնք կը հետեւին անիրականին քան թէ իրականին: Մինչեւ որ այս երկուքին միջեւ եղած զանազանութիւնը չսորվին չեն կրնար Աստուծոյ կողմը դասուիլ: Հետեւաբար այս զանազանութիւնը առաջին քայլն է:

Բայց այս ընտրութիւնը ընելէն ետքն իսկ, դեռ պէտք է յիշես թէ իրական ու անիրական բաներու շատ մը տեսակները կան, եւ տակաւին զանազանութիւն պէտք է ընել շիտակին ու սխալին, կարեւորին ու անկարեւորին, օգտակարին ու անօգուտին, ճշմարիտին ու սուտին, անձնասէրին ու ոչ-անձնասէրին միջեւ:

Ճշմարիտին ու սխալին միջեւ ընտրութիւնը դժուար պիտի չըլլայ, քանզի անոնք որ կը փափաքին Վարդապետին հետեւիլ, արդէն իսկ որոշած են ճշմարիտը ընտրել ամէն գնով: Բայց մարմինը ու մարդը երկու տարբեր բաներ են եւ ամէն ինչ որ մարմինը կը փափաքի մարդուն կամքը չէ միշտ: Երբ մարմինդ բանի մը կը ցանկայ կանգ առ և մտածէ թէ արդեօք **ԴՈՒՆ** ալ իսկապէս կը ցանկա՞ս Քանգի **ԴՈՒՆ** Աստուած Ես, եւ կը կամիս ինչ որ Աստուած կը կամի: Բայց դուն պետք է քու հոգիիդ խորը թափանցես գտնելու Աստուածը որ քու մէջդ է եւ լսելու Անոր ձայնը, որ **ՔՈՒ** ձայնդ է: Քու մարմիններդ քեզի հետ մի շփոթեր, ոչ ֆիզիքական մարմինդ, ոչ գգացական կամ յուզական մարմինդ (**astral**) եւ ոչ ալ մտային մարմինդ: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը **ԱՆՁԸ** ըլլալ պիտի ձեւացնէ, որպէսզի իր ուզածը ձեռք ձգէ: Բայց դուն պետք է ճանչնաս զանոնք եւ գիտնաս, թէ դուն ես անոնց տէրը:

Երբ գործ ըլլայ ընելու, ֆիզիքական մարմինը հանգչիլ կ'ուզէ, պտըտիլ, ուտել, խմել կը ցանկայ, եւ այն մարդը որ չի գիտեր կըսէ ինքնիրեն, «Կուգեմ այս բաները ընել ու պետք է որ ընեմ»: Բայց այն մարդը որ գիտէ կըսէ. «Այն որ կ'ուզէ այս բաները, **ԵՍ** չեմ, հետեւաբար պետք է սպասէ քիչ մը»: Յաճախ երբ պատեհութիւն կը ներկայանայ ուրիշի մը օգնելու, մարմինը կըսէ. «Որքան նեղութիւն պիտի ըլլայ ինծի, թող ուրիշ մը ընէ»: Բայց մարդը կը պատասխանէ իր մարմնոյն. «Դուն պիտի չարգիլես զիս բարի գործ կատարելէն»:

Մարմինը քու անասունդ է, ձին որուն վրայ կը

հեծնես: հետեւաբար պէտք է լաւ վարուիս անոր հետ ու լաւ հոգ տանիս անոր: Պէտք չէ որ չափէն աւելի գործածես զայն, պէտք է պատշաճօրէն կերակրես զայն, մաքուր կերակուրով ու ջուրով միայն: Նաեւ մաքուր պէտք է պահես զայն, Նոյն իսկ ամենափոքր արատէ մը: Քանզի առանց կատարելապէս մաքուր եւ առողջ մարմնոյ, չես կրնար դիմանալ պատրաստութեան տքնաջան աշխատանքին, չես կրնար տոկալ անոր անդադար ճնշման: Բայց պէտք է դուն ըլլաս այդ մարմինը դեկավարողը եւ ոչ թէ մարմինդ քեզ:

Զգացական մարմինը իր ցանկութիւններն ունի, երկոտասանեակներ: Ան կուզէ որ դուն բարկանաս, վիրաւորիչ բառեր գործածես, նախանձիս, դրամի համար անյազ ըլլաս, ուրիշներու ունեցածներուն ցանկաս, վիատութեան տեղի տաս: Այս բոլորը կ'ուզէ ան, եւ դեռ ուրիշներ, ոչ թէ որովհետեւ վնասել կ'ուզէ քեզի, այլ անոր համար որ բուռն թրթռացումներ կը սիրէ, եւ կ'ուզէ շարունակ փոխել զանոնք: Բայց **ԴՈՒՆ** ասոնցմէ եւ ոչ մին կ'ուզես, հետեւաբար պէտք է զանազանել գիտնաս **ՔՈՒ** եւ մարմնոյդ ուզածները:

Քու մտային մարմինդ կ'ուզէ ինքզինքը հպարտօրէն անջատ կարծել, ինքնիրեն հաւնիլ եւ ուրիշները անտեսել: Զինք աշխարհային բաներէ հեռացնելէ տքն իսկ, դեռ կը փորձէ ինքն իր հաշւոյն մտածել եւ ստիպել քեզի որ քու անձնական յառաջացմանդ մասին մտածես, փոխանակ Վարդապետին գործին համար խորհելու եւ ուրիշներուն օգնելու: Երբ կը խոկաս (**meditate**), ան կը ջանայ որ իր ուզած բաներուն շուրջ մտածել տայ քեզի, փոխանակ այն միակ բանին շուրջ զոր **ԴՈՒՆ** կ'ուզես: Այդ միտքը դուն

ինքդ չես, այլ անիկա քուկդ, որպեսզի զինքը գործածես: Հետեւաբար հոս ալ անհրաժեշտ է զանազանել գիտնալ: Պէտք է որ անընդհատ հսկես, ապա թէ ոչ կը ձախողիս:

Թաքուն գիտութիւնը (*) շիտակին ու սխալին միջեւ համաձայնութիւն (**compromise**) չի ճանչնար: Ինչ երեւութական գնով որ ըլլայ, պէտք է ընես ինչ որ շիտակ է, եւ չընես ինչ որ սխալ է, հոգ չէ թէ անգէտ մարդիկ ինչ խորհին կամ խօսին: Պէտք է որ խորապէս ուսումնասիրես բնութեան Թագուն օրէնքները եւ երբ զանոնք գիտնաս, կեանքդ անոնց համաձայն վարես, միշտ բանականութիւնդ եւ խելքդ (**common sense**) գործածելով:

Պէտք է զանազանել գիտնաս կարելորդ անկարելորդէն: Ժայռի պէս հաստատ կեցիք երբ խնդիրը շիտակի եւ սխալի վրայ է, բայց միշտ տեղի տուր ուրիշներու՝ ամէն այն բաներու մէջ, որ անկարելորդ են: Քանզի պէտք է որ միշտ ազնիւ ու բարի ըլլաս, դիւրաբարոյ եւ բարեացակամ՝ ուրիշներուն ալ կամենալով նոյն լայն ազատութիւնը, որուն դուն ինքդ կը կարօտիս: Ջանա տեսնել թէ ինչ բան կ'արժէ ընել յիշէ թէ բան մը միմիայն իր չափէն զատելու չես: Փոքր բան մը՝ որ ուղղակի օգտակար է Վարդապետին գործին մէջ, շատ աւելի կ'արժէ, քան մեծ բան մը, որ աշխարհը լաւ կը կոչէ: Դուն պէտք է

(*)--«Թագուն գիտութիւնը (*occultism*) փորձառական գիտութիւն մըն է, որուն նպատակն է թափանցել բնութեան թագուն խորհուրդներուն եւ գաղտնիքներուն գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան միջոցով:

զանազանես ոչ միայն օգտակարը անօգուտէն, այլ աւելի օգտակարը նուազ օգտակարէն: Աղքատները կերակրել բարի, ազնիւ ու օգտակար գործ մըն է, բայց աւելի օգտակար է անոնց հոգիները կերակրել քան անոնց մարմինները: Ոեւէ հարուստ մարդ կրնայ մարմինները կերակրել, բայց միայն անոնք կրնան հոգին կերակրել, որոնք գիտեն, եթէ գիտես, քու պարտքդ է օգնել որ ուրիշներ ալ գիտնան:

Որքան ալ արդէն իմաստուն ըլլաս, դեռ շատ բաներ ունիս սորվելիք այս Շաւիղին մէջ, այնքան շատ որ հոս ալ պէտք է զանազանել գիտնաս, եւ զգուշութեամբ մտածես թէ ինչ բան կարժէ սորվիլ: Ամէն գիտութիւն օգտակար է, եւ օր մը պիտի տիրանաս ամբողջ գիտութեան, բայց քանի որ միայն մէկ մասին կրնաս տիրանալ, ջանա որ ատիկա լաւագոյն մասը ըլլայ: Աստուած իմաստութիւն է, ինչպէս նաեւ Սէր, եւ որքան աւելի իմաստութիւն ունենաս, այնքան աւելի կրնաս **ԶԱՅՆ** յայտնաբերել: Ուրեմն սորվէ, բայց նախ սորվէ այն բաները որոնք պիտի օգնեն քեզի, որ դուն ալ ուրիշներուն օգնես: Ուսմանցդ մէջ համբերութեամբ աշխատէ՛, ոչ թէ որպէսզի մարդիկ իմաստուն կարծեն քեզ, կամ որպէսզի նոյն իսկ դուն իմաստուն ըլլալու երջանկութիւնն ունենաս, այլ որովհետեւ միայն իմաստուն մարդիկ կրնան իմաստութեամբ օգտակար ըլլալ: Որքան ալ շատ փափաք ունենաս օգնելու, եթէ տգէտ ես աւելի վնաս կրնաս գործել քան բարիք:

Պէտք է գիտնաս զանազանել ճշմարիտը սուտէն: Պէտք է սորվիս ճշմարիտ ըլլալ ամբողջ էութեամբդ, խորհուրդով, խօսքով եւ գործով:

Նախ խորհուրդով: Ու այդ դիրքին չէ, քանզի աշխարհի մէջ գոյութիւն ունին բազում անճշմարիտ խորհուրդներ, շատ յիմար նախապաշարումներ, անոնց գերի եղող ռեւէ մէկը չի կրնար յառաջդիմել: Ուստի պէտք չէ ունենաս խորհուրդ մը, պարզ անոր համար որ ուրիշ շատեր ալ նոյնպէս կը խորհին, ոչ ալ որովհետեւ դարերու ընթացքին մարդիկ հաւատացած են անոր, կամ որովհետեւ մարդոց կողմէ նուիրական նկատուած գրքի մը մէջ գրուած է ան: Պէտք է դուն քեզի խորհիս անոր մասին եւ դուն քեզի դատես թէ բանաւոր է ան: Միտքդ պահէ թէ թէեւ հազարաւոր մարդիկ կրնան համաձայնիլ խնդրոյ մը շուրջ, բայց եթէ անոնք ոչինչ գիտեն այդ խնդրոյն նկատմամբ, անոնց դատողութիւնները որեւէ արժէք չեն ներկայացըներ: Այն որ կ'ուզէ այս Շաւիղին մէջէն քալել պէտք է ինքն իրեն համար մտածել սորվի, քանզի նախապաշարումը աշխարհի մեծագոյն չարիքներէն մին է, մին այն ծանր շղթաներէն, որոնցմէ պէտք է բոլորովին ազատես ինքզինքդ:

Այլոց մասին մտածած խորհուրդներդ պէտք է ճշմարիտ ըլլան: Պէտք չէ մտածես անոնց մասին ինչ որ չես գիտեր: Մի՛ ենթադրեր թէ անոնք միշտ քու մասիդ կը մտածեն: Երբ մէկը կ'ընէ բան մը, որ կը խորհիս թէ կը վնասէ քեզի, կամ կ'ըսէ բան մը, որ կը խորհիս թէ քեզի կ'ակնարկէ, մի՛ հետեւցներ անմիջապէս. «Անիկա ինծի վնասել կ'ուզէ»: Շատ հաւանական է որ անիկա երբեք ի մտի չունէր քեզ, քանզի ամէն անձ իր նեղութիւններն ունի եւ իր մտածումները գլխաւորաբար իր անձին շուրջը կը դառնան: Երբ մարդ մը բարկութեամբ խօսի քեզի, մի՛

խորհիր, «Անիկա կ'ատէ զիս եւ վիրաւորել կ'ուզէ»: Թերեւս ուրիշ մէկը կամ ուրիշ բան մը բարկացուցած է զինքը, եւ որովհետեւ կը պատահի որ քեզի կը հանդիպի, քու վրադ կը յագեցնէ իր բարկութիւնը: Ան յիմարութեամբ կը վարուի, զի բարկութիւնն ինքնին յիմարութիւն է, բայց ասոր համար պէտք չէ որ սխալ դատես զայն:

Երբ Վարդապետին աշակերտն ըլլաս, միշտ կրնաս փորձել քու խորհուրդիդ ճշմարտութիւնը զանոնք Անոր խորհուրդին հետ բաղդատելով: Քանզի աշակերտը մէկ է իր Վարդապետին հետ, եւ միայն բաւական է որ իր խորհուրդը Վարդապետին խորհածին հետ խորհի բաղդատել, միանգամայն գիտնալու համար թէ ան կը համաձայնի: Եթէ չի համաձայնիր սխալ է եւ աշակերտը կը փոխէ զայն անմիջապէս, քանզի Վարդապետին խորհուրդը կատարեալ է, որովհետեւ Ան ամէնը գիտէ: Անոնք որ դեռ Անկէ ընդունուած չեն, այս բաները չեն կրնար ընել, բայց կրնան մեծապէս օգտուիլ յաճախ կանգ առնել մտածելով, «Վարդապետը ի՛նչ պիտի խորհէր այս մասին, Վարդապետը ի՛նչ պիտի ըսէր կամ ընէր այս պարագաներուն տակ»: Քանզի երբեք պէտք չէ ընես, խօսիս կամ խորհիս այն բաները, որ չես կրնար երեւակայել թէ Վարդապետը պիտի ընէր կամ ըսէր կամ խորհէր:

Պէտք է նաեւ ճշմարիտ ըլլաս խօսքերուդ մէջ, ճշգրիտ եւ առանց չափազանցութեան: Երբեք շարժառիթներ մի վերագրեր ուրիշի մը: Իր Վարդապետը միայն գիտէ անոր խորհուրդները, ու կրնայ ըլլալ որ ան կ'ընէր այնպիսի պատճառներով,

որոնց մասին Երբեք խորհած չես: Երբ անձի մը դեմ բան մը լսես, մի կրկներ գայն, կրնայ անճիշդ ըլլալ լսածդ, իսկ եթէ ճիշդ ալ ըլլայ բարութիւնը կը պահանջէ ոչինչ ընել: Խօսելէ առաջ լաւ մտածէ. եթէ ոչ սխալի մէջ կ'իյնաս:

Գործքով ալ ճշմարիտ եղի՛ր: Երբեք մի՛ փորձեր քեզմէ տարբեր մէկը երեւիլ, քանզի բոլոր կեղծիքը արգելք է ճշմարտութեան վճիտ լոյսին, որ պէտք է քեզմէ արտացոլայ, ինչպէս արեւուն լոյսը կ'արտացոլայ մաքուր ապակիէն:

Պէտք է զանազանել գիտնաս եսամոլութիւնը ոչ եսամոլութենէն: Քանզի Եսամոլութիւնը շատ մը ձեւեր ունի եւ մինչ կը խորհիս թէ վերջապէս կրցած ես գայն սպաննել իր մէկ ձեւին մէջ, անիկա ուրիշ ձեւով մը երեւան կ'ելլէ աւելի ուժեղ քան երբեք: Բայց՝ աստիճանաբար՝ այնքան մը պիտի լեցուիս ուրիշներու օգնելու խորհուրդով, որ այլեւս ոչ տեղ, ոչ ժամանակ եւ ոչ խորհուրդ պիտի ունենաս քու անձիդ մասին մտածելու:

Դեռ տարբեր կերպով մըն ալ պէտք է զանազանել գիտնաս: Սորվէ ամէն անձի եւ ամէն բանի մէջ Աստուածը զանազանել, հոգ չէ թէ որքան շատ երեւին անոնք արտաքինապէս: Դուն կրնաս օգնել եղբօրդ այն բանով որ երկուքդ ալ հաւասարապէս ունիք, եւ այդ **ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔՆ Է**. սորվէ այդ կեանքը արթնցնել անոր մէջ, սորվէ անոր մէջ գտնուած այդ կեանքին կոչ ընել, որով քու եղբայրդ պիտի փրկես չարէն:

ԱՌ ՈՏՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

Բ

Շատեր կան՝ որոնց համար Ոչ-ցանկասիրութեան (**desirelessness**) յատկանիշը խիստ դժուար է, որովհետեւ անոնք անանկ կը զգան թէ **ԻՐԵՆՔ** իրենց ցանկութիւններն են, այսինքն թէ երբ իրենց որոշ փափաքները, իրենց նախասիրութիւններն ու ոչ-նախասիրութիւնները իրենցմէ առնուին, այլեւս իրենց համար անձ չի մնար: Բայց այսպիսիները անոնք են միայն, որ տեսած չեն Վարդապետը: Անոր Սուրբ Ներկայութեան լոյսին տակ ամբողջ ցանկութիւնը կը մեռնի, բացի **ԱՆՈՐ** նմանելու տենչանքը: Բայց Անոր երես առ երես հանդիպելու երջանկութիւնն ունենալէ առաջ, կրնաս ոչ-ցանկասիրութեան վիճակին հասնիլ, եթէ ուզես: Զանազանելու կարողութիւնը արդէն ցուցուցած է քեզի, թէ այն բաները՝ որոնց մարդոց մեծամասնութիւնը կը ցանկան, ինչպէս հարստութիւն և ոյժ, ունենալ չարժեր: Երբ այս ճշմարտութիւնը փոխանակ լոկ ըսելու իրապէս զգան, անոնց համար բոլոր ցանկութիւնը կը դադրին:

Մինչեւ հոս ամէն ինչ պարզ է, միայն պետք է որ հասկնաս: Բայց կան ոմանք որ կը հրաժարին աշխարհային նպատակներու ետեւէն վազելէ, որպէս զի երկինքը շահին, կամ անձնական ազատութիւն ձեռք ձգեն վերստին ծնանելու հարկէն: Այս սխալին մէջ պետք չէ որ իյնաս: Երբ անձդ բոլորովին մոռցած ես, չես կրնար շարունակ մտածել, թէ այդ անձը ե՞րբ ազատութիւն պիտի գտնէ, կամ ինչ տեսակ երկինքի պիտի արժանանայ: Յիշէ թէ *բոլոր* եսապաշտ

ցանկութիւնը կը կաշկանդէ քեզ, հոգ չէ թէ որքան ալ բարձր ըլլայ անոր նպատակը, և մինչեւ որ դուն զքեզ չազատես այդ կաշկանդումէն չես կրնար ինքզինքդ ամբողջութեամբ Վարդապետին նուիրել:

Երբ անձիդ համար ունեցած բոլոր ցանկութիւններն անհետին, տակաւին քու գործիդ արդիւնքը տեսնելու ցանկութիւնը կրնայ մնացած ըլլայ: Երբ մէկին օգնես, կուգես տեսնել թէ որքան օգնած ես անոր: Թերեւս կը փափաքիս ինքն ալ տեսնէ ու երախտապարտ ըլլայ: Բայց ասիկա ալ ցանկութիւն է, ինչպէս նաեւ վստահութեան պակաս: Երբ քու ուժդ կը թափես ուրիշին օգնելու համար արդիւնք մը պէտք է գոյանայ, հոգ չէ թէ զայն տեսնես կամ ոչ: Եթէ Օրէնքը հասկցած ես պէտք է գիտնաս թէ այս այսպէս է: Ուրեմն պէտք է շիտակն ընես, շիտակին սիրոյն, և ոչ թէ անոր արդիւնքը տեսնելու յոյսով: Ինքզինքդ աշխարհի ծառայութեան պէտք է նուիրես, որովհետեւ կը սիրես զայն, ու չես կրնար չնուիրուիլ անոր:

Մի ցանկար հոգեկան (**psychic**) ոյժեր ձեռք ձգել, անոնք պիտի գան այն ատեն, երբ Վարդապետը տեսնէ թէ քեզ համար լաւագոյն է ունենալ զանոնք: Կանուխէն զանոնք քու մէջդ երեւան հանելը իր չարիքներն ունի: Անոնց տիրացողը յաճախ սխալ կ'առաջնորդուի բնութեան խաբեպատիր ոգիներէն, կամ ինքնահաւան կը դառնայ և կը խորհի թէ չի կրնար սխալ գործել: Ամէն պարագայի տակ, անոնց համար վատնուած ժամանակը ու ուժը ուրիշներու ծառայութեան գործին մէջ կարելի է գործածել: Անոնք պիտի գան զարգացման ընթացքին, **ՊԷՏՔ** է որ գան, և եթէ Վարդապետը տեսնէ թէ քեզի համար օգտակար

պիտի ըլլայ կանուխէն տիրանալ անոնց, պիտի ըսէ թէ ինչպէս կարելի է անոնց տիրանալ ապահով կերպով: Մինչեւ այդ ատեն դուն առանց անոնց աւելի լաւ ես:

Պէտք է նաեւ հսկես կարգ մը փոքր տենչանքներու, որոնք հասարակ են առօրեայ կեանքին մէջ: Երբեք մի ցանկար փայլիլ կամ ճարպիկ երեւիլ: Խօսելու փափաք մի ունենար, լաւ է քիչ խօսիլ, աւելի լաւ է երբեք չխօսիլ, մինչեւ որ բոլորովին վստահ ըլլաս, թէ ինչ որ կ'ուզես ըսել ճշմարիտ, բարի ու օգտակար է: Խօսելէ առաջ զգուշութեամբ խորհէ, թէ ըսելիքդ այդ երեք յատկանիշներն ունի՞: Եթէ չունի՝ մի ըսեր:

Լաւ է որ այժմէն իսկ վարժուիս խօսելէ առաջ զգուշութեամբ մտածել, քանզի երբ Ընտրեալի աստիճանին հասնիս պէտք է հսկես ամէն մէկ խօսքիդ, որ մի գուցէ ըսես բան մը՝ որ պէտք չէր ըսել: Հասարակ խօսակցութիւններուն մեծ մասը անհարկի ու յիմարական է, իսկ երբ բամբասանք է, մեղք է: Ուստի վարժուէ՛ աւելի մտիկ ընել քան խօսիլ, երբեք գաղափար մի՛ յայտնէր, մինչեւ որ ուղղակի հարցուի քեզի: Յատկանիշներու բացատրութեան մը պահուն ըսուած է, գիտնալ, յանդգնիլ, կամիլ եւ լռել, և այս չորսին վերջինը դժուարագոյնն է:

Ուրիշ հասարակ ցանկութիւն մը, որ պէտք է ուժգնօրէն զսպես, ուրիշներու գործին խառնուելու փափաքն է: Երբեք քու գործդ չէ թէ ուրիշ մը ինչ կ'ընէ, ինչ կը խօսի կամ ինչ բանի կը հաւատայ, և պէտք է սորվիս զայն բոլորովին ինքնիրեն թողուլ: Ան լման իրաւունք ունի մտքի խօսքի և գործի ազատութեան որքան ատեն որ ուրիշին գործին չի միջամտեր: Դուն

ինքդ ազատութիւն կը պահանջես ընելու ինչ որ յարմար կը սեպես, պետք է նոյն ազատութիւնը թոյլատրես անոր ու երբ ան կը գործածէ իր ազատութիւնը, իրաւունք չունիս դիտողութիւն ընելու:

Երբ կը խորհիս թէ անոր ըրածը սխալ է և կրնաս պատեհութիւն մը ստեղծել առանձնակի և խիստ քաղաքավարութեամբ ըսելու անոր թէ ինչու այդպէս կը խորհիս, կարելի է որ կրնաս զայն համոզել: Կան պարագաներ սակայն, երբ այդ իսկ անստեղծ միջամտութիւն մը պիտի ըլլայ: Ոչ մէկ պարագայի տակ պետք է երթաս և բամբասես զայն երրորդ անձի մը այդ խնդրոյն նկատմամբ, որովհետեւ ատիկա վերջին ծայր չար արարք մըն է:

Երբ մանկան մը կամ կենդանիի մը դէմ անգթութեան պարագայ մը կը տեսնես, քու պարտականութիւնդ է միջամտել: Երբ կը տեսնես թէ ոեւէ մէկը երկրին օրէնքները կը բեկանէ պետք է լուր տաս կառավարութեան: Երբ մէկը քեզի յանձնուած է որպէս զի ուսուցանես անոր, քու պարտականութիւնդ է մեղմօրէն մատնանշել անոր սխալները: Այս պարագաներէն դուրս, դուն քու գործիդ միայն խառնուէ և սորվել լռելու առաքինութիւնը:

ԱՐ ՈՏՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

Գ.

Բարի վարմունքի այն վեց կետերը, որոնք մասնաւորապէս կը պահանջուին, այսպէս տրուած են Վարդապետին.

Ա. Ինքնազսպում մտքի.

Բ. Ինքնազսպում գործի.

Գ. Հանդուրժանք.

Դ. Զուարթութիւն.

Ե. Մտասեւեռում.

Զ. Վստահութիւն.

(Գիտեմ որ ասոնցմէ ոմանք երբեմն տարբեր կը թարգմանուին, յատկանիշներու անուններուն նման, բայց ամէն պարագայի տակ ես կը գործածեմ այն անունները, զորս Վարդապետը գործածած է, ինծի բացատրած ժամանակ):

Ա. ԻՆՔՆԱԶՍՊՈՒՄ ՄՏՔԻ.

Ոչ ցանկասիրութեան յատկանիշը կը ցուցնէ թէ զգացական մարմինը պէտք է կառավարուի: Նոյնը ճշմարիտ է նաեւ մտային մարմնոյն համար: Այդ կը նշանակէ զսպում տրամադրութեանց, որպէսզի բարկութեան եւ անհամբերութեան տեղի չտաս, զսպում նոյն ինքն մտքի, որպէսզի խորհուրդը միշտ հանդարտ ու անխռով ըլլայ, զսպում ջիղերու (մտքի միջոցով), որպէսզի անոնք կարելի եղածին չափ նուազ դիւրագրգիռ ըլլան: Այս վերջինը դժուար է, քանզի երբ կը ջանաս ինքզինքդ պատրաստել Շաւիղին համար, անկարելի է որ մարմինդ աւելի զգայուն չդառնայ, անանկ որ ջիղերդ դիւրութեամբ կը

վրդովին շշուկով մը կամ ցնցումով մը, և սաստկօրէն կը զգան որեւէ ճնշում: Սակայն պէտք է որ լաւագոյնդ ընես:

Հանդարտ միտք կը նշանակէ նաեւ քաջութիւն, որպէսզի կարենաս անվախօրէն դիմադրել Շաւիղին փորձութեանց և խոչընդոտներուն: Ան կը նշանակէ նաեւ յարատեւութիւն, որպէսզի կարենաս թեթեւօրէն տանիլ նեղութիւններդ, որոնք կու գան ամէնուս կեանքին մէջ, և կարենաս խուսափիլ անընդհատ մտատանջութենէն, փոքր բաներու մասին, որոնց համար շատեր իրենց ժամանակին մեծ մասը կը վատնեն: Վարդապետը կ'ուսուցանէ թէ երբեք նշանակութիւն չունի, թէ մարդու մը Ի՞նչ կը պատահի դուրսէն: Վիշտ, նեղութիւն, հիւանդութիւն, կորուստ այս ամէնը առ ոչինչ պէտք է համարուին, և պէտք չէ թոյլատրուին որ անոր մտքին հանդարտութեան ազդեն: Անոնք անցեալ գործերու արդիւնքն են, եւ երբ վրադ գան, պէտք է հաճոյքով տանիս զանոնք, ի մտի ունենալով թէ չարիքը անցողական է և քու պարտականութիւնդ է մնալ միշտ զուարթ ու պայծառ: Անոնք քու նախկին կեանքերուդ կը պատկանին, ոչ թէ ասոր: Դուն չես կրնար փոխել զանոնք, հետեւաբար անօգուտ է անոնց մասին նեղուիլ: Յաւետ մտածէ ներկայ ըրածներուդ մասին, որոնք քու յաջորդ կեանքիդ դէպքերը պիտի կերտեն, որովհետեւ ատոնք **ԿՐՆԱՍ** փոխել:

Երբեք մի թուլատրեր ինքզինքիդ, տրտում կամ ընկճեալ զգալ: Ընկճումը սխալ է, որովհետեւ ան ուրիշները կը վարակէ և անոնց կեանքը կը դժուարացնէ, բան մը որ իրաւունք չունիս ընելու:

Հետևաբար եթե երբեք այդ զգացումը գայ վրադ, ջանա անմիջապես թոթափել զայն:

Դեռ տարբեր կերպով մալ պետք է կառավարես խորհուրդդ, պետք չէ թողուս որ թափառի ան: Ինչ որ կընես, կեղբոնացուր միտքդ անոր վրայ, որպեսզի կատարեալ կերպով ընես զայն: Մի թողուր որ միտքդ ծուլանայ, այլ լաւ խորհուրդներդ միշտ անոր ետին պահէ, պատրաստ երեւան գալու երբ միտքդ ազատ ըլլայ:

Մտքի ոյժդ ամէն օր լաւ նպատակներու համար գործածէ, ոյժ մը եղիր դէպի բարեշրջում (**Evolution**): Ամէն օր խորիէ մէկու մը մասին, գոր գիտես թէ նեղութեան մէջ է, կամ կը տառապի, և կամ օգնութեան կը կարօտի, և անոր վրայ թափէ սիրալիր խորհուրդներ:

Միտքդ հպարտութենէ ետ պահէ, քանզի հպարտութիւնը միմիայն տգիտութենէն յառաջ կու գայ: Այն մարդը որ չի գիտեր, կը կարծէ թէ ինքը մեծ է, թէ այս կամ այն մեծ գործ ըրած է, իմաստուն մարդը գիտէ թէ Աստուած միայն մեծ է եւ ամէն բարի գործ Աստուծմով միայն կ'ըլլայ:

Բ. ԻՆՔՆԱԶՄՊՈՒՄ ԳՈՐԾՔԻ.

Եթե խորհուրդդ այն է ինչպէս որ պետք է ըլլայ, քիչ նեղութիւն պիտի ունենաս գործքիդ մէջ: Բայց մտքիդ առջեւ ունեցիր թէ, մարդկութեան օգտակար ըլլալու համար, խորհուրդդ պետք է գործ արտադրէ: Ծուլութիւն պետք չէ ըլլայ, այլ անընդհատ աշխատանք բարի գործի մէջ: Բայց ըրածդ քու **ԱՆՁՆԱԿԱՆ** պարտականութիւնդ պետք է ըլլայ, ոչ ուրիշինը, ի բաց առեալ անոր թոյլատրութեամբ եւ

անոր օգնելու նպատակով: Թող որ ամեն մարդ իր գործը կատարե իր կերպով: Միշտ պատրաստ եղիր օգնության ձեռք երկարել ուր որ կարիք կայ, բայց երբեք մի միջամտեր: Քանզի շատերու համար աշխարհի մեջ դժուարագոյն բանն է, սորվիլ միմիայն իրենց գործին խառնուիլ: Մինչդեռ ճիշդ այդ է որ պէտք է ընես:

Որովհետեւ բարձրագոյն գործերու ձեռնարկել կը ջանաս, պէտք չէ մոռնաս պարզ ու բանաւոր պարտականութիւններդ, որովհետեւ մինչեւ ասոնք չկատարուին ազատ չես ուրիշ ծառայութեանց համար: Պէտք չէ որ աշխարհային նոր պարտականութիւններ ստանձնես, իսկ անոնք որ արդէն իսկ ստանձնած ես, պէտք է լիովին կատարես, բոլոր պարզ ու բանաւոր պարտականութիւնները, որոնք դուն ինքդ կ'ըմբռնես, այսինքն ոչ թէ երեւակայական պարտականութիւններ գորս ուրիշներ կը բառնան քու վրայ: Եթէ Անորը պիտի ըլլաս, պէտք է սովորական գործը ուրիշներէն աւելի լաւ ընես, ոչ թէ գէշ, որովհետեւ ատ ալ պէտք է Անոր սիրոյն համար ընես:

Գ. ՀԱՆԴՈՒՐԺԱՆՔ (Tolerance).

Պէտք է կատարեալ հանդուրժանք ունենաս բոլորին համար և սրտագին շահագրգռութիւն մը ուրիշ կրօնքներու պատկանողներու հաւատքին հանդէպ, ճիշդ այնքան որքան քուկինիդ: Որովհետեւ անոնց կրօնքը, քուկինիդ նման՝ բարձրագոյնին առաջնորդող ճամբայ մըն է: Եւ բոլորին օգնելու համար պէտք է բոլորը հասկնաս:

Սակայն այս կատարեալ հանդուրժանքին

տիրանալու համար, նախ դուն պետք է ազատ ըլլաս մոլեռանդութենէ և նախապաշարումէ: Պետք է սորվիս թէ ոչ մէկ արարողութիւն անհրաժեշտ է, այլապէս դուն կերպով մը զքեզ աւելի լաւ պիտի կարծես անոնցմէ, որոնք չեն կատարեր զանոնք: Նոյն ատեն պետք չէ դատապարտես ուրիշներ, որ դեռ արարողութեանց կը կառչին: Թող անոնք ընեն ինչ որ կուզեն, միայն թէ անոնք պետք չէ միջամտեն քեզի, որ ճշմարտութիւնը գիտես, պետք չէ փորձեն բռնադատել քեզ բանի մը նկատմամբ, որմէ վեր բարձրացած ես: Ամէն բանի թոյլատու եղիր, ամէն բանի հանդէպ բարի եղիր:

Հիմա որ աչքերդ բացուած են, քու հին հաւատացածներդ, քու հին արարողութիւններդ ումանք թերեւս անիմաստ երեւին քեզի: Թերեւս, իսկապէս ալ այնպէս են: Թէեւ այլեւս անոնց չես կրնար մասնակցիլ, սակայն յարգէ զանոնք ի սէր այն բարի հոգիներուն, որոնց համար դեռ կարելոր են: Անոնք իրենց օգտակարութիւնը ունին: Անոնք կը նմանին այն զոյգ գիծերուն, զորս մանկութեան ժամանակ կ'առաջնորդէին քեզ ուղիղ և հաւասար գրել, մինչեւ որ սորվեցար աւելի լաւ ու ազատօրէն գրել առանց անոնց: Կար ժամանակ մը երբ անոնց պետք ունէիր, բայց այժմ ժամանակը անցած է:

Մեծ Վարդապետ մը ատենօք գրած էր. «Երբ մանուկ էի, մանուկի պէս կը խօսէի, մանուկի պէս կը մըրթնէի, մանուկի պէս կը խորհէի, բայց երբ այր եղայ, բոլոր մանկական բաները մէկդի դրի»: Բայց ան որ մոռցած է իր մանկութիւնը և մանկանց հանդէպ ունեցած իր համակրանքը կորսնցուցած է, չի կրնար

ուսուցանել կամ օգնել անոնց: Հետեւաբար բարեւրութեամբ, ազնուութեամբ և լայնախոհութեամբ նայէ՛ բոլորին, բայց բոլորին ալ հաւասարապէս, ըլլան անոնք Պուստոյական կամ Հնդիկ, ճէյն(*) կամ Հրեայ, Քրիստոնէայ կամ Մահմետական:

Դ. ԶՈՒԱՐԹՈՒԹԻՒՆ

Զուարթութեամբ պէտք է տանիս քու ճակատագիրդ (**Karma**)(**), , ինչ որ ըլլայ ան, պէտք է պատիւ նկատես որ այդ նեղութիւնները կու գան քեզի, որովհետեւ այդ կը ցուցնէ թէ ճակատագրի Տէրերը (**Lords of Karma**) քեզ օգնութեան արժանի կը նկատեն: Որքան ալ դառն ըլլայ, շնորհակալ եղի որ աւելի գէշ չէ: Մտքիդ առջեւ ունեցիր, թէ Վարդապետին համար քիչ օգտակարութիւն ունիս մինչեւ որ քու մեղապարտ ճակատագիրդ չքաւուի ու դուն ազատ չըլլաս: Դուն քեզի Անոր նուիրելով, խնդրած ես իրմէն, որ քու ճակատագրիդ քաւումը փութացնէ, և այսպիսով ներկայիս մէկ կամ երկու կեանքով աւարտես շրջանդ, որ այլապէս հարիրաւոր կեանքերու պիտի երկարէր: Բայց որպէսզի լաւագոյն կերպով դուրս գաս, պէտք է հրճուանքով և ուրախութեամբ տանիս զայն:

Տակաւին ուրիշ կէտ մըն ալ: Սեփականացումի բոլոր զգացումներէդ պէտք է հրաժարիս:

(*) Հնդիկ աղանդ մը:

(**) Քարմա (ճակատագիր) կը նշանակէ Պատճառի եւ Արդիւնքի օրէնքը, «ինչ որ ցանես նոյնը կը հնձես», որուն համեմատ կատարեալ արդարութիւն կը տիրէ տիեզերքի մէջ:

ճակատագիրը կրնայ իսկել քեզմե քու սիրածներդ, մինչեւ իսկ քու ամենէն շատ սիրած անձերդ: Նոյն իսկ այդ պահուն պէտք է զուարթ ըլլաս, պատրաստ բաժնուելու որեւէ բանէ և ամէն բանէ: Յաճախ Վարդապետը պէտք կը զգայ իր զօրութիւնը ուրիշներուն վրայ թափել Իր ծառային միջոցով: Ան չի կրնար ընել այդ, եթէ ծառան տեղի կու տայ տխրութեան: Հետեւաբար Զուարթութիւնը պէտք է կանոնը ըլլայ:

Ե. ՄՏԱՍԵԻՆՈՒՄ

Այն միակ բանը որ պէտք է աչքիդ առջեւ ունենաս. Վարդապետին գործը ընելն է: Ուրիշ ինչ որ ալ ներկայանայ ընելու, գէթ այդ երբեք պէտք չէ մոռնաս: Բայց և այնպէս ուրիշ գործ ալ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ներկայանալ, որովհետեւ ամէն օգտակար, անձնագոհ գործ Վարդապետին գործն է, ու Անոր սիրոյն համար պէտք է որ ընես, և պէտք է որ բոլոր ուշադրութիւնդ տաս ամէն մէկ բանի երբ ընես զայն, որպէսզի քու լաւագոյնդ ընես: Նոյն ուսուցիչը նաեւ գրեց «Ինչ որ ընես, ամբողջ սրտովդ ըրէ զայն, որպէս թէ Տիրոջը համար կ'ընես և ոչ թէ մարդոց համար»: Խորհէ թէ ինչպէս պիտի ընէիր որեւէ գործ, եթէ գիտնայիր թէ Վարդապետը յանկարծ պիտի գայ զայն տեսնելու համար: Ճիշդ այդ կերպով պէտք է ընես բոլոր գործերդ: Անոնք որ ամենէն շատ գիտեն, ամենէն շատ պիտի հասկնան այդ համարին լման նշանակութիւնը: Կայ նաեւ ատոր նման ուրիշ համար մը, որ աւելի հին է. «Ինչ որ ձեռքդ գտնէ ընելու, ըրէ՛ զայն ամբողջ ոյժովդ»:

Մտասելեռում նաեւ կը նշանակէ թէ ոչինչ երբեք

պիտի դարձնե՞ք եզ, վայրկեան մը իսկ, այն Շաւիղէն, ուր մտած ես: Ոչ փորձութիւններ, ոչ աշխարհային հաճոյքներ և ոչ իսկ աշխարհային սէրեր, պէտք չէ քեզ երբեք մէկդի քաշեն: Քանզի դուն ինքդ պէտք է նոյնանաս Շաւիղին հետ: Անիկա այնպէս մը պէտք է քու բնութեանդ մէկ մասը ըլլայ, որ դուն հետեւիս անոր, առանց անոր մասին խորհելու պէտքն զգալու, և չկրնաս ուրիշ կողմ դառնալ: Դուն, էակդ, որոշած ես ատիկա: Անկէ զատուիլ պիտի նշանակէ դուն քեզմէ զատուիլ:

2. Վստահութիւն

Պէտք է վստահիս Վարդապետիդ, պէտք է վստահիս դուն քեզի: Եթէ Վարդապետդ տեսած ես, անսահման վստահութիւն պիտի ունենաս Անոր հանդէպ, շատ մը կեանքերու եւ մահերու ընթացքին: Եթէ դեռ տեսած չես զԱյն, պէտք է ջանաս ըմբռնել զԱյն ու վստահիլ Անոր, որովհետեւ եթէ չընես, նոյնիսկ Ան չի կրնար օգնել քեզի: Մինչեւ որ կատարեալ վստահութիւն չըլլայ, սիրոյ և ոյժի կատարեալ հոսում տեղի չի կրնար ունենալ:

Պէտք է դուն քեզի վստահիս: Կըսես թէ դուն զքեզ շատ լաւ կը ճանչնաս: Եթէ այդպէս կը զգաս, դուն քեզ **ԶԵՍ** ճանչնար, կը ճանչնաս միայն տկար արտաքին կեղեւը, որ յաճախ տիղմին մէջ ինկած է: Բայց **ԴՈՒՆ**, իրական **ԴՈՒՆ**. Աստուծոյ բուն կրակին մէկ կայծն ես, և Աստուած որ Ամենակարող է, քու մէջդ է, և ատոր համար չկայ բան մը որ չես կրնար ընել, եթէ կամիս: Ըսէ դուն քեզի, «ինչ որ մարդ ըրած է, մարդ կրնայ ընել, ես մարդ մըն եմ, նոյն ատեն Աստուած մարդուն մէջ է: Այս բանը կրնամ ընել ու պիտի ընեմ»:

Քանզի քու կամքդ պետք է կարծրացած պողպատի
պէս ըլլայ, եթէ կուզես Շաւիղէն քալել:

ԱՌ ՈՏՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

Դ

Բոլոր յատկանիշներու մէջ ամենակարեւորը **ՍԷՐՆ** է, քանզի երբ ան զօրաւոր ըլլայ մարդուն մէջ, կը ստիպէ զայն տիրանալ բոլոր միւսներուն, և բոլոր միւսները առանց անոր երբեք քաւական պիտի չըլլան: Յաճախ սերը թարգմանուած է իբր բուռն փափաք մը ծնունդներու եւ մահերու շրջանէն ազատելու և Աստուծոյ միանալու համար: Բայց այդ ձեւ բացատրութիւնը անձնասիրական կը հնչէ և նշանակութեան մէկ մասը կու տայ միայն: Ան փափաք մը ըլլալէ աւելի **ԿԱՄՔ** է, որոշում, հաստատամտութիւն: Իր արդիւնքը յառաջ բերելու համար պէտք է որ այս որոշումը քու ամբողջ էութիւնդ լեցնէ, որպէսզի այլեւս տեղ չմնայ ուրիշ որեւէ զգացումի համար: Արդարեւ անիկա կամքն է, Աստուծոյ հետ մէկ ըլլալու, ոչ թէ որպէսզի խուսափիս յոգնութենէ եւ տանջանքէ, այլ որպէսզի Անոր հանդէպ տաժած խորունկ սիրոյդ համար, կարենաս Անոր հետ գործել և Անոր ըրածին պէս ընել: Քանի որ Աստուած Սէր է, եթէ Անոր հետ մէկ ըլլաս, պէտք է որ դուն ալ կատարեալ անձնագոհութեամբ և սիրով լեցուիս:

Առօրեայ կեանքի մէջ ասիկա երկու բան կը նշանակէ.

Ա.— Թէ զգոյշ ըլլալու եւ ոեւէ ապրող էակի չվնասել.

Բ.— Թէ միշտ պատեհութիւն փնտռելու եւ ուրիշներուն օգնելու:

Առաջինը, վնաս չհասցնել: Երեք մեղքեր կան,

որոնք աշխարհի մեջ աւելի չարիք կը գործեն, քան բոլոր միւս մեղքերը-բամբասանք, անգթութիւն և նախապաշարում, որովհետեւ անոնք սիրոյ դէմ գործուած մեղքեր են: Ոեւէ մարդ որ կ'ուզէ իր սիրտը Աստուծոյ սիրով լեցնել, պէտք է անդադար հսկէ այս երեք մեղքերուն:

Տես բամբասանքը ինչ կ'ընէ: Նախ ան չար խորհուրդէ ծնունդ կ'առնէ, ու այդ ինքնին ոճիր մէ: Քանզի ամէն անձի ու ամէն բանի մեջ բարին գոյութիւն ունի, ինչպէս և չարը կայ: Ասոնցմէ մին կամ միւսը կրնանք զօրացնել, անոր վրայ խորհելով, և այս կերպով կրնանք օգնել կամ արգելք ըլլալ բարեշրջութեան, կրնանք ԲԱՆԻՆ կամքը կատարել կամ ընդդիմանալ **ԱՆՈՐ**: Երբ ուրիշի մը գտնուած չարութեան մասին խորհիս, նոյն ատեն երեք չարութիւններ կը գործես:

1.- Դուն քու շրջանակդ կը լեցնես չար խորհուրդներով փոխանակ բարի խորհուրդներու, ու այսպիսով աշխարհին տառապանքը կ'աւելցնես:

2.- Եթէ այդ մարդուն մեջ քու խորհած չարութիւնդ գոյութիւն ունէր, զայն աւելի կը զօրացնես և կը սնուցանես, այսպէսով եղբայրդ աւելի կը չարացնես փոխանակ բարի ընելու: Բայց առ հասարակ անոր մեջ չարը գոյութիւն չունի, այլ դուն երեւակայած ես: Դարձեալ քու չար խորհուրդներդ, փորձութիւն կ'ըլլան քու եղբորդ չարիք գործելու, քանզի երբ դեռ ան կատարեալ չէ, զայն կրնաս ընել այնպէս ինչ որ կը խորհիս անոր մասին:

3.- Դուն քու միտքդ կը լեցնես չար խորհուրդներով, փոխանակ բարի խորհուրդներու, ու այդպէս քու իսկ աճումդ կը կասեցնես, և բոլոր քեզ տեսնողներուն համար ինքզինքդ կ'ընես տգեղ ու զգուելի արարած մը, փոխանակ գեղեցիկ ու սիրելի արարածի մը:

Ու դեռ չգոհանալով այն բոլոր չարիքներէն, որ կը հասցնէ ինքն իրեն ու իր գոհերուն բամբաստողը կը ջանայ իր ամբողջ ոյժով ուրիշներ ալ իր ոճիրին մասնակից ընել: Մեծ եռանդով ան կը պատմէ ուրիշներուն իր չար պատմութիւնը, յուսալով թէ անոնք պիտի հաւատան անոր և պիտի միանան իրեն չար խորհուրդներով ողողելու խեղճ տառապողը: Ու այս բանը կը շարունակուի օրէ օր, նաեւ ոչ թէ մէկ մարդու մը այլ հազարաւորներու միջոցով: Արդեօք կը սկսի՞ս տեսնել, թէ որքան նուաստ, որքան սոսկալի մեղք մ'է ատիկա: Պէտք է որ բոլորովին խուսափիս անկէ: Երբեք չար մի խօսիր ուրիշի մը մասին, մերժէ մտիկ ընել երբ մէկը ուրիշի մը մասին գէշ կը խօսի, այլ մեղմօրէն ըսէ. «Թերեւս ասիկա ճիշդ չէ, ու եթէ նոյնիսկ ճիշդ ըլլայ, աւելի բարի է չխօսիլ այդ մասին»: Գալով անգթութեան, ասիկա երկու տեսակ է, դիտումնաւոր և ոչ դիտումնաւոր: Դիտումնաւոր անգթութիւն կը նշանակէ նպատակաւոր կերպով ցաւ պատճառել ուրիշ ապրող էակի մը, ու ասիկա մեղքերու մեծագոյնն է, սատանայի մը գործը քան թէ մարդու մը: Պիտի ըսես թերեւս, թէ ոչ ոք կրնայ ատանկ բան մը ընել, բայց մարդիկ յաճախ ըրած են ու ամէն օր նոյնը կ'ընեն: Հաւատաքննիչները ըրին, շատ մը կրօնասէր մարդիկ ըրին իրենց կրօնքին անունով:

Կենդանահատեր (**vivisectors**) կ'ընեն, շատ մը դասատուներ կ'ընեն իբր հասարակ սովորութիւն: Այս բոլորը կը ջանան արդարացնել իրենց վայրենիութիւնը ըսելով, թէ ընդհանուր սովորութիւնն է, Բայց ոճիր մը չի դադրիր ոճիր ըլլալէ, որովհետեւ շատեր կը կատարեն զայն: Ճակատագիր (**Karma**) սովորութիւնը հաշիւի չափներ, եւ անգթութեան ճակատագիրը (**Karma**) ամենէն սոսկալին է: Գէթ շնդկաստանի մէջ այս տեսակ սովորութիւններու համար չքմեղանք ընել կարելի չէ, քանզի անվնասականութեան պարտականութիւնը լաւ ծանօթ է ամենուն: Անգութիւն բախտին պէտք է նաեւ արժանանան ամէն անոնք, որոնք դիտմամբ կ'երթան սպաննել Աստուծոյ արարածները և զայն «գբօսանք» (**sport**) կը կոչեն:

Այս տեսակ բաներ պիտի չուզես ընել, գիտեմ, և Աստուծոյ սիրոյն համար, երբ պարագան ներկայանայ որոշապէս հակառակ պիտի խօսիս անոնց: Բայց գործի անգթութենէն զատ, կայ նաեւ խօսքի անգթութիւն, ու մարդ մը որ խօսք մը կ'արտասանէ ուրիշի մը վիրաւորելու նպատակով, յանցաւոր է նոյն ոճիրով: Աստ ակ պիտի չուզես ընել: Բայց երբեմն անխոհեմ խօսք մը այնքան վնաս կը պատճառէ որքան չարամիտ խօսք մը: Հետեւաբար պէտք է միշտ զգոյշ ըլլաս, աննպատակ Անգթութիւններէ:

Ան սովորաբար անխորհրդութենէ յառաջ կու գայ: Մարդ մը այնքան լեցուած կ'ըլլայ ազահութեամբ ու կծծիութեամբ, որ մտքէն անգամ չ'անցնիր թէ ուրիշներուն տանջանք կը պատճառէ շատ քիչ վճարելով, կամ իր կիներ ու զաւակները կէս քաղցած պահելով: Ուրիշ մը միայն իր տոփանքին մասին կը

խորհի ու հոգն անգամ չըներ թե՛ զայն յագեցնելու համար քանի քանի հոգիներ ու մարմիններ կը քանդէ: Մարդ մը ինքզինքը քանի մը վայրկեանի նեղութենէն ազատելու համար, իր գործաւորներու օրավարձը ճիշդ օրին չի վճարեր, առանց խորհելու թե՛ ինչ դժուարութեանց կը մատնէ զանոնք: Պարզ անհոգութեամբ շատ մը տառապանքի պատճառ կըլլանք, կը մոռնանք խորհիլ, թե՛ որեւէ գործ մը ինչպէս պիտի ազդէ ուրիշներուն: Բայց ճակատագիրը (**Karma**) երբեք չի մոռնար. ոչ ալ մարդոց մոռացկոտութիւնը նկատի կ'առնէ: Եթէ կ'ուզես Շաւիղին մէջ մտնել, պէտք է խորհիս քու գործերուդ հետեւանքներուն նկատմամբ, որպէսզի չըլլայ, թե՛ անխորհուրդ անգթութեամբ յանցաւոր ըլլաս:

Նախապաշարումը ուրիշ ահաւոր չարիք մէ, ու շատ մը սոսկալի անգթութեանց պատճառ եղած է: Այն մարդը որ գերի դարձած է անոր, կ'արհամարհէ ուրիշներ, որոնք խելացի են, և կը ջանայ բռնադատել զանոնք, որ իրեն պէս ընեն: Խորհէ այն ահաւոր ջարդին մասին, որ արդիւնք է այն նախապաշարման, թե՛ անասունները պէտք է զոհուին, ու ալ աւելի անգութ նախապաշարման, թե՛ մարդ կերակուրի համար մսի պէտք ունի: Խորհէ այն վարմունքին մասին, որ նախապաշարումը վիճակած է մեր սիրելի Հնդկաստանի ճնշուած դասակարգերուն, և տես թե՛ այս չար հանգամանքը անսիրտ անգթութիւններ կը սերմանէ նոյնիսկ անոնց մէջ, որոնք եղբայրութեան պարտականութիւնները գիտեն: Մարդիկ անհամար ոճիրներ գործած են Սիրոյ Աստուծոյն անունով, նախապաշարումի մղձաւանջէն առաջնորդուած:

Ուստի շատ զգոյշ եղիր որ անոր ամենափոքր հետքն անգամ չմնայ քու մէջդ:

Պէտք է զգուշանաս այս երեք ոճիրներէն, որովհետեւ անոնք մահաբեր են բոլոր յառաջդիմութեան, որովհետեւ անոնք սիրոյ դէմ կը մեղանչեն:

Բայց ոչ թէ միայն պէտք է այսպէս խուսափիս չարիքէն, այլ պէտք է ջանադիր ըլլաս բարիք գործելու: Դուն պէտք է այնչափ լեցուած ըլլաս ծառայութեան բռն տենչանքով, որ միշտ, պատրաստ ըլլաս ձեռք երկարելու բոլոր շուրջդ գտնուողներուն, ոչ թէ միայն մարդոց, այլ նոյնիսկ անասնոց և բոլոր բոյսերուն: Պէտք է փոքր բաներուն մէջ իսկ կիրարկես զայն ամէն օր, որպէսզի ունակութիւն դառնայ եւ չկորսնցնես հազուագիւտ պատեհութիւնը երբ մեծ գործը ներկայանայ քեզի կատարելու համար: Քանզի եթէ կը բաղձաս Աստուծոյ հետ մէկ ըլլալ, ատիկա անձնական նկատումիդ համար չէ, այլ որպէսզի դուն խողովակ մը ըլլաս, որուն մէջէն Անոր սերը հոսի և հասնի եղբայրներուդ:

Ան որ Շաւիղին վրայ է, ինքն իրեն համար չապրիր, այլ ուրիշներուն համար: Ան ինքզինքը մոռցած է, որպէսզի անոնց ծառայէ: Ան գրիչի մը նման է Աստուծոյ ձեռքին մէջ, որուն մէջէն Անոր խորհուրդը պիտի հոսի ու արտայայտութիւն գտնէ հոս վարը, որ առանց գրիչի պիտի չկրնար գտնել: Սակայն միեւնոյն ատեն ան հրեղէն ապրող փետուր մըն է, որ կը ճառագայթէ աշխարհի վրայ Աստուածային Սէրը, որ իր սիրտը կը լեցնէ:

Իմաստութիւնը որ կարող կընէ քեզ օգնելու, կամքը որ կառաջնորդէ իմաստութիւնը, սերը որ

ներշնչում կու տայ կամքին – ասոնք են քու
յատկանիշներդ Կամք, Իմաստութիւն և Սէր՝ Բանին
(**Logos**) երեք կերպարանքներն, ու դուն որ կ'ուզես
լծուիլ Անոր ծառայութեան, պէտք է այս
կերպարանքներով յայտնուիս աշխարհին:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Ինուսուռն-երկու տարեկան ծերունի մը, որուն եօթանասուն տարուայ կողակիցը տակաւին նոր մահացած է, կը ստիպուի իր տունը թողելով ծերանոց երթալ: Ինք, ներկայանալի երեւոյթով մը, ծերանոցին ընդունելութեան սենեակը ժամերով սպասելէ վերջ, իրեն կ'ըսեն, թէ իր սենեակը պատրաստ է եւ զինք դէպի սենեակ կ'առաջնորդեն: Ան, երբ իր անթացուպին յենելով կամաց կամաց կ'ընթանար դէպի վերելակ, իր սենեակը կը նկարագրեն եւ կ'ըսեն, թէ հոն պատուհանին վրայ թուղթի կտոր մը վարագոյրի դերը կը կատարէ:

Ինք, նոր խաղալիք մը ստացող ութ տարեկան մանուկի մը եռանդով կը պատասխանէ. «Այդ ինծի համար մեծ հաճոյք է»:

-Երբ կ'ըսեն. «Պարոն, տակաւին ձեր սենեակը չէք

տեսած, քիչ ետք հոն կը հասնինք»:

-Ան կը պատասխանէ. «Տեսնելու պէտք չկայ: Ես առաջուց ընտրեցի հրճուանքը, թէ սենեակը շատ պիտի սիրեմ եւ այդ կախեալ չէ կարասիներէն կամ զարդարանքէն, այլ ան կախեալ է ինձմէ եւ իմ որոշումէն: Ես իմ հոգիիս մէջ որոշեցի թէ սենեակս ինծի համար շատ հաճելի պիտի ըլլայ: Նմանապէս, ամէն առաւօտ երբ կ'արթննամ նոյն որոշումը կ'առնեմ: Ես ընտրելու ազատութիւնը ունիմ. կրնամ լման օր անկողին մնալ եւ իմ դժուարութիւններս համրել՝ մարմնոյս բոլոր այն մասերը որ այլեւս պատշաճ կերպով չեն գործեր, կամ անկողինէն ելլել եւ Աստուծոյ փառք տալ մարմնոյս այն մասերուն համար, որոնք տակաւին իրենց դերերը կը կատարեն: Ամէն մի օր նուէր մըն է, այնքան ատեն որ կարող եմ աչքերս բանալ, պիտի կեդրոնանամ նոր օրուան վրայ, ինչպէս նաեւ այն բոլոր երջանիկ օրերուն վրայ, որոնք իմ բոլոր կեանքի ընթացքին կերտեցի: Ծերութիւնը կը նմանի դրամատան հաշիւի մը: Այն բոլորը, որ կեանքի ընթացքին հոն դրած ենք, վերջաւորութեան պիտի վերստանանք: Ճիշդ ասոր համար քեզի կը թելադրեմ հաշիւիդ մէջ միշտ երջանկութիւն դնել, որպէսզի յուշերդ ալ երջանիկ ըլլան: Երախտապարտ եմ քեզի, որ հաշիւիս մէջ երջանկութիւն կը լեցնես եւ ապագային ալ պիտի լեցնես»:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՄԱՐԴԸ...

Կ'ըսուի թէ անցեալ դարուն, ամերիկացի զբօսաշրջիկ մը Գահիրէ կ'երթայ, անուանի իմաստուն մարդ մը այցելելու նպատակաւ: Զբօսաշրջիկը կը զարմանայ, երբ կը տեսնէ, թէ այդ անձը գիրքերով լեցուն պարզ եւ պզտիկ խրճիթի մը մէջ կ'ապրի: Իր միակ կարասիներն էին անկողին մը, սեղան մը եւ նստարան մը:

-Զբօսաշրջիկը կը հարցնէ. «Ո՞ր են ձեր

կարասիները»:

-Իմաստուն մարդն ալ իրեն կը հարցնէ. «Ո՞ր են քուկիներդ»:

-«Ի՞մա» կ'ըսէ զբօսաշրջիկը մեծ զարմանքով եւ կը շարունակէ. «Ես միայն ճամբորդ մըն եմ եւ առժամաբար հոս կը գտնուիմ»:

-«Նմանապէս ես ալ» կ'ըսէ իմաստուն մարդը: «Աշխարհիկ կեանքն ալ արժամեայ է, բայց շատեր կ'ապրին կարծես յաւիտեան հոս պիտի մնան եւ կը մոռնան երջանիկ ըլլալ»:

-«Բանի մը արժէքը անոր երկարատեւութեան մէջ է, այլ անոր՝ ուժգնութեան: Զիշդ ասոր համար ունինք անմոռանալի պահեր, անհասկնալի պատահարներ եւ բացառիկ անձեր»:

-«Գիտե՞ս. Աստուած պիտի չհարցնէ ինքնաշարժիդ վաճառանիշը, այլ պիտի հարցնէ, թէ քանի հոգի փոխադրած ես»:

-«Աստուած պիտի չհարցնէ տունիդ տարածութիւնը, այլ պիտի հարցնէ, թէ քանի հոգի հոն ընդունած ես»:

-«Աստուած պիտի չհարցնէ դերձակիդ անունը, այլ պիտի հարցնէ, թէ քանի հոգիի հազուստ հայթայթած ես»:

-«Աստուած պիտի չհարցնէ, թէ որքան դրամ չահած ես, այլ պիտի հարցնէ, թէ արդեօք բարձր թոշակ ստանալու համար «հոգիդ» ծախեցի՞ր»:

-«Աստուած պիտի չհարցնէ, թէ ի՞նչ վկայականներ ստացած ես, այլ պիտի հարցնէ, թէ քեզի վերաբերող պարտականութիւնները եւ պատասխանատուութիւնները լիովին ամենալաւագոյն կերպով կատարած ես»:

-«Աստուած պիտի չհարցնէ, թէ քանի ընկեր ունիս, այլ պիտի հարցնէ, թէ քանի հոգի քեզ իրենց ընկերը կը համարեն»:

–«Աստուած պիտի չհարցնէ, թէ որ շրջակայքի մէջ բնակած ես, այլ պիտի հարցնէ, թէ ի՞նչ յարաբերու-
թիւն ունեցած ես դրացիներուդ հետ»:

–«Աստուած պիտի չնայի մորթիդ գոյնին, այլ ան
պիտի նայի քու ներքին մաքրութեանդ՝ անմեղու-
թեանդ»:

–«Աստուած պիտի չհարցնէ թէ փրկութեան
համար ինչո՞ւ ուշացար, այլ պարզապէս քեզ սիրով
պիտի առաջնորդէ յաւիտենական տունդ»:

ԵՐՉԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱԿՆԵՐԸ

Ա- Անհետացո՛ւր ատելութիւնը քու սրտէդ:

Բ- Անհետացո՛ւր նախազբաղումները քու միտքէդ:

Գ- Պարզ կեանք մը ապրէ՛:

դ- Աւելիով տո՛ւր:

Ե- Նուազ ակնկալէ՛:

Բարի մարդիկ երկինք կ'երթան ըսելը ճիշդ է, այլ
բարի մարդիկ ուր որ երթան, հոն երկինք կ'ըլլայ: (Օշօ)
Թարգ. Վ. Ս.

Ո՞Վ Է ԱՍՏՈՒԱԾ

Ամէն մարդ գիտէ թէ ինչ է «անշարժութիւնը» (*inertia*): Իմաստը նոյնն է թէ՛ բնագիտութեան եւ թէ՛ կրօնքին մէջ: Ըստ Ս. Գիրքին ստեղծագործութիւնը «անշարժ» (*static/inert*) էր եւ ան միայն արտաքին ուժով՝ Աստուծոյ կամքով ընդառաջեց եւ ոչ ինքնիրեն: Բնագիտութեան (*science*) մէջ ալ «անշարժութեան» իմաստը այն է, թէ անշարժ մարմին մը կը մնայ անշարժ, մինչեւ որ իր վրայ դուրսէն զօրութիւն մը ազդէ: Նոյնիսկ եթէ շարժման ենթարկուած է, չի կրնար ուղղութիւն կամ արագութիւն փոխել: Օրինակի համար, քար մը անշարժ կը մնայ, մինչեւ որ մէկը զայն առնէ ու նետէ: Հետեւաբար կ'ըսենք, թէ քարը «անշարժ» է: Նոյնիսկ զօրութիւնը անգամ «անշարժ» է, որովհետեւ վայրը ուրկէ քարը կը նետուի, քարին նետուած ուղղութիւնը եւ հեռաւորութիւնը ինքնորոշ չեն: Անոնք որոշուած են ապրող մարմնի մը կողմէ: Ճիշդ ասոր համար գիտութեան մէջ զօրութիւնը կը չափուի «ձիու զօրութեամբ» (*horse power*): Քարը նետող մարդը, որ կենդանի էակ մըն է, իր կենդանի ըլլալու յատկութիւնը, որ քարին շարժման պատճառն է, լրիւ կը տարբերի քարին յատկութիւններէն: «Անշարժ» մարմնի մը նման, իր շարժումները կախեալ չեն արտաքին ազդակներէն: Քարը նետողը, իր ազատ կամքով կ'որոշէ քարը ենթարկել այդ զօրութեան, որով յաւելեալ ուրիշ պատճառ մը եւս չկայ: Աս չի նշանակեր, թէ քարը նետող անձին մարմինը ինքնիրմէ կենդանի է: Մարդուն մարմինն ալ «անշարժ» է: Բայց մարմնին մէջի կենդանի հոգին զայն կը կենդանացնէ եւ անոր կու տայ շարժելու կարողութիւնը՝ ըստ անձին կամքին: Հետեւաբար բոլոր «անշարժ» մարմիններու շարժումներուն ալը

կենդանի, ազատ կամք մըն է: Նմանապէս, «անշարժ» ընութեան բոլոր գործունէութիւններուն յետին կայ նաեւ ազատ կամքով հոգի մը: Զայն կը կոչենք Աստուած: Տարակոյս չկայ թէ Ան գոյ է, հոգ չէ թէ մենք Զայն չենք տեսներ: Օրէնք մը չկայ, որ կ'ըսէ թէ ամէն ինչ որ գոյութիւն ունի պէտք է տեսանելի ըլլայ: Գիտունի մը իմացականութիւնը տեսանելի չէ: Նմանապէս օրէնք մը չկայ որ կ'ըսէ թէ ամէն ինչ որ կը տեսնենք ճշմարտութիւն է, կամ գոյութիւն ունի: Երբ անապատին մէջ, արեւին տաքութեան ազդեցութեամբ, հեռուն ջուր կը տեսնենք, այդ չի նշանակեր, թէ ջուր կայ: Ան պարզապէս կրկներեւոյթ (mirage) մըն է: Հետեւաբար պարտ ենք ընդունիլ իմաստուն Աստուծոյ մը գոյութիւնը, հոգ չէ թէ Զինք չենք տեսներ: Օրինակի համար, «անշարժ» օդը երբ շարժման կ'ենթարկուի՝ հովը կը փչէ մէկ տեղէ ուրիշ տեղ մը: Ասոր պատճառը երկու տեղերուն միջեւ գտնուած օդի ճնշումի տարբերութիւնն է: Բայց այս ճնշումի տարբերութեան համար ալ տարբեր պատճառ մը կայ: Սակայն հովին ամենավերջին պատճառը չի կրնար «անշարժ» ըլլալ: Ան ազատ կամքով իմաստութիւնն է: Ան տեսանելի չէ, բայց ներկայ է: Այս պարագային կարելի է ըսել, թէ օդը Աստուծոյ մարմինն է, ինչպէս նաեւ աշխարհը, որ կը դառնայ: Ուրեմն Աստուծոյ գոյութիւնը տգէտ, յետամնաց մարդոց մէկ հաւատալիքը չէ, այլ ան գիտականօրէն փաստելի է:

Քանի որ «անշարժ» մարմիններու եւ կենդանի իմաստութեան իրարու հետ ունեցած կապը բացայայտ է, պէտք չէ յամառօրէն զայն ուրանալ: Նման ժխտում մը գիտութեան կը հակասէ: Հետեւաբար կարելի է Աստուծոյ մասին արտայայտուիլ եւ Զինք ճանչնալ հետեւեալ նախադասութիւնով. «Աստուած է այն էութիւնը որ պատասխանատու է այն բոլորին, որ մենք

պատասխանատու չենք»։ Օրինակի համար երբ մէկը հարցնէ թէ ինչպէ՞ս ջուրը տան մէջ ծորակէն կը հոսի։ Հպարտանալով կ'ըսէք թէ բարձրութեան վրայ ջրամբար մը կարողցած էք։ Ուրեմն դո՞ւն պատասխանատու ես որ ջուրը գէպի վեր հոսի եւ ջրամբարը լեցնէ։ Բայց երբ գետերը կը հոսին բլուրէն վար, ինչո՞ւ չենք ընդունիր թէ բլուրներն ալ բարձունքի ջրամբարներն են։ Ո՞վ պատասխանատու է այս բլուրին վրայի ջրամբարին։ Քննենք ուրիշ օրինակ մը. գիտունները ամպերը «սերմանելով» (seeding) անձրեւ կը տեղացնեն։ Բոլոր անոնք, որոնք այս իմացականութիւնը՝ գիտութիւնը չունին, չեն կրնար անձրեւ տեղացնել։ Բայց երբ բնականօրէն անձրեւէ, արդեօք կարելի է՞ ըսել թէ այդ պատահարին յետին շատ աւելի բարձր իմացականութիւն՝ իմաստութիւն մը չկայ։ Հետեւաբար ամէն մի «անշարժ» գրութեան գործունէութեան ետին պէտք է անտեսանելի իմաստուն կեանք մը գոյութիւն ունենայ։ Երբ գիտունները անձրեւ կը տեղացնեն, գիրենք կը տեսնենք, բայց ինչպէս կ'ըլլայ որ ոչինչ կը տեսնենք երբ անձրեւը բնականօրէն տեղայ։ Երբ գիտունները ամպերը կը «սերմանեն», կը տեսնենք գիտուններուն «անշարժ» մարմինները։ «Անշարժ» մարմինները անձրեւին պատճառը չեն, որովհետեւ այդ անձերը այդ գիտութիւնը ստանալէ առաջ չէին կրնար անձրեւ տեղացնել։ Այդ գիտութեան աղը՝ իմաստութիւնը որ անձրեւին իսկական պատճառն է, անտեսանելի է։ Իսկ եթէ իր աներեւոյթ ըլլալուն համար Զայն ուրանանք եւ պատճառը ընդունինք իբր անկենդան զօրութիւն մը, պէտք չէ մոռնանք թէ այդ անկենդան զօրութիւնն ալ անտեսանելի է։ Ճշմարտութիւնը այն է, թէ մարդ արարած, զանազան բարդ հաշիւներով, որքան ջանայ հասկնալ զօրութիւնը, ան միշտ իրմէ կը խուսափի եւ կը մնայ անհասկնալի խորհուրդ մը։ Պատշաճ է հոս

ներկայացնել համբաւաւոր դիտուն Լափլասի (Laplace) հետեւեալ խօսքը. «Մարմնի մը մէկ տեղէն ուրիշ տեղ մը փոխադրուելուն՝ այդ եզակի փոփոխութեան պատճառին բնոյթը հիմա, ինչպէս նաեւ յաւիտեան, պիտի չգիտցուի: Ան պարզապէս զօրութիւն կոչած ենք»: Հարկաւ աս ըսել չէ թէ բնագիտութեան մեզի սորվեցուցած զօրութեան գաղափարը պէտք է ուրանանք, այլ հասկնանք, թէ կայ նաեւ իմաստութիւն մը, որ այդ զօրութիւնը շարժման կը դնէ: Զօրութիւնը ինքն ալ «անշարժ» է՝ ինչպէս վերել մատնանչեցինք: Այդ իմաստութիւնը՝ խորհուրդը (mystery) Աստուած կը կոչենք:

Իսահակ Նիւթընի (Isaac Newton) կեանքէն դրուագ մը լաւ կը լուսաբանէ այդ կէտը: Ինք ընկեր մը ունէր որ Աստուծոյ չէր հաւատար: Ընկերը միշտ կը պնդէր, թէ տիեզերքը եւ անոր բոլոր գործունէութիւնները չէին փաստեր Աստուծոյ գոյութիւնը: Երբ օր մը, Նիւթըն նստած արեւը եւ մոլորակներուն շարժումները ներկայացնող նախատիպ մը կ'ուսումնասիրէր, իր ընկերը զինք կ'այցելէ: Ընկերը, միջոց մը մոլորակներուն ծիրերը հետաքրքրութեամբ դիտելէ վերջ, կը հարցնէ. «Ո՞վ չինեց աս»: Նիւթըն առանց գլուխը բարձրացնելու կը պատասխանէ. «Ոչ ոք»: Ընկերը իր ստացած պատասխանին համար կը բարկանայ եւ ձայնը բարձրացնելով կ'ըսէ. «Դուն զիս կը ծաղրե՞ս, նման հրաշալի նախատիպ մը որ այդքան լաւ կ'աշխատի, կ'ըսես թէ ոչ ոք չինած է՞»: Նիւթըն կը պատասխանէ. «Սիրելի ընկեր, եթէ սկզբնական՝ իսկական արեւը, մոլորակները եւ իրենց ծիրերը չինելու համար մէկու մը պէտք չկայ, կը խորհիս թէ սա ճղճիմ նախատիպը չինելու համար մէկու մը կարիքը կա՞յ:

Բամաբաթի Բաօ
Թարգ. Վ. Ս.

ՆԵՐԿԱՅ ԴԱՐԸ

Ճգնաւոր մը երկար ճամբորդութեան մը միջոցին մի քանի գիւղերէ կ'անցնի: Գիւղերէն մին, արտերով չըջապատուած եւ հարուստ տուներով գեղեցիկ գիւղ մըն էր: Երբ գիւղին կեդրոնը շատ մուրացկաններ կը տեսնէ, կը զարմանայ: Ուրիշ գիւղի մը մէջ ալ կը տեսնէ փողոցը խաղացող տղաք, որոնք իրարու հետ անբարոյ լեզու կը գործածեն, իրենց մայրերուն անգամ անպատշաճ լեզուով պատասխան կու տան եւ իրարու հետ անձնասիրութեամբ կը վարուին: Երբ երրորդ գիւղէն կ'անցնէր, գեղեցիկ շարականի երգեցողութիւն մը կ'իմանայ եւ կը գտնէ փոքր եկեղեցի մը, ուր ժամերգութիւն կը կատարուէր: Ինք ալ կը մասնակցի: Վերջաւորութեան երբ պիտի մեկնի, կը տեսնէ թէ ներկաներէն նուիրատուութիւն կը պահանջուի: Երբ չորրորդ գիւղէ մը կ'անցնի, կը տեսնէ թէ մարդիկ կռուազան, վիճաբանող եւ խաբեբայ են: Վերջապէս ճամբորդութիւնը վերջ կը գտնէ եւ ինք իր խրճիթը կը վերադառնայ: Յոգնած դադրած նստած տեղը կը քնանայ: Երազ կը տեսնէ: Երազին մէջ ինք երկինք կ'երթայ, Աստուծոյ կը ներկայանայ եւ Աստուծոյ կը հարցնէ ներկայ մարդկութեան ունեցած կենցաղին պատճառը: Աստուած աղեղը կ'առնէ եւ երկրի չորս ուղղութեամբ չորս նետեր կ'արձակէ եւ ճգնաւորին կ'ըսէ. «Գնայ, նետերը ետ բեր»: Ճգնաւորը նախ արեւեւք կ'ենթայ: Երբ նետը կը գտնէ եւ կ'առնէ, կը տեսնէ կուկու թռչուն մը, որ շատ հրաշալի կ'երգէ, ինչ որ իրեն շարականի մը տպաւորութիւնը կու տայ: Մինչ այդ կը տեսնէ, թէ այդ թռչունը ողջ նապաստակի մը միսը կը փետտէ եւ կ'ուտէ: Խեղճ նապաստակն ալ կը տառապի: Ինք կը զարմանայ եւ այդ երեւոյթէն բան մը չի հասկնար: Յետոյ արեւմուտք կ'երթայ եւ երկ-

րորդ նետն ալ կը գտնէ: Հոն կը տեսնէ հինգ հորեր՝ մին մէջտեղը եւ զայն շրջապատող չորս հորեր: Իրեն մեծ զարմանք կը պատճառէ երբ կը տեսնէ թէ չորս հորերը անուշ ջուրով մինչեւ իրենց բերանը լեցուն են, բայց մէջտեղի հորը բնաւ ջուր չկայ եւ յատակը չոր: Յետոյ կ'երթայ հարաւ եւ կը գտնէ երրորդ նետը: Հոն կը տեսնէ կով մը, որ հորթի մը ծնունդ կու տայ: Կովը լզելով հորթը կը մաքրէ, բայց հորդը մաքրուելէ վերջ կովը տակաւին կը շարունակէ լզել, այն աստիճանի որ հորթին մորթին վրայ վէրք կը գոյանայ: Հորթը մօրմէն հազիւ կը բաժնեն: Չորրորդ նետին համար հիւսիս կ'երթայ: Երբ նետը կ'առնէր կը տեսնէ, որ լեռնէն հսկայ ժայր մը կը փրթի եւ դէպի լեռնիվար կը գլտորի, իր ճանապարհին ամէն ինչ կոտորելով, նոյնիսկ հսկայ ծառերը արմատախիլ ընելով: Իրեն մեծ զարմանք կը պատճառէ երբ փոքր մացառ մը զայն կը կեցնէ: Ինք չորս նետերը Աստուծոյ կը վերադարձնէ եւ իր տեսածներուն իմաստները կը հարցնէ: Աստուած կը պատասխանէ. «Այս դարաշրջանը մարդկութեան ամենէն վատ շրջանն է: Կուկու թռչունը հոգեւորական դասակարգը կը ներկայացնէ: Իրենք շատ գեղեցիկ կ'երգեն եւ ծէսերը կը կատարեն: Իրենք գիտակից ըլլալով հանդերձ ժողովուրդը կը շահագործեն: Իսկ հորերուն իմաստը այն է, թէ առատութեան մէջ, ումանք, ամէն ինչ իրենց հաւաքելով, ժողովուրդը աղքատութեան եւ սովի մէջ կը թողուն: Կովին եւ հորթին իմաստն ալ այն է, թէ ծնողքները իրենց զաւակները չփացնելու աստիճան կը սիրեն: Իսկ թաւալող ժայռն ալ մարդոց վատթարացող նկարագիրը կը ներկայացնէ: Ոչինչ կարող է այդ վատթարացումը կասեցնել, բացի իմ անունս: Փոքր մացառին իմաստն ալ այդ է»: Ճգնաւորը յանկարծ քունէն կ'արթննայ եւ կը սկսի աղօթել:

Թարգ. Վ. Ս.

ՄՈԳԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՀԱՇԻԲԸ

Երեւակայէ, թէ մրցանակի մը հետեւեալ պարզեւը
չահած ես:

Ամէն առաւօտ հաշիւիդ մէջ \$86.400,00 պիտի դրուի եւ
ազատ ես այդ դրամէն քու ուզածիդ չափ օգտուիլ:
Բայց եւ այնպէս այս պարզեւը օրէնքներու ենթակայ է:
Օրէնքները հետեւեալներն են.

ա - Ամէն երեկոյ, դրամին այն քանակութիւնը
որ չես ծախսած, ետ պիտի առնուի:

բ - Հաշիւին մէջի դրամը չես կրնար ուրիշ
հաշիւի մը փոխանցել:

գ - Հաշիւին մէջի դրամը միայն ծախսելու
իրաւունքը ունիս:

դ - Ամէն առաւօտ հաշիւիդ մէջ նոր \$86.400,00
պիտի դրուի:

ե - Դրամատունը որեւէ օր կրնայ այս
պարզեւին վերջ տալ, եւ քեզի ուրիշ նոր
հաշիւ մը պիտի չբացուի:

Նման կացութեան մը մէջ, ի՞նչ կ'ընէիր:

Վստահաբար բոլոր ուզածներդ ծախու պիտի առնէիր,
այնպէս չէ՞:

Ոչ միայն քեզի համար, այլ նաեւ բոլոր քու
սիրելիներուդ համար, նոյնիսկ օտարներու համար ալ,
որովհետեւ անկարելի պիտի ըլլար, որ դուն բոլորը
քեզի համար կարենայիր ծախսել: Այնպէս չէ՞:

Պիտի ջանայիր մինչեւ վերջին լուծման ծախսել,
որովհետեւ գիտէիր, թէ յաջորդ օրը նոյն գումարը
հաշիւին մէջ դարձեալ պիտի դրուէր:

Մեծ զարմանք պիտի պատճառէ երբ անդրադառնաք,
թէ այս մրցանակը եւ պարզեւը ճշմարտութիւն են:

Մեզմէ ամէն մի անձ այս պարգեւը շահած է, բայց միայն չենք անդրադարձած թէ անոր տէր ենք:

Պարգեւը «ԺԱՄԱՆԱԿ»ն է:

ա - Ամէն առաւօտ երբ կ'արթննանք 86.400 երկվայրկեան կը ստանանք, որպէս կեանքի նուէր:

բ - Երբ գիշերը կը քնանանք, մնացեալ՝ քունի պահերը, յաջորդ օր իբր վարկ չի տրուիր:

գ - Այն ինչ որ այդ օր չենք գործածած յաւիտեան կը կորսուի:

դ - Երէկը՝ անցեալ է, ամենեւին ետ պիտի չգայ:

ե - Ամէն առաւօտ հաշիւին նոյն չափով կ'աւելցուի , բայց նաեւ կարելի է, որ հաշիւը գոցուի առանց նախապէս տեղեկացնելու:

Ուրեմն, ի՞նչ պիտի ընես քու 86.400 երկվայրկեանով:

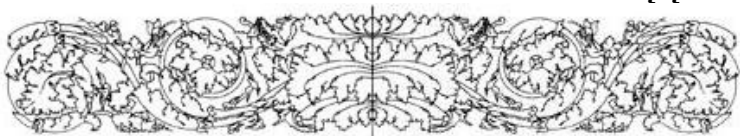
Այդ երկվայրկեանները շատ աւելի արժէքաւոր են, քան թէ նոյն քանակութեամբ դրամը: Երկվայրկեան մը մտածէ, եւ վայելէ կեանքիդ ամէն մի երկվայրկեանը, որովհետեւ ժամանակը կ'ընթանայ՝ մեր կարծածէն շատ աւելի արագ:

ՀԵՏԵԱՐԱՐ, ԶԳՈՇ ԵՂԻՐ

ԵՒ

ԵՐՁԱՆԻԿ ԵՂԻՐ

Թարգ. Վ.Ս.

**ԵՕԹԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԴԱՍԵՐ,
որ ընդհանրապես յարդիւ շնտ ուէ ԿՐ սորգին
Նոգոլա Գոլ**

Կեանքի դասերը իմաստութեամբ լեցուն են, բայց
դժբախտաբար զանոնք դժուար կը սորվինք: Ցաւալին
այն է, թէ առիթները երբեմն երկար չեն տեսեր եւ զանոնք
կը փախցնենք, առանց տրուած դասը սորվելու: Երբեմն
այս իրողութեան շահ տ ուշ կ'անդրադառնանք:
Նախընտրելի է այս դասերը սորվիլ աւելի կանուխ քան,
թէ ուշ:

**Ա- Եթէ ԿՐ փսփսքես սիրած գործդ ըսել, Պէտք է
ՊԱՏՐԱՍՏ ըլլաւ ՈՐԻՇՆԵՐԷ ԵՐԵՐ ԱՆՔԱՄ ԱԻԵԼԻ ՇՆՏ
ԱՇԽԱՏԻԼ.**

Մարդոց մեծամասնութիւնը առիթը չ'ունենար իր սիրած
գործով զբաղիլ, այլ կ'ընէ այն ինչ որ իրեն կը
պարտադրուի: Կեանքի զբաղմունքիդ սիրածդ ըլլալը
մենաշնորհ մըն է եւ ոչ՝ ակնկալութիւն: Այս մենաշնորհին
արժանացողները փոքրամասնութիւն կը կազմեն,
Հետեւաբար, եթէ դուն ալ այդ փոքրամասնութեան մաս
կազմել կ'ուզես, այդ ուղղութեամբ պետք է այժմէն իսկ
աշխատանքի սկսիս:

Բ- ԲԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՏԻՆ ՄԻՇՏ ՎԱՆ ԿԱՅ.

Ինչպէս իմաստուն Եօտան ըսած է. «Վախը խաւարամտութեան ճանապարհն է: Վախը բարկութեան տեղի կու տայ, բարկութիւնն ալ ատելութեան ճամբան կը բանայ, ատելութիւնն ալ տանջանքին պատճառն է:»

Երբոր որոշ չարչարանքի մը կ'ենթարկուինք, նամանաւանդ եթէ ան երկարատեւ ըլլայ, նախ կը կարծենք թէ պատճառը մեզմէ դուրս բան մըն է, որ կ'ատենք: Երբ այդ զգացումը կը գերազանցենք, կը տեսնենք թէ անոր ետին բարկութիւն կայ, որ չենք կարողացած անհետացնել:

Բայց այդ բոլորին յետին միշտ վախ մը կայ. կորսնցնելու վախը, վիրաւորուելու վախը, խոցելի ըլլալու վախը ...: Բայց եթէ անձը կ'արողանայ այդ վախը ճանչնալ եւ ընդունիլ, ինք ալ կը հանդարտի եւ բարկութիւնը կը փոխուի սիրոյ եւ գութի: Աս ալ հանգիստ ապրելու ճամբան կը բանայ:

Գ- ՄԵՐ ԱՅՕՐԵԱՅ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈ ԿԵՐՏԵՆ ՄԵՐ ԱՊԱԳԱՅ ԱՆՁՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Այն ինչ որ այսօր կ'ընենք, արարք մը եւս է, որ կ'որոշէ այն ինչ որ վաղը պիտի ըլլանք: Երբ նոյն արարքը մէկ շաբթուան մը ընթացքին կը կրկնուի, փոփոխութեան ճամբան բացած կ'ըլլայ: Երբ արարքը ամսուայ մը տեսողութեանք կրկնուի, արդէն իսկ կը սկսինք փոփոխութիւնը նշմարել: Երբ արարքը կը շարունակէ մէկ, երկու կամ հինգ տարիներ, փոփոխութիւնն ալ կատարեալ կ'ըլլայ եւ անձը այդ ուղղութեամբ ամբողջովին փոխուած, կը թուի նախկին անձին հետ կապակցութիւն իսկ չունենալ: Պէտք չէ անտեսենք ամէն կրկնուած մի փոքր սովորութեան զօրութիւնը: Լաւ ու վատ՝ մեր սովորութիւնները կ'որոշեն, թէ մենք ինչպիսի մէկը պիտի ըլլանք:

Դ- Զգաձուլները սարժելի գարծուից են արդիւնք են.

Երբ վարժութեան եւ մարզելու վրայ կը խօսինք,
ընդհանուր առմամբ որոշ հմտութիւն մը՝ ճարտարութիւն
մը ձեռք ձգել կը կարծենք, ինչպէս դաշնակ նուագելը:

Բայց Հարցը այն է, թէ մեր զգայնականութիւնն ալ
վարժութեան եւ մարզուելու ենթակայ է: Անձ մը ինքզինք
կրնայ մարզել, որպէսզի հեզ եւ խոնարհ ըլլայ, ինչպէս
Նաեւ՝ ներողամիտ:

Անձ մը դիւրութեամբ կարող է ինքզինք մարզել եւ
վարժուիլ ինքնաճանաչման եւ զուարթամտութեան,
փոխանակ վարժուի բարկութեան, դժգոհութեան,
խառնակչութեան եւ բախումներու: Մեր զգացումներէն
յայտնի կ'ըլլայ մեր Հայեացքը, որ գիտակցաբար կամ
անգիտակցաբար կը կերտենք: Մարդ «բարկացող» չի
ծնիր, այլ ինքզինք աւելի բարկութեան ուղղութեամբը
մարզած է, քան թէ՛ ուրախութեան:

**Ե- Ամէն մի ննջ իր ննջնկան ՏԵԱՆԿԷՏԸ եւ
ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ՈՒՆԻ.**

Այս նախադասութիւնը շատ Հասարակ նախադասութիւն
մըն է, որ ընդհանրապէս Ժխտական իմաստով կը
գործածուի: Հոս տարբեր իմաստով գործածուած է: Պէտք
է ընդունինք թէ ամէն մի անձ ինք իր Հոգատարութեան
պատասխանատուն է: Ամէն մի անհատ իր ուրոյն
երազները, ցանկութիւնները, ընտանիքը, ընկերները ունի:

Ամէն մի անձ վեր ի վարոյ նման բաղձանքներ ունի:
Անտարակոյս կան անձեր, որոնց կը վստահինք, բայց մեր
խաղաղութիւնը եւ անդորրութիւնը կը կայանայ մեր այն
գիտակցութեան մէջ, թէ ամէն անձ իր ուրոյն տեսակետը
եւ ծրագիրը ունի: Կարող չենք ուրիշները ղեկավարել:

Չենք կրնար ակնկալել, թէ անոնք մեր շահերուն
նախապատուութիւն տան: Բայց կարելի է որ կարճ

Ժամանակի մը Համար այդպէս երեւի, սակայն

ճմարտութիւնը միշտ կը յայտնուի:

Պարտ ենք ուրիշներուն օգնել, որպէսզի անոնք ալ իրենց երազները իրականացնեն, ինչպէս մենք կը փափաքինք որ անոնք մեզի օգնեն, որպէսզի մենք մեր երազները իրականացնենք: Նման Հայեացքով փոխյարաբերութիւններ շատ աւելի սահուն կ'ընթանան երկու անձերու միջև:

**Զ- ԱՐԱՐԵՒ ՄԵ ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ ԱՅՆ ԱՈՅՆ ԳՈՇՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ՉԻ ՏԱՐ, ՈՐՔԱՆ ԿՈՒ ՏԱՅ ԱՐԱՐԵՒԻ ԸՆԹԱՅՐԸ.**

Նպատակակէտի մը Համար աշխատիլ եւ զայն ուրիշներու օգնութիւնն ալ վայելելով իրականացնել լաւ է, բայց եթէ այդ միջոցին քու եւ աշխատակիցներուդ առողջութիւնը պիտի վնասուի՝ վատ է:

Նպատակակէտին Հասնելու երջանկութիւնը ամենեւին չ'արդարացներ այն յուզումները, որոնք տեղի կ'ունենան ընթացքին միջոցին: Եթէ ընթացքը երջանկութիւն չի տար, նպատակակէտը անիմաստ կ'ըլլայ:

Է- ԺՐԱՋԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆԸ ԵՒ ԽՆԴԱԼԸ ԻՐԱՐԱՄԵՐԺ ՉԵՆ.
Որպէս շարունակութիւն նախորդ կէտին, անհասկնալի է, թէ մարդիկ ինչո՞ւ խնդալը կը նկատեն Հարցի մը լրջութեամբ չմօտենալ: Ամենալաւ գաղափարները կը յղանանք երբ Հանգիստ եւ ուրախ ենք: Մարդկային յարաբերութիւնները խնդալով կը սկսի, Հետեւաբար գործ կամ խնդիր մը լուծելու միջոցին, խնդալը կը նշանակէ ընդունակ ըլլալ նոր Հաւանականութիւններու:

Հատեր այս իրողութիւնը բնաւ չեն Հասկնար եւ կը ծերանան կախերես եւ խոժոռ: Բայց կեանքին նպատակը զուարճանալ է: Զուարճանալ չի նշանակեր որ արդիւնաբեր չես կրնար ըլլալ: Ընդհակառակը, երբ զուարթ ես յուսացածեղ շատ աւելի արդիւնաբեր կ'ըլլաս:

Թարգ. Վ. Ս.

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ՄԱՐԴԸ

Մարդ մը կը մեռնի...

*Երբ իր մահուան կ'անդրադառնայ, կը նշմարէ թէ
Աստուած ձեռքը պայուսակով մը իրեն կը մօտենայ:*

*Աստուծոյ եւ մարդուն միջեւ տեղի կ'ունենայ
հետեւեալ խօսակցութիւնը.*

Աստուած - Զաւակս երթալու ժամը հասաւ:

*Մարդը - Այսքա՞ն կանուխ: Տակաւին կատարելիք
չատ ծրագիրներ ունիմ:*

Աստուած - Կը ցաւիմ, բայց երթալու ժամն է:

Մարդը - Այդ պայուսակին մէջ ի՞նչ կայ:

Աստուած - Քեզի պատկանող ամէն ինչ:

*Մարդը - Այն ինչ որ ինծի՞ կը պատկանի՝, դրամս,
կարասիներս, հագուստներս ...*

*Աստուած - Ոչ՛, անոնք ոչ թէ քեզի, այլ աշխարհի կը
պատկանին:*

Մարդը - Ուրեմն իմ յուշե՞րս:

Աստուած - Ոչ՛, անոնք ժամանակին կը պատկանին:

Մարդը - Իմ գիտելիքնե՞րս, իմ կարողութիւննե՞րս:

Աստուած - Ոչ՛, անոնք կացութիւններուն կը վերաբերին

Մարդը - Ընկերնե՞րս, ընտանի՞քս:

*Աստուած - Ոչ՛ տղաս, անոնք քալած ճամբուդ կը
պատկանին:*

Մարդը - Կի՞նս, զաւակնե՞րս:

Աստուած - Ոչ՛, անոնք սրտիդ կը պատկանին:

Մարդը - Այն ատեն պէտք է մարմինս ըլլայ:

Աստուած - Ո՛չ-ո՛չ, ան հողին կը պատկանի:

Մարդը - Ուրեմն վստահ եմ, հոգիս պէտք է ըլլայ:

*Աստուած - Մեծ սխալ կը գործես տղաս, ան ինծի կը
պատկանի:*

Մարդուն աչքերը կ'արցունքոտին, պայուսակը Աստուծո՛վ սրտի մեծ խռովութեամբ եւ երկիւղով կ'առնէ եւ կը բանայ:

Պայուսակը պարապ էր:

Մարդը, կոտրած սրտով, արցունքի կաթիլները այտերէն վար վազելով, Աստուծոյ կը հարցնէ.

Մարդը - Որեւէ բանի մը տէր չե՞մ:

Աստուած - Ճիշդ է, ոչինչի տէր էիր:

Մարդը - Ուրեմն ես ինչի տէր էի՞:

Աստուած - Պահերու, ապրած պահերդ քուկդ էին:

Կեանքը միայն պահ մըն է:

Ամէն մի պահը լիովին ապրէ:

Ամէն մի պահը սիրէ:

Ամէն մի պահին համը հանէ:

Թարգ. Վ. Ս.

ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

Լուսոյ Սուրբ կէտէն ի Միտս Աստուծոյ
Թող Լոյսը հոսի ի միտս մարդկանց.
Թող սփռէ Լոյսը ի ծագս Աշխարհի:

Սիրոյ Սուրբ կէտէն ի Սիրտն Աստուծոյ
Թող զեղու Սէրը ի սիրտն մարդկանց.
Թող վերստին գայ Քրիստոս ի յերկիրս:

Կեդրոնէն ուր կամքն «է»ին կը գիտցուի
Թող վեհ նպատակն վարէ կամս մարդկանց
Նպատակն զոր Զարթուցեալք գիտեն եւ կը ծառայեն:

Կեդրոնէն զոր մենք ցեղն մարդկանց կոչեմք
Թող Սիրոյ եւ Լուսոյ ծրագիրն բանի:
Ու կնքէ դուռը ուր հարը կ'ապրի:
Թող Լոյս եւ Սէր ու Զօրութիւն
Վերահաստատեն Ծրագիրն երկրի վրայ:
(Թարգ. Ոմն)

ՎԱՐՊԱՊԵՏԻՆ ԱՆՊԹԱՆՔԸ

Ո՛հ, Դուռն, որ տիեզերքը կը պահպանես.
Ան, որմէ ամէն ինչ կը բղխի,
Եւ որուն ամէն ինչ կը վերադառնայ.
Քօղատէ մեզ համար ճշմարիտ Արեւին հոգեզմայլ
դիմագիծը.
Որ ծածկուած է լոյսի ոսկեգոյն ճառագայթներով.
Որպէսզի ճանչնանք ճշմարտութիւնը եւ ընթանանք
պարտաճանաչօրէն
Մեր ճանապարհին՝ դէպի Քո Սուրբ ոտքերուդ:

ԱՇԱԿԵՐՏԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

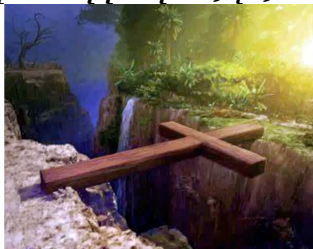
Ես լոյսի կաթիլ մըն եմ Լոյսի ովկիանոսի մը մէջ:
 Ես սիրոյ զօրութեան կուղ մըն եմ Աստուածային
 սիրոյ գետին մէջ:
 Ես զոհի կրակին մի կէտն եմ Աստուծոյ կամքին հրեղէն
 վառարանին մէջ:
 Հետեւաբար հոս կանգնած եմ
 Մարդոց յաջողութեան համար միջոց մըն եմ.
 Հաստատամտութեան համար զօրութեան ակ մըն եմ.
 Անոնց ճանապարհը լուսաւորող լոյսի ճառագայթ մըն
 եմ:
 Հետեւաբար հոս կանգնած եմ
 Կանգնած կը թաւալիմ.
 Մարդոց ճամբաները կը ճամբորդեմ.
 Գիտնալով հանդերձ Աստուծոյ ուղին:
 Հետեւաբար հոս կանգնած եմ:

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱԴՐԱՆԵՐԸ

Մարդոց հոգիները մէկ են եւ ես ալ անոնց մաս կը
 կազմեմ.
 Կը ցանկամ սիրել, քան թէ ատել.
 Կը ցանկամ ծառայել քան թէ ծառայութիւն բաղձալ.
 Կը ցանկամ դարմանել քան թէ վիրաւորել:
 Տառապանքէն թող ծագի զարթօնքի Լոյսը եւ սէր.
 Թող հոգին ըլլայ կառավարողը մարմնին.
 Ինչպէս նաեւ կեանքին իր բոլոր դէպքերովը.
 Եւ յայտնաբերէ այն Սէրը.
 Որ հիմքն է ժամանակի պատահարներուն:
 Թող հասկացողութիւնը յայտնուի
 Եւ ապագայի տեսիլքը: Ներքնային միականութիւնը
 յայտնուի եւ երկուութեան զաղափարը անհետանայ.
 Թող սէրը զերակայէ. Թող ամէն անձ սիրէ:

ՄԱՊԹԱՆՔ

Ո՛հ ազնիւ Սիրոյ Հոգի, կատարեալ լուծիչ
աններդաշնակութեան եւ ամէն ինչի պիղծ, այսօր իսկ
կը նուիրուիմ Քեզի ծառայելու:
Զիս կատարելագործէ, որ բանտարկուած այս մարմնին
մէջ, արժանի ըլլամ իմ միջավայրիս մէջ սփռել
Քրիստոսի Աստուածային Հոգիէն մասնիկ մը:
Եթէ խորհուրդով կամ գործքով հակասեմ
ճշմարտութեան կամ ներդաշնակութեան, Դուն, որ իմ
ճշմարիտ էութիւնն ես՝ բնակող այս իմ մարմնիս՝
տաճարին մէջ, ցնցէ ուղեղս Քոյ ձայնովն ուժգին,
որպէսզի բոլոր էութիւնովս թրթռացումը զգամ եւ
գիտնամ թէ ազդարարութիւն մըն է Քեզմէ ինծի որ
հնազանդիմ եւ հետեւիմ Հոգւոյս նպատակին:
Երբ առօրեայ կեանքի ճնշումներուն ենթակայ կը
մոռնամ Քեզ, թափառող միտքս եկուր նորէն, որպէսզի
Քեզի հետ կապս վերահաստատեմ:
Թող սէրը ըլլայ իմ միակ ուղեցոյցը, ամէն մի
արարքս ըլլայ փառաբանութեան եւ
երախտագիտութեան արտայայտութիւն մը,
խորհուրդներս ստեղծեն գեղեցիկութեան,
երջանկութեան եւ խաղաղութեան միջավայր մը:
Օրհնէ իմ բոլոր ջանքերս: Առաջնորդէ զիս: Ներշնչէ եւ
զօրացուր զիս իմ առած բոլոր որոշումներուս մէջ:
Օգնէ ինծի, որպէսզի կարողանամ լաւագոյնս ծառայել:
Ո՛հ կեանքի Տէրը, կը յանձնուիմ Քեզի, Հոգիս Քու
Լոյսովդ լիացուր եւ տիրապետէ թէ՛ Անոր եւ թէ՛ ինծի:

Թարգ. Վ. Ս.

ՀԱՔԱՐԸ

Օր մը, նախակրթարանի առաջին դասարանի ուսուցիչը աշակերտներուն կը հարցնէ. «Ո՞վ է Աստուած»:

Աշակերտ մը ձեռքը կը բարձրացնէ եւ կ'ըսէ. «Աստուած մեր հայրն է, Ան աշխարհը եւ ծովերը ստեղծած է եւ այն բոլորը որ հոն գոյութիւն ունին: Ինք մեզի իբր իր որդիները ստեղծած է»:

Ուսուցիչը տարբեր պատասխաններ ալ ակնկալելով կը շարունակէ. «Ինչպէ՞ս գիտէք, թէ Աստուած գոյութիւն ունի, քանի որ Զինք բնաւ չէք տեսած»:

Բոլոր դասարանը լուռ կը մնայ:

Պատիկ տղայ մը՝ Պետրոս, քիչ մը վարանումով մատը կը բարձրացնէ ու կ'ըսէ. «Մայրս կ'ըսէ, թէ Աստուած ամէն առաւօտ խմած կաթիւ մէջի շաքարին պէս է, զայն չեմ տեսներ, բայց առանց շաքարի կաթն ալ անհամ պիտի ըլլար: Աստուած գոյութիւն ունի, Ան միշտ ամէն տեղ մեզի հետ է, բայց մենք Զինք չենք տեսներ: Առանց Անոր մեր կեանքն ալ անհամ կ'ըլլայ»:

Ուսուցիչը կը ժպտի ու կ'ըսէ. «Շատ լաւ ըսիր Պետրոս, քեզմէ շատ բան սորվեցայ եւ հիմա գիտեմ թէ Աստուած մեր «շաքար»ն է եւ Ան ամէն օր ներկայ է, որպէսզի մեր կեանքին «համ» տայ»: Այսօր ինծի յիշեցուցիր այն ինչ որ արդէն գիտէի :

Ուսուցիչը ստացած պատասխանէն այնքան կը զարմանայ, որ աշակերտը կը շնորհաւորէ:

Առաքինութիւնը այս իրողութիւնը իմացականօրէն գիտնալուն մէջ չէ, այլ մեր կեանքին մէջ Աստուծոյ գոյութեան փորձառութիւնը ունենալն է: Շատ մը հաւատալիքներ գոյութիւն ունին, բայց Աստուծոյ ներկայութեան անուշութիւնը ոչ մէկ բան ունի, նոյնիսկ շաքարը:

Մի մոռնաք անուշ կեանք մը ունենալ: (Թարգ. Վ. Ս.)

ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ ՍԻՐԵԼ ...

Մարդկային բնականության ամենէն խորթ եւ օտարոտի թուած պատուէրներէն մին է՝ «թշնամիները սիրել»:

Արդարեւ, ո՛րքան դժուար է իրագործել այս պատուէրը, քանի որ մարդ, բնականաբար «եսասէր» է եւ երբեմն ինքնամոլ եւ իրեն համար դժուար է ներել, մանաւանդ երբ վիրաւորուած կը զգայ ինքզինք՝ բարոյապէս կամ մարմնապէս: Եւ երբ «ներել»ը ա՛յդքան դժուար է մարդու համար, այլապէս, կրնա՞յ սիրել մէկը՝ որ վիրաւորած է, կամ վիրաւորելու պատրաստ է զինք: Բայց վեհանձն են անոնք, ազնիւ եւ ասպետական հոգիի տէր, որոնք գիտեն ներել եւ մանաւանդ սիրել իրենց վնաս պատճառողները, վիրաւորողները զիրենք եւ իրենց անձին համար վտանգաւոր, վտանգ սպառնացող կեցուած ունեցողները՝ որոնք ընդհանրապէս կ'անուանուին «թշնամի»: Ուրեմն թշնամիին, հաւանական վտանգաւորին ներել, մանաւանդ սիրել՝ շատ դժուար է եւ երբեմն անկարելի՛ ...:

Այս իմաստով, ուրիշի մը որեւէ բան յանձնարարել, պատուիրել դիւրին է, բայց յանձնարարուածը, պատուիրուածը գործադրել, կիրարկել՝ դժուար:

Ուստի Աւետարանի ամենադժուար ըմբռնելի եւ ամենախթին, կնճռոտ պատուիրաններէն մին պէտք է նկատել՝ թշնամին սիրելու պատուէրը:

Այսու ամենայնիւ, մարդ եթէ փորձէ ճիշդ հասկնալ այս պատուէրը, պիտի տեսնէ, որ ան շարունակութիւնն է «մերձաւորը սիրել»ու, «ընկերը սիրել»ու պատուէրին՝ որ ի վերջոյ կը հասնի բոլոր մարդիկը սիրելու՝ մարդասիրութեան հրահանգին:

Եւ եթէ «մարդասիրութիւն»ը ընդհանուր պատ-

ուէր մըն է, ապա ուրեմն այդ բացատրութեան մէջ է նաեւ, բնականաբար «թշնամի»ն ալ սիրել, քանի որ «մարդ» չի նշանակեր միայն մերծաւոր, ընկեր կամ բարեկամ: Այլապէս մերծաւորը կամ ընկերը սիրել բնական է եւ դիւրին: Մարդ երբ դժուար գործ մը յաջողութեամբ կատարէ, այդ աւելի արժէք կը ներկայացնէ:

Եւ սիրելի՜ բարեկամներ, չէ՞ք խորհիր, թէ մարդուս ամենամեծ թշնամին իր «Ես»ն է եւ երբ մարդ «Եսասէր» է, ապա ուրեմն կարելի՛ է սիրել թշնամին: Երբ ամենամեծ, ամենավտանգաւոր եւ ամենէն վնասակար թշնամին՝ իր «Ես»ը կը սերէ, շատ աւելի դիւրին եւ բնական պիտի ըլլայ սիրել արտաքին թշնամիները, որոնք աստիճանաբար աւելի ազդու եւ վտանգաւոր են մարդուս համար քան իր «Ես»ը: Այս մտածողութեամբ, «Եսասէր» մարդը, բնականաբար եւ բնականօրէն կ'ըլլայ նաեւ «թշնամասէր», քանի որ «թշնամին սիրել» հետեւանքն է եսասիրութեան, որ բնական զգացում մըն է մարդուս համար:

Ուրեմն «թշնամին սիրել», այնքան ալ դժուար պիտի չըլլայ «Եսասէր» մարդուն համար եւ նկատելով որ ամէն մարդ, քիչ կամ շատ, բայց անպայման «Եսասէր» է, բնականաբար պիտի սիրէ «թշնամի»ն: Այս ալ մեզի ցոյց կու տայ, թէ «թշնամին սիրել» բնական զգացում մըն է եւ երբ մարդ իր զգացումները հակակշռէ բանականութեամբ, ամէն ինչ բնական եւ դիւրին կ'ըլլայ իրեն:

Անշուշտ կրնան հակազդել ոմանք այն տրամաբանութեան, թէ «Եսասէր» մարդը կրնայ ըլլալ նաեւ «թշնամասէր», սակայն ուղիղ մտածողութիւնը, մանաւանդ «մարդասիրութեան» ընդհանուր գաղափարը ի

վերջոյ այս եզրակացութեան կը տանի մեր մտածողութիւնը:

Շարունակենք, ուրեմն, այն մերձաւորը՝ որ մեր ընկերն է, մեր հարազատը, մեր բարեկամը, մեր դրացին, մեր հայրենակիցը, բայց զանազան պատճառներով մեզի «օտար» է, մեզի չհամաձայնիր, չի հասկնար, աւելին՝ կը նախանձի, կը սկսի չարախօսել, կը բամբասէ, կը վնասէ, մինչեւ իսկ կը հարուածէ եւ կը վիրաւորէ մեզ, անիկա աւելի «թշնամի» կ'ըլլայ մեզի, քան մեզի օտար «թշնամի» անուանուածները: Ուրեմն ներքին թշնամին՝ թշնամացած մերձաւորը աւելի վտանգաւոր է, քան արտաքինը՝ արդէն թշնամի ճանչցուածները: Ահա, թէ ո՞ր թշնամիներուն մասին է որ կը խօսի Յիսուս, որոնց պէտք է ուշադիր ըլլանք եւ թէ զանոնք սիրենք եւ աղօթենք անոնց համար:

Այլ, ընդհանուր առումով, հաւաքական վնաս պատճառող, իսկական իմաստով վտանգաւոր թշնամիներու դէմ առաւելագոյն զգուշութիւն պէտք է ցոյց տալ, պատրաստ ըլլալ ամէն տեսակ ոտնձգութիւններու, հարուածներու, որ կը կատարուին նուիրական բոլոր արժէքներու, սրբութիւններու դէմ: Արդարեւ, սիրելէ աւելի՝ զգոյշ եւ ուշադիր պէտք է ըլլալ այսպիսի չարամիտ եւ չարագործ թշնամիներու դէմ: Անշուշտ, կարելի է հարցնել, թէ՛ ինչպէ՞ս կարելի է սիրել եւ «թշնամի» նկատելով մէկը՝ զգուշանալ անկէ, պատրաստ ըլլալ անոր հաւանական հարուածներուն:

Այս իմաստով, ինչպէս հասկնալ Յիսուսի սա հստակ պատուէրը, «Սիրեցէ՛ք ձեր թշնամիները» (ՄԱՍԹ. Ե 44) եւ (ՂՈՒԿ. Զ 27-35): Արդարեւ, Յիսուսի այս խօսքը՝ սիրտն է, կեդրոնն է, առանցքն է քրիստոնէական կեանքին: Եթէ սիրտը կենդանի է՝ կը

բաբախե՛լ, ուրեմն մարդ կենդանի՛ է, իսկ սիրտը դադրի բաբախելէ, այլեւս մարդ չկայ, արդէն դիակ մըն է միայն: Սիրտը կենդանութեան կեդրոնն է՝ առանցքը եւ երբ այդ կեդրոնը եւ առանցքը խորտակուի կամ կործանի, այլեւս իր շուրջը ո՛չինչ կը մնայ եւ ամէն ինչ կը ջախջախուի, կը տապալի:

Եւ եթէ հարցը մարդն է՝ որոշ ժամանակ դիակը նմանութիւն ունի կենդանի մարդու հետ, բայց շուտով կը սկսի ապականիլ, տարրալուծուիլ: Այսպէս ալ, քրիստոնէութիւնը առանց թշնամին սիրելու՝ կը վերածուի «դիակ»ի: Արդարեւ, դիակը կարելի է զարդարել, յարդարել իր դագաղին մէջ՝ ծաղիկներով եւ սիրուն զգեստներով, բայց ան կը մնայ միեւնոյնը՝ դիակ, որուն մէջ կեանք չկայ:

Ուստի «թշնամին սիրել»ու պատուիրանը քրիստոնէութեան «գաղտնի ուժ»ն է՝ հասկնալու, ըմբռնելու բանալին անոր վարդապետութիւնը:

Ուրեմն եթէ հարցուի, թէ՛ ի՛նչ է քրիստոնէութիւնը, պատասխանը պէտք է ըլլայ. «թշնամին իսկ սիրելու քաջութիւնն է, թշնամին իսկ սիրելու վեհանձնութիւնն է, թշնամին իսկ սիրելու առաքինութիւնն ու ազնուութիւնն է»: Այս պատուիրանը յոյսին լոյսն է՝ խաղաղութեն, հանդուրժողութեան, խորարհութեան եւ սիրոյ, որոնք միայն կրնան ստեղծել հաշտ ու համերաշխ աշխարհ մը՝ ուր համայն մարդկութիւնը կ'ապրի սիրոյ պարգեւներով, եղբայրասիրութեամբ, իրերհասկացողութեամբ եւ իրերօգնութեամբ, որուն արդէն կոչուած է մարդ՝ իր արարչութենէն իսկ:

Եւ երբ կ'ըսուի, թէ բոլոր մարդիկ «եղբայր» են, ապա ուրեմն ինչո՞ւ չսիրել զանոնք, ամէն մէկը ...:

ՄՄՇՏՈՅ ՔԱՀԱՆԱՅ ԳԱԼՓԱՔԵԱՆ

Փետրուար 13, 2017, Իսթանպուլ

ՄԵԾ ԸԼԼԱԼՈՒ ՎԷՃ ՄԸ

Ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք, սիրելի՛ բարեկամներ, մարդոց մէջ, մեր շուրջը, տեւական «մե՛ծ ըլլալ»ու, գերադասուելու եւ միշտ «աւելի՛ զօրաւոր երեւել»ու պայքար մը, մրցակցութիւն մը, տենչ մը կա՛յ: Բայց ասիկա մեր օրերուն յատուկ երեւոյթ մը չէ՝ մարդ էակին ստեղծագործութեան ժամանակներէն իսկ գոյութիւն ունեցած է «Ես»ի մրցում մը, մաքառում մը եւ վե՛ճ մը:

Չոր օրինակ, առէ՛ք «նախանձ»ի զգացումը, առէ՛ք «հպարտութիւն»ը, առէ՛ք եւ այն բոլոր մոլութիւնները՝ բոլորն ալ նպատակ ունին, ինքզինք, «Ես»ը գերադասելու, աւելի մե՛ծ ըլլալու տենչը, ուրիշը ստորագնահատելու նենգաւոր ու վատամիտ արտայայտութեամբ վեհ ու «կարելոր» ցոյց տալու անհիմն կարծիքը ստեղծել, եւ ա՛յդպէս ներկայացնել ամէնուն: Բայց մարդ, ի՛նչ որ է իրականին, ո՞րքան ալ ջանք թափէ, չի՛ կրնար փոխել ինքզինք: Թերեւս արտաքինապէս, միջոցի մը համար կրնայ համոզել իր շուրջինները, սակայն միջոց մը վերջ կը յայտնուի մարդուս իսկական չափը եւ աստիճանը՝ մե՛ծ թե՛ պզտիկ ...:

Ահաւասիկ, Աւետարանի մէջ ալ կը տեսնուի օրինակներ «մեծ երեւել»ու եւ մեծութեան մասին վէճերու: Կը պատմուի, թէ անգամ մը Քրիստոսի աշակերտներուն մէջ վեճ ծագած է՝ թէ իրենցմէ ո՛վ պիտի նկատուի մե՛ծը:

Թէեւ Թուրթոյ կըսէ, թէ՛ մարդոց արժէքը կարելի չէ հասկնալ իրենց ներկայ վիճակով, այլ իրաւ արժէքը՝ մարդու մը հասնիլ ուզած, երեւակայած դիրքն է, բայց ասիկա ըսուած է ո՛չ թէ բացասական իմաստով, այլ

դրական, քանի որ մարդիկ միշտ կը փափաքին աւելի լա՛ւ դիրք ունենալ, յառաջանալ, բարձրանալ եւ մէկ խօսքով կատարեալ ըլլալ, կատարեալին հասնիլ: Իսկ մեծ ըլլալու անհիմն տենչը՝ որ ի վերջոյ ուրիշները ստորադասելու, ստորագնահատելու կը հասնի եւ ենթակային «եզակի» ըլլալու համոզումը կը գոյացնէ, ահաւասիկ ա՛յս է որ մոլութիւն կը համարուի:

Ուրեմն պէտք է զանազանել նպաստաւորը եւ աննպաստը, պէտք է անդրադառնալ տարբերութեան օրինական, ըստ կանոնի մրցակցութիւններուն եւ ապօրինի, ուրիշներուն արժանապատուութիւնը վիրաւորելով բարձրանալու տենչին: Մարդիկ ազատութիւնը կը վայելեն բնականաբար, կատարելագործուելու՝ աւելի բարձր դիրքերու հասնելու զգացումին, այնքան ատեն որ հաւասար պայմաններով եւ անկեղծ ու անխաբոյս միջոցներով կարտայայտուի ու կը գործադրուի այդ մրցակցութիւնը եւ մեծ ըլլալու փափաքը:

Աղքատ մարդ մը կը մօտենայ մեծահարուստի մը, եւ կը հարցնէ. «Ո՞րն է յաջողութեան ճամբան, ես ալ կուզեմ հարուստ ըլլալ»: Մեծահարուստը նախ կը զարմանայ նման հարցում մը լսելով, այնուհետեւ մատով ցոյց կու տայ, թէ ո՛ւր կը գտնուի յաջողութիւնը:

Աղքատ մարդը՝ ոգեւորուած այդ թելադրանքէն, թէ արդէն յաջողութեան եւ հարստութեան ճամբայ մը գոյութիւն ունի, ըստ մեծահարուստին ցուցմունքին, կուղեւորուի դէպի այդ ուղղութեամբ եւ ուղղակի այդ ճամբուն կը դիմէ: Բայց... ճամբան շատ մացառախիտ է, քարքարուտ եւ ճահճոտ:

Աղքատը կը մտածէ, որ գուցէ սխալ ճամբայ մտած

է, եւ կը վերադառնայ դարձեալ հարուստին մօտը.

«Յաջողութեան եւ հարստութեան ճամբան ո՞ր է», կրկին կը հարցնէ աղքատը:

Իսկ հարուստը, մատով դարձեալ նոյն ճամբան ցոյց կու տայ: Յոյց տուածը նո՛յն ճամբան է...:

Ուստի աղքատը կը սկսի նոյն ճամբուն վրայ քալել: Այս անգամ արդէն կերպով մը կ'անցնի ճահճուտը, մացառուտը, սակայն այս անգամ ալ խորունկ փոսի մը մէջ կ'իյնայ, երկար ժամանակ կը տանջուի եւ ձեռով մը դուրս կու գայ փոսէն, եւ կը հասնի լեռներուն՝ ուր կը փորձէ բարձրանալ: Սակայն կը սայթաքի՝ կը սահի ու կ'իյնայ, գետին կը գլորի եւ արիւնոտ ոտքերով, ջղայնացած՝ կ'որոշէ կրկին երթալ ու բողոքել հարուստին.

«Ես քեզի ըսի եւ ցոյց տուի յաջողութեան ճամբան, իսկ դուն առանց հարցնելու՝ թէ այդ ճամբան ինչպէ՞ս պիտի օգտագործեմ, անմիջապէս ուղեւորուեցար», կ'ըսէ հարուստ մարդը՝ հանդարտեցնելով ջղայնացած աղքատը:

Իսկ աղքատը՝ ջղայնոտ, կը շարունակէ բողոքել.

«Ես քեզի հարցուցի յաջողութեան եւ հարստութեան ճամբան, իսկ դուն ո՛վ գիտէ ուր ուղարկեցիր զիս», կը շարունակէ. «Ես գացի նոյն այն ճամբաներով՝ որ դուն ցոյց տուի՞ր ինձի: Բայց ահա վիճակս՝ որ կը տեսնես: Միթէ ա՛յս է յաջողութիւնը եւ հարստութիւնը»:

Հարուստը, հանդարտ ու պաղարիւն, մինչեւ վերջ մտիկ կ'ընէ աղքատ մարդուն բողոքները: Ներս կը քաշէ ծխախոտի վերջին քուլանները եւ կը պատասխանէ.

«Յաջողութիւնը եւ հարստութիւնը իսկապէ՛ս կը գտնուի այդ ուղղութեան վրայ, ուղղակի քիչ մը հեռու էր այն լերան կողէն՝ ուր դուն արդէն հասած էիր»:

Ուրեմն շատեր ուղղակի չեն հասկնար, չեն անդրադառնար, թէ ո՞րքան մօտ են այդ բաղձալի յաղթանակին, յաջողութեան այն պահուն, երբ արդէն կը վիատին, կը յուսալքուին եւ կը յանձնուին պարտութեան:

Ահաւասիկ, այն մարդոց կը նմանին անոնք, որ իրենք զիրենք յաջողակ, ճարպիկ կը նկատեն եւ այդպէս կը ներկայացնեն իրենց շուրջիններուն, յաղթական կերեւին եւ հպա՛րտ: Բայց չեն հանդուրժեր, չեն տոկար զանազան դժուարութիւններու եւ նեղութիւններու՝ անմիջապէս կը յուսալքուին՝ դասալիք կըլլան կեանքի պայքարի դաշտէն: Ուստի «աժան հերոս»ներ են, «ձրիակեր» եւ «մակաբոյծ» դատարկապորտներ՝ ամէն անոնք, որ իրենք իրենցմով հպարտ են, մեծամիտ ու ինքնահաւան, եւ իրենք զիրենք անփոխարինելի կը կարծեն եւ կը նախատեն, կանարգեն ուրիշները, անոնք, որ տարբերութիւն չունին իրենցմէ եւ թերեւ շատ աւելի արժէքաւոր, գնահատելի եւ իմաստո՛ւն: Մինչդեռ մարդու, ստեղծագործութեան պահէն իսկ ստացած կոչումն է՝ իրարօգնութիւն, զիրար ամբողջացնել, զիրար լրացնել: Ապա ուրեմն, ինչո՞ւ ոմանք ուրիշներէն վե՛ր կը համարեն իրենք զիրենք:

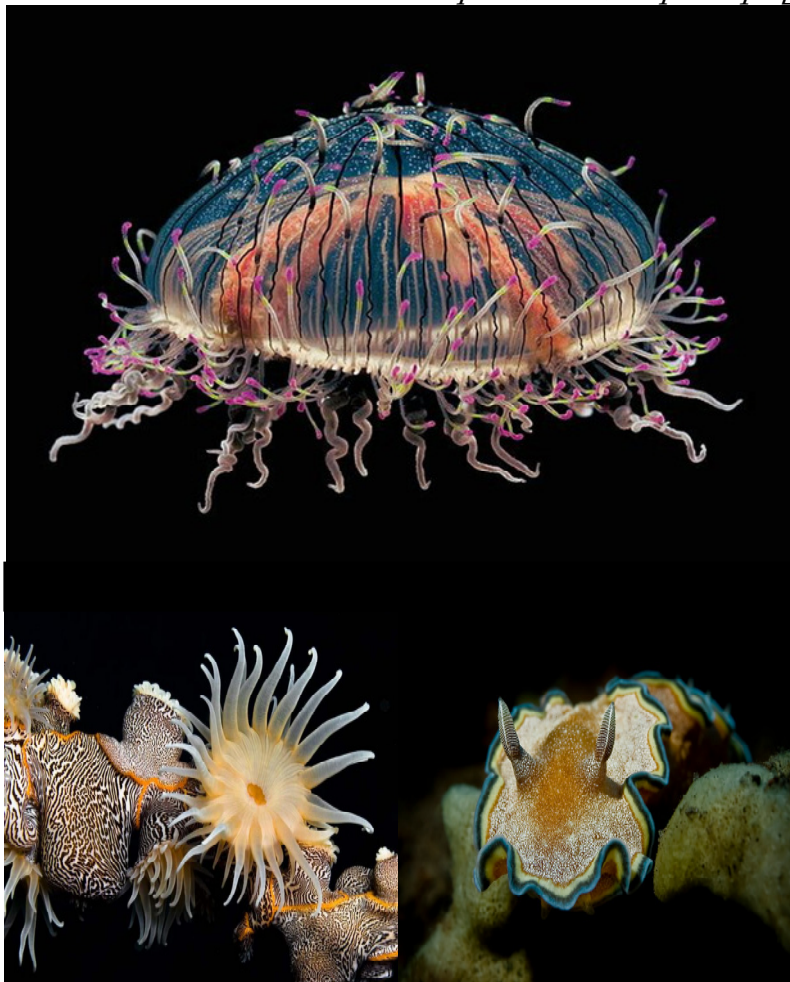
Կեանքը ա՛յդպէս է՝ երջանկութիւնը, յաջողութիւնը, հարստութիւնը «միասին ըլլալ»ու մէջ է, եւ եթէ միութիւն կայ՝ հոն կա՛յ յաջողութիւն, յաղթութիւն եւ հարստութի՛ւն: Անոնք որ զիրար չեն նախատեր, չեն ստորագնահատեր, կը միացնեն իրենց միտքն ու զգա-

ցումը՝ ո՛չ ոք կրնայ կոտրել, բեկել, փշրել զանոնք, իսկ առանձին մարդը միշտ դատապարտուած է պարտուէ՛լու:

Ուժերու միացումով կը ստեղծուի «հասարակաց ուժ»՝ որ աւելի զօրաւոր է, քան՝ մէկ ուժը...

ՄԱՇՏՈՅ ՔԱՀԱՆԱՅ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

Մարտ 2, 2016, Բսթանպուլ

ՏԷՐ ՀՈՎՈՒԵԱՅԷ ԶԻԱ, ԵՒ ԻՆՁ ԻՆՁ ՈՉ ՊԱԿԱՆԵԱՅԷ:

**ԹԷՊԷՏ ԵՒ ԳԱԱՅԻՅ ԵԱ Ի ՄԷՉ
ԱՏՈՒԵՐԱՅ ՄԱՀՈՒ, ՈՉ ԵՐԿԵԱՅՅ
Ի ՉԱՐԷ ՉԻ ԴՈՒ ՏԷՐ ԸՆԴ ԻԱ ԵԱ:**

